

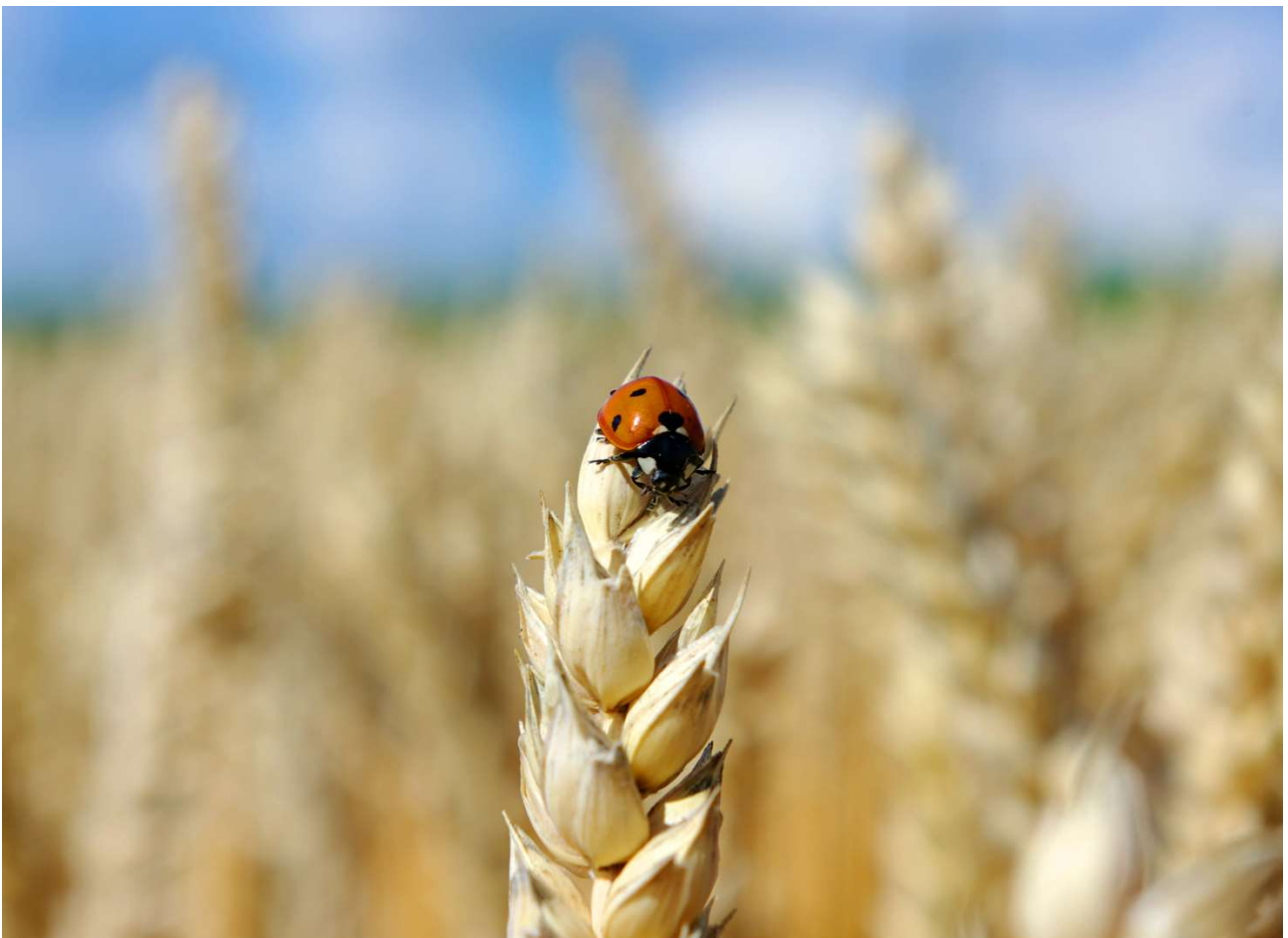

**Ministeriet for Fødevarer,
Landbrug og Fiskeri**
Landbrugsstyrelsen

INSTRUKS FOR KONDITIONALITET - 2024

MILJØ

INSTRUKS TIL KONTROL AF KONDITIONALITET

Dokumenttype:	Kontrolinstruks KONDITIONALITET, Miljø
Klassifikation:	Arbejdsbrug
Dataejer:	Ann Kelsen, Enhedschef Jordbrugskontrol
Forfatter:	Lene Alnor-Bonfeld, Jordbrugskontrol
Godkender(e):	Ann Kelsen, Enhedschef Jordbrugskontrol Henrik Vorgaard, Enhedschef Regional kontrol Emilie Sloth, Teamleder Miljø og Erhvervsregulering
Ikrafttrædelsesdato:	01.01.2024
Dato for næste revision:	December 2024. Der udarbejdes rettelsesblade løbende

Captia-link: 23-660-000059
ISBN nr.: 978-87-7120-176-5
 Januar 2024

INDHOLDFORTEGNELSE

INDHOLDFORTEGNELSE	3
INDLEDNING	7
GENERELT OM KONDITIONALITET	9
UDTRÆKSÅRSAGER	17
KONTROLLENS FORBEREDELSE	18
KONTROLLENS GENNEMFØRELSE	21
KONTROLLENS AFSLUTNING – EFTER KONTROLBESØGET	24
GLM 1.1 – OPRETHOLDELSE AF PERMANENTE GRÆSAREALER	27
GLM 2.1 – BESKYTTELSE AF VÅDOMRÅDER OG TØRVEJORDE	28
GLM 3.1 – FORBUD MOD AFBRÆNDING AF AFGRØDESTUB PÅ OMDRIFTSMARKER	32
GLM 4.1 – 3-METERSBRÆMMER LANGS SØER OG VANDLØB	35
GLM 5.1 – PLØJEFORBUD PÅ JORDEROSIONSFØLSOMME OMRÅDER	40
GLM 6.1 – JORDDÆKKE I PERIODER MED SÆRLIG RISIKO FOR FORRINGELSE AF JORDENS DYRKNINGSMÆSSIGE POTENTIALER	43
GLM 7.1 – AFGRØDEROTATION PÅ OMDRIFTSJORD	51
GLM 8.1 – MINDSTEANDEL AF IKKE-PRODUKTIVE ELEMENTER	52
GLM 9.1 – BESKYTTELSE AF PERMANENT GRÆS I MILJØSÅRBARE OMRÅDER	67
LF 1.1 – FORVALTNING AF VAND	71
LF 1.2 – FOSFORAREALKRAV	76

LF 2.1 – INDRETNING AF STALDE OG LIGNENDE.....	77
LF 2.2 – OPBEVARINGSKAPACITET FOR HUSDYRGØDNING, ENSILAGESAFT OG RESTVAND	85
LF 2.3 – OPBEVARING AF FAST HUSDYRGØDNING OG BUNDFALD.....	89
LF 2.4 – OPBEVARING AF HUSDYRGØDNINGSBASERET KOMPOST OG FORARBEJDET HUSDYRGØDNING I MARKEN.....	95
LF 2.5 – OPBEVARING AF ENSILAGE	100
LF 2.6 – OPBEVARING AF FLYDENDE GØDNING, ENSILAGESAFT OG RESTVAND.....	108
LF 2.7 – UDBRINGNINGSPERIODER FOR GØDNING	113
LF 2.8 – UDBRINGNINGSMETODER FOR HUSDYRGØDNING OG KUNSTGØDNING	119
LF 2.9 – UDBRINGNINGS- OG AREALRESTRIKTIONER FOR GØDNING	122
LF 2.10 – GØDSKNINGSFRI 2-METERSBRÆMMER LANGS VANDLØB OG SØER.....	126
LF 2.11 – UDARBEJDELSE AF GØDNINGREGNSKAB.....	131
LF 2.12 – LIGEVÆGTEN MELLEM VIRKSOMHEDENS KVÆLSTOFFORBRUG OG KVÆLSTOFBEHOV	136
LF 2.13 – ETABLERING AF PLANTEDÆKKE.....	137
LF 2.14 – GRÆNSER FOR TILDELING AF ORGANISK GØDNING.....	138
LF 3-4.1– BESKYTTELSE AF NATURTYPER.....	139
LF 3-4.2 – BESKYTTELSE AF KLITFREDEDE AREALER.....	147
LF 3-4.3 – BESKYTTELSE AF AREALER INDEN FOR STRANDBESKYTTELSESLINJEN	153
LF 3-4.4 – BESKYTTELSE AF AREALER I YDRE KOGE I TØNDERMARSKEN	160

LF 3-4.5 – BESKYTTELSE AF FREDSKOVSPLOGTIGE AREALER.....	165
LF 5.6 – SPORBARHED AF DYR, FODER OG FØDEVARER.....	172
LF 5.7 –TILBAGETRÆKNING AF SUNDHEDS-SKADELIGE FØDEVARER	179
LF 5.9 – KRAV TIL FODER.....	182
LF 5.10 – HÅNDBLÆNDING AF FODER OG VEGETABILSKE FØDEVARER.....	185
LF 5.11 – BEHANDLING AF FODER OG VEGETABILSKE FØDEVARER	190
LF 5.12– JOURNAL OVER PLANTEBESKYTTELSESMIDLER, BIOCIDER OG ANALYSERESULTATER.....	198
LF 7.1 – ANVENDELSE AF PLANTEBESKYTTELSESMIDLER	203
LF 8.1 – AUTORISATION.....	208
LF 8.2 – SYN OG VEDLIGEHOLD AF SPRØJTEUDSTYR.....	212
LF 8.3 – BEGRÆSNINGER I ANVENDELSE AF PLANTEBESKYTTELSESMIDLER	219
LF 8.4 – SPRØJTEUDSTYR DER SKAL FOREFINDES OG ANVENDES PÅ VIRKSOMHEDEN	225
LF 8.5 – INDRETNING AF TAPSTED	230
LF 8.6 – INDRETNING OG BRUG AF VASKEPLADS	234
LF 8.7 – PÅFYLDNING OG RENGØRING AF SPRØJTER I VÆKSTHUSE	239
LF 8.8 – BORTSKAFFELSE AF RESTER AF PLANTEBESKYTTELSESMIDLER OG TOM EMBALLAGE	243
LF 8.9 – OPBEVARING AF PLANTEBESKYTTELSESMIDLER, RESTER AF PLANTEBESKYTTELSESMIDLER OG TOM EMBALLAGE	247

LF 8.10 – OPBEVARING AF GIFTIGE OG MEGET GIFTIGE PLANTEBESKYTTELSESMIDLER	
M.M.....	254
DEFINITIONER	260

INDLEDNING

Denne instruks danner, sammen med faginstruks – Dyr og Miljø, grundlag for Landbrugsstyrelsens kontrol med konditionalitet i 2023. Instruksen er skrevet til de kontrollører fra Landbrugsstyrelsen, der skal udføre kontrol med konditionalitet. Da den er skrevet til Landbrugsstyrelsens kontrollører, kan der forekomme intern sprogbrug og henvisninger til interne dataprogrammer, som personer uden for Landbrugsstyrelsen ikke har adgang til. Der kan ske en løbende revision af instruksen, som meddeles kontrollørerne. Disse vil blive formidlet som kontrolmeddelelser, som kun kan ses af kontrollørerne.

Ansvarlig for ajourføring af instruksen er Team Konditionalitet og Krydsoverensstemmelse, Jordbrugskontrol.

1. FORMÅL

Formålet med konditionalitetskontrollen er at kontrollere, at landbrugere, der modtager direkte støtte eller tilskud efter visse ordninger, opfylder de betingelser inden for miljø, sundheds- og dyrevelfærdsområdet og GLM, der kræves for at kunne modtage den fulde støtte.

Der findes mange nationale bestemmelser indenfor både miljø og foder- og fødevare-hygijne, som ikke er omfattet af konditionalitet. I denne instruks fokuseres der udelukkende på de bestemmelser, der er omfattet af konditionalitet.

Reglerne om konditionalitet erstatter ikke det almindelige strafferetlige system. Derfor vil der for forhold, som er en overtrædelse af konditionalitet, både ske støttetæk samt eventuelt også anden håndhævelse efter den nationale lovgivning f.eks. indskærpelse eller politianmeldelse, hvis reglerne om konditionalitet er knyttet til en straffebestemmelse, der foreskriver, at landbrugeren kan politianmeldes.

2. RETSGRUNDLAG

Landbrugsstyrelsen udfører konditionalitetskontrol på jordbrugsbedrifter på basis af:

1. Relevante forordninger
2. Love
3. Bekendtgørelser
4. Denne instruks med kontrolmeddelelser

Kravenes retsgrundlag fremgår af "Vejledning om konditionalitet".

3. KONTAKT FOR KONDITIONALITETS SPØRGSMÅL

Kontaktpersoner til de forskellige områder er:

Kontaktperson	E-mail	Telefon	Område
Lene Alnor-Bonefeld	lenaln@LBST.dk	2260 9316	KON-miljø, Plantebeskyttelse
Kristian Tange	kritan@LBST.dk	6198 8607	KON-miljø, Plantebeskyttelse, IT

Rikke Kristensen	rikkri@LBST.dk	2363 8554	KON-dyr, Foder- og fødevarehygiejne
Lærke Johnsen	lajohn@LBST.dk	2268 9611	KON-dyr, Foder- og fødevarehygiejne
Bjarke Jensen	bjajen@LBST.dk	3199 6970	Jura

Du kan også rette dine spørgsmål vedr. konditionalitet til følgende mail: jordbrugskontrol@lbst.dk. Ved IT-spørgsmål, send da gerne et skærmprent og et CVR-nummer.

Informationer

Informationer til gennemførelsen af konditionalitetskontrollen kan findes på Kontrolportalen. Alle konditionalitetsinstrukser samt øvrigt materiale findes også på Kontrolportalen.

Tilsvarende findes der kontrolportaler for de nationale ordninger Pesticid og Foder- og Fødevarehygiejne.

GENERELT OM KONDITIONALITET

Som EU-medlemsstat har Danmark pligt til at sikre, at bestemmelserne om konditionalitet bliver gennemført i henhold til forordningerne. Vi skal i den forbindelse være opmærksomme på, at Kommissionen skal undlade at udbetale støtte for en ordning, hvis kontrollen med den ikke er udført i overensstemmelse med Kommissionens bestemmelser¹. Dette omfatter situationer hvor:

- Medlemsstaten ikke udfører de kontroller, som en forordning kræver
- Kontrollen vurderes at være utilstrækkelig i forhold til Kommissionens bestemmelser herom, fx ved mangelfuld dokumentation, eller
- De underliggende forudsætninger (f.eks. risikoanalysen) er utilstrækkelige

Vedrørende "Gamle og nye penge"

Reglerne om konditionalitet trådte i kraft 1. januar 2023 som følge af den nye fælles europæisk landbrugspolitik i EU (CAP2023). Reglerne om krydsoverensstemmelse finder sideløbende anvendelse til og med den 31. december 2025 for støttemodtagere, som modtager støtte fra ordninger under landdistriktsprogrammet (LDP) 2007-2013 og 2014-2022.

Det følger af overgangsbestemmelserne i forordning (EU) 2021/2116 og 1305/2013.

I denne overgangsperiode skal landbruger være særlig opmærksom på, om støtten er fra en ordning, som er finansieret af LDP 2007-2013, LDP 2014-2022 eller CAP2023. Det har betydning for om landbruger er omfattet af reglerne om KO og/eller konditionalitet, særligt i forhold til kontrollen og sanktionering for overtrædelser.

Vi fører fra og med 2023 således kontrol i forhold til både KO og konditionalitet. Indholdet og omfanget af vores kontrol, når vi kommer på kontrolbesøg, beror på, hvilke former for støtte, som landbruger har modtaget eller vil modtage for 2024. Får en landbruger eksempelvis støtte, der er finansieret af LDP 2014-2022, skal landbrugeren overholde reglerne om KO. Får landbrugeren støtte, der er finansieret af CAP2023, skal landbrugeren overholde de nye EU-regler, som er trådt i kraft fra 2023 – dvs. reglerne om konditionalitet.

Sanktionsniveauet for overtrædelser af reglerne om konditionalitet kan være anderledes, som følge af CAP2023. I forbindelse med indførelsen af konditionalitet har det været EU-lovgivers ønske, at sanktionerne for bl.a. mere alvorlige overtrædelser blev skærpet, mens sanktionerne for bagatelagtige overtrædelser ophørte. Denne ændring vil derfor afspejle sig i de afgørelser, som en landbruger vil modtage.

Nedenfor fremgår en række overordnede eksempler, der omhandler vores kontrol i praksis på grundlag af hvilke former for støtte, der modtages. Det skal bemærkes, at det ikke er en udtømmende opstilling.

---

¹ I henhold til Europa-Parlamentets og Rådets Forordning (EU) nr. 2021/2116 af 2. december 2021 om finansiering, forvaltning og overvågning af den fælles landbrugspolitik og om ophævelse af forordning (EU) nr. 1306/2013, artikel 55 stk. 1.

Landbruger modtager kun støtte efter én eller flere af de ordninger under CAP2023, som konditionalitet finder anvendelse på:

Landbrugeren skal sørge for at overholde alle konditionalitetskrav, hvis landbrugeren modtager støtte efter én eller flere af de ordninger under CAP2023, som konditionalitet finder anvendelse på. Se hvilke ordninger nedenfor.

Hvis en landbruger kun modtager støtte efter én eller flere af de omfattede ordninger under CAP2023, vil vi ved et eventuelt kontrolbesøg således alene kontrollere, om landbrugeren overholder konditionalitetskravene.

Landbrugeren modtager arealbaseret støtte efter én eller flere af de ordninger under CAP2023, som konditionalitet finder anvendelse på, og landbrugeren har et tilsagn under LDP 2014-2022:

Landbrugeren skal sørge for at overholde alle KO- og konditionalitetskrav, hvis landbrugeren modtager begge former for støtte – dvs. både under CAP2023 og LDP 2014-2022.

Det skal bemærkes, at hvis landbrugeren modtager støtte under både CAP2023 og LDP 2014-2022 og bliver udtaget til konditionalitetskontrol, vil vi ved kontrolbesøget starte med at kontrollere, om landbrugeren overholder konditionalitetskravene. Hvis vi ikke konstaterer overtrædelser af konditionalitetskrav, kontrolleres KO-kravene ikke. Dette skal ses i lyset af, at det formodes, at KO-kravene er overholdt, hvis konditionalitetskravene er overholdt, jf. artikel 12, i den delegeret forordning (EU) 2022/1172. Hvis der derimod konstateres manglende overholdelse af konditionalitetskrav, udvides kontrollen til også at omfatte en KO-kontrol med de tilsvarende relevante KO-krav – for kontrol af disse se Instruks for krydsoverensstemmelse 2024 – miljø.

Hvis vi finder overtrædelser af både KO-krav og konditionalitetskrav vil overtrædelserne blive behandlet som to særskilte sager i Landbrugsstyrelsen. Landbrugeren vil modtage to særskilte høringsbreve— et om konditionalitet og et om KO. Landbrugeren kan afgive bemærkninger til begge høringsbreve inden for høringsfristen. Sagerne bliver behandlet efter hver deres regelsæt, henholdsvis reglerne om konditionalitet og reglerne om KO. Landbrugeren vil derfor modtage to afgørelser — en om konditionalitet og en om KO. Det betyder endvidere, at der ved bedømmelse af en overtrædelse af henholdsvis konditionalitet og KO vil kunne være forskel i forhold til sanktionering af overtrædelserne.

Landbrugeren modtager arealbaseret støtte efter én eller flere af de ordninger under CAP2023, som konditionalitet finder anvendelse på, og landbrugeren har et tilsagn under LDP 2007-2013:

Hvis landbrugeren modtager støtte under CAP2023, og har et tilsagn under LDP 2007-2013, skal landbrugeren sørge for at overholde alle KO- og konditionalitetskrav. Vi vil således foretage en KO-/konditionalitetskontrol ved et eventuelt kontrolbesøg.

Landbrugeren har et tilsagn under LDP 2007-2014 og/eller LDP 2014-2022:

Hvis landbrugeren kun har et tilsagn under LDP 2007-2014 og/eller LDP 2014-2022, skal landbrugeren sørge for at overholde alle KO-krav. Hvis landbrugeren udtages til kontrol, vil vi alene kontrollere, om landbrugeren overholder KO-kravene og ikke tillige konditionalitetskravene.

1. STØTTEORDNINGER

Konditionalitet gælder for følgende ordninger under arealbaseret støtte (direkte og koblet støtte) samt projektilskud.

Grundbetaling og koblet indkomststøtte

- Grundbetaling
- Slagtepræmie
- Ko-præmie
- Stivelseskartofler

Bio-ordninger

- Økologisk arealstøtte
- Miljø- og klimavenligt græs
- Ekstensivering med slæt
- Planter
- Biodiversitet og bæredygtighed
- Ny arealregulering

Landdistriktsordninger

- Biodiversitetsskov (N2000)
- Pleje af græs- og naturarealer (N2000)
- Engangskompensation
- Måltrettet regulering
- Ø-støtte

Det er de samme konditionalitetskrav, der gælder for de direkte støtteordninger, som også gælder for ordningerne under bioordninger og landdistriktsordninger.

2. HVAD ER LANDBRUGSSTYRELSENS ANSVAR

Landbrugsstyrelsen har ansvaret for at organisere og udføre konditionalitetskontrollen i Danmark. Vi er herunder ansvarlige for at udtage minimum 1 % af alle landbrugere, der søger støtte under de ovenfor listede ordninger til konditionalitetskontrol. Udtagningen sker dels på baggrund af tilfældig udtagning og dels på baggrund af en risikoanalyse.

Vi er også ansvarlige for at beregne eventuelle sanktioner og nedsætte landbrugeres støtte eller tilskud.

3. HVAD ER LANDBRUGERS ANSVAR

For landbrugere, der modtager støtte under de ordninger, som konditionalitet gælder for, gælder kravene for:

1. Alle bedriftens arealer
2. Alle landbrugsaktiviteter på hele bedriften
3. For så vidt angår skovområder, er disse dog kun omfattet af konditionalitetskravene i det omfang, der er anmodet om støtte hertil efter nærmere bestemte støtteordninger

Anvendelsesområdet, for så vidt angår sanktionering af den direkte støtte, er pr. 1. januar 2015 udvidet til at gælde sanktionering af overtrædelser på støttemodtagerens fulde driftsområde, altså både landbrugsarealer og ikke-landbrugsarealer, samt for overtrædelser i relation til landbrugers landbrugsaktivitet.

For så vidt angår anlæg, bygninger og dyr, holdes støttemodtager også ansvarlig, hvis han har rådighed over dem på kontroltidspunktet.

- a) Landbrugers egen handling eller udladelse på virksomheden skal være årsag til misligholdelsen, og landbruger har ikke handlet i overensstemmelse med de krav, som kan stilles til en dygtig professionel landbruger – dvs. godt landmandskab. Landbruger er således ikke ansvarlig for alle overtrædelser.
- b) Landbrugers ansvar for en handling eller undladelse fra en tredjemand, som har udført arbejde på virksomheden for landbrugeren afhænger af, hvordan landbruger har handlet i forhold til tredjemand. Ansvaret for landbruger kan opstå som følge af landbrugers valg af tredjemand, tilsyn med tredjemand eller de instrukser, som landbruger har givet tredjemand. Landbruger er derfor ikke ansvarlig for alle overtrædelser, som begås af tredjemand på virksomheden.

Som udgangspunkt er det den landbruger, der har ansøgt om og dermed modtager støtten for bedriften og tilhørende arealer, der er ansvarlig for eventuelle overtrædelser på selvsamme bedrift.

4. HANDLINGER OG UNDLADELSER

Har landbruger lavet en uagtsom handling eller undladelse, betyder det, at landbruger ikke har været tilstrækkeligt opmærksom og derfor har overtrådt ét eller flere delkrav. Landbruger vil derfor være ansvarlig, når landbruger har overtrådt konditionalitetskravene og i den forbindelse ikke har handlet, som man kan forvente at en dygtig, veluddannet landbruger ville have gjort.

Landbrugeren er også ansvarlig, hvor overtrædelserne ikke kan tillægges ham/hende, men hvor han/hun har undladt at rette op på forholdet.

I konkrete tilfælde kan vi vurdere, at landbrugers støtte ikke skal nedsættes. Det er i sjældne tilfælde, hvor overtrædelserne ikke kan tilskrives landbruger som uagtsom eller forsætlig. I disse tilfælde skal du beskrive og foretage en faglig vurdering af overtrædelserne, herunder om landbruger har anvendt en korrekt fremgangsmåde. Overtrædelserne skal stadig indberettes. Rette fagkontor vil herefter vurdere, hvorvidt der er tale om en overtrædelse, der ikke kan tilskrives landbruger og derfor ikke skal føre til en nedsættelse af støtten.

5. ERHVERVEDE OG OVERDRAGEDE AREALER

Støttemodtager er ansvarlig for overtrædelser, vi konstaterer på landbrugsarealer og ikke-landbrugsarealer, som indgår i støttemodtagerens ansøgning og som støttemodtageren har erhvervet eller overdraget i løbet af støtteåret. Det gælder, selvom overtrædelserne kan tilskrives den person, som støttemodtager har erhvervet arealet fra eller overdraget det til. For uddybning se afsnit 6.

Ved erhvervet forstås køb, forpagtning, leje eller lignende. Ved overdraget forstås salg, forpagtning, leje eller lignende.

6. UDVÆLGELSE AF KONTROLADRESSER

I den danske konditionalitetsbekendtgørelse er det fastlagt, at Landbrugsstyrelsen er ansvarlig for kontrollen af kravene.

For alle kravene gennemføres udtagningen i 2024 blandt foreningsmængden af ansøgere af støtteordninger nævnt under afsnit 1, hvorved der kun vil være en kontrolpopulation. Denne kontrolpopulation skal udgøre mindst 1 % af støttemodtagerne i foreningsmængden. Ca. ¼ udtages tilfældigt blandt alle ansøgere, mens ca. ¾ udtages efter en risikoanalyse, henholdsvis udtræksårsag 1 eller 2, jf. afsnittet om udtræksårsager. Udtagningen foretages forud for kontrolåret og kontrolpopulationen indlæses i CAP-TAS. Efter ansøgningsfristens udløb i april i kontrolåret foretages en justering af kontrolpopulationen, herunder en kompletterende udtagning, så det sikres, at EU-kravet om mindst 1 % opfyldes.

7. KONTROLTYPER

På området findes to former for kontrol, henholdsvis konditionalitetskontrol og anden-kontrol (AKON).

7.1 Konditionalitetskontrol

En konditionalitetskontrol defineres som en planlagt, uanmeldt kontrol med konditionalitet. Vi udfører kontrollerne hos landbrugere, der er udtaget til kontrol og derfor indgår i den ene procent af bekræftede støtteansøgere, vi skal kontrollere.

På en konditionalitetskontrol skal vi kontrollere alle krav, der indgår i kontrolforpligtelsen.

Visse krav kontrolleres dog administrativt og ikke hos landbrugeren. Det vil fremgå af kravet i denne faginstruks, hvis det skal kontrolleres administrativt.

For kontrollerne gælder, at:

- Den fysiske kontroldato bruges som kontroldato for den administrative kontrol
- Resultater af f.eks. prøver, der blev taget på kontrolbesøget, er en del af den oprindelige kontrol. Resultatet skal derfor indberettes med samme kontroldato som det oprindelige besøg.

Du skal være opmærksom på, at alle bedriftens arealer og driftsbygninger, som landbruger har rådighed over på kontroltidspunktet, på bedriften, skal kontrolleres i forbindelse med en konditionalitetskontrol.

7.2 Anden-kontrol (AKON)

Der er tale om en anden-kontrol, hvis vi konstaterer overtrædelse af krav i forbindelse med fx:

- Kontrolbesøg planlagt til andre formål
- Anmeldelse
- Opfølgning på om et påbud er blevet overholdt
- Opfølgning på national kontrol

Hvis du konstaterer en overtrædelse af krav på en anden-kontrol, skal overtrædelsen indberettes.

Ovenstående indebærer, at hvis du på f.eks. en arealkontrol konstaterer, at landbruger ikke overholder krav GLM 6.1 på et areal, skal du indberette det som en AKON-overtrædelse.

8. NEDSÆTTELSE AF LANDBRUGERS STØTTE

8.1 Hvordan beregner vi en nedsættelse

Jordbrugskontrol beregner, hvor meget støtten skal nedsættes med, på baggrund af oplysninger om alvor, omfang og varighed og forsæt. Desuden indgår det i vores beregning, om der er tale om en gentagen overtrædelse målt for en treårig periode.

Vi har desuden mulighed for at ændre nedsættelsen som følge af fx en klage, eller hvis indberetningen ikke er i overensstemmelse med reglerne eller vejledningen for indberetning og bedømmelse.

Hvis landbruger har sendt høringsvar i forbindelse med høring indgår dette sammen med kontrolrapporten i vores sagsbehandling.

Det er først muligt at vurdere størrelsen af en mulig nedsættelse, når sagen er helt færdigbehandlet. Det forudsætter nemlig, at alle forhold (kendte som ukendte under kontrollen) er vurderet. Kontrolløren kan derfor ikke sige noget herom, hverken under eller efter kontrollen.

8.2 Uagtsom overtrædelse (førstegangsovertrædelse)

En uagtsom handling eller undladelse handler om situationer, hvor landbrugeren ikke udviser tilstrækkelig agtpågivenhed og derfor overtræder ét eller flere krav. Vi bedømmer en uagtsom overtrædelse mildere end en forsætlig overtrædelse eller en forsætlig undladelse. Som udgangspunkt betragter vi en overtrædelse af et krav som en uagtsom handling eller undladelse.

Hvis landbruger på grund af en uagtsom handling eller undladelse ikke har overholdt et krav, vil landbrugere som udgangspunkt modtage en vejledning eller et støttetæk på 1 %, 3 % eller 5 %. Nedsættelsesprocenten kan dog stige til 10 %, hvis overtrædelsen vurderes at have alvorlige konsekvenser for opfyldelsen af formålet for det overtrådte konditionalitetskrav, eller hvis overtrædelsen vurderes at udgøre en direkte risiko for folke- eller dyresundheden (særlig grove overtrædelser). Sanktionen tildeles på baggrund af en konkret vurdering ud fra kriterierne alvor, omfang og varighed fortaget. Vurderingen fortages af Jordbrugskontrol.

Overtrædelsen vurderes i forhold til formålet med kravet og inddeles i følgende kategorier:

- a. Overtrædelsen er **ubetydelig** i forhold til kravets formål
- b. Overtrædelsen er **mindre betydelig** i forhold til kravets formål
- c. Overtrædelsen er **betydelig** i forhold til kravets formål
- d. Overtrædelsen er **meget betydelig** i forhold til kravets formål
- e. Overtrædelsen er **særlig grov** i forhold til kravets formål

8.3 Uagtsom gentagen overtrædelse

Landbrugsstyrelsen betragter det som en gentagen overtrædelse, hvis en landbruger flere gange inden for en sammenhængende periode på tre kalenderår undlader at overholde det samme krav. Det forudsættes, at landbrugeren er underrettet skriftligt f.eks. via kontrolrapport eller kvitteringskrivelse, om en tidligere overtrædelse og har haft mulighed for at bringe denne til ophør.

Hvis du foretager flere uafhængige kontrolbesøg inden for samme år, betragter Landbrugsstyrelsen også en overtrædelse af samme krav som en gentagelse. Dette gælder også i tilfælde, hvor landbrugeren har gentaget handlingen eller undladelsen eller har undladt at rette op på overtrædelsen, konstateret på det første besøg. Det gælder derimod ikke, hvis der er tale om en overtrædelse, som ikke kan rettes op, eller hvor genopretning sker ved ikke at gøre noget.

Hvis landbruger på denne måde gentagne gange uagtsomt overtræder det samme delkrav udgør nedsættelsen af støtten som hovedregel 10 %. Ud fra en konkret vurdering af overtrædelsens alvor, omfang og varighed kan nedsættelsen øges til 15 %, hvis overtrædelsen vurderes, som særlig grov, og sænkes til 5 %, hvis overtrædelsen vurderes til at være mindre betydelig.

Yderligere overtrædelser af samme delkrav uden berettiget grund betragtes som forsætlige.

8.4 Forsætlig overtrædelse

I forbindelse med konditionalitetskontrollen anvendes forsætsbegrebet i den form, som det er blevet fastlagt af EU-domstolen.

Det er op til kontrolløren at tage stilling til, hvilken hensigt landbruger har haft i forbindelse med en overtrædelse. Hvis I vurderer, at landbruger har tilstræbt den manglende overholdelse af konditionalitetskravet, eller at landbruger, uden at have tilstræbt den manglende overholdelse, har accepteret muligheden for, at den kan opstå, så bør I indberette overtrædelsen som forsætlig

Det er jeres vurdering på baggrund af det samlede indtryk af landbrugers bedrift, der har indflydelse på, om overtrædelsen skal indberettes med forsæt. Giver landbruger direkte udtryk for, at landbrugeren godt kender reglerne og kravene, men ikke har tænkt sig at overholde dem, er dette et stærkt argument i forhold til forsæt.

Det er ikke tilstrækkeligt til indberetning med forsæt, at landbruger tidligere har overtrådt samme krav.

Juristerne i sagsbehandling vil gerne inddrages i høringsprocessen i forsæt sager.

Hvis du observerer indicier, der tyder på forsæt, skal du kontakte juristerne fra sagsbehandling forud for afsendelse af høringsbrevet. Sammen kan vi finde ud af, om der er tale om forsæt.

Hvis vi vurderer, at dette er tilfældet, vil juristen sende dig en tekst om forsætsbegrundelsen.

Denne tekst skal indtastes sammen med de øvrige fakta i afsnittet "Begrundelse til landbruger".

Derefter skal du sende høringsbrevet som sædvanligt.

Forsætlige overtrædelser sanktioneres med mellem 15 % og 100 %.

8.8 Vejledning ved ubetydelig overtrædelse

En ubetydelig overtrædelse er en overtrædelse af konditionalitetskrav, der på grund af vurderingen af alvor, omfang og varighed kan betragtes som værende ubetydelig i forhold til formålet med kravet.

I disse tilfælde, vil I give en vejledning til landbruger om, hvorledes konditionalitetsreglerne overholdes fremadrettet. Dette er ikke en sanktion.

For ubetydelige overtrædelser gælder, at:

1. Du skal altid indberette ubetydelige overtrædelser, så det kommer til at fremgå af kontrolrapporten.
2. Du skal under kontrolbesøget vejlede landbruger om reglerne.

BEDØMMELSER AF OVERTRÆDELSER

	Ubetydelig	Mindre betydelig	Betydelig	Meget betydelig	Særlig Grov
Alvor	Overtrædelsen af kravet er ubetydelig i forhold til formålet med kravet. En henstilling medfører, at der hurtigt rettes op.	Overtrædelse af kravet er mindre betydelig i forhold til formålet med kravet.	Overtrædelse af kravet er betydeligt i forhold til formålet med kravet.	Overtrædelse af kravet er meget betydeligt i forhold til formålet med kravet.	Overtrædelse af kravet er en særlig grov handling i forhold til formålet med kravet.
Omfang	Omfanget af overtrædelsen er ubetydeligt i forhold til formålet med kravet.	Omfanget af overtrædelsen er mindre betydeligt i forhold til formålet med kravet.	Omfanget af overtrædelsen er betydeligt i forhold til formålet med kravet.	Omfanget af overtrædelsen er meget betydeligt i forhold til formålet med kravet.	Omfanget af overtrædelsen er særlig grovt i forhold til formålet med kravet.
Varighed	Overtrædelsens betydning afhænger ikke af tid, og konsekvensen af varigheden er ubetydelig i forhold til formålet med kravet.	Konsekvensen af varigheden er mindre betydelig i forhold til formålet med kravet.	Konsekvensen af varigheden er betydeligt i forhold til formålet med kravet.	Varigheden er meget betydelig i forhold til formålet med kravet.	Konsekvensen af varigheden er særlig grov i forhold til formålet med kravet.

UDTRÆKSÅRSAGER

Udpegning

Risikoudtaget	2
Tilfældigt udpeget	1

Nationale ordninger

Pesticid	P
Hygiejne og Foder	F

Dyrearter

Svin	s
Kvæg	k
Geder	g
Får	f
Fjerkræ	fj
Heste	h/H
Øvrige	∅

Antal besætninger

tal, hvis det er større end 1

Eksempler på udtræksårsager:

1 P – F s2	Tilfældigt udtaget kontrol, samt national kontrol af pesticid og foder. Bedriften indeholder 2 grisebesætninger.
2 P – F k2-g-s	Risikobetinget udtaget kontrolsag samt national kontrol af pesticid og foder. Bedriften indeholder 2 kvægbesætninger, 1 gedebesætning og 1 svinebesætning.

KONTROLLENS FORBEREDELSE

Forud for kontrollen, skal du foretage en grundig forberedelse af kontrollen på den bedrift, der er udtaget.

Du skal i CAP-TAS fremsøge konditionalitetskontROLSAGEN. Du skal herefter åbne kontROLSAGEN under "Sagens opgaver". Derefter åbner "Kontrolgrundlaget" automatisk i et nyt skema.

I kontrolgrundlaget vil der fremgå faner med Kontroloplysninger, Adresse og markplan, Besætninger, Foder og gødning samt Links og bemærkninger.

Alle bedrifter udtages på baggrund af CVR-numre eller CPR-numre. Der anvendes ikke P-numre i konditionalitetskontrollen, heller ikke ved AKON-sager.

Kontrolgrundlaget indeholder følgende oplysninger:

- Udtræksårsag
- Oplysninger om bedriftstype
- Oplysninger om hvilke adresser der indgår i bedriftens ansøgning
- Hvilken kommune /-er der kan være involveret for hver adresse
- Virksomhedsregister
- Hvilke ejendomme bedriften har husdyrbesætninger på
- Typen og antallet af dyr
- Kendskab til bedriftens gødningsregistrering
- Om virksomheden har udarbejdet (indsendt) gødningsregnskab for den senest afsluttede planperiode (Hvis virksomheden er med i Register for gødningsregnskab)
- En markplan der viser Markblok, Marknr, Afgrødekoder, 2 og 3 meter bræmmer samt øvrige relevante udpegede polygoner fra IMK
- Foderregistreringer

Kontrolgrundlaget skal være helt opdateret inden der kan dannes et samlet kontrolgrundlagsdokument, umiddelbart før kontrollens start og til brug under kontrolbesøget. Hvis du har brug for at opdatere kontrolgrundlaget, skal du genstarte kontROLSAGEN: "Genstart kontROLSAG" under "opgave hændelse" i "Sagens opgaver".

Fra kontROLSÆSONENS start vil data i kontrolgrundlaget være baseret på 2023 indberetningen, og kontrollen skal, i givet fald, udføres på dette grundlag. Efter ansøgnings- og ændringsfristen (ultimo maj), vil data i kontrolgrundlaget blive 2024 data, som derved vil danne grundlag for konditionalitetskontrollen resten af kontROLSÆSONEN.

1. FORBEREDELSE AF KONTROLLEN - MILJØ

Ved starten på den uanmeldte kontrol skal landbruger gøres opmærksom på, hvilke kontroller der vil blive udført. Derfor er det vigtigt, at du er forberedt, inden du påbegynder den uanmeldte kontrol. En del af forberedelsen er derfor at kontrollere, hvilke typer af arealer landmanden har, og om han har specielle forhold på bedriften.

Du kan åbne IMK i "Hjælpekemaer" fra M-skemaet, for at få de relevante kortlag vist. Disse kortlag kan findes i korttemaet "Konditionalitet". Når IMK åbner, er markplanen tilknyttet CVR-nummer og det er muligt at se ansøgers ansøgte arealer.

Du kan:

- Screene arealerne på bedriften
- Identificere bygningerne,
- Se forandringer og "mistænkelige" ting f.eks. markstakke, ensilageoplæg (anvende kort fra tidligere år)

Forberedelsen af kontrollen kan medvirke til et bedre overblik over kontrollen, samt at minimere antallet af krav, der skal gennemgås ved den fysiske kontrol på bedriften.

I nedenstående tabel ses et overblik over, hvad du kan gennemgå i IMK i forbindelse med forberedelsen af kontrollen. Efterfølgende uddybes emnerne.

	Billedmateriale	Temalag	Mere end ét temalag
2 og 3-meter bræmmer		X	
Markstakke	X		
Fuglebeskyttelseskrav	X	X	X
GLM landskabselementer	X	X	
Jorderosion	X	X	
Screening af arealer	X		
Hække	X		
Bygninger (stalde, gyllebeholder, kote mv.)	X	X	X
Boringer		X	

3 meter bræmmer langs vandløb (GLM 4)

I forbindelse med forberedelsen af kontrollen kan du med fordel kontrollere om bedriften har marker med krav om og 3-meter bræmmer.

Gødskningsfri 2 meter bræmmer langs vandløb og søer (LF 2.10)

Du kan anvende samme temalag i IMK som ved kontrol af GLM 4 til denne kontrol af gødskningsfrie 2 meter bræmmer.

Opbevaring af husdyrgødningsbaseret kompost i marken (LF 2.4)

Du kan anvende kortmaterialet i IMK til at kontrollere om der findes markstakke på arealerne på bedriften.

Fuglebeskyttelseskrav (LF 3-4.1, 3-4.2, 3-4.3, 3-4.4 og 3-4.5)

I forbindelse med kontrollen af kravene om fuglebeskyttelse er det vigtigt, at du, inden du gennemfører kontrolbesøget, har undersøgt, om landbruger har arealer inden for særlige områder.

Du kan fremsøge bedriftens samlede areal på Miljøportalen, eller få landbruger til at udpege bedriftens øvrige arealer på kontrollen, da du som udgangspunkt både skal føre kontrol med fuglebeskyttelseskravene inden for og uden for bedriftens støtteberettigede arealer.

GLM-Landskabselementer (GLM 8) og Egned jordbearbejdning til at reducere jorderosionsrisiko (GLM 5)

Du skal, inden du kører på kontrolbesøg, kontrollere, om der findes GLM-landskabselementer eller et areal, hvor der kan være risiko for jorderosion. Dette gøres ligeledes gennem anvendelse af kortlag i IMK.

Kortlagene hedder:

- GLM Landskabselementer
- GLM Jorderosion 2023

Aktivér IMK korttemaet "Konditionalitet", for at få de relevante kortlag vist.

Hvis et GLM-element eller GLM Jorderosion ikke er vist på kortlaget, skal de ikke overholde kravet.

Hvis du konstaterer landskabselementer på bedriften, der ikke er angivet i kortlaget, og du vurderer at de opfylder betingelserne som GLM landskabselement, kan du orientere landbruger om, at han kan anmode om et markblokændringsforslag til LBST og søge på arealet året efter.

Vandindvinding (LF 1.1)

Du kan se registrerede markvandsboringer og boringer til erhvervsmæssig indvinding i IMK ved gennemgang af markerne og bygningssæt inden den fysiske kontrol. Temalagene "Markvanding" og "Vandindvinding – erhverv" skal være slået til – du skal være opmærksom på, at temalagene viser tilladelser og ikke boringer, selvom der oftest kun er en boring pr. tilladelse. Når temalaget er aktiveret, er tilladelserne illustreret ved hhv. en orange eller grøn knappenål. Du skal nu zoome ind på de knappenåle som enten sidder i ansøgers marker eller ved dennes adresser. Når du har zoomet ind på knappenålen kommer der fire talrækker:

1. Boringstilladelses nummer (anlaegid)
2. Mængde der er/har været tilladelse til
3. Oppumpet mængde i det seneste indberetningsår
4. Indberetningsår

I IMK kan du også finde markvandsboringens ID-nummer, som du skal slå op i Jupiter, som er GEUS' landsdækkende boringsdatabase (databasen for grundvands-, drikkevands-, råstof-, miljø- og geotekniske data). I Jupiterdatabasen kan du finde oplysninger om anlæggenes type, placering, årsindvindingen og om der foreligger en gældende tilladelse.

Anlægsid skal slås op her: [Søg - JUPITER \(geus.dk\)](https://geus.dk)

KONTROLLENS GENNEMFØRELSE

Generelt omkring kontrollens gennemførelse, varsling og nægtet kontrol henvises til den generelle kontrolinstruks.

1. HVIS LANDBRUGER OPLYSER, AT DER IKKE ER SØGT STØTTE

Det kan ikke udelukkes, at en landbruger på stedet vil oplyse, at han ikke har søgt nogen former for støtte fra Landbrugsstyrelsen i år. Dette kan være rigtigt, da det på udtrækningstidspunktet ikke kan fastslås, om der er søgt landbrugsstøtte i år. Kontrollen skal gennemføres som vanligt.

Landbrugsstyrelsens ordinære pesticidkontrol indgår i konditionalitetskontrollen, hvilket betyder, at der fortsat også skal foretages en almindelig pesticidkontrol.

2. HVIS LANDBRUGER OPLYSER, AT DRIFTEN ER OPHØRT OG AT DER IKKE ER SØGT STØTTE

Hvis landbrugeren ikke har søgt i det indeværende kontrolår og er ophørt med al landbrugsaktivitet, gennemføres kontrollen ikke, og Jordbrugskontrol kontaktes.

3. KONTROL PÅ STEDET

Kontrollen af konditionalitet gennemføres ved brug af CAP-TAS. Der kontrolleres med udgangspunkt i kontrolgrundlaget.

Du skal være opmærksom på, at alle bedriftens arealer og driftsbygninger, som landbruger har rådighed over på kontroltidspunktet, på bedriften, skal kontrolleres i forbindelse med en konditionalitetskontrol.

Der kan anvendes drone i forbindelse med gennemgang af arealerne, men hvis der konstateres tegn på mulige overtrædelser, skal arealet også besigtiges fysisk.

I forbindelse med kontrollen udfyldes den obligatoriske tjekliste. Tjeklisten journaliseres efterfølgende på sagen. Vær opmærksom på at skelne imellem betegnelserne "Ingen bemærkninger" og "Ikke relevant":

"Ingen bemærkninger" anvendes, når kravet rent faktisk er kontrolleret og fundet ok på bedriften

"Ikke relevant" anvendes, når det ikke er muligt at kontrollere kravet på bedriften, fordi enten:

- bedriften ikke er omfattet af kravet
- kontrolelementet ikke er til stede på bedriften
- kontroltidspunktet er udenfor kontrolperioden

Den efterfølgende registrering og kontrolsagsbehandling foretages i separate kontrolskemaer for miljø- og dyredelen (M/D Skema), der samles i et hovedskema.

Gennemførelsen af konditionalitetskontrollerne tæller som både en konditionalitetskontrol og en national kontrol, hvis de nationale ordninger er udtaget til kontrol med overlap til KON-populationen, for fagområderne:

- Pesticid
- Gødskningsfrie 2 meter bræmmer
- 2 m bræmmekontrol
- Foder- og fødevarehygiejne

Registrering og kontrolsagsbehandling for de nationale kontroller foretages i kontrolskemaerne i VAKS Online.

Du skal kvittere for pesticid og Foder og fødevarehygiejnekontrollerne for alle de kontrollerede bedrifter. Kvitteringen for gennemførelsen af kontrollen på stedet skal altid ske ved, at du sender minimum:

1. En OK-Konditionalitetskontrolrapport eller eventuelt et Konditionalitetshøringsbrev (samt eventuelt tilhørende dokumentation for overtrædelse).
2. Et nationalt OK- eller høringsbrev for pesticid og/eller foder- og fødevarehygiejne (samt eventuelt tilhørende dokumentation for den nationale overtrædelse).

For yderligere information om anvendelse og udfyldelse af CAP-TAS eller VAKS Online, se IT-vejledningerne.

Virksomheder udtaget til Landbrugsstyrelsens Konditionalitetskontrol indlæses i CAP-TAS. De enkelte nationale kontrolordninger bliver oprettet i VAKS.

Ud over oplysningerne i kontrolgrundlaget, skal du tilføje øvrige ejendomme med bygninger, som landbruger råder over (f.eks. lejede stalde), i ejendom/bemærkningsfeltet i kontrolskemaerne i både CAP-TAS og VAKS Online. Du skal ligeledes markere for hver af de adresser, hvor kontrollen er foregået.

Du skal sende høringsbreve (konditionalitet, såvel som nationale) med konditionalitetskontrolrapport, kortmateriale og evt. fotos senest 14 arbejdsdage efter kontrollens gennemførelse til landbruger. Det kan være en fordel at gennemgå dit kontrolresultat med ansøger, inden sagen sendes i høring, så eventuelle uenigheder kan afklares inden.

Hvis du har konstateret en overtrædelse, skal du oplyse landbrugeren om, at der gennemføres høring af alle oplysninger, der er fremkommet ved kontrollen. Materialet inkl. landbrugerens evt. hørings svar vil blive sendt til Jordbrugskontrol og vil indgå ved afgørelsen af sagen. Afgørelsen om, hvorvidt der skal ske en nedsættelse af støtten, træffes af Jordbrugskontrol.

På Kontrolportalen findes en tjekliste over samtlige konditionalitetskrav på delkravniveau, som skal anvendes til udfyldelse på stedet og efterfølgende journaliseres på sagen.

4. REKVIRERET KONTROL / ANDEN KONTROL

Hvis du på et kontrolbesøg f.eks. bemærker arealer, der ikke lever op til GB-reglerne, skal du undersøge om arealet skal udtages til en rekvireret arealkontrol. Dette gøres ved at kontakte Landbrugsstyrelsen, Team Kontrol og Support. Du skal oplyse, hvilken mark det drejer sig om (CVR, marknr. og markbloknr.) samt en

begrundelse for, hvorfor marken kan udtages til rekvireret kontrol. Husk at fotodokumentere potentielle forhold.

Tilsvarende kan du finde behov for at lave en overtrædelse af et konditionalitetskrav på en anden kontrol (AKON).

Hvis du gennemfører en AKON, skal der oprettes en konditionalitetssag i CAP-TAS. Dette kan f.eks. foretages på de relaterede kontrolordninger i VAKS Online, hvor du udfylder besøgsdata og markerer, at det er tale om en anden kontrol (AKON). Herefter vælges den, og kun dén, kontrolordning, som overtrædelsen vedrører, og støvsugeren opretter efterfølgende den korrekte kontrolordning i CAP-TAS. Vær opmærksom på, at du kun skal markere ud for den kontrolordning, hvor der er konstateret en overtrædelse.

Husk at sende en konditionalitetskontrolrapport, den oprindelige kontrolordnings høringsbrev samt fotodokumentation. For nærmere beskrivelse henvises til IT vejledning.

KONTROLLENS AFSLUTNING – EFTER KONTROLBESØGET

---

1. HVORDAN HÅNDTERER DU ÉN ELLER FLERE KONSTATEREDE OVERTRÆDELSER EFTER KONTROLBESØGET

I afsnittet her kan du finde viden om, hvad du skal gøre i IT systemerne, og hvem du skal kontakte i forbindelse med, at du har gennemført et kontrolbesøg og konstateret én eller flere overtrædelser.

2. HVAD SKAL DU VURDERE OG SKRIVE VED OVERTRÆDELSER

Når du konstaterer én eller flere overtrædelser skal du indtaste resultatet i M/D-skemaet i CAP-TAS. Du skal i "Kravoversigt" under "Delkravsdata", vælge fanen "Resultat" og overtrædelse.

Begrundelse til landbruger

Herefter er det vigtigt, at du starter med at beskrive den objektive vurdering af overtrædelsen under "Begrundelse til landbruger".

Du laver en detaljeret beskrivelse af kontrolfundet. Dette indebærer, at du, så objektivt som muligt, beskriver, hvad du har konstateret ved kontrolbesøget. Du skal som udgangspunkt beskrive situationen omkring overtrædelsen/-erne.

Ved begrundelse til landbruger, følg nedenstående rækkefølge:

1. Hvad har du konstateret
2. Hvor er det konstateret – markbloksnummer, marknummer, matrikel, i bygning x osv.
3. Hvordan er forholdene
4. Opmålingsbeskrivelser og beskriv din fotodokumentation
5. Hvor længe har overtrædelsen fundet sted, gerne ud fra konkrete oplysninger eller ud fra dit bedste skøn
6. Hvornår vil overtrædelsen forventes at kunne ophøre

Vær særlig opmærksom på, at det indtastede i "Begrundelser til landbruger" trækkes direkte over i kontrolrapporten, der sendes i hørings.

Begrundelse til Sagsbehandler

I fanen "Begrundelse til sagsbehandler" skal du begrunde overtrædelsen ud fra hhv. alvor, omfang og varighed sammenholdt med formålet med kravet. Der udover skal det vurderes, om der kan være tale om en eventuel gentagelse eller om overtrædelsen er foretaget med forsæt. Dette skal også beskrives grundigt. Uden en grundig begrundelse for bedømmelsen af overtrædelsen giver resultatet ikke nødvendigvis mening for sagsbehandler.

Vær særlig opmærksom på, at dette er en intern beskrivelse af overtrædelsen til sagsbehandler inden der træffes afgørelse.

Vurdering

Du kan nu ud fra det, du har skrevet i hhv. "Begrundelse til Landbruger" og "Begrundelse til Sagsbehandler" foretage din endelige vurdering af overtrædelsen. Du har mulighed for at vælge om overtrædelsen er hhv. "ubetydelig", "mindre ubetydelig", "betydelig", "meget betydelig" eller "særlig grov".

3. HVAD SKAL DU SENDE TIL LANDBRUGER

Afsendelse til landbruger

Du skal efter endt indtastning i M-/D-skemaerne samle oplysninger og evt. overtrædelser i hovedskemaet. Husk at udfylde alle relevante oplysninger i besøgsdatafanen i hovedskemaet. Når hovedskemaet er gennemgået, skal dette godkendes og lukkes. Der bliver efter denne godkendelse oprettet en konditionalitetsrapport (høringsbrev) i en brevopgave.

Når du åbner brevopgaven åbnes et word-dokument automatisk, hvori det er muligt at redigere.

Husk at vedlægge et velbeskrevet fotoalbum, hvor der er kortmateriale med angivelse af overtrædelsens placering på bedriften samt øvrige relevante bilag.

Hvis du kan godkende indholdet i rapporten skal du trykke "gem" og "godkend". Efterfølgende kan du trykke "send brev".

Når du er færdig med at behandle din sag (ingen bemærkninger) efter kontrolbesøget, skal du huske følgende:

- Ved sager med (Ingen bemærkninger) skal du godkende og lukke sagen, når du har sendt rapporten.

Ved fejlsager (overtrædelser) skal landbruger senest 14 hverdage efter kontrolbesøget modtage:

- Konditionalitetskontrolrapport
- Fotodokumentation: Fotos du selv har taget under kontrolbesøget og som er velbeskrevet (min. et foto inkl. beskrivelse, der klart viser overtrædelsen og placeringen ved brug af ortofoto fra IMK)
Ved overtrædelse af arealbaserede krav, skal der vedlægges farvekort over placeringen af overtrædelsen, samt evt. opmålte arealer. Husk at angive markbloknr., matrikelnr. og/eller marknummer.

4. HVAD SKAL DU GØRE VED DET, LANDBRUGER SENDER TIL DIG

Hvis du modtager hørings svar direkte inde på sagen fra Tast-Selv, skal du skrive dine bemærkninger til hørings svaret i CAP-TAS under "Bemærkning/bemærkninger til sagsbehandler".

Ved modtagelse af hørings svar uden for CAP-TAS, hvor der er overtrædelser, skal du:

1. Gemme hørings svar eller bilag, der vedrører konditionalitet, på sagen i CAP-TAS. Dette gøres under "journaliser dokument".
2. I dokumenttitel i CAP-TAS skal der stå: Hørings svar_konditionalitetskrav xxxx (alle krav som er overtrådt) og landbrugers CVR-nummer, f.eks. "Hørings svar_krav_LF x, LF x og GLM x_CVR12345678. Husk at vælge modtagelsesdato for brev
3. Hvis hørings svaret vedrører nationale overtrædelser, gemmes hørings svaret på den enkelte kontrolordning i Workzone (f.eks. pesticid 4071PM_23).

OBS! Ved hørings svar, som indeholder svar på flere forskellige overtrædelser, skal hørings svaret gemmes både i CAP-TAS og på den enkelte nationale kontrolordning i Workzone.

4. I hovedskemaet i fanebladet 'Besøgsdata' udfyldes datoer for fremsendt høringsbrev og for modtaget hørings svar i "Øvrig dokumentation".
Det er vigtigt, at dette bliver gjort, ellers vil det ikke være tydeligt for sagsbehandlere, at de skal finde et hørings svar og tage det med i betragtning ved afgørelsen af sagen.

5. HVAD SKAL DU GØRE, HVIS I ER FLERE PÅ SAMME KONTROLBESØG

Husk, at I alle skal skrive jer på som kontrollører i fanebladet 'besøgsdata' og vinge den eller de af jer af, der skal stå som underskriver af brevet.

6. KVALITETSSIKRING AF KONTROLLERNE I 2024

I konditionalitetskontrollen for 2024, vil der blive udtaget et antal sager til administrativ kontrol.

Jordbrugskontrol vil sende mail til dig med oplysninger om, hvad er fundet i kvalitetssikringen. Du bedes følge op på eventuelle afvigelser, hvis du bliver bedt om det.

7. TIDSREGISTRERING OG REGISTRERINGER

7.1 Hvordan skal du registrere i M-Tid ved kontrolarbejde

Se nærmere for registrering i M-tidsvejledningen.

FAQ:

Jeg kan ikke få produktet frem på mTid, hvad gør jeg?

Kontakt den lokale sekretær, de er eksperterne på området.

Jeg er stadig i tvivl om hvor jeg skal tidsregistrere?

Kontakt din lokale mTids-superbruger eller kontakt Jordbrugskontrol i Augustenborg.

GLM 1.1 – OPRETHOLDELSE AF PERMANENTE GRÆSAREALER

KRAVET BLIVER KUN RELEVANT, HVIS ANDELEN AF PERMANENT GRÆS FALDER I FORHOLD TIL NIVEAUET FOR 2018. DER ER SÅLEDES ENDNU INGEN AKTUELLE KRAV TIL LANDBRUGER UNDER GLM 1.1.

DELKRAV

GLM 1.1.1	Hvis andelen af permanent græs falder med mindst tre pct. i forhold til referenceåret 2018, vil der indføres restriktioner mod omlægning af permanente græsarealer til en anden afgrøde i det/de efterfølgende år, så det forhindres, at der sker yderligere fald.
GLM 1.1.2	Hvis andelen af permanent græs falder med mindst fem pct. i forhold til referenceåret 2018, skal alle landbrugere genetablere arealer med permanent græs, som har været omlagt til anden afgrøde inden for de seneste to kalenderår.

GLM 2.1 – BESKYTTELSE AF VÅDOMRÅDER OG TØRVEJORDE

DELKRAV

GLM 2.1.1	Der må ikke foretages pløjning på arealer med et organisk kulstofindhold på 12 pct. eller derover, når disse arealer er beskyttet efter naturbeskyttelseslovens § 3.
GLM 2.1.2	På bedriftens arealer omfattet af jordbundstypeklassifikation JB 11, der fremgår af Landbrugsstyrelsens kort "Jordbundstype 11" på https://kort.lbst.dk/121 , må kvælstofnormen, som fastsat i bilag 1, i bekendtgørelse nr. 1060 af 26. juli 2023 om jordbrugets anvendelse af gødning i planperioden 2023/2024, ikke overskrides.

UNDTAGELSER TIL KRAVET

Der er ingen undtagelser til kravet.

FORMÅL

GLM 2.1	Formålet er at beskytte kulstofrige jorde og vådområder ved at modvirke nedbrydning af organisk kulstof for således at reducere CO ₂ -udledning fra disse områder. Endvidere har kulstofholdige jorder og vådområder en positiv biodiversitetsmæssig effekt med særlig gavn for fugle.
---------	---

KRAVETS INDHOLD

Alle GLM krav er gældende indenfor markblok.

Delkrav 1 er et pløjeforbud på arealer med mere end 12 pct. organisk kulstofindhold, og som ligger inden for § 3-beskyttede arealer.

De § 3-beskyttede naturområder er **vejledende** registrerede i Danmarks Miljøportal. I forhold til kontrol af konditionalitet på § 3-arealer lægger Landbrugsstyrelsen et kort over § 3-arealerne, som kan ses på IMK ud på hjemmesiden, så landbruger har adgang til disse oplysninger. Kortet opdateres én gang om året – forud for konditionalitet-kontrollens opstart. Typisk vil det være lagt ud i slutningen af året, og i hvert fald inden konditionalitetskontrollen i det følgende kalenderår påbegyndes. Kontrollen foretages på baggrund af dette kort. Hvis der skulle være tilkommet et nyt § 3-areal i løbet af året, medtages dette areal ikke i den aktuelle kontrol. Hvis et areal vurderes af kommunen til ikke længere at være omfattet af §3-beskyttelsen, eller hvis arealet er fejlregistreret som § 3-areal i IMK, vil landbruger i det tilfælde heller ikke blive sanktioneret.

Miljøstyrelsen er overordnet ressortmyndighed for lovgivningen om naturbeskyttelseslovens § 3, men det er dog altid kommunen, der træffer afgørelse af, om et areal er beskyttet.

Der er et generelt forbud jf. Naturbeskyttelsesloven mod pløjning af § 3 arealer. Kontrollen af dette krav bør derfor særligt rettes mod tilfælde, hvor der under forberedelsen konstateres dyrkning af arealer, som er udpegede som § 3 arealer og hvor arealet, jf. Landbrugsstyrelsens udpegning, er kulstofholdigt.

Delkrav 2 er et administrativt krav, som ikke kontrolleres på den fysiske kontrol.

KRAVETS RELEVANS

Delkrav 1 er relevant at kontrollere hele året, dog har kravet en begrænset geografisk udbredelse til de konkrete beskyttede arealer. Hvis ansøger ikke har arealer som er § 3 beskyttede og som samtidig er kulstofholdige, så er kravet ikke relevant.

KONTROLMETODE

For at kunne gennemføre kontrollen på stedet af delkrav 1 skal du have sikret dig viden om området og dets naturforhold (§ 3-områder, naturtyper) og kulstofholdige jorde med minimum 12 pct. organisk kulstof. Anvend derfor billedmateriale fra IMK i forbindelse med forberedelsen af kontrollen.

Ved dette krav skal du anvende kortlagene ”§ 3 2024” og ”Tørveholdige lavbundsarealer”. I kortlaget ”§ 3 2024” vil der være en beskrivelse af, hvilken naturtype der er tale om. Der vil være en label på elementet, som beskriver naturtypen.

Overtrædelsen består i selve pløjningen af arealer, som både er udpeget som § 3 beskyttet, og som samtidig er udpeget som tørveholdige lavbundsarealer (overlappet på de to kortlag). Du skal således kun lave en overtrædelse, hvis du kan se, at arealet er pløjet for nyligt. Der er ikke tale om en overtrædelse, hvis der er en afgrøde på arealet (Vær opmærksom på, at enhver jordbearbejdning af § 3 areal også er en overtrædelse af krav LF 3 og 4).

Efter at have konstateret en overtrædelse **skal** du kontakte kommunen for at få verificeret § 3-beskyttelsen. Dette gøres ved at tage kontakt til kommunen og bede dem komme med en afgørelse af, om området er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3. Der ligger et mailudkast på kontrolportalen under "Andre dokumenter" på miljø siden "Henvendelse til kommunen" som kan anvendes. Du kan godt sende sagen i høring med en foreløbig vurdering. Udgangspunktet skal så fald være, at det berørte område er § 3-beskyttet. Herefter afventer du kommunens svar på henvendelsen.

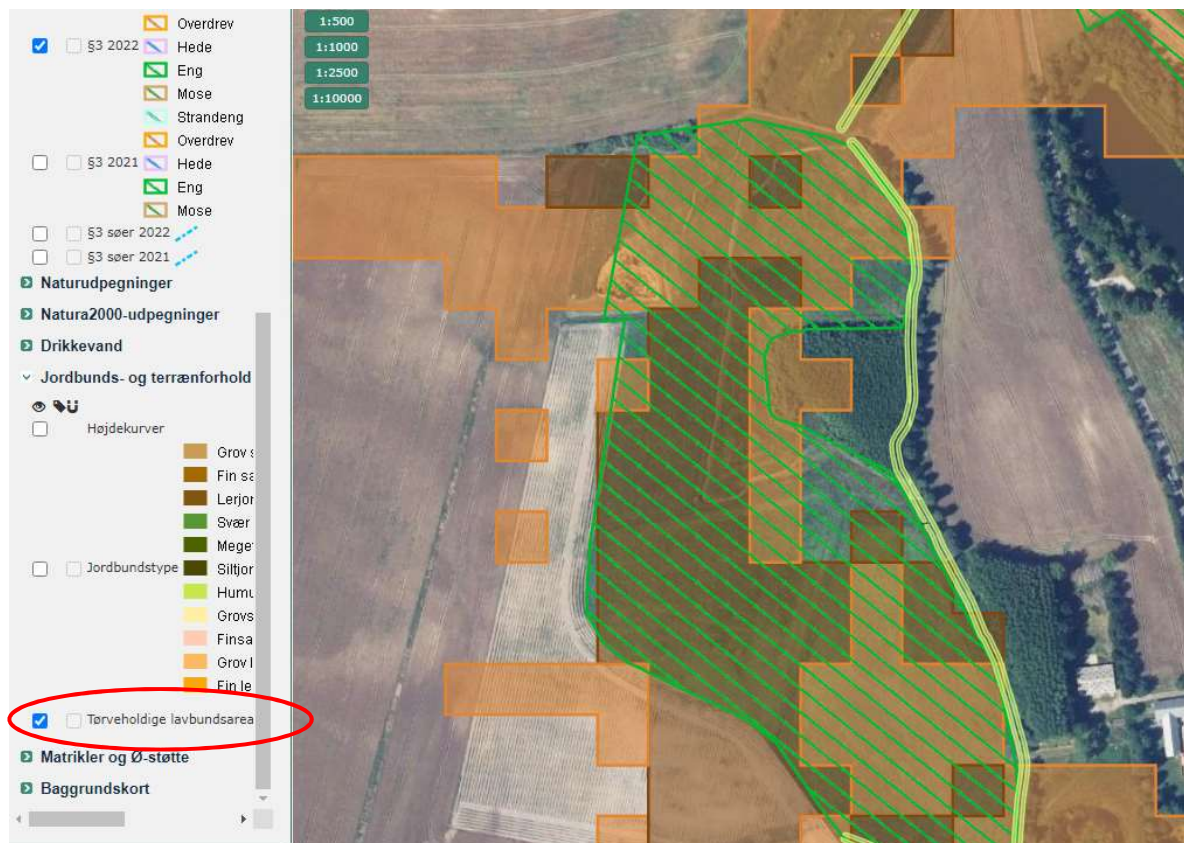
Hvis du modtager svar fra kommunen inden for 1 måned, journaliseres det på sagen, og sagen oversendes til sagsbehandling. Hvis kommunen ikke har orienteret landbruger om deres vurdering, skal du orientere landbruger om denne.

Hvis kommunen ikke vender tilbage med en vurdering senest 1 måned efter henvendelsen, oversendes sagen til sagsbehandling. Der noteres på sagen, at der ikke er modtaget svar fra kommunen. Sagsbehandling overtager herefter sagen.

Lodsejeren kan undtagelsesvist have fået dispensation fra § 3-beskyttelsen, således at der ikke foreligger en ulovlig tilstandsændring af det pågældende areal. I givet fald vil lodsejeren være i besiddelse af skriftlig dokumentation for dispensationen. I tvivlstilfælde kontaktes kommunen. Hvis landbruger har fået dispensation for at foretage tilstandsændringen, er det ikke en overtrædelse af kravet.

Generelt:

Det er vigtigt i forhold til den efterfølgende sagsbehandling, at du tydeligt beskriver kontrollfundet, fotodokumentation samt placering på et kort, så det kan genfindes (markblok- og marknummer). Det vil sige, at du skal beskrive og eventuelt begrunde, hvad du har konstateret, hvor det er konstateret, hvordan forholdene på stedet er, og hvor længe forholdet evt. har stået på.

FOKUSSPØRGSMÅL TIL KONTROLBESØGET

Delkrav	Spørgsmål
GLM 2.1.1	<ul style="list-style-type: none"> • Findes der § 3-beskyttede arealer på bedriften, og overlapper disse med laget "Tørveholdige lavbundsarealer"? • Er der foretaget en pløjning i overlappet? • Hvilken type beskyttet areal er der tale om? Sø, mose, eng osv. • Hvor er tilstandsændringen foretaget? Mark, markblok, matrikel • Hvilken udbredelse har pløjningen? Længde, bredde, m²? Foretag opmåling • Hvor stort et område af det oprindelige naturareal er pløjet? • Hvornår er pløjningen foretaget? • Er der evt. søgt dispensation til § 3? • Fremgår det om der er foretaget dyb pløjning, reolpløjning eller overfladisk jordbehandling?

YDERLIGERE OPLYSNINGER TIL HØRINGSBREVET

Vurdering af omfang kan understøttes med kortmateriale i IMK.

RETNINGSLINJER FOR VURDERING AF OVERTRÆDELSE

Betydningen af overtrædelser skal altid vurderes i forhold til formålet med delkravet.

Delkrav GLM 2.1.1

Alvor	<u>Generelt:</u> Den endelige bedømmelse af alvoren af overtrædelser må altid bero på en samlet vurdering af det konkrete forhold. <u>Delkrav 1:</u> Ved en vurdering af alvoren af en overtrædelse skal der som udgangspunkt indgå, om arealet er pløjet og hvor dybt, der eventuelt er pløjet.
Omfang	Omfanget af en overtrædelse fastslås navnlig under hensyntagen til, hvor stort arealet med det ulovlige forhold udgør i alt, og hvor meget arealet udgør af det konkrete område med overlap imellem de to kortlag.
Varighed	Varigheden af en misligholdelse vurderes som udgangspunkt ud fra hvor længe misligholdelsen har fundet sted.

Eksempler på formildende og skærpende omstændigheder

Formildende	Udgangspunkt (hovedregel)	Skærpende
<ul style="list-style-type: none"> • At arealet er lille • Overfladisk jordbehandling	<ul style="list-style-type: none"> • Der er foretaget en pløjning af kulstofholdige jorde med 12 pct. eller mere organisk kulstof inden for arealer, der er beskyttet af naturbeskyttelseslovens § 3	<ul style="list-style-type: none"> • Arealet er stort • Dyb pløjning

GLM 3.1 – FORBUD MOD AFBRÆNDING AF AFGRØDESTUB PÅ OMDRIFTSMARKER

– tidligere KO-krav 1.34

DELKRAV

GLM 3.1.1	Afgrødestub på omdriftsarealer må ikke afbrændes
-----------	--

UNDTAGELSER TIL KRAVET

Af hensyn til plantesundhed er der en undtagelse for afbrænding af halm fra frøgræsser på arealer, hvor afgrøden dyrkes igen det følgende år. Afbrænding af frøgræs på arealer, hvor frøgræs dyrkes i flere på hinanden følgende år er en vigtig behandlingsmetode til bekæmpelse af sygdomme og skadedyr, særligt i græssorterne engrapgræs og rødsvingel. Det omfatter afgrødekoderne 101, 103, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118.

FORMÅL

GLM 3.1	Formålet med kravet er at bevare jordens indhold af organisk materiale. Forbud mod afbrænding af stub vil medføre, at stub indgår i jorden, hvilket øger jordens indhold af organisk materiale og medvirker til at reducere direkte CO ₂ -udledning til atmosfæren ved afbrænding. Forebyggelse af yderligere tab af organisk materiale i jorden har to fordele: 1) Det medvirker til at mindske klimaforandringer og 2) det forbedrer jordens tilstand og frugtbarhed. GLM 3 vil også bidrage til at forhindre yderligere luftforurening.
---------	---

KRAVETS INDHOLD

Alle GLM krav er gældende indenfor markblok.

Kravet vedrører stubbe på omdriftsmarker og har til formål at bevare jordens indhold af organiske stoffer.

Vær opmærksom på at de tidligere undtagelser fra det tidligere KO-krav 1.34 ikke længere er undtagelser, da kravet kun omhandler afbrænding af afgrødestub på omdriftsmarker. Nedenstående vil **ikke** være en overtrædelse af GLM 3.1:

1. Flammebehandling af ukrudt,
2. Halm der har været anvendt til overdækning og lignende,
3. Mindre spild i forbindelse med presning, herunder fejlbundne halmballer,
4. Våde halmballer. Afbrænding må først foretages, når der er sket orientering af kommunalbestyrelsen og
5. Halm på øerne, bortset fra Sjælland, Fyn, Bornholm, Læsø, Samsø, Fanø og Ærø samt øer, der har bro eller dæmning til en af disse øer eller til fastlandet.

KRAVETS RELEVANS

Kravet er relevant at kontrollere hele året. Kravet er kun relevant at kontrollere, hvis der er afgrødestub.

KONTROLMETODE

Kontrollen foregår ved fysisk besigtigelse af arealerne.

Generelt:

Det er vigtigt i forhold til den efterfølgende sagsbehandling, at du tydeligt beskriver kontrolfundet, fotodokumentation samt placering på et kort, så det kan genfindes (markblok- og marknummer). Det vil sige, at du skal beskrive og eventuelt begrunde, hvad du har konstateret, hvor det er konstateret, hvordan forholdene på stedet er, og hvor længe forholdet evt. har stået på.

FOKUSSPØRGSMÅL TIL KONTROLBESØGET

Delkrav	Spørgsmål
3.1.1	<ul style="list-style-type: none"> • Er der foretaget en afbrænding af afgrødestub på omdriftsarealer? • Hvor er afbrændingen foretaget? Mark, markblok • Hvilken afgrøde har der været på marken? • Hvad bliver den efterfølgende afgrøde? • Hvor stort et område af den enkelte mark er brændt af? Foretag opmåling • Hvornår er afbrændingen foretaget? • Hvad er landbrugers eventuelle begrundelse for afbrændingen?

YDERLIGERE OPLYSNINGER TIL HØRINGSBREVET

Vurdering af omfang kan understøttes med kortmateriale i IMK.

RETNINGSLINJER FOR VURDERING AF OVERTRÆDELSER

Betydningen af overtrædelsen skal altid vurderes i forhold til formålet med delkravet.

Delkrav GLM 3.1.1

Alvor	<p><u>Generelt:</u></p> <p>Den endelige bedømmelse af alvor af overtrædelsen må altid bero på en samlet vurdering af det konkrete forhold.</p> <p>Delkrav 1: Ved en vurdering af alvor af en overtrædelse skal der som udgangspunkt indgå, om arealet er brændt af, og evt. med landbrugers oplysninger om hændelsen.</p>
Omfang	<p>Omfanget af en overtrædelse fastslås navnlig under hensyntagen til, hvor stort arealet med det ulovlige forhold udgør i alt, og hvor meget arealet udgør af det samlede omdriftsareal.</p>
Varighed	<p>I udgangspunkt er varighed underordnet.</p>

Eksempler på formildende og skærpende omstændigheder

Formildende	Udgangspunkt (hovedregel)	Skærpende
<ul style="list-style-type: none"> • At arealet er lille • Begrundelse for at foretage afbrænding	<ul style="list-style-type: none"> • Der er foretaget en afbrænding af afgrødestub i omdrift	<ul style="list-style-type: none"> • Arealet er stort • Begrundelse for at foretage afbrænding

GLM 4.1 – 3-METERSBRÆMMER LANGS SØER OG VANDLØB

DELKRAV

GLM 4.1.1	Jordbehandling, gødsning, sprøjtning med plantebeskyttelsesmidler samt dyrkning af andre afgrøder end græs og andet grøntfoder må ikke finde sted i en bræmme på 3 meter langs vandløb og søer, der er omfattet af 2-metersbræmmer efter lov om vandløb
-----------	---

UNDTAGELSER TIL KRAVET

Kravet gælder ikke for de vandløb og søer, som ikke er omfattet af Bekendtgørelse af lov om vandløb (vandløbsloven). Det drejer sig om:

- "enkeltmandsvandløb", vandløb, der med eventuelle tilhørende søer fra udspring til udløb i havet udelukkende løber på en ejendom
- "enkeltmandssøer", søer uden til- og afløb, som udelukkende er beliggende på én ejendom – uanset søens størrelse
- Isolerede søer (dvs. søer uden til- og afløb) under 100 m², uanset om der er tale om en naturlig sø, og uanset om søen har mere end 1 bredejer

FORMÅL

GLM 4.1.	Formålet med kravet er at beskytte vandløb mod forurening og afstrømning, og forhindre jorderosion fra bræmmerne langs vandløb og søer. Fastholdelsen af plantedække i 3-metersbræmmer skaber habitater til flora og fauna, og bræmmerne kan agere som spredningskorridorer samt forebygge eutrofiering, hvilket vil gavne biodiversitet.
----------	---

KRAVETS INDHOLD

Alle GLM krav er gældende indenfor markblok.

For landbrugere, der ikke søger støtte, er der fortsat kun et nationalt krav om 2-metersbræmmer jf. § 69 i Bekendtgørelse af lov om vandløb.

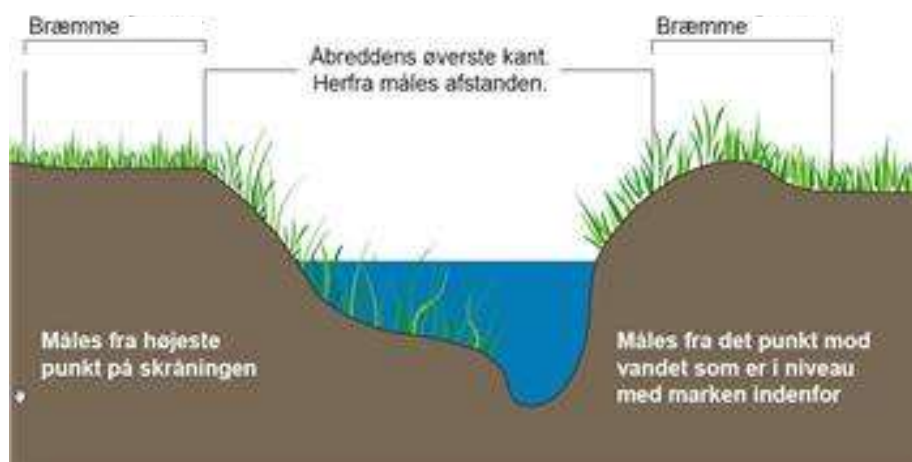
Gødsning i 2-metersbræmmen er desuden også en overtrædelse af krav LF 2.10.

Afgræsning og høslæt er tilladt i 3-metersbræmmen. Høslæt skal dog ske, så det ikke indebærer risiko for udskridning af bræmme eller bred.

I forbindelse med kontrollen af GLM 4.1 gennemføres også en national kontrol med 2-metersbræmmer. Hvis der forekommer 2-metersbræmmer på virksomhedens arealer, skal der således også på Retssikkerhedsbrevet krydses af under "Regler om natur- og miljøbeskyttelse."

Opretholdelsen af 2 meter bræmmerne er national lovgivning jf. vandløbsloven. Det er Landbrugsstyrelsen, der er kontrolmyndighed på dette, men kommunen, der er håndhævelsesmyndighed. Du skal derfor lave en national overtrædelse i VAKS på KSK 5821_23, hvis du i forbindelse med kontrol af Krav GLM 4.1 konstaterer en overtrædelse af den nationale lovgivning, hvor 2-meter bræmmen er beskadiget. Se yderligere i afsnit om National kontrol og i quickguiden til kontrol af 2-metersbræmmer.

Bræmmen på 2 meter langs vandløb og søer beregnes fra vandløbets eller søens øverste kant (se figur herunder). Den øverste kant er overgangen fra det skrånede terræn mod vandløbet eller søen til det flade terræn, der normalt kan jordbehandles. "Den øverste kant" af visse søer er overgangen mellem bevoksningen af vand- og sumplanter og egentlig landplanter.

Figur: Illustrationen viser hvor en bræmme regnes fra alt efter overgangen fra tærren mod vandløb.

GLM 4 kravet pålægger forbud mod gødskning, sprøjtning, jordbearbejdning og dyrkning i 3-metersbræmmer, som ligger langs vandløb og søer der har krav om bræmmer.

3-metersbræmmer kan desuden indgå som et ikke-produktivt element i opfyldelse af GLM 8 delkrav 1 om en mindsteandel af ikke-produktive elementer. Det er dog kun 3-metersbræmmer som ligger op ad et omdriftsareal der også kan indgå i GLM 8.

KRAVETS RELEVANS

Kravet er relevant at kontrollere hele året og for alle ansøgte landbrugsarealer med naturlige og/ eller højt målsatte vandløb og søer. Hvis der ikke er landbrugsarealer med naturlige og/ eller højt målsatte vandløb og søer på bedriften er kravet ikke relevant.

KONTROLMETODE

Kontrollen foregår ved fysisk besigtigelse af arealerne.

Inden kontrollen påbegyndes, kan du i forbindelse med kontrolforberedelsen undersøge, om landbruger har 3-metersbræmmer på sin bedrift. Dette kan du gøre ved at anvende kortlaget "3m Bræmmer 2023" IMK.

Information om hvilke vandløbsstrækninger, der er naturlige og/eller skal opfylde miljømålet godt økologisk potentiale eller maksimalt økologisk potentiale, fremgår af 3-meter bræmmelaget i IMK. Det er kun søer og vandløb markeret i IMK med bræmmemarkering, der er omfattet af kravet om 3-metersbræmmer.

Figur: Bræmmelaget i IMK

Hvis der er bræmmer på arealerne, vises dette på kontrolgrundlaget.

I forbindelse med kontrolbesøget skal du kontrollere, om der er sket:

- Gødskning
- Sprøjtning
- Jordbearbejdning
- Dyrkning

Til fastsættelse af udstrækningen af overtrædelsen kan du måle 3 meter fra kronekanten, som er vandløbet eller søens øverste kant: Du kan anvende iPad, tomkestok eller lignende til opmålingen.

Overtrædelsesarealet er det areal indenfor 3-metersbræmmen, hvor der burde være bræmme, og hvor der ikke er, eller hvor der fx er gødsket eller sprøjtet. Du skal i IMK angive de antal cm af bredden, samt længden af arealet, som er enten væk eller som er blevet gødsket/sprøjtet. Hvis der konstateres overtrædelser på flere, adskilte bræmmestykker, beskrives hvert bræmmestykke for sig.

Vær opmærksom på, at hvis du konstaterer gødskning i 2-metersbræmmen så skal du også lave en national overtrædelse i 5821_23, hvor du også kan generere et kommunebrev, som du skal sende til den relevante kommune, hvis du konstaterer en væsentlig overtrædelse på en 2-metersbræmme, dvs. hvor der mangler noget af 2-metersbræmmen.

Generelt:

Det er vigtigt i forhold til den efterfølgende sagsbehandling, at du tydeligt beskriver kontrolfundet, fotodokumentation samt placering på et kort, så det kan genfindes (markblok- og marknummer). Det vil sige, at du skal beskrive og eventuelt begrunde, hvad du har konstateret, hvor det er konstateret, hvordan forholdene på stedet er, og hvor længe forholdet evt. har stået på.

FOKUSSPØRGSMÅL TIL KONTROLBESØGET

Delkrav	Spørgsmål
GLM 4.1.1	<ul style="list-style-type: none"> • Er der foretaget gødskning, sprøjtning, jordbearbejdning eller dyrkning i en 3-meter bræmme langs vandløb og søer med krav om bræmmer efter 1. januar 2023? • Med hvilken metode er gødningen evt. udbragt? • Hvilken type gødning er udbragt? • Er der slæbespor i bræmmen? • Er der sprøjtet eller tegn på nedvisning? • Hvilke oplysninger fremgår af sprøjtejournalen? • På hvilke arealer er handlingen foretaget? Marknr., markblok osv. • Beskriv omfanget af handlingen i 3-metersbræmmen - hvor lang er strækningen, hvor bræmmen ikke er anlagt eller vedligeholdt korrekt, og hvor langt inde i 3-metersbræmmen ses evt. gødning, sprøjtning, dyrkning eller jordbearbejdning? • Er udbringning af gødning og plantebeskyttelsesmidler sket således, at der er fare for afstrømning til vandmiljø? • Er der sket en udskridning af brinken? • Benyttes bræmmen til opfyldelse af GLM 8 delkrav 1? • Er der afløb til særlig følsomme miljøområder fx §3?

YDERLIGERE OPLYSNINGER TIL HØRINGSBREVET

Vurdering af omfang og varighed kan understøttes med kortmateriale i IMK.

I høringsbrevet skal stå, at det fremgår af sprøjtejournalen, at marken er sprøjtet i fuldt omfang, hvis det er tilfældet. Uddrag af sprøjtejournalen klippes ind i fotoalbummet.

EKSEMPLER PÅ OVERTRÆDELSER

Overtrædelse af delkrav GLM 4.1.1:

- Jordbearbejdning og evt. gødskning i 3-metersbræmmen

RETNINGSLINJER FOR VURDERING AF OVERTRÆDELSE

Betydningen af overtrædelser skal altid vurderes i forhold til formålet med delkravet.

Delkrav GLM 4.1

Alvor	<p><u>Generelt:</u></p> <p>Den endelige bedømmelse af alvoren af overtrædelser skal altid bero på en samlet vurdering af det konkrete forhold, fx om den manglende bræmme har medført fare for forurening af grundvand eller overfladevand med gødning eller pesticider, eller om der er fremkaldt risiko herfor ved at bræmmeafstanden til vandmiljøet ikke er overholdt.</p> <p>Delkrav 1: Ved vurderingen af alvoren af en overtrædelse kan det som udgangspunkt indgå, hvor stor en andel af de 3 meter, der er overtrædelse på og hvor lang en strækning, der er tale om. Ligeledes kan det inddrages i vurderingen af alvoren, hvor stor risikoen for afstrømning til hhv. vandløb og søer har været. Endelig kan inddrages om der både er jordbearbejdet, dyrket og evt. gødsket og sprøjtet i bræmmen eller om der evt. kun er foretaget én af delene.</p>
Omfang	<p>Omfanget af en overtrædelse fastslås navnlig under hensyntagen til, om den har vidtrækkende virkning eller er begrænset til selve bedriften. Ved en vurdering af omfanget af en overtrædelse vil der således som udgangspunkt kunne tages hensyn til, om forureningen eller risikoen for forurening kan konstateres på ejendommen, i nærområdet (nærmeste naboer) eller i fjernmiljøet (for eksempel forurening af grundvand). Vurdering af omfang kan afhænge af bl.a. afstand til søer og vandløb.</p>
Varighed	<p>Varigheden af en overtrædelse kan som udgangspunkt vurderes ud fra hvor længe overtrædelser har fundet sted.</p>

Eksempler på formildende og skærpende omstændigheder

Formildende	Udgangspunkt (hovedregel)	Skærpende
<ul style="list-style-type: none"> At risikoen for forurening er minimal fx ved at der er tale om en afgrøde med lavt gødningsbehov At der er tale om en lille del af bræmmen på en kort strækning 	<ul style="list-style-type: none"> At der er foretaget gødsning, sprøjtning, jordbearbejdning eller dyrkning i 3-metersbræmmen 	<ul style="list-style-type: none"> At der er konstateret en forurening f.eks. i form af afstrømning til vandløb eller sø At der er tale om en stor del af bræmmen på en længere strækning. At der er forbindelse fra det pågældende vandløb til øvrige følsomme vandsystemer Hvis der foretaget mere end én form for overtrædelse, fx jordbearbejdning og gødsning. En beskadiget/ kollapsede/ nedsunken strækning vil øge risikoen for afstrømning og forurening At der på samme ejendom er overtrædelser på begge sider af et vandløb

GLM 5.1 – PLØJEFORBUD PÅ JORDEROSIONSFØLSOMME OMRÅDER

– delvis videreførelse af tidligere KO-krav 1.37

DELKRAV

GLM 5.1.1	I perioden fra og med den 1. oktober til og med den 15. februar i det følgende år må der ikke foretages pløjning af arealer med en høj risiko for jorderosion
-----------	---

UNDTAGELSER TIL KRAVET

Der er ingen undtagelser til kravet.

FORMÅL

GLM 5.1	Formålet med kravet er at reducere tab/ udtømning af jord forårsaget af erosion, ved at anvende de mest skånsomme jordbearbejdningsteknikker og ved at tage hensyn til, at hældninger øger risikoen for jorderosion.
---------	--

KRAVETS INDHOLD

Alle GLM-krav er gældende indenfor markblok.

Ikke-bæredygtig jorderosion forekommer, når erosionsraten er højere end jordens naturlige gendannelsesrate, hvilket generelt er vurderet til at være omkring 1,5 t jorderosion/ha/år.

GLM 5.1 skal håndtere jorderosion på landbrugsarealer. Jorderosion varierer i landskabet afhængigt af flere forskellige faktorer, herunder arealets jordtype, landskabets topografi og hældning, nedbør og afgrødetype. Danmark har et forholdsvist fladt landskab i forhold til andre medlemsstater, hvorfor jorderosion ofte anses som at være et relativt lille problem i Danmark.

GLM 5.1 håndterer jorderosion forårsaget af vand. Kravet håndterer ikke vinderosion, fordi vinderosion i forvejen håndteres i Danmark gennem etablering af læhegn, efterafgrøder og i stigende grad af dyrkning af vintersæd, der skaber jorddække i den erosionsfølsomme periode.

Det er tilladt at foretage lettere jordbearbejdning som harvning men ikke vendende jordbearbejdning.

KRAVETS RELEVANS

Kravet er relevant at kontrollere i perioden fra og med den 1. oktober til og med den 15. februar. Hvis der ikke er arealer som har en høj risiko for jorderosion på bedriften er kravet ikke relevant.

KONTROLMETODE

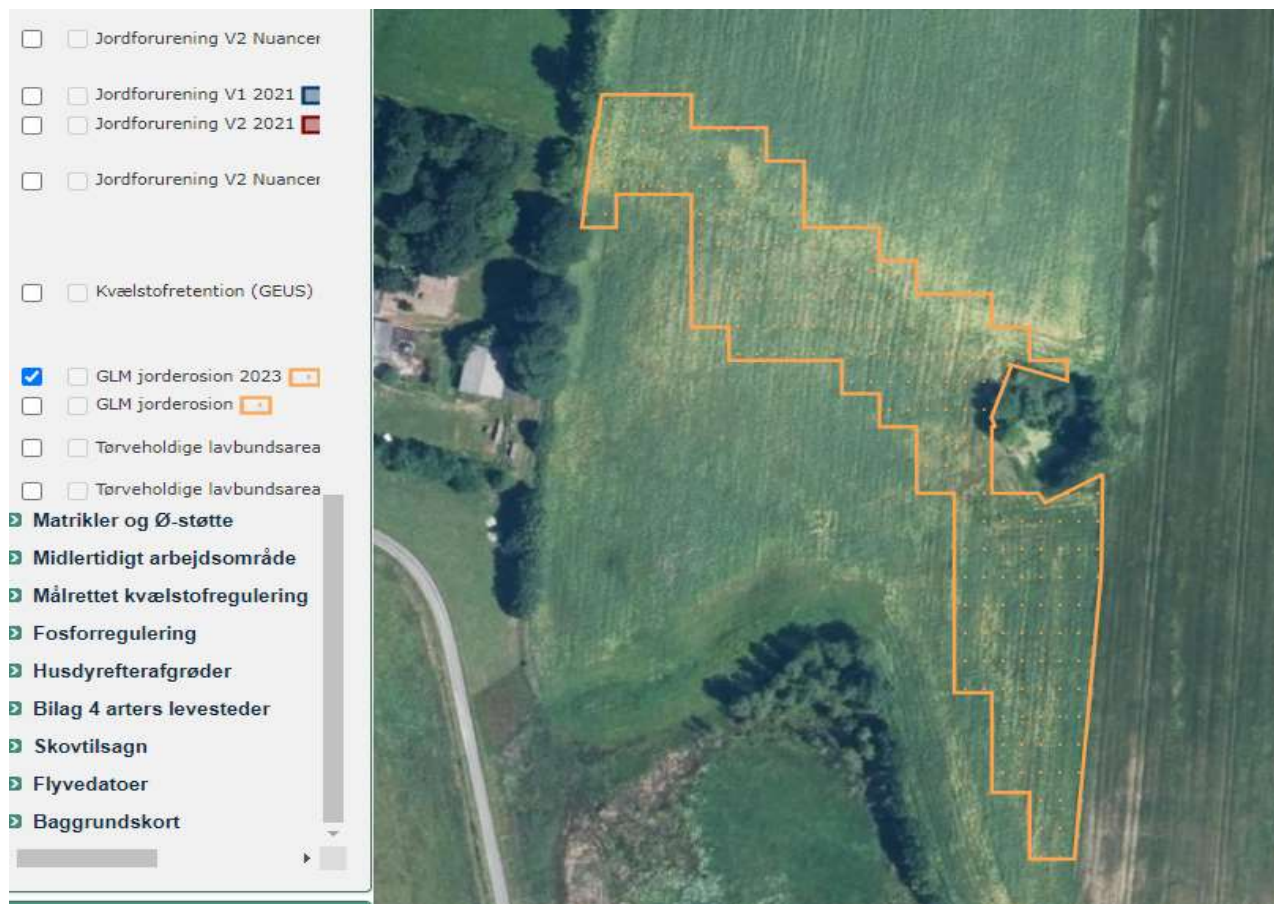
Kontrollen foregår ved fysisk besigtigelse af arealerne.

Inden kontrollen påbegyndes, skal du undersøge, om landbruger har arealer, som har en høj risiko for jorderosion på bedriften. Dette kan du gøre ved at anvende IMK.

Kortlaget "GLM jorderosion 2023" viser jorderosionsrisiko, og afspejler ikke nødvendigvis den virkelige rate af jorderosion i et givent år. Jorderosion varierer og stiger eller falder alt efter, hvad der dyrkes (eller ikke dyrkes) på et areal og hvor meget det regner i den følsomme periode.

I IMK skal du slå laget "GLM jorderosion 2023" til. Arealer inden for denne udpegning må ikke være pløjet i perioden fra og med d. 1. oktober til og med d. 15. februar i det efterfølgende år.

Generelt:

Det er vigtigt i forhold til den efterfølgende sagsbehandling, at du tydeligt beskriver kontrollfundet, fotodokumentation samt placering på et kort, så det kan genfindes (markblok- og marknummer). Det vil sige, at du skal beskrive og eventuelt begrunde, hvad du har konstateret, hvor det er konstateret, hvordan forholdene på stedet er, og hvor længe forholdet evt. har stået på.

FOKUSSPØRGSMÅL TIL KONTROLBESØGET

Delkrav	Spørgsmål
GLM 5.1.1	<ul style="list-style-type: none"> • Er der erosionsfølsomme arealer på bedriften? • Er der foretaget pløjning i perioden fra og med den 1. oktober til og med den 15. februar i det efterfølgende år på arealer udpeget som erosionsfølsomme? • På hvilken mark er pløjningen foretaget? Mark, markblok • Hvilken udbredelse har pløjningen? Længde, bredde, m²? Foretag opmåling • Hvornår er pløjningen foretaget (evt. fremspiring og Web viewer)?

YDERLIGERE OPLYSNINGER TIL HØRINGSBREVET

Vurdering af omfang kan understøttes med kortmateriale i IMK.

RETNINGSLINJER FOR VURDERING AF OVERTRÆDELSER

Betydningen af overtrædelsen skal altid vurderes i forhold til formålet med delkravet.

Delkrav GLM 5.1.1

Alvor	<p><u>Generelt:</u></p> <p>Den endelige bedømmelse af alvoren af overtrædelsen må altid bero på en samlet vurdering af det konkrete forhold.</p> <p>Delkrav 1: Ved en vurdering af alvoren af en overtrædelse skal der som udgangspunkt indgå, om arealet er pløjet og hvor dybt, der eventuelt er pløjet.</p>
Omfang	<p>Omfanget af en overtrædelse fastslås navnlig under hensyntagen til, hvor stort arealet med det ulovlige forhold udgør i alt, og hvor meget arealet udgør af det konkrete område med risiko for jorderosion.</p>
Varighed	<p>Varigheden af en overtrædelse kan som udgangspunkt vurderes ud fra hvor længe overtrædelsen har fundet sted. De primært udslagsgivende forhold i dette krav er, om der er pløjet eller ej samt omfanget af pløjningen.</p>

Eksempler på formildende og skærpende omstændigheder

Formildende	Udgangspunkt (hovedregel)	Skærpende
<ul style="list-style-type: none"> • At arealet er lille • Hvis pløjningen er sket tæt på 15 februar 	<ul style="list-style-type: none"> • Der er foretaget en pløjning indenfor perioden 	<ul style="list-style-type: none"> • Arealet er stort • Dyb pløjning

GLM 6.1 –JORDDÆKKE I PERIODER MED SÆRLIG RISIKO FOR FORRINGELSE AF JORDENS DYRKNINGSMÆSSIGE POTENTIALE

– delvis videreførelse af tidligere KO-krav 1.33

DELKRAV

GLM 6.1.1	<p>På omdriftsarealer og arealer med permanente afgrøder skal der være jorddække i følgende perioder:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) På arealer med jordbundstyperne JB 7-9 samt arealer, hvor der senest er høstet roer skal der være jorddække fra høst til og med den 1. oktober. 2) På arealer med jordbundstyperne JB 5, 6, 10 og 11 samt arealer, hvor der senest er høstet flerårige vedplanter eller gartneriafgrøder skal der være jorddække fra høst til og med den 20. oktober. 3) På arealer med jordbundstyperne JB 1-4 skal der være jorddække fra høst til og med den 1. februar i det følgende år. <p>På braklagte arealer og andre arealer, hvorpå der ikke sker høst i kalenderåret, er der krav om jorddække fra 1. september indtil hhv. 1. oktober, 20. oktober eller 1. februar afhængig af jordbundstypen.</p>
-----------	---

UNDTAGELSER TIL KRAVET

Kravet gælder ikke for arealer med omdriftsgræs eller permanent græs, planteskoler og for arealer, hvor der sidst er høstet kartofler.

Tilladelser til fjernelse af jorddække

I nogle omstændigheder er det tilladt at fjerne jorddækket på arealerne.

Der må gerne inden for de følsomme perioder foretages mekanisk behandling af ukrudt og spildfrø også selvom dette sker i flere omgange eller så sent på året, at det ikke efterfølgende er muligt at etablere jorddække, på følgende arealer:

- Arealer der er certificeret økologiske.
- Arealer som er under omlægning til økologi.
- Arealer der i hele kalenderåret dyrkes uden brug af pesticider dog.

Fjernelse i forbindelse med omlægning

Jordbehandling der fjerner jorddække må gerne foretages indenfor de følsomme perioder i forbindelse med omlægning til en anden afgrøde, hvis denne er sået senest 4 uger efter jordbehandlingen, der fjerner jorddækket. Græsfrø har fra 2024 en forlænget omlægningsperiode, dvs. på arealer der omlægges fra frøgræs skal der sås nyt plantedække senest 6 uger efter fjernelse af jorddække.

Jordbehandling der efterlader planterester jævnt fordelt på arealet er tilladt og vil ikke kræve udsåning af nyt plantedække efterfølgende da marken stadigvæk opfylder GLM 6.

Fjernelse af jorddække efter høst af grøntsagsafgrøder med sygdomsrisici

Det er tilladt at fjerne jorddække efter høst af specifikke gartneriafgrøder, og landbrugere er ikke forpligtede til at udså nyt plantedække bagefter.

Det gælder visse gartneriafgrøder, hvor der er behov for at fjerne planterester umiddelbart efter høst pga. plantesygdomme (se tabellen herunder).

Tabel: Grøntsagsafgrøder hvor der kan opstå behov for jordbearbejdning umiddelbart efter høst pga. sygdom og, hvor det derfor er tilladt at fjerne jorddække.

Afgrøde	Afgrødekode
Asieagurker	400
Babyleaves	427
Bladselleri	402
Blomkål	403
Broccoli	404
Centnergræskar	553
Grønkål	406
Grøntsager, andre (friland)	434
Grøntsager, blandinger	450
Hvidkål	408
Jordskokker, konsum	429
Kinakål	409
Knoldselleri	410
Løg	411
Mandelgræskar	552
Moskusgræskar	551
Porre	415
Rosenkål	416
Rødbede	417
Rødkål	418
Salat (friland)	420
Spidskål	428
Spinat	422
Savoykål	421
Sukkermajs	423
Ærter, konsum	424

Fjernelse af jorddække om efteråret forud for såning af frøafgrøder

Det er tilladt at fjerne jorddække og efterlade marken sort på arealer, hvor der skal sås frøafgrøder året efter. Det gælder alle typer frøafgrøder. Fjernelse af jorddække sker i forbindelse med falsk såbed som har til formål at fjerne flere generationer af spildfrø og ukrudt fra marken.

Landbrugere skal kunne dokumentere at de laver falsk såbed i forbindelse med forberedelse af marken til frøafgrøder det følgende kalenderår. Om efteråret vil landbrugere ikke være i besiddelse af en endelig kontrakt fra frøfirmaet. Derfor er det et krav at de senest 1. juni det følgende kalenderår, skal fremsende en kontrakt om afsætning af frø fra bedriften.

Det skal noteres, hvor stort et areal landbrugeren har lavet falsk såbed på.

FORMÅL

GLM 6.1	Formålet med kravet er at beskytte jordens dyrkningsmæssige potentiale i perioder, hvor dette potentiale er i størst risiko for at blive forringet. Jordens dyrkningsmæssige potentiale er afhængig af mange faktorer, i hovedparten jordens fysiske struktur, indhold af organisk materiale og reduktion i udvaskning af næringsstoffer fra jorden.
---------	--

KRAVETS INDHOLD

Alle GLM krav er gældende indenfor markblok.

Arealer, hvorpå der sidst er dyrket roer, uanset JB-nummer, skal blot have jorddække til og med 1. oktober.

Ligeledes skal arealer, hvorpå der senest er dyrket gartneriafgrøder have jorddække til og med 20. oktober, uanset JB-nummer, dog undtagen de specifikke grøntsagsafgrøder som vist i tabeloversigten ovenfor.

Der er defineret specifikke perioder, hvor der er krav om jorddække jf. delkravsteksten. Perioderne varierer på baggrund af jordbundstypen og afgrøden. Der er dog nogle undtagelser og tilladelser til fjernelse af jorddække der gælder visse afgrøder.

GLM 6-kravet kan opfyldes med jorddække i form af et "aktivt" plantedække, dvs. eksempelvis vinterafgrøder, brak eller efterafgrøder, samt med planterester og stubmarker. Spildkornsmarker kan også indgå i opfyldelsen af kravet. GLM 6 stiller ikke krav til, hvilken type af jorddække som landbrugere skal bruge for at opfylde kravet. Kravet skal modvirke forekomst af bar, sort jord (pløjet), og dette kan således ikke opfylde GLM 6 kravet. Der kan dog forekomme tilfælde, hvor bar jord blot udgør en ubetydelig overtrædelse ift. formålet med kravet.

Landbrugere er i forvejen pålagt et forbud mod jordbearbejdning jf. nationale regler om jordbearbejdning der følger arealets jordtype (Plantedækkebekendtgørelsen). GLM 6 følger i store træk de nationale regler, men der er forskelle i de to regelsæt.

Det vurderes, at GLM 6 kravet løfter formålet med GLM normen fordi et krav om jorddække vil bidrage med at reducere andelen af sort jord hen over vinteren. Jorddække medvirker til, at jorden bevarer strukturen og organisk materiale i efterår og vinter. I perioder med meget nedbør kan jorddække reducere

overfladisk udvaskning af jordpartikler og næringsstoffer fra jorden til vandmiljøet i forhold til bar jord. Plantedække tilbageholder kvælstof i jorden og reducerer dermed også udvaskning af kvælstof til vandmiljøet fra rodzonen.

KRAVETS RELEVANS

Kravet er relevant at kontrollere fra høst til og med den 1. februar, og som udgangspunkt forstås høst som når hele marken er høstet.

Ved en delvist høstet mark, hvor der efter høst er bar/ sort jord til følge, skal det vurderes, om det er relevant at kontrollere i forhold til formålet med kravet. Det skal undersøges, hvilke landbrugsfaglige begrundelser, der måtte være, for at efterlade bar jord på et areal (f.eks. behandling af sygdom eller skadedyr). Hvis en afgrøde høstes i etaper med henblik på umiddelbar afsætning og der efterlades bar/sort jord, skal der som udgangspunkt sikres jorddække på anden vis inden for den følsomme periode. Det er vigtigt at beskrive de samlede, faktiske forhold, fx hvor stort et areal er efter høst efterladt bart/ sort, og hvor længe der ikke har været jorddække. Dertil skal det undersøges, om der kunne have været efterladt plantemateriale eller udsået nyt jorddække.

De samlede, konkrete forhold bør sammenholdes med formålet med kravet, dvs. at bevare jordens dyrkningsmæssige potentiale.

Eksempler

Stub efterladt på arealet er tilstrækkeligt til at overholde GLM 6-kravet om jorddække. Marken i "Billede 1" overholder derfor kravet.

Billede 1

Eksempel på en mark der overholder GLM 6-kravet om jorddække med stub jævnt fordelt på arealet.

Planterester der er jævnt fordelt på marken er også tilstrækkeligt til at overholde GLM 6-kravet om jorddække. Marken i "Billede 2" overholder GLM 6.

Billede 2

Eksempel på en mark der overholder GLM 6-kravet med planterester jævnt fordelt på arealet.

Sort (pløjet) jord kan dog ikke opfylde GLM 6-kravet om jorddække. Marken i "Billede 3" overholder derfor ikke GLM 6.

Billede 3

Eksempel på en mark med bar jord der således ikke overholder GLM 6-kravet.

KONTROLMETODE

Kontrollen foregår ved fysisk besigtigelse af arealerne.

Inden kontrollen påbegyndes, kan du i forbindelse med kontrolforberedelsen undersøge, om landbruger kan have arealer, der er omfattet af krav om jorddække i den aktuelle periode. Dette kan du gøre ved at anvende IMK. I IMK finder du jordbundstypelaget under "Jordbunds- og terrænforhold"

Kortlaget viser jordbundstyperne jf. JB-skalaen defineret ved følgende jordbundsnumre:

JB 1: Grovsandet jord.

JB 2: Finsandet jord.

JB 3: Grov lerblandet sandjord.

JB 4: Fin lerblandet sandjord.

JB 5: Grov sandblandet lerjord.

JB 6: Fin sandblandet lerjord.

JB 7: Lerjord.

JB 8: Svær lerjord.

JB 9: Meget svær lerjord.

JB 10: Siltjord.

JB 11: Humus.

	Grovsandet jord
	Finsandet jord
	Grov lerblandet sandjord
	Fin lerblandet sandjord
	Grov sandblandet lerjord
	Fin sandblandet lerjord
	Lerjord
	Svær lerjord
	Meget svær lerjord
	Siltjord
	Humus

Såfremt en mark har flere forskellige jordbundstyper, anses den jordbundstype, der dækker den største del af marken, for at være markens jordbundstype.

Hvis der i den aktuelle periode konstateres en mark, som er pløjet, skal du undersøge, hvornår marken er blevet pløjet. Dette gøres via iPaden, hvor du kan tilgå appen 'Web' og derfra kan du browse [Web viewer](#). På Web viewer fremkommer følgende billede, som viser, hvornår marken er blevet pløjet:

Den sikre dato for pløjningen er datoen under "end" – markeret med den grønne cirkel. Hvis pløjningen ligger mere end 4 uger tilbage i forhold til kontroldatoen er der tale om en overtrædelse, medmindre afgrøden der blev fjernet var en frøgræsafgrøde, hvor der er en 6-ugers omlægningsperiode. Hvis pløjningen ligger mindre end 4 uger tilbage, eller 6 uger for frøgræs, fra kontroldatoen, skal landbruger redegøre for, at der inden for en periode på 4 uger fra pløjningen etableres en afgrøde. Hvis pløjningen ligger mere end 4/6 uger tilbage fra kontroldatoen skal det undersøges, om der har været behov for gentagen jordbearbejdning før den afgrøde, der omlægges til, kunne udsås.

Arealer, som benytter undtagelsen om mekanisk behandling af ukrudt og spildfrø, skal enten være økologiske eller have en omlægningsdato, eller have anvendt mekanisk behandling af ukrudt og spildfrø da

arealet ikke er sprøjtet i hele kalenderåret. Sprøjtejournalen benyttes til at bekræfte, om disse arealer både er sprøjtede og mekanisk jordbehandlede efter høst. Hvis dette er tilfældet kan undtagelsen ikke benyttes.

Generelt:

Det er vigtigt i forhold til den efterfølgende sagsbehandling, at du tydeligt beskriver kontrolfundet, fotodokumentation samt placering på et kort, så det kan genfindes (markblok- og marknummer). Det vil sige, at du skal beskrive og eventuelt begrunde, hvad du har konstateret, hvor det er konstateret, hvordan forholdene på stedet er, og hvor længe forholdet evt. har stået på.

FOKUSSPØRGSMÅL TIL KONTROLBESØGET

Delkrav	Spørgsmål
GLM 6.1.1	<ul style="list-style-type: none"> • Er der sorte marker? • Er der foretaget jordbearbejdning i den følsomme periode? • Er der foretaget eller planlagt etablering/ såning af plantedække på jordbearbejdede arealer (inden for 4 eller 6 uger efter jordbearbejdning)? • Hvad er årsagen til, at der er jordbearbejdet indenfor den følsomme periode? • På hvilken mark er der foretaget jordbearbejdning? Mark, markblok • Hvilket JB-nummer dominerer marken? • Hvilken afgrøde er anmeldt på marken? • Er hele marken jordbearbejdet? • Hvis der er høstet gradvist – er der fortsat et jævnt fordelt jorddække på marken eller er store dele af marken uden jorddække? • Hvilken udbredelse har jordbearbejdningen? Længde, bredde, m²? Foretag opmåling, hvis det ikke drejer sig om hele marken • Hvornår er pløjningen foretaget? Anvend pløjemarkøren på iPad. • Er marken/ afgrøden blevet sprøjtet med nogen form for plantebeskyttelsesmiddel i hele kalenderåret? Se sprøjtejournal. • Er marken i gang med at blive forberedt til udsåning af frøafgrøder det følgende år?

YDERLIGERE OPLYSNINGER TIL HØRINGSBREVET

Vurdering af omfang kan understøttes med kortmateriale i IMK. Varigheden kan vurderes med hjælp fra pløjemarkøren på iPad.

RETNINGSLINJER FOR VURDERING AF OVERTRÆDELSER

Betydningen af overtrædelsen skal altid vurderes i forhold til formålet med delkravet.

Delkrav GLM 6.1.1

Alvor	<p><u>Generelt:</u></p> <p>Den endelige bedømmelse af alvoren af overtrædelsen må altid bero på en samlet vurdering af de konkrete forhold.</p> <p>Delkrav 1: Ved en vurdering af alvoren af en overtrædelse skal der som udgangspunkt indgå, om arealet er bart/ sort som følge af jordbearbejdning.</p>
--------------	--

	Desuden kan indgå, hvornår i perioden, pløjningen er foretaget og af hvilken årsag.
Omfang	Omfanget af en overtrædelse fastslås navnlig under hensyntagen til, hvor stort arealet med det ulovlige forhold udgør i alt, og hvor meget arealet udgør af det konkrete område.
Varighed	Varigheden af en misligholdelse vurderes som udgangspunkt ud fra hvor længe misligholdelsen har fundet sted.

Eksempler på formildende og skærpende omstændigheder

Formildende	Udgangspunkt (hovedregel)	Skærpende
<ul style="list-style-type: none"> • At arealet er lille • Kun en del af marken fremstår bar • Det kan fagligt begrundes, at jordbearbejdningen med bar jord til følge bidrager positivt til formålet (f.eks. bevare jordens struktur, undgå sygdom, skadedyr, ukrudt). • Det kan fagligt begrundes at omlægning til anden afgrøde har overskredet perioden på 4 uger eller 6 uger (frøgræs) 	<ul style="list-style-type: none"> • Der er konstateret bar jord på et areal, der har krav om jorddække 	<ul style="list-style-type: none"> • Arealet er stort • Der er intet til hinder for, at nyt jorddække kunne have været udsået eller at jorddække kunne have været opretholdt på anden vis

GLM 7.1 – AFGRØDEROTATION PÅ OMDRIFTSJORD

KRAVET KONTROLLERES GENNEM SATELLITMONITORERING. DET ER DATA I PERIODEN DEN 15. MAJ TIL OG MED DEN 25. JULI, DER LIGGER TIL GRUND FOR KONTROLLEN AF DELKRAV GLM 7.1.1 OG GLM 7.1.2.

DELKRAV

GLM 7.1.1	Mindst 35 pct. af omdriftsarealet på en bedrift skal udlægges til en anden afgrødekategori, end der blev dyrket på det pågældende areal i det foregående kalenderår.
GLM 7.1.2	Der må ikke dyrkes den samme afgrødekategori på samme omdriftsareal i mere end tre kalenderår i træk.

GLM 8.1 – MINDSTEANDEL AF IKKE-PRODUKTIVE ELEMENTER

– delvis videreførelse af de tidligere KO-krav 1.36 og 1.38

DELKRAV

GLM 8.1.1	Det er ikke tilladt at fjerne, ødelægge eller omfangsmæssigt reducere landskabstræk i form af: <ol style="list-style-type: none"> 1. Mindre søer med tilhørende randbevoksning, der ikke er omfattet af § 3 i naturbeskyttelsesloven, som i Landbrugsstyrelsen efter anmodning fra Landbruger er registreret i Internet Markkort som en GLM-sø, der skal fastholdes og vedligeholdes. 2. Fortidsminder og området inden for to meters afstand heraf.
GLM 8.1.2	Mindst fire pct. af det samlede omdriftsareal på en bedrift skal være afsat til et eller flere af følgende typer af ikke-produktive elementer og arealer: <ol style="list-style-type: none"> 1. GLM-landskabstræk (søer og fortidsminder). 2. Søer med et areal på op til 2000 m², der er omfattet af § 3 i naturbeskyttelsesloven. 3. Bræmmer på 3 meter langs søer og vandløb som omhandlet i GLM 4. 4. Markkrat. 5. Braklagte arealer<ol style="list-style-type: none"> a. Slåningsbrak. b. Blomsterbrak. c. Bestøverbrak. 6. Markbræmmer<ol style="list-style-type: none"> a. Slåningsbrak. b. Blomsterbrak. c. Bestøverbrak. 7. Småbiotoper
GLM 8.1.3	Der må i perioden fra og med den 15. marts til og med den 31. juli ikke foretages beskæring af buskads og træer, der er beliggende på landbrugsarealer, men som ikke indgår i produktion.

UNDTAGELSER TIL KRAVET

Der er fra 2024 indført en undtagelse i GLM 8.1.2 delkravet om udlægning af mindst 4 pct. af bedriftens omdriftsareal til ikke-produktive elementer. Undtagelsen gælder bedrifter, hvor mere end 75 pct. af omdriftsarealet anvendes til produktion af græs eller andet grøntfoder med en kvælstofnorm og fosfornorm på 0, og som ikke jordbehandles eller omlægges i det indeværende år.

Det omfatter fire specifikke afgrødekoder, som vist i tabellen herunder. Hvis mere end 75 pct. af omdriftsarealet på bedriften bliver dyrket med en eller flere af disse fire afgrødekoder, er bedriften undtaget GLM 8.

Tabel over afgrødekoder for undtagelse fra GLM 8.1.2	
Afgrødekode	Afgrødenavn
247	Miljøgræs MVJ-tilsagn (0 N), omdrift
264	Græs og kløvergræs uden norm, under 50 pct. kløver (omdrift)
285	Græs og kløvergræs uden norm, over 50 pct. kløver (omdrift)
362	Paludikultur, omdriftsgræs

Det fremgår i fællesskemaet at bedriften er undtaget GLM 8.1.2. Bedrifter der er undtaget GLM 8.1.2 skal dog stadig overholde kravene GLM 8.1.1 og GLM 8.1.3.

FORMÅL

GLM 8.1	Formålet med kravet er at beskytte biodiversiteten og bevare landskabselementer, herunder at beskytte fugle og bestøverinsekter.
---------	--

KRAVETS INDHOLD

Alle GLM krav er gældende indenfor markblok.

GLM 8.1.1:

Delkravet indebærer en pligt til bevarelse af landskabstræk i form af mindre søer og fortidsminder.

Delkravet omfatter søer med tilhørende randbevoksning, som på baggrund af indberetning i FS registreres i markkortet som en GLM-sø, der skal fastholdes og vedligeholdes, og som herefter indgår i opfyldelsen af kravet om mindsteandel ikke-produktive elementer i GLM 8.1.2. De nævnte søer med randbevoksning skal have et areal på mindst 100 m² og området's samlede areal, dvs. søen inklusiv randbevoksning i umiddelbar tilknytning hertil, må ikke overstige 2000 m². Denne registrering bevirker, at søen bliver omfattet af delkrav GLM 8.1.1 og at søen derfor ikke fremadrettet må fjernes, ødelægges eller reduceres i omfang. Det er således ikke muligt at fjerne denne beskyttelse ved at afregistrere søen mht. opfyldelse af delkrav GLM 8.1.2.

Sammen med beskyttelsen mod ændringer af tilstanden af søer efter naturbeskyttelseslovens § 3 udgør GLM 8.1.2 den samlede beskyttelse af "små damme" – dvs. søer under 2000 m² – i konditionalitet. Beskyttelsen af søer efter naturbeskyttelseslovens § 3 er omfattet af konditionalitet under LF 3 og 4 og omfatter også søer over den nævnte størrelse. Hvis en GLM-sø der var § 3 får fjernet § 3-beskyttelsen efter naturbeskyttelsesloven, vil søen ikke automatisk miste sin registrering som GLM-sø i IMK. Hvis landbruger mener, at det ikke er en sø, kan han anmode om at få GLM-sø registreringen fjernet ved at ansøge om en ændringsanmodning i IMK.

Beskyttelsen efter GLM 8.1.1, forventes at kunne omfatte søer, hvor der endnu ikke har udviklet sig det karakteristiske plante- og dyreliv, som er en betingelse for beskyttelse under naturbeskyttelseslovens § 3.

Pligten til fastholdelse og vedligeholdelse indebærer, at landbrugsdrift så som dræning eller andre aktive handlinger ikke må medføre, at søen helt eller delvist går tabt. Det skal desuden om nødvendigt ved almindelige plejeforanstaltninger så som årlig, lettere afpuddning af randarealet sikres, at søen ikke går til. Naturlig udvikling, herunder udtørring af naturlige årsager, anses ikke for en overtrædelse af delkravet.

Beskyttelsen af fortidsminder under GLM 8.1.2 omfatter fortidsminder og området inden for en afstand af to meter herfra, der er beskyttet efter museumslovens §§ 29 e og 29 f. Det skal under GLM 8 sikres, at disse fortidsminder, uanset deres omfang, ikke fjernes, ødelægges eller omfangsmæssigt reduceres.

GLM 8.1.2:

Elementer og arealer, der kan anvendes til opfyldelse af delkravet

Følgende ikke-produktive elementer og arealer kan indgå i opfyldelsen af kravet om mindsteandel ikke-produktive områder:

- **GLM-landskabstræk (søer og fortidsminder som beskrevet under GLM 8.1.1).** Landskabstrækkene må ikke fjernes eller beskadiges og skal vedligeholdes. En sø, der er registreret som en GLM-sø kan godt selvstændigt indgå som et ikke-produktivt element, selvom den ikke endnu er omfattet af § 3. Søen kan over tid vokse ind i § 3.
- **Søer med et areal på op til 2000 m², der er omfattet af § 3 i naturbeskyttelsesloven ("§ 3-søer").**
- **Bræmmer på 3 meter langs søer og vandløb som omhandlet i GLM 4.** Bræmmerne skal slås årligt senest 25. oktober for at sikre at de forbliver lysåbne og ikke gror til med træer og buske. Arealerne må på intet tidspunkt i kalenderåret afgræsses under dette krav.
- **Markbræmmer.** Arealer af op til 20 meters bredde, der er beliggende på markens dyrkningsflade, og hvori der kan indgå bræmmer langs vandløb og søer, jf. pkt. 3. Markbræmmerne skal opfylde de samme krav med hensyn til slåning eller udsåning af blomsterblandinger, som gælder for slåningsbrak, blomsterbrak eller bestøverbrak. De må maksimalt udgøre 50 % af omdriftsmarkens areal.
- **Markkrat.** Et område, der senest den 1. juni 2022 har fremstået som et udyrket areal på op til 0,5 ha, der på intet sted er smallere end ti meter, og som er dækket af mindst 75 pct. træer og buske fordelt på hele arealet. Markkrat kan kun indgå i opfyldelsen af GLM 8, hvis de i 2022 opfyldte alle betingelserne til markkrat, herunder størrelseskrav og dækningskrav. Markkrattet skal siden den nævnte dato have været omkranset af omdriftsareal, så dette areal på alle steder er mindst 5 meter bredt målt fra markkrattets yderkant. Markkrat der er etableret i eller efter 2023 kan ikke indgå i opfyldelse af GLM 8. Det er derved ikke muligt at etablere et markkrat til 2024, så det opfylder betingelserne.
- **Slåningsbrak.** Der er ikke specifikke krav til plantedækkets karakter. En hovedafgrøde i omdrift eller en efterafgrøde etableret i 2023 kan derfor efterfølges af slåningsbrak. Arealet skal slås årligt mindst én gang i perioden 1. april til 25. oktober for at sikre, at de forbliver lysåbne og ikke gror til med træer og buske. Det afslåede plantemateriale må ikke fjernes fra marken, men kan opstakkes. Der er forbud mod slåning i perioden fra den 1. maj til den 31. juli af hensyn til ynglende fugle og markvildt.
- **Blomsterbrak.** Der skal senest den 30. april foretages en mekanisk jordbehandling og efterfølgende udsås en blomsterblanding af mindst to forskellige frø- og nektarproducerende plantearter pr. m². Jordbehandlingen må i den forbindelse gerne være en pløjning. Blandingen skal udgøre mere end 50 pct. af markens samlede plantedække og være jævnt fordelt. Hvis der sker naturligt tilvækst af fremvoksende urter og græsmarksplanter, der ikke er frø- og nektarproducerende, må de ikke være dominerende på arealet. Der må ikke sås korn, majs, raps, kløver eller græs i ren bestand eller en

blanding, der udelukkende består af disse afgrøder. Anvendes f.eks. flere arter af kløver i blandingen, så betragtes disse som én planteart, hvorfor der også skal være andet end kløver tilstede. Jordbehandling og etablering af blomsterbrak skal foregå mindst hvert andet år, så den udsåede blomsterblanding på arealet til stadighed lever op til de angivne plantedækkekrav. Arealer med blomsterbrak skal til enhver tid af året (begge år) have et plantedække bestående af en blomsterblanding, der opfylder betingelserne for blomsterbrak.

- **Bestøverbrak.** Der skal senest 30. april foretages en mekanisk jordbehandling og udsås en blanding af mindst tre forskellige pollen- og nektarproducerende plantearter pr. m². Jordbehandlingen må i den forbindelse gerne være en pløjning. Der skal udsås en blanding der består af minimum tre forskellige plantearter fra listen over plantearter for bestøverbrak, der fremgår af tabellen nedenfor. Blandingen skal udgøre mindst 50 pct. af markens samlede plantedække og være jævnt fordelt. Hvis der vælges mere end én art af kløver, skal der også indgå mindst to arter fra listen, som er forskellige fra kløver. Der må ikke sås korn, majs, raps, kløver eller græs i ren bestand eller en blanding, der udelukkende består af disse afgrøder. Jordbehandling og etablering af bestøverbrak skal foregå mindst hvert andet år, så den udsåede blomsterblanding på arealet til stadighed lever op til de angivne plantedækkekrav.

Planteartsliste for bestøverbrak			
Dansk navn	Videnskabeligt navn	Sæson	Varighed
Svinenød	<i>Conopodium majus</i>	Jun-jun.	Flerårig
Vild gulerod	<i>Daucus carota</i>	Jul-aug.	Toårig
Boghvede	<i>Fagopyrum esculentum</i>	Jul-aug.	Enårig
Engstorkenæb	<i>Geranium pratense</i>	Jul-aug.	Flerårig
Pyrenæisk storkenæb	<i>Geranium pyrenaicum</i>	Jun-sep.	Toårig
Almindelig hør	<i>Linum usitatissimum</i>	Jun-aug.	Enårig
Moskus-katost	<i>Malva moschata</i>	Jul-sep.	Flerårig
Kransblomstret katost	<i>Malva verticillata</i>	Jul-sep.	Toårig
Gul sennep	<i>Sinapis alba</i>	Jun-sep.	Enårig
Agersennep	<i>Sinapis arvensis</i>	Jun-okt.	Enårig
Vild kørvel	<i>Anthriscus sylvestris</i>	Maj-jul.	Flerårig
Kommen	<i>Carum carvi</i>	Maj-jun.	Toårig
Brunelle	<i>Prunella vulgaris</i>	Jul-aug.	Flerårig
Hjulkrone	<i>Borago officinalis</i>	Jun-aug.	Enårig
Almindelig honningurt	<i>Phacelia tanacetifolia</i>	Jun-sep.	Enårig
Rundbælg	<i>Anthyllis vulneraria</i>	Jun-aug.	Flerårig
Humlesneglebælg	<i>Medicago lupulina</i>	Maj-sep.	Toårig
Markstenkløver	<i>Melilotus officinalis</i>	Jul-sep.	Toårig
Foderesparsette	<i>Onobrychis viciifolia</i>	Jun-aug.	Flerårig
Musevikke	<i>Vicia cracca</i>	Jun-aug.	Flerårig
Hvidkløver	<i>Trifolium repens</i>	Jun-sep.	Flerårig
Alsike-kløver	<i>Trifolium hybridum</i>	Jun-aug.	Flerårig

Havemorgenfrue	<i>Calendula officinalis</i>	Jul-sep.	Enårig
Cikorie	<i>Cichorium intybus</i>	Jul-sep.	Flerårig
Grøn høgeskæg	<i>Crepis capillaris</i>	Jul-aug.	Flerårig
Stivhåret borst	<i>Leontodon hispidus</i>	Jun-jul.	Flerårig
Hvid okseøje	<i>Leucanthemum vulgare</i>	Jun-jul.	Enårig
Gul okseøje	<i>Glebionis segetum</i>	Jun-sep.	Enårig
Almindelig hulsvøb	<i>Chaerophyllum temulum</i>	Jun-jul.	Toårig
Agersnerle	<i>Convolvulus arvensis</i>	Jun-sep.	Flerårig
Blod-kløver	<i>Trifolium incarnatum</i>	Jul-sep.	Enårig
Kornblomst	<i>Centaurea cyanus</i>	Jun-sep.	Enårig
Agersvinemælk	<i>Sonchus arvensis</i>	Jul-aug.	Flerårig
Almindelig merian	<i>Origanum vulgare</i>	Jun-sep.	Flerårig
Rødkløver	<i>Trifolium pratense</i>	Maj-okt.	Flerårig
Stor knopurt	<i>Centaurea scabiosa</i>	Jul-sep.	Flerårig
Storblomstret kodriver	<i>Primula vulgaris</i>	Apr. -maj	Flerårig
Blåhat	<i>Knautia arvensis</i>	Jun-sep.	Flerårig
Almindelig kællingetand	<i>Lotus corniculatus</i>	Jun-sep.	Flerårig
Lucerne	<i>Medicago sativa</i>	Jul-sep.	Flerårig
Almindelig røllike	<i>Achillea millefolium</i>	Jul-okt.	Flerårig
Mælkebøtte	<i>Taraxacum agg</i>	Apr. -maj	Flerårig
Gul snerre	<i>Galium verum</i>	Jun-aug.	Flerårig
Farvegåseurt	<i>Anthemis tinctoria</i>	Jun-sep.	Flerårig

- **Småbiotoper.** Nye delområder på et omdriftsareal, som kunne etableres fra 2023. De må højst være én hektar store, skal ligge mindst fem meter fra en anden småbiotop og må maksimalt udgøre 50 pct. af en mark. Det er tilladt at have flere småbiotoper på samme mark, så længe de tilsammen ikke udgør mere end 50 pct. af markens areal. Småbiotoperne må gerne gro til med træer eller buske eller de kan være våde eller bestå af højt græs. En småbiotop kan tilplantes. Beplantningen må ikke anvendes til produktion. Vildt- og bivenlige tiltag (lærkepletter, urtestrider og urørte vildtstrider) kan også anmeldes som småbiotop. Vedvarende kortholdte harestrider og barjordsstrider kan dog ikke anmeldes som særskilt småbiotop, men kan godt indgå som en del af en småbiotop. Hvis småbiotopen efter en årrække består af mindst 75 pct. træer og buske, må de gerne afgræsses.

KRAVETS INDHOLD – TEKNISKE SPECIFIKATIONER

Bortset fra fortidsminder er det et krav, at de omhandlede arealer og elementer har et areal på minimum 100 m².

Det er endvidere et krav, at det samlede areal af elementer – bortset fra brak – der anvendes til opfyldelse af kravet, maksimalt udgør 50 % af den omdriftsareal, som elementet eller elementerne ligger på. Dette

samlede areal må maksimalt udgøre 1 ha for hver omdriftsmark. Ved en omdriftsmark menes herved et areal, der er angivet som en mark i fællesskemaets markkort, hvorpå der dyrkes omdriftsafgrøder.

Endelig er det et krav, at elementerne – bortset fra 3 metersbræmmer langs vandløb og søer, markbræmmer og brak – skal ligge i en afstand af minimum 5 meter fra:

- 1) elementer af samme type, og
- 2) fra flere af de nævnte elementer (af forskellige typer), der er placeret samlet i en gruppe uden indbyrdes afstand.

Endvidere skal der være minimum 5 meter mellem flere af sidstnævnte grupper af elementer elementer og det samlede areal af disse grupper af elementer må højst udgøre 1 ha.

Grænserne for maksimal størrelse samt kravene om afstand mellem elementer skal sikre, at der på trods af forekomst af ikke-produktive elementer fortsat vil være tale om et landbrugsareal, der anvendes landbrugsmæssigt med udførelse af landbrugsaktiviteter. Formålet med kravet om mindsteandel ikke-produktive elementer er således at sikre en øget biodiversitet på eksisterende landbrugsarealer. Desuden skal afstandskravene sikre, at de maksimumsstørrelser, der gælder for enkelte elementer, overholdes i praksis.

Elementerne og arealerne skal fremgå af fællesskemaet

Det er en forudsætning for, at elementer og arealer kan anvendes til opfyldelse af delkravet om 4 pct. ikke-produktive elementer, at de fremgår af den årlige støtteansøgning i form af fællesskemaet med tilhørende markkort som ikke-produktive elementer og arealer. Indberetningen underbygger, at områderne reelt er udlagt som ikke-produktive. Frem til indgivelsen af fællesskemaet i ansøgningsåret skal de ikke-produktive arealer eller elementer, der anvendes til opfyldelse af 4 pct.-kravet, kunne anvises ved kontrol.

Et ikke-produktivt element eller areal anses for indberettet, når det fremgår af det fællesskema, som er indgivet for det omhandlede omdriftsareal. Det vil altid være den seneste indberetning for et omdriftsareal i fællesskemaet, der lægges til grund. Dette gælder også, selvom der fortsat er mulighed for at ændre i fællesskemaet for det pågældende år. Hvis dette sker, afløses indberetningen blot af den ændrede indberetning. Med andre ord kan indberetningen af ikke-produktive elementer og arealer tilpasses i hele ansøgningsperioden, dvs. typisk fra februar til primo eller medio maj.

Hvor der i et kalenderår endnu ikke er indgivet et fællesskema til Landbrugsstyrelsen for et omdriftsareal, skal du kunne anvise mindst 4 pct. ikke-produktive elementer og arealer på kontroltidspunktet

Fravær af produktion

Elementer og arealer, der er afsat til opfyldelse af kravet om mindsteandel af ikke-produktive områder på omdriftsarealer, må ikke anvendes til nogen form for aktivitet, der er tilknyttet produktion. Dette omfatter hold af husdyr og dyrkning eller høst af afgrøder til brug for produktion af fødevarer. Eksempelvis jordbearbejdning, gødsning, sprøjtning, dyrkning, høst, slæt og græsning er derfor udelukket, dog nærmere beskrevet nedenfor med hensyn til slåning og græsning.

Selektiv bekæmpelse af kæmpebjørneklo og flyvehavre anses ikke for en aktivitet, der er tilknyttet produktion. Slåning af brak og bræmmer er dog stadig ikke tilladt inden for forbudsperioden.

Fravær af produktion betyder desuden, at det ikke er tilladt at foretage aktiviteter med henblik på produktion eller aktiviteter, som hæmmer biodiversiteten. Derfor er det bl.a. ikke tilladt at foretage drænarbejde i brakarealer mens arealet indgår i opfyldelsen af GLM 8. Det er dog tilladt at anlægge dræn eller foretage vedligeholdelse af eksisterende dræn i året forinden eller efter brakarealet indgår i opfyldelse af GLM 8.

Slåning

Slåning af de lysåbne elementer brak, markbræmmer og 3 metersbræmmer er nødvendige for at sikre, at arealerne fortsat bliver lysåbne og holdes i landbrugsmæssig stand. Ved slåning må det afslåede plantemateriale ikke fjernes fra arealerne. Slåningen sikrer at der sker en vedligeholdelse, så der ikke sker opvækst af træer og buske.

Alle andre elementer må ikke slås. Forbuddet mod slåning omfatter dog ikke almindelige, lettere plejeforanstaltninger ved søer som nævnt ovenfor ad GLM 8.1.1 samt almindelige plejeforanstaltninger ved fortidsminder. Plantematerialet fra slåning må ikke fjernes fra arealerne, da dette anses for produktion. Dette gælder dog ikke, hvis fjernelsen er nødvendig for de nævnte plejeforanstaltninger ved søer og fortidsminder.

Slåningsbrak kan kun etableres på omdriftsarealer – og altså ikke på permanente græsarealer. Permanent græs kan kun indgå som et ikke-produktivt areal, hvis det er angivet som blomsterbrak (altså ikke slåningsbrak).

Græsning

Som udgangspunkt må græsning ikke finde sted på ovennævnte ikke-produktive elementer og arealer, da det ligesom slåning anses for en aktivitet, der er tilknyttet produktion.

Tilfældig forekomst af græssende husdyr på fortidsminder, markkrat og småbiotoper, der er vokset til med træer og buske, samt ved søer er dog tilladt, såfremt tilstedeværelsen af dyrene ikke ødelægger eller beskadiger elementet, hvorved det ikke er nødvendigt at hegne elementet fra, hvis det omkringliggende areal afgræsses. En sådan græsning er derfor ikke i strid med GLM 8.1.2. Det er en forudsætning, at der ikke er tale om egentlig hold af husdyr på de nævnte elementer. Elementerne må således ikke – navnlig på grund af indhegningen og pladsforholdene for dyrene – udgøre det egentlige græsningsareal.

Vær endvidere opmærksom på, at slåning og græsning i givet fald skal ske inden for rammerne af naturbeskyttelsesloven- og (for så vidt angår fortidsminder) museumsloven.

Tilplantning

Det er tilladt at foretage aktiv tilplantning af træer og buske indenfor småbiotoper, så længe de ikke anvendes til produktion. Tilplantning kan således bidrage positivt til øget biodiversitet. Du må også gerne tilplante træer og buske inden for dit markkrat areal for at sikre, at markkrattet fortsat består af mindst 75 pct. træer og buske. Dog skal du sørge for at overholde kravet om ingen produktion og derfor må du ikke tilplante en monokultur af produktionstræer som eksempelvis lavskovsarter eller æbletræer. Du må dog gerne tilplante produktionstræer, hvis ikke de anvendes til produktion eller holdes i produktionsmæssig stand, og er tilplantet forskudt sammen med andre træarter.

Derudover er det tilladt at udså blomsterblandinger på arealer med blomsterbrak og bestøverbrak med henblik på at give bedre vilkår for de bestøvende insekter.

Solceller på arealer der er anvendt til at opfylde GLM 8.1.2

Det er ikke tilladt at have solceller på ikke-produktive elementer eller arealer, der anvendes til opfyldelse af delkravet.

Oplagring

Der må ikke foretages oplagring f.eks. af halmballer, dybstrøelse, ensilage osv. på ikke-produktive arealer. Der må dog godt placeres midlertidige oplag (i op til 14 dage) f.eks. i form af materiale fra oprensning af vandløb på ikke-produktive arealer.

GLM 8.1.3

Forbuddet mod beskæring gælder for træer og buske på ikke-produktive elementer som omhandlet i GLM 8.1.2 samt alle andre træer og buske på bedriftens landbrugsarealer, der ikke indgår i erhvervsmæssig produktion af fødevarer og foder m.v. som permanente afgrøder eller lavskov.

KRAVETS RELEVANS

GLM 8.1.1 og GLM 8.1.2 er relevant at kontrollere hele året.

GLM 8.1.3 er relevant at kontrollere i perioden 15. marts til 31. juli.

KONTROLMETODE

Inden kontrollen påbegyndes, kan du i forbindelse med kontrolforberedelsen undersøge, om alle tre delkrav skal kontrolleres på bedriften.

GLM 8.1.1: I forbindelse med forberedelsen kan du orientere dig om landbrugers eventuelle GLM landskabselementer, ved at anvende IMK og slå kortlaget "GLM søer 2024" og "GLM fortidsminder 2024" til.

I forbindelse med kontrolbesøget skal landskabselementet undersøges for om de er reduceret, ødelagt eller fjernet ved visuel inspektion. Hvis der konstateres en mulig overtrædelse, skal der tages stilling til, om den manglende overholdelse af GLM 8.1.1 er påbegyndt i kontrolåret, eller om overtrædelsen er begyndt i et tidligere år. Hvis det anføres, at overtrædelsen er påbegyndt tidligere end i indeværende år, skal dette kunne sandsynliggøres evt. med kort fra IMK.

Overtrædelsen består i selve indgrebet - og således ikke den fortsatte drift/dyrkning af GLM elementet.

Du skal derfor forholde dig til, hvornår den pågældende tilstandsændring er foretaget. Der er en generel forældelsesfrist på konditionalitetsovertrædelser på 4 år. Du skal således i M-kontrolskemaet i CAP-TAS indtaste dato/år for overtrædelsen. Det er vigtigt at fastslå i hvilket år tilstandsændringen er foretaget, da det kan have betydning for, hvilken ansøger, der skal sanktioneres for den eventuelle overtrædelse. Hvis du er i tvivl om overtrædelsesåret, så kontakt supporten eller sagsbehandlingen.

Hvis overtrædelsen består i, at et GLM element er omfangsmæssigt reduceret eller ødelagt, er det vigtigt i forhold til den efterfølgende sagsbehandling, at du tydeligt beskriver kontrolfundet, herunder, hvordan

elementet er reduceret eller ødelagt, fotodokumentation samt placering på et kort, så det kan genfindes (markblok- og marknummer og evt. matrikelnummer). Det skal fremgå af kortet, hvilket område, der er målt op på kontrollen.

Overtrædelsen registreres i det år, hvor overtrædelsen er sket jf. luftfotos eller anden dokumentation.

Hvis overtrædelsen *ikke* er sket i kontrolåret

Hvis overtrædelsen ikke er sket i 2024 (dog senest 1. januar 2018), skal du *ikke* sende sagen i høring, men overdrage den til sagsbehandlingen (jordbrugskontrol@lbst.dk) med følgende oplysninger:

- Overtrædelsesår
- Støttemodtager i overtrædelsesåret (du kan finde oplysningen ved i IMK i temaet "marker 20xx")
- Fotoalbum som powerpoint-fil med
  - a. Kortmateriale, hvor overtrædelsen er tydeligt indtegnet med angivelse af areal
  - b. Ortofoto fra 1-2 år forud for overtrædelsesåret
  - c. Fotodokumentation fra kontrollen med beskrivelse af overtrædelsen

Til landbrugers orientering noteres det i kontrolrapporten for 2024 (hvis landbrugeren var støtteansøger i overtrædelsesåret) fx:

På kontrollen konstaterede vi en mulig overtrædelse af konditionalitetskrav 8.1.1 – mindsteandel af ikke-produktive elementer fordi et GLM element var fjernet/ødelagt/reduceret. Den mulige overtrædelse vedrører ikke dette støtteår, men kan have betydning for din udbetaling i tidligere støtteår. Du vil derfor høre fra os igen i den forbindelse. (Tilpas teksten til den konkrete sag)

GLM 8.1.2:

Kontrollen foregår ved fysisk besigtigelse af arealerne.

Følgende er gældende indtil, at landbruger har indsendt sit fællesskema (FS) for 2024:

Da GLM 8 kravet er relevant i hele kalenderåret, så skal kravet også kontrolleres, selvom der ikke forligger et FS-24. Der anvendes i stedet data fra FS-23, hvilket er den metode, som normalt anvendes i begyndelsen af et kontrolår.

På kontrollen skal landbruger udpege de arealer, der er udlagt som ikke-produktive GLM 8 arealer.

Derudover skal landbruger oplyse, hvor mange ha omdriftsarealer, der rådes over på kontroltidspunktet.

Hvis arealerne ikke svare til de arealer, der blev indberettet i 2023, så skal de nye oplysninger noteres i GLM 8 fanen i M-skemaet. Hvis der derimod ikke er sket ændringer fra 2023 til kontroltidspunktet, så skal oplysningerne, der allerede er indlæst i fanen, blot anvendes.

Nedenstående er gældende i hele kalenderåret:

Forberedelse

GLM 8 fanen i kontrolgrundlaget åbnes. Her fremgår de informationer, som landbruger har angivet i FS, samt de beregninger, som informationerne har resulteret i.

I kontrolgrundlaget er der indsat fire skemaer: "Udregning af GLM 8 kravet", "Omdriftsarealer under BioBær", "Markplan for GLM 8" og "Markplan for arealer under BioBær".

Udregning af GLM 8 kravet

Det er 'grundlag for beregning af krav', der udgør nævneren i beregningen, og det er 'samlet areal', der udgør tælleren. Det er på denne måde at opfyldelsen af kravet i procent beregnes. Det er også derfor kun de to variabler, der kan "skrues" på i forbindelse med den fysiske kontrol.

'Difference' er dét areal, landbruger enten har i overskud eller i underskud inden den fysiske kontrol. I nedenstående tilfælde vil de første 1,33 manglende ha derfor kun resultere i en ubetydelig overtrædelse, hvis ellers nævneren forbliver uændret på baggrund af den fysiske kontrol.

GLM 8

Bemærkninger		
Bemærkning fra FS		
Udregning af GLM 8 kravet		
Arealtype	Areal i ha	
Samlet indberettet omdriftsareal	307,56	
+ Samlet areal med markbræmmer på permanent græs	0	
= Grundlag for beregning af krav	307,56	
Samlet krav om 4 % ikke-produktive arealer	12,31	
3 meters bræmmer	0,54	
Markbræmmer	0	
Markkrat	0	
Brak	13,06	
GLM-søer og -vandhuller	0	
GLM-fortidsminder	0,04	
Småbiotoper	0	Opfyldelse i %
Samlet areal	13,64	4,43
Difference	1,33	

Omdriftsarealer under BioBær

På konditionalitetskontrollen kontrolleres ikke bioordningen BioBær, men landbruger har mulighed for at anvende disse arealer som erstatningsarealer for GLM 8 ikke-produktive arealer, hvis kravet kommer under 4 %.

Omdriftsarealer under biodiversitet og bæredygtighed		
Beregning af arealer under biodiversitet og bæredygtighed		
Arealtype	Areal i ha	
Samlet indberettet omdriftsareal inklusiv alle markbræmmer	307,56	
3 % af omdriftsareal udgør	9,23	
Markbræmmer	0	
Brak	1,31	
Småbiotoper på omdriftsarealer	0	Areal i %
Samlet areal	1,31	0,43
Difference	-7,92	

Markplan for GLM 8

Markplanen angiver både omdriftsarealer uden GLM 8 ikke-produktive arealer og marker med GLM 8 ikke-produktive arealer. Disse arealer skal kontrolleres ifm. den fysiske kontrol for at sikre, at alle arealer er i omdrift.

Markplan for GLM 8										
				Arealer, som indgår i beregningen af GLM 8						
Mark	Markblok	Afgøde		Samlet GLM8-areal for marken	3 meters bræmmer			Markbræmmer	Markkrat	Brak
		kode	navn		ha	Areal	Frameldt, f.eks. grundet afgræsning			
1-0	503194-60	218	Silomajs med græsudlæg	0	0	☐	0	0	0	
1-1	503194-60	218	Silomajs med græsudlæg	0	0	☐	0	0	0	
2-0	504194-08	218	Silomajs med græsudlæg	0	0	☐	0	0	0	
2-1	504194-23	263	Græs uden kløvergræs (omdrift)	0	0	☐	0	0	0	
3-0	504194-61	214	Korn og bælgssæd, helsæd, under 50% bælgssæd	0,05	0,05	☐	0	0	0	
4-0	503194-60	214	Korn og bælgssæd, helsæd, under 50% bælgssæd	0	0	☐	0	0	0	
4-1	503194-10	214	Korn og bælgssæd, helsæd, under 50% bælgssæd	0	0	☐	0	0	0	
7-0	504194-76	252	Permanent græs, normalt udbytte	0	0,04	☐	0	0	0	
18-0	502193-40	218	Silomajs med græsudlæg	0	0	☐	0	0	0	
19-0	502193-91	218	Silomajs med græsudlæg	0	0	☐	0	0	0	
20-0	502193-93	218	Silomajs med græsudlæg	0	0	☐	0	0	0	
21-0	504193-93	218	Silomajs med græsudlæg	0	0	☐	0	0	0	
22-0	504193-73	218	Silomajs med græsudlæg	0	0	☐	0	0	0	
30-0	504193-05	218	Silomajs med græsudlæg	0	0	☐	0	0	0	
31-0	504194-20	214	Korn og bælgssæd, helsæd, under 50% bælgssæd	0	0	☐	0	0	0	
31-1	504193-46	214	Korn og bælgssæd, helsæd, under 50% bælgssæd	0,01	0,01	☐	0	0	0	
32-0	504194-61	263	Græs uden kløvergræs (omdrift)	0	0	☐	0	0	0	

Markplan for arealer under Bioordningen BioBær

Disse arealer bør noteres, så de kan anvendes som erstatningsarealer for GLM 8 ikke-produktive arealer, i tilfælde af at landbruger kommer under 4 % i GLM 8.

Markplan for arealer under biodiversitet og bæredygtighed					
Arealer, som indgår i beregning af omdriftsarealer under biodiversitet og bæredygtighed					
Mark	Markblok	Markbræmmer	Brak	Småbiotoper på omdriftsarealer	Samlet areal på marken
		ha	ha	ha	ha
70-0	504193-50	0,00	0,66	0,00	0,66
71-0	504193-60	0,00	0,65	0,00	0,65
Sum		0	1,31	0	1,31

Kontrolsagsbehandling:

Markplan for GLM 8

Efter den fysiske kontrol skal kontrolresultatet indskrives i 'markplan for GLM 8' i M-skemaet. Skemaet skal kun udfyldes, hvis dét, der står i skemaet, ikke stemmer overens med det der er konstateret på kontrollen. De gule felter er udfyldt med data fra kontrolgrundlaget. Hvis disse tal ikke stemmer overens med, hvad der er konstateret på kontrollen, skal dét areal, der er konstateret på kontrollen indtastes i det gule felt. Se eksempel nedenfor på mark 52-0: her har landbruger angivet, at der er udlagt 0,11 ha 3-metersbræmme til opfyldelse af GLM 8 kravet, men der er konstateret, at der kun er udlagt 0,04 ha til opfyldelse af kravet. De 0,11 ha skal derfor ændres til 0,04 ha. Når dette er gjort, ændres farven i feltet fra gul til blå.

GLM 8

Markplan for GLM 8														
Arealer, som indgår i beregningen af GLM 8														
Mark	Markblok	Afgøde		Samlet GLM 8 areal for marken	Samlet GLM 8 areal efter kontrol	3 meters bræmmer			Markbræmmer	Kontrolleret areal	Markkrat	Kontrolleret areal	Brak	Kontrolleret areal
		kode	navn			ha	ha	Areal						
3-0	504194-61	214	Korn og bælgssæd, helsæd, under 50% bælgssæd	0,05	0,05	0,05	0,05		0,00	0	0,00	0	0,00	0
31-1	504193-46	214	Korn og bælgssæd, helsæd, under 50% bælgssæd	0,01	0,00	0,01	0		0,00	0	0,00	0	0,00	0
50-0	501195-78	218	Silomajs med græsudlæg	0,23	0,22	0,23	0,22		0,00	0	0,00	0	0,00	0
52-0	501196-22	263	Græs uden kløvergræs (omdrift)	0,11	0,04	0,11	0,04		0,00	0	0,00	0	0,00	0
53-0	501196-01	310	Brak, sommerslåning	13,20	13,20	0,14	0,14		0,00	0	0,00	0	13,06	13,06
70-0	504193-50	310	Brak, sommerslåning	0,00	0,00	0,00	0		0,00	0	0,00	0	0,00	0
71-0	504193-60	310	Brak, sommerslåning	0,00	0,00	0,00	0		0,00	0	0,00	0	0,00	0
101-0	498188-19	218	Silomajs med græsudlæg	0,04	0,04	0,00	0		0,00	0	0,00	0	0,00	0
Sum				13,64	13,55	0,54	0,45		0	0	0	0	13,06	13,06

Udregning af GLM 8 kravet

Hvis der er ændret i 'markplan for GLM 8' eller i 'samlet indberettet omdriftsreal', så skal skemaet genberegnes. Knappen 'genbereg' anvendes. Når skemaet er genberegnet, ses resultatet af kontrollen. Hvis landbruger skal sanktioneres, skal beregningen vise under 4 %, under det blå felt med 'opfyldelse i %'. I tilfælde hvor de indtastede fradrag ikke resulterer i under 4 % opfyldelse, skal der vejledes med en ubetydelig overtrædelse.

Udregning af GLM 8 kravet		Genbereg	
Arealtype	Areal i ha	Areal i ha efter kontrol	
Samlet indberettet omdriftsareal	307,56	307,56	
Areal under biodiversitet og bæredygtighed	1,31	1,31	
+ Samlet areal med markbræmmer på permanent græs	0		
= Grundlag for beregning af krav	307,56		
Samlet krav om 4 % ikke-produktive arealer	12,31	12,31	
3 meters bræmmer	0,54	0,45	
Markbræmmer	0,00	0,00	
Markkrat	0,00	0,00	
Brak	13,06	13,06	
GLM-søer og -vandhuller	0,00	0,00	
GLM-fortidsminder	0,04	0,04	
Småbiotoper	0,00	0,00	
		Opfyldelse i %	Opfyldelse i %
Samlet areal	13,64	4,43	13,55
Difference	1,33		1,24

Markplan for arealer under bioordningen BioBær

Hvis landbruger kommer under 4 % i skemaet 'udregning af GLM 8', så skal nedenstående skema anvendes. Se eksempel nedenfor:
Der er en difference på minus 0,5 ha, dette aflæses i det blå felt på linjen 'difference' i 'udregning af GLM 8 kravet'. Der kan hentes 0,5 ha fra en af de marker, hvor der er udlagt BioBær f.eks. mark 70-0. Der noteres

således "0,5 ha" i det gule felt under 'areal til GLM 8' og derefter genberegnes skemaet 'udregning af GLM 8 kravet'. GLM 8 kravet vil efter genberegningen igen udgøre 4 %. Dette vil resultere i en ubetydelig overtrædelse.

Markplan for arealer under biodiversitet og bæredygtighed						
		Arealer, som indgår i beregning af omdriftsarealer under biodiversitet og bæredygtighed				
Mark	Markblok	Markbræmmer	Brak	Småbiotoper på omdriftsarealer	Samlet areal på marken	Areal til GLM 8
		ha	ha	ha	ha	ha
70-0	504193-50	0,00	0,66	0,00	0,66	
71-0	504193-60	0,00	0,65	0,00	0,65	
Sum		0,00	1,31	0,00	1,31	0,00

Hvis der konstateres manglende ikke-produktive arealer, men hvor kravets formål kan overholdes ved, at der flyttes ikke-produktive arealer fra Biodiversitet & Bæredygtighedsordningen til GLM 8.1.2, skal der rekvireres en arealkontrol, så der kan laves et fradrag på de indberettede BioBær arealer. Dette gøres ved at sende en mail til FS-kontrol@lbst.dk, hvor følgende oplysninger skal fremgå:

- Begrundelse for den rekvirerede kontrol
- Ansøgers CVR
- Markblok og marknummer
- Dine initialer

GLM 8.1.3: I forbindelse med forberedelsen kan du forberede dig på, om der er arealer hos landbruger der skal kontrolleres for beskæring af træer og buske.

I forbindelse med kontrolbesøget kontrolleres relevante arealer visuelt, for at se om der er sket en beskæring i perioden 15. marts til 31. juli.

Beplantningen skal være rodfæstet inden for markblok. I tilfælde, hvor der ikke er tale om lineære beplantninger, f.eks. beplantninger i tilknytning til et landskabelement eller et buskads på et permanent græsareal, vil der typisk være tale om en beplantning med en omkreds på 40-50 m eller ca. 100 m². På omdriftsarealer vil det typisk være træer og buske i tilknytning til et landskabelement, der er omfattet af kravet.

Arealer, der er dyrket med juletræer, frugttræer, frugtbuske, lavskov eller andre permanente landbrugsafgrøder i form af træer eller buske, er ikke omfattet af forbuddet.

Forbuddet kan fraviges i tilfælde, hvor særligt vejrlig eller anlægsarbejde kræver beskæring i forbudsperioden. Ansøger skal ikke søge dispensation, men ved kontrol er det ansøgers ansvar at fremlægge dokumentation for at betingelserne for at fravige kravet er opfyldt. Evt. dokumentation og begrundelse for at fravige kravet skal vedlægges kontrolrapporten.

Særligt vejrlig kan f.eks. være lange periode, med snedække, usædvanlige mængder nedbør eller lign., der har umuliggjort færdsel på arealerne. Ved anlægsarbejder skal der være tale om nødvendige anlægsarbejder, f.eks. udbedring af skader, offentlige anlægsarbejder og lign., som ansøger enten ikke har indflydelse på eller som ikke har været mulige at forudse.

Hvis der er synlige spor af beskæring og konstatering af friskafklippet materiale eller beplantningen er ryddet, indberettes overtrædelsen og kontrolrapporten vedlægges kort med angivelse af bevoksningens placering og fotodokumentation af bevoksningen, afskåret materiale, stubbe, eller lign.

I tilfælde af at en bevoksning er ryddet indberettes længden eller omkredsen af den bevoksning, der er ryddet. Ved beskæring eller rydning af beplantninger, der ikke er lineære indberettes omkredsen af den bevoksning, der er beskåret eller ryddet.

Generelt:

Det er vigtigt i forhold til den efterfølgende sagsbehandling, at du tydeligt beskriver kontrolfundet, fotodokumentation samt placering på et kort, så det kan genfindes (markblok- og marknummer). Det vil sige, at du skal beskrive og eventuelt begrunde, hvad du har konstateret, hvor det er konstateret, hvordan forholdene på stedet er, og hvor længe forholdet evt. har stået på.

FOKUSSPØRGSMÅL TIL KONTROLBESØGET

Delkrav	Spørgsmål
GLM 8.1.1	<ul style="list-style-type: none"> • Er der landskabstræk (§ 3 søer, GLM søer, GLM fortidsminder) på bedriften? • Er landskabstrækkene indtegnet korrekt ift. placering og afgrænsning? • Er landskabstrækket beskadiget, reduceret i størrelse eller fjernet? • Foretag opmåling af det beskadigede/manglende element, hvis muligt. • Hvad er årsagen til beskadigelsen?
GLM 8.1.2	<ul style="list-style-type: none"> • Er mindst 4 % af omdriftsarealet anmeldt som ikke-produktive elementer? • Er der tegn på produktion af nogen art indenfor de ikke-produktive elementer? • Sker der afgræsning på et ikke-produktivt areal? • Er der taget slæt fra et ikke-produktivt areal? • Lever det ikke-produktive element op til betingelserne for det enkelte element? • Er landbruger med i bioordningen 'biodiversitet og bæredygtighed' (3 % ikke-produktive elementer)? • Blomsterbrak/ bestøverbrak: er plantesammensætningen korrekt? • Hvis der er udlagt fjernbrak: Har landbruger fuld rådighed over det forpagtede areal?
GLM 8.1.3	<ul style="list-style-type: none"> • Er der arealer med ikke-produktive træer og buske inden for markblok på bedriften? • Er der synlige tegn på beskæring af buskads og træer, som ikke er en del af produktion, indenfor perioden? • Foretag en opmåling af eventuel beskæring/rydning

YDERLIGERE OPLYSNINGER TIL HØRINGSBREVET

Vurdering af omfang kan understøttes med kortmateriale i IMK. Varigheden kan vurderes med hjælp fra pløjemarkøren på iPad.

RETNINGSLINJER FOR VURDERING AF OVERTRÆDELSE

Betydningen af overtrædelser skal altid vurderes i forhold til formålet med delkravet.

Delkrav GLM 8.1

Alvor	<p><u>Generelt:</u></p> <p>Den endelige bedømmelse af alvoren af overtrædelserne må altid bero på en samlet vurdering af det konkrete forhold ift. formålet med kravet.</p> <p>Delkrav 1: Ved en vurdering af alvoren af en overtrædelse skal der som udgangspunkt indgå, hvilken aktivitet der har medført, at et landskabstræk er beskadiget, f.eks. pløjning.</p> <p>Delkrav 2: De indberettede ikke-produktive elementer holdes op mod de faktiske forhold. Bemærk betingelserne for de ikke-produktive elementer.</p> <p>Delkrav 3: Ved en vurdering af alvoren af en overtrædelse skal der som udgangspunkt indgå, om der er foretaget en let beskæring af buskads og træer eller om det er sket en decideret rydning.</p>
Omfang	<p>Omfanget af en overtrædelse fastslås navnlig under hensyntagen til, hvor stort arealet med det ulovlige forhold udgør i alt, og hvor meget arealet udgør af det konkrete område.</p> <p>Delkrav 2 vurderes ud fra hvor stor en andel af de 4 %, der ikke er udlagt som ikke-produktivt areal.</p>
Varighed	<p>Varigheden af en misligholdelse vurderes som udgangspunkt ud fra hvor længe misligholdelsen har fundet sted.</p>

Eksempler på formildende og skærpende omstændigheder

Formildende	Udgangspunkt (hovedregel)	Skærpende
<ul style="list-style-type: none"> • Overtrædelsens negative konsekvenser for biodiversiteten i det pågældende landskabstræk vurderes begrænsede eller ubetydelige • Overtrædelserne er reversibel • Der er foretaget en let beskæring af buskads eller træer • Kun en meget lille andel af de 4 % ikke-produktive arealer er ikke udlagt 	<ul style="list-style-type: none"> • Et landskabstræk er fjernet/ beskadiget/ reduceret i omfang • Der er ikke udlagt 4 % af omdriftsarealet til ikke-produktive elementer • Der er foretaget beskæring af buskads og/ eller træer indenfor perioden 	<ul style="list-style-type: none"> • Overtrædelsens negative konsekvenser for biodiversiteten i det pågældende landskabstræk vurderes som væsentlige • Overtrædelserne er irreversibel • Beplantningen er ryddet • Der kan konstateres tab af reder, æg eller unger ved kraftig beskæring/rydning • En stor andel af de 4 % ikke-produktive arealer er ikke udlagt

GLM 9.1 – BESKYTTELSE AF PERMANENT GRÆS I MILJØSÅRBARE OMRÅDER

DELKRAV

GLM 9.1.1	Der må ikke foretages omlægning eller pløjning af permanente græsarealer beliggende i habitatområder inden for de naturtyper, som fremgår af bilag 5 til bekendtgørelse nr. 1098 af 21. august 2023 om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter.
-----------	--

UNDTAGELSER TIL KRAVET

Der er ingen undtagelser til kravet.

FORMÅL

GLM 9.1	Formålet med kravet er at beskytte levesteder og arter og fremme biodiversitet. Græsarealerne bidrager desuden til kulstoflagring, såvel som til vand- og jordkvalitet.
---------	---

KRAVETS INDHOLD

Alle GLM krav er gældende indenfor markblok.

Det er tilladt at strigle jordlaget i de øverste 3 cm, men der må ikke foretages vendende jordbearbejdning. Ansøger må også foretage såning af græs, når det foregår uden forudgående jordbearbejdning.

GLM 9.1 er en videreførelse af et af de grønne krav om pløjeforbud af landbrugsarealer med permanent græs på tørveholdige og våde områder indenfor Natura 2000. Vådområdestatus og jordens kulstofindhold er dog ikke udpegningskriterier under GLM 9.1, så arealer omfattet af GLM 9.1 er ikke nødvendigvis arealer, som tidligere var omfattet af det tidligere, grønne krav om MSO.

GLM 9.1 er afgrænset til permanente græsarealer i naturtyper som omhandlet i bilag 5 i habitatbekendtgørelsen som ligger inden for habitatområder, jf. bilag 2 og 9 til habitatbekendtgørelsen.

MSO-arealer under GLM 9 kan have samme udpegning som arealer under GLM 2.1, dvs. græsarealer på jord med organisk kulstofindhold over 12% og som ligger indenfor § 3-områder.

Arealer, der er omfattet af GLM 9-kravet, vil i stor udstrækning også være omfattet af § 3 i naturbeskyttelsesloven, men denne beskyttelse er **ikke** et kriterium for udpegningen. Der er et generelt forbud mod omlægning og pløjning i alle § 3 arealer.

KRAVETS RELEVANS

Kravet er relevant at kontrollere hele året, dog har kravet en begrænset geografisk udbredelse til de konkrete beskyttede arealer. Hvis bedriften ikke har permanent græs udpeget som MSO er kravet ikke relevant.

KONTROLMETODE

Kontrollen foregår ved fysisk besigtigelse af arealerne.

Inden kontrollen påbegyndes, kan du i forbindelse med kontrolforberedelsen undersøge, om landbruger har permanente græsarealer i miljøfølsomme områder. Dette kan du gøre ved at anvende IMK. I IMK finder du kortlaget "GLM 9 forbud mod pløjning og omlægning" under "Grundbetaling og bioordninger".

Overtrædelsen består i selve omlægningen eller pløjningen - og således ikke den fortsatte drift/dyrkning af arealet. Du skal derfor forholde dig til, hvornår den pågældende tilstandsændring er foretaget. Der er en generel forældelsesfrist på konditionalitetsovertrædelser på 4 år. Overtrædelsen registreres i det år, hvor omlægningen/pløjningen er sket jf. luftfotos eller anden dokumentation. Hvis du er i tvivl om overtrædelsesåret, så kontakt supporten eller sagsbehandlingen.

Hvis tilstandsændringen ikke er foretaget i kontrolåret, skal du *ikke* sende sagen i høring. Du skal i stedet overdrage sagen til sagsbehandlingen (jordbrugskontrol@lbt.dk) med følgende oplysninger:

- Overtrædelsesår
- Støttemodtager i overtrædelsesåret (du kan finde oplysningen ved i IMK i temaet "marker 20xx")
- Fotoalbum som powerpoint-fil med:
  - a. Kortmateriale, hvor omlægningen/pløjningen er tydeligt indtegnet med angivelse af areal
  - b. Ortofoto fra 1-2 år forud for overtrædelsesåret
  - c. Fotodokumentation fra kontrollen med beskrivelse af overtrædelsen

Til landbrugers orientering noteres det i kontrolrapporten for 2024 (hvis landbrugeren var støtteansøger i overtrædelsesåret) fx:

På kontrollen konstaterede vi en mulig overtrædelse af GLM 9.1.1 om beskyttelse af permanent græs i miljøfølsomme områder. Den mulige overtrædelse vedrører ikke dette støtteår, men kan have betydning for din udbetaling i tidligere støtteår. Du vil derfor høre fra os igen i den forbindelse

Vær opmærksom på, at overtrædelsen med stor sandsynlighed også er en overtrædelse af LF 3-4.1. Hvis det er tilfældet, skal der oprettes en tilsvarende overtrædelse af det krav.

Generelt:

Det er vigtigt i forhold til den efterfølgende sagsbehandling, at du tydeligt beskriver kontrolfundet, fotodokumentation samt placering på et kort, så det kan genfindes (markblok- og marknummer). Det vil sige, at du skal beskrive og eventuelt begrunde, hvad du har konstateret, hvor det er konstateret, hvordan forholdene på stedet er, og hvor længe forholdet evt. har stået på.

FOKUSSPØRGSMÅL TIL KONTROLBESØGET

Delkrav	Spørgsmål
GLM 9.1.1	<ul style="list-style-type: none"> • Findes der arealer omfattet af GLM 9 på bedriften? • Er der foretaget en omlægning eller pløjning af arealet? Beskriv handlingen • Hvor er tilstandsændringen foretaget? Mark, markblok, matrikel • Hvilken udbredelse har omlægningen/ pløjningen? Længde, bredde, m²? Foretag opmåling • Hvor stor en andel af det pågældende MSO-areal er omlagt/ pløjet? • Hvornår er omlægningen/ pløjningen foretaget? • Hvad er der omlagt til?

YDERLIGERE OPLYSNINGER TIL HØRINGSBREVET

Vurdering af omfang kan understøttes med kortmateriale i IMK. Varigheden kan eventuelt vurderes med hjælp fra pløjemarkøren på iPad.

RETNINGSLINJER FOR VURDERING AF OVERTRÆDELSER

Betydningen af overtrædelsen skal altid vurderes i forhold til formålet med delkravet.

Delkrav GLM 9.1.1

Alvor	<p><u>Generelt:</u></p> <p>Den endelige bedømmelse af alvoren af overtrædelsen må altid bero på en samlet vurdering af det konkrete forhold.</p> <p>Delkrav 1: Ved en vurdering af alvoren af en overtrædelse skal der som udgangspunkt indgå, om arealet er pløjet og hvor dybt, der eventuelt er pløjet.</p>
Omfang	<p>Omfanget af en overtrædelse fastslås navnlig under hensyntagen til, hvor stort arealet med det ulovlige forhold udgør i alt, og hvor meget arealet udgør af det konkrete område.</p>

Varighed

Varigheden af en misligholdelse vurderes som udgangspunkt ud fra hvor længe misligholdelsen har fundet sted.

Eksempler på formildende og skærpende omstændigheder

Formildende	Udgangspunkt (hovedregel)	Skærpende
<ul style="list-style-type: none"> • At arealet er lille	<ul style="list-style-type: none"> • Der er foretaget en pløjning eller omlægning af et miljøfølsomt område	<ul style="list-style-type: none"> • Arealet er stort

LF 1.1 – FORVALTNING AF VAND

- tidligere KO-krav 1.35

DELKRAV

LF 1.1.1	Landbruger må ikke indvinde overfladevand og grundvand uden tilladelse.
LF 1.1.2	Landbruger skal have en anordning til måling af det indvundne vand.
LF 1.1.3	Landbruger skal kontrollere indvindingen og skal hvert år indberette årsindvindingen til kommunalbestyrelsen.

UNDTAGELSER TIL KRAVET

Udtagelse fra delkrav 1: Indvinding af overfladevand til kreaturvanding kan foretages uden tilladelse og er derfor undtaget kravet.

FORMÅL

LF 1.1.1 – LF 1.1.3	Formålet er at bidrage til tilstrækkelig forsyning af overfladevand og grundvand af god kvalitet, som er nødvendig for at opnå en bæredygtig afbalanceret og rimelig anvendelse for derved at beskytte tilstanden for terrestriske økosystemer og vådområder, der er direkte afhængige af vandøkosystemerne.
---------------------	--

KRAVETS INDHOLD

Delkrav LF 1.1.1 omhandler, at landbruger skal have en gyldig vandindvindingstilladelse, og at vandindvindingstilladelsen, herunder om vandet indvindes til det formål, som der er givet tilladelse til og om den maksimale indvindingsmængde i tilladelsen overholdes.

Delkrav LF 1.1.2 og LF 1.1.3 omhandler, at der skal være installeret en måler, hvor det årlige forbrug kan aflæses, og at landbruger skal kontrollere indvindingen samt indberette årsindvindingen til kommunen.

Hvis der foreligger en konkret dispensation, f.eks. en administrativ forlængelse af en tilladelse og landbruger overholder forlængelsesfristen, er der ingen overtrædelse af kravet.

KRAVETS RELEVANS

Kravet er relevant at kontrollere hele året, hvis landbruger foretager vandindvinding til landbrugsformål dvs. både til markvanding og til vand til brug i den øvrige landbrugsdrift f.eks. vanding af dyr eller fyldning af sprøjte.

KONTROLMETODE

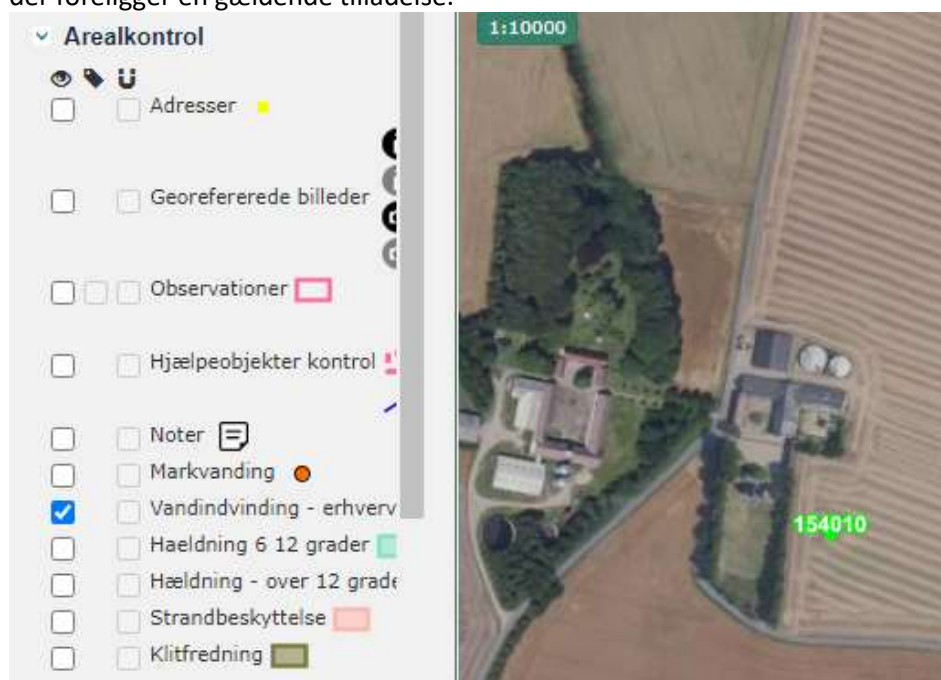
I forbindelse med forberedelsen af kontrollen er det vigtigt, at det undersøges, om landbruger foretager egen vandindvinding til landbrugsformål dvs. både til markvanding og til vand til brug i den øvrige landbrugsdrift f.eks. vanding af dyr eller fyldning af sprøjte. Hvis landbruger anvender f.eks. markvanding, bør dette også fremgå af Fællesskemaet.

Tilladelsen til vandindvinding omfatter kun det formål og den indvindingsmængde, som fremgår af tilladelsen.

Du kan se registrerede markvandsboringer og boringer til erhvervsmæssig indvinding i IMK ved gennemgang af markerne og bygningsæt inden den fysiske kontrol. Temalagene "Markvanding" og "Vandindvinding – erhverv" skal være slået til – du skal være opmærksom på, at temalagene viser tilladelser og ikke boringer, selvom der oftest kun er en boring pr. tilladelse. Når temalaget er aktiveret, er tilladelserne illustreret ved hhv. en orange eller grøn knappenål. Du skal nu zoome ind på de knappenåle som enten sidder i ansøgers marker eller ved dennes adresser. Når du har zoomet ind på knappenålen kommer der fire talrækker:

1. Boringstilladelses nummer (anlaegid)
2. Mængde der er/har været tilladelse til
3. Oppumpet mængde i det seneste indberetningsår
4. Indberetningsår

I IMK kan du også finde markvandsboringens ID-nummer, som du skal slå op i Jupiter, som er GEUS' landsdækkende boringsdatabase (databasen for grundvands-, drikkevands-, råstof-, miljø- og geotekniske data). I Jupiterdatabasen kan du finde oplysninger om anlæggenes type, placering, årsindvindingen og om der foreligger en gældende tilladelse.

Søgning på anlægs-id kan foretages direkte fra dettelink: [Søg - JUPITER \(geus.dk\)](https://geus.dk/jupiter)

Kommunerne skal senest den 15. januar indberette generelle data til jupiterdatabasen som f.eks. udstedelse af vandindvindingstilladelse, ejerforhold, vandindvindingsformålet med anlægget, nye boringer m.v. Vær opmærksom på, at kommunerne kan have et efterslæb mht. udarbejdelse af vandindvindingstilladelser og opdateringer af indberetninger i Jupiter-databasen. Hvis du er i tvivl, så kontakt altid kommunen.

Kommunerne skal indberette indvundne vandmængder senest **1. april**. Hvis du udfører en kontrol før 1. april kan manglende indberetning derfor skyldes, at kommunen ikke har foretaget indberetningen. Hvis de indvundne mængder ikke fremgår for det/de år du skal kontrollere, skal du rette henvendelse til kommunen og afklare, om det skyldes, at ejeren ikke har indberettet årsindvindingen og om delkrav 3 dermed er overtrådt.

Link til Boringsdatabasen:

http://data.geus.dk/geusmap/?mapname=jupiter&rightWidth=260#zoom=1.9872533934973653&lat=6132756.5364044&lon=487916.47156902&layers=jupiter_anlaeg_ws,kommunegraenser&visiblelayers=Topogra fisk&filter=&wkt=

Du kan finde alle registrerede anlæg og borer og oplysninger herom på oversigtskortet ved at klikke på det aktuelle anlæg eller fremsøge på adresse. Du har nu mulighed for at skrive en rapport ud, som kan ligge til grund for dialog med ansøger på kontrollen. Vær opmærksom på, at ikke alle borer er placeret præcist som angivet i jupiter.

På kontrollen skal der spørges ind til landbrugers indvinding af vand, særligt hvilke anlæg eller borer, der indvindes vand fra til landbrugsformål, som ikke fremgår af IMK og jupiter-databasen. Hvis der indvindes vand fra eget vandindvindingsanlæg og egne borer skal de **besigtiges** for at kontrollere måleanordningerne, og der skal spørges ind til tilladelser og indberetning af årsindvindingen hvis det ikke fremgår af jupiter-databasen.

Hvis du er i tvivl om tilladelsen er gældende skal du kontakte kommunen. Hvis du konstaterer et aktivt vandindvindingsanlæg og egne borer på bedriften, og det ikke fremgår af Jupiterdatabasen, skal du ligeledes kontakte kommunen for at få klarlagt, om der indvindes vand uden tilladelse.

Du kan spørge landbruger, om der foreligger en kvittering for årsindberetningen. Hvis en kvittering ikke foreligger, skal du rette henvendelse til den relevante kommune.

Hvis landbruger har søgt om fornyelse af vandindvindingsstilladelsen (og kan fremvise en ansøgning – evt. ved kontakt til kommunen), men kommunen endnu ikke har sagsbehandlet ansøgningen, foreligger der som udgangspunkt en overtrædelse af delkrav LF 1.1.1, hvis den eksisterende tilladelse er udløbet.

Hvis der konstateres mulige overtrædelser, skal der tages billeder af manglende opfyldelse af kravet, hvis det er muligt. Billederne skal være ledsaget af en grundig og fyldestgørende beskrivelse.

FOKUSSPØRGSMÅL TIL KONTROLBESØGET

Delkrav	Spørgsmål
LF 1.1.1	<ul style="list-style-type: none"> • Indvindes grundvand og evt. overfladevand til landbrugsformål? • Er der vandindvindingsanlæg på bedriften? • Har landbruger en gældende tilladelse til indvinding af vand? • Hvilke indvindingsformål er der givet tilladelse til? • Har landbruger overholdt den maksimale indvindingsmængde i tilladelsen? • Hvor meget vand har landbruger indvundet uden tilladelse?

	<ul style="list-style-type: none"> • Hvor længe har landbruger indvundet vand uden tilladelse? • Er tilladelsen udløbet, eller har der aldrig været en tilladelse? • Hvor længe har landbruger ikke haft en tilladelse?
LF 1.1.2	<ul style="list-style-type: none"> • Er vandindvindingsanlægget forsynet med måler? • Hvilken type måler er der tale om? Timetæller, m³-tæller, eller hvordan beregnes vandmængden evt.? • Er det muligt direkte at aflæse forbruget på måleren?
LF 1.1.3	<ul style="list-style-type: none"> • Kontrollerer landbruger årligt forbruget? • Har landbruger indberettet årsindvindingen til kommunen? • Har landbruger aldrig indberettet årsindvindingen til kommunen?

YDERLIGERE OPLYSNINGER TIL HØRINGSBREVET

Overtrædelsen kan dokumenteres og underbygges ud fra data fra Jupiter-databasen. Det er derfor vigtigt at dokumentere en eventuel overtrædelse med data herfra.

EKSEMPLER PÅ OVERTRÆDELSER

Overtrædelse af delkrav LF 1.1.2:

- Der er ikke monteret en anordning til måling af det indvundne vand.

RETNINGSLINJER FOR VURDERING AF OVERTRÆDELSER

Betydningen af overtrædelsen skal altid vurderes i forhold til formålet med delkravet.

DELKRAV LF 1.1.1 – LF 1.1.3

Alvor	<p><u>Generelt:</u></p> <p>Den endelige bedømmelse af alvor af overtrædelsen skal altid bero på en samlet vurdering af det konkrete forhold, f.eks. om landbruger har en tilladelse til indvinding af vand, herunder om der har været en risiko for, at der er sket en afvanding af sårbare vådområder og økosystemer.</p> <p>Delkrav 1: Ved vurderingen af alvor af en overtrædelse kan det som udgangspunkt indgå, om landbruger har, eller har haft, en tilladelse til indvinding af vand, og om hvor lang tid siden det er, at den eventuelt er udløbet. I tilfælde af, at landbruger har indsendt en ansøgning om tilladelse til indvinding, men endnu ikke modtaget tilladelsen (der foreligger ikke tidligere tilladelse) kan dette</p>
--------------	---

inddrages i vurderingen. Hvis landbruger har en tilladelse til indvinding af vand, men der er indvundet mere vand end tilladt, er der også tale om en overtrædelse af delkrav 1.

Delkrav 2: Ved vurderingen af alvoren af en overtrædelse kan det som udgangspunkt indgå, om vandindvindingsanlægget slet ikke har en anordning til måling af det indvundne vand, eller om anordningen ikke måler den samlede mængde oppumpede vand.

Delkrav 3: Ved vurderingen af alvoren af en overtrædelse kan det som udgangspunkt indgå om landbrugeren ikke har indsendt oplysning om årsindvindingen til kommunen inden for 30 dage efter den kommunalt fastsatte indsendelsesfrist.

Omfang	Omfanget af en overtrædelse fastslås navnlig under hensyntagen til, om den har vidtrækkende virkning eller er begrænset til selve bedriften. Ved en vurdering af omfanget af en overtrædelse vil der således som udgangspunkt kunne tages udgangspunkt i, hvor mange vandindvindingsanlæg og boringer bedriften har, der ikke overholder kravene.
Varighed	<p>Varigheden af en overtrædelse vurderes som udgangspunkt ud fra hvor længe misligholdelsen har fundet sted.</p> <p>Delkrav 1: Ved vurderingen af varigheden kan det inddrages hvornår en eventuel tilladelse er udløbet eller om der slet ikke har været givet en tilladelse. Ligeledes kan inddrages om en eventuel tilladelse er overskredet og i hvilket omfang den er overskredet.</p> <p>Delkrav 2: Ved vurderingen af varigheden kan det inddrages hvor længe landbruger evt. har haft en tilladelse uden at have en anordning til måling af det indvundne vand.</p> <p>Delkrav 3: Ved vurderingen af varigheden kan det inddrages, hvor lang tid efter fristen landbruger har indberettet, eller om landbruger slet ikke har indberettet årsindvindingen.</p>

Eksempler på formildende og skærpende omstændigheder

Formildende	Udgangspunkt (hovedregel)	Skærpende
<ul style="list-style-type: none"> • At tilladelsen er overskredet med en lille mængde • At indberetningsfristen er overskredet med få dage • At tilladelsen er udløbet inden for det sidste år. 	<ul style="list-style-type: none"> • Landbruger har indvundet overfladevand eller grundvand uden tilladelse • Landbruger har ikke en anordning til måling af det indvundne vand eller anordningen ikke måler den samlede mængde oppumpede vand • Landbruger kontrollerer og indberetter ikke årligt årsindvindingen 	<ul style="list-style-type: none"> • At der er indvundet vand, uden tilladelse • At tilladelsen er overskredet med en væsentlig mængde • At der er indvundet vand, hvor tilladelsen er udløbet for mange år siden

LF 1.2 – FOSFORAREALKRAV

KRAVET ER ET ADMINISTRATIVT KRAV

DELKRAV

LF 1.2.1	Det beregnede fosforarealkrav må ikke overstige harmoniarealet på en jordbrugsvirksomhed.
----------	---

LF 2.1 – INDRETNING AF STALDE OG LIGNENDE

- tidligere KO-krav 1.7

DELKRAV

LF 2.1.1	Husdyranlæg, herunder stalde, opsamlingsanlæg, læskure, løbegårde m.v. skal være indrettet således, at forurening af grundvand og overfladevand ikke finder sted.
LF 2.1.2	<p>Husdyranlæg, herunder stalde, læskure m.v. skal have fast bund eller gulve udført af bestandige materialer, som er uigennemtrængelige for fugt, og som kan modstå påvirkningerne fra dyrene og de anvendte redskaber.</p> <p>For husdyranlæg kan dette delkrav alternativt opfyldes ved:</p> <p>A) overholdelse af krav, som gælder for ikke fast placerede husdyranlæg, bortset husdyranlæg til svin og fjerkræ, hvor dyrene ikke tilbydes foder og vand,</p> <p>B) overholdelse af krav, som gælder for fast placerede læskure, bortset husdyranlæg til svin og fjerkræ, hvor dyrene ikke tilbydes foder og vand,</p> <p>C) overholdelse af krav, som gælder for ridehaller til heste, eller</p> <p>D) overholdelse af de foranstaltninger, som kræves for eksisterende husdyranlæg etableret senest den 31. december 2021, der har et staldsystem omfattet af driftsfor skrifterne i landbrugets byggeblade, som var godkendt af Miljøstyrelsen, vedrørende løsdriftstalde med dybstrøelse uden fast bund og afløb for ammekøer, ungdyr, får, geder og heste.</p>
LF 2.1.3	<p>Afløb fra husdyranlæg herunder stalde, opsamlingsanlæg, læskure, løbegårde m.v. skal føres gennem tætte, lukkede ledninger til en beholder.</p> <p>I husdyranlæg, der er indrettet med dybstrøelse, kan kravet om afløb også opfyldes ved anvendelse af en pumpeump. Pumpesumpen skal udføres i bestandige materialer, der er uigennemtrængelige for fugt med henblik på at sikre, at forurening af grundvand og overfladevand ikke finder sted.</p> <p>Dette delkrav kan også opfyldes ved anvendelse af de alternativer, der er nævnt under krav LF2.1, delkrav 2, pkt. A) -D).</p>
LF 2.1.4	Husdyranlæg, herunder stalde, opsamlingsanlæg, læskure, løbegårde m.v., gulve, afløb fra stalde samt pumpebrønde skal renholdes og vedligeholdes, herunder beskyttes mod tæring, så de begrænser forurening fra dyreholdet til vandmiljøet.
LF 2.1.5	<p>Pelsdyrhaller skal være indrettet og konstrueret således,</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) at det undgås, at gødning og regnvand sammenblandes, 2) at der ikke står vand i en eller flere pelsdyrhaller eller mellem pelsdyrhallerne, 3) at området under burene holdes tørt, og 4) at spild fra vandingsystemet ikke giver anledning til afstrømning eller nedsivning af gødningsstoffer.

LF 2.1.6	<p>I pelsdyrhaller til andre kødædende pelsdyr end ræve, og hvor pelsdyrhallen er uden fast gulv og afløb, skal der til brug for opsamling af gødning være installeret gødningsrender.</p> <p>Gødningsrenderne skal være mindst 28 cm bredde. Opsamlingsbeholdere, der skal installeres i direkte tilknytning til gødningsrenderne, skal være udført af bestandige materialer, være uigennemtrængelige for fugt og have en fast overdækning.</p> <p>I pelsdyrhaller til ræve og andre kødædende pelsdyr end ræve skal der endvidere være et halmlag under burene, dog ikke i forbindelse med udmugning af halm.</p>
----------	---

UNDTAGELSER TIL KRAVET

Delkrav 6: I eksisterende pelsdyrhaller til andre kødædende pelsdyr end ræve, der senest den 31. december 2016 er lovligt indrettet med gødningsrender med en rendebredde på mindre end 28 cm, kan opretholdes denne indretning, indtil der foretages udskiftning af gødningsrenderne som følge af almindeligt slid eller indtil etablering, udvidelse eller ændring af pelsdyrhaller på anlægget.

FORMÅL

LF 2.1.1 – LF 2.1.6	<p>Formålet er at nedbringe vandforurening forårsaget eller fremkaldt af nitrater, der stammer fra landbruget og at forebygge yderligere forurening af denne art. At beskytte menneskets helbred, de levende ressourcer og vandøkosystemerne.</p>
---------------------	---

KRAVETS INDHOLD

Vedr. alternativerne til opfyldelse af delkrav 2-4

Alternativ A – Ikke fast placerede husdyranlæg uden fast bund og afløb, hvor dyrene ikke tilbydes foder og vand (ikke anvendelig for husdyranlæg til svin og fjerkræ)

Krav til flytning af husdyranlægget

Ikke fast placerede husdyranlæg må højst være placeret det samme sted i 12 måneder ad gangen. Anlæggene må ikke placeres samme sted eller inden for en radius af 25 m fra samme placering, før der er forløbet 5 år. Hvis anlægget højst er placeret det samme sted i 12 uger ad gangen, må det ikke placeres samme sted, før der er forløbet 1 år. Den ansvarlige for driften skal føre årlig optegnelse over placeringen af husdyranlægget. Den ansvarlige for driften skal opbevare optegnelserne i 5 år og kunne forevise dem på forlangende i forbindelse med kontrol.

Krav til strøelse

Der skal være udlagt et tørt lag sammenpresset halm i 0,3 m tykkelse i hele husdyranlægget, der i fasthed svarer til et stempelslag af en bigballe, før dybstrøelsesarealet tages i brug. Husdyranlæg til får og geder til mælke- og kødproduktion kan udlægge et lag i 0,2 m tykkelse.

Dybstrøelsesmåtten skal til enhver tid have en tørstofprocent på mindst 30. Anvendes der andre typer strøelse end halm, skal den samlede sugeevne af denne kunne opveje effekten fra halm.

Der gælder ingen krav til strøelse for de ikke fast placerede husdyranlæg, der højst er placeret det samme sted 12 uger ad gangen.

Alternativ B – Fast placerede læskure uden fast bund og afløb, hvor dyrene ikke tilbydes foder og vand (ikke anvendelig for husdyranlæg til svin og fjerkræ)

Krav til strøelse

Der skal være udlagt et tørt lag sammenpresset halm i 0,3 m tykkelse i hele husdyranlægget, der i fasthed svarer til et stempelslag af en bigballe, før dybstrøelsesarealet tages i brug. Husdyranlæg til får og geder til mælke- og kødproduktion kan udlægge et lag i 0,2 m tykkelse.

Dybstrøelsesmåtten skal til enhver tid have en tørstofprocent på mindst 30. Anvendes der andre typer strøelse end halm, skal den samlede sugeevne af denne kunne opveje effekten fra halm.

Alternativ C – Ridehaller til heste

Der skal i ridehallen være konstrueret en solid bund, der er udført, så forurening af grundvand og overfladevand ikke finder sted.

Der skal endvidere foretages daglig rengøring efter endt ophold på de dage, hvor ridehallen anvendes.

Alternativ D – Husdyranlæg omfattet af byggeblade og etableret senest den 31. december 2021

For eksisterende husdyranlæg, der har et staldsystem omfattet af driftsforskrifterne i landbrugets byggeblade, som var godkendt af Miljøstyrelsen, vedrørende løsdriftsstalde med dybstrøelse uden fast bund og afløb for ammekøer, ungdyr, får, geder og heste, hvor staldsystemet er etableret senest den 31. december 2021, og der ikke er foretaget ændringer af anlægget, skal følgende sikres:

- 1) Før dybstrøelsesarealet tages i brug, skal der udlægges et tørt lag sammenpresset halm i 0,3 m tykkelse i hele husdyranlægget, der i fasthed svarer til et stempelslag af en bigballe. Husdyranlæg til får og geder til mælke- og kødproduktion kan undtagelsesvis udlægge et lag i 0,2 m tykkelse.
- 2) Dybstrøelsesmåtten skal til enhver tid have en tørstofprocent på mindst 30.
- 3) Der skal løbende tilføres strøemængder, der sikrer en tør og ren overflade for dyrene på dybstrøelsen.
- 4) Anvendes der andre typer strøelse end halm, skal den samlede sugeevne af denne kunne opveje effekten fra halm.
- 5) Hvis dyrene er på stald mere end halvdelen af året, skal der etableres en separat ædeplads med fast bund og gødningen herfra skal enten ledes til gødningslager eller fordeles ud på gødningsmåtten.
- 6) Der må kun anvendes fodermidler, som har begrænsede væskemængder.
- 7) Drikkevandssystemet skal indrettes, så vandspild i gødningsmåtten minimeres.

Hvis anlægget udvides eller ændres, skal et af de øvrige alternativer til overholdelse af delkrav 2-4 anvendes. Når udvidelsen eller ændringen hænger bygningsmæssigt sammen med det eksisterende anlæg, skal også det eksisterende anlæg opfylde et af de øvrige alternativer, medmindre der sikres en klar adskillelse af gødningsmåtten i det eksisterende.

Der gøres opmærksom på følgende byggeblade, der under visse betingelser, som fremgår eksplicit af byggebladene, dispenserer fra reglerne:

- Indretning og drift af udendørs sohold
- Produktion af økologiske slagtekyllinger

Miljøstyrelsen har godkendt, at der i landbrugets byggeblade er fastsat nærmere angivne driftsforskrifter, der fraviger husdyrgødningsbekendtgørelsens krav for anlæg, herunder staldsystemer. Vær derfor opmærksom på, om driften foretages efter forskrifterne i byggebladene, som kan findes på Miljøstyrelsens hjemmeside: [12. Administrative bestemmelser - Husdyrvejledningen](#)

Som udgangspunkt er staldbyggeri og lignende godkendt af kommunens byggesagsafdeling. Kontrollen bør derfor særligt rettes mod forhold, hvor der er slid, skader eller nedbrud i gulve og lignende, som kan føre til utilsigtet forurening. Eller tilfælde, hvor der konstateres overløb f.eks. som følge af stoppede afløb eller hvor afløb ikke føres til beholder. Hvis der er forhold, du er i tvivl om f.eks. om et byggeri eller en installation er godkendt, kan du kontakte kommunen.

KRAVETS RELEVANS

Kravet er relevant at kontrollere på ejendomme med erhvervsmæssigt dyrehold (se definition herfor under afsnittet "Definitioner") og på ejendomme uden erhvervsmæssigt dyrehold, hvis der på ejendommen anvendes eller opbevares husdyrgødning svarende til produktionen fra et erhvervsmæssigt dyrehold. Kravet finder endvidere anvendelse på jordbrugsvirksomheder, dvs. en virksomhed, der er registreret i Register for Gødningsregnskab.

Kravet er relevant at kontrollere i de tilfælde, hvor:

- der findes afløb eller pumpeump i husdyranlæg, herunder stalde, læskure, løbegårde m.v.
- der dannes restvand

KONTROLMETODE

I forbindelse med kontrollen undersøges stalde og lignende bygninger, herunder ikke fast placerede husdyranlæg og læskure ved fysisk besigtigelse. Hvis der konstateres mulige overtrædelser, skal der tages billeder af manglende opfyldelse af kravet. Billederne skal være ledsaget af en grundig og fyldestgørende beskrivelse.

Ved revner i gulve og lign. skal det kunne sandsynliggøres, at der er tale om **gennemgående revner**, hvor der er risiko for nedsivning af gødning, restvand og lign. Det kan gøres ved at beskrive revnernes bredde og dybde og foretage en vurdering af risikoen for nedsivning derud fra.

Hvis der konstateres mulige overtrædelser, skal der tages billeder af manglende opfyldelse af kravet. Billederne skal være ledsaget af en grundig og fyldestgørende beskrivelse.

Særlige opmærksomhedspunkter:

Fliser, SF-sten og lignende belægninger anses ikke som værende uigennemtrængelige for fugt.

Kravet omfatter også løbegårde og lignende, hvor der er en så høj koncentration af dyr, at næringsstofferne fra husdyrgødningen set over en årrække ikke kan udnyttes på arealet. Desuden omfatter kravet indretning af ind- og udleveringsfaciliteter.

Specielt for kalvehytter:

Placering af kalvehytter på græsarealer kan ikke erstatte kravet om fast bund. Kalvehytter skal i alle tilfælde overholde de almindelige regler, eksempelvis ved indretning med fast bund og afløb.

Specielt for pelsdyr:

Med hensyn til kravet om, at der i pelsdyrhaller til ræve og andre kødædende pelsdyr end ræve skal være et halmlag under burene så er dette kun konditionalitetsbelagt i pelsdyrhaller uden fast gulv.

FOKUSSPØRGSMÅL TIL KONTROLBESØGET

Delkrav	Spørgsmål
LF 2.1.1	<ul style="list-style-type: none"> • Hvordan er staldanlægget indrettet? Fast bund, afløb osv.? • Hvilke dele af anlægget overholder ikke reglerne? Herunder fx antal m² og beskrivelse af dyregruppe, og hvor mange af ejendommens dyr, der er opstaldet på denne måde. • Står kalvehytter på bar jord? • Er staldene indrettet med afløb til opsamling eller pumpebrønd? • Kan der konstateres en forurening?
LF 2.1.2	<ul style="list-style-type: none"> • Hvilket materiale er staldgulvet lavet af? • Er materialevalget hensigtsmæssigt ift. funktionen? • Er der revner, huller eller anden skade på gulv eller belægning? • Er der risiko for, at gødning kan trænge igennem? • Kan der konstateres en forurening? • Hvilke staldafsnit drejer det sig om? Herunder beskrivelse af dyregruppe • Hvor stort et område drejer det sig om? Er det kun en del af staldanlægget eller det hele? • Hvor længe har det stået på? • Overholder ikke fast placerede husdyranlæg uden fast bund og afløb kravene til flytning af anlægget? • Overholder ikke fast placerede husdyranlæg og læskure uden fast bund og afløb samt anlæg omfattet af byggeblade, jf. alternativ D) i delkrav 2, etableret senest 31.12.2021 kravene til dybstrøelses tykkelse og tørstofprocent? • Er ridehaller uden fast bund og afløb konstrueret med en solid bund, så forurening af grundvand og overfladevand ikke finder sted?
LF 2.1.3	<ul style="list-style-type: none"> • I hvilke staldafsnit er afløb ikke ført igennem tætte, lukkede ledninger? • Hvis ledningerne ikke er tætte, så beskriv utæthederne – er der risiko for, at gødning løber ud og forårsager forurening – er utæthederne også til fare for dyr og mennesker i stalden? • Hvilke materialer er afløb/ledninger/pumpebrønd udført i? Vurderes de tætte?
LF 2.1.4	<ul style="list-style-type: none"> • Hvad består en eventuel misvedligeholdelse af? • Hvilke dele af anlægget er ikke ren- og vedligeholdt? • Hvad har misvedligeholdelsen medført? Fx risiko for forurening?
LF 2.1.5	<ul style="list-style-type: none"> • Hvordan håndteres gødning fra pelsdyr? • Beskriv hvor i anlægget gødning og regnvand sammenblandes. Er det en generel praksis? • Hvis der står vand i eller omkring pelsdyrhallerne, så giv en vurdering af vejrforhold osv. • Er der generelt fugtigt og vådt i og omkring hallerne?

	<ul style="list-style-type: none"> • Er der spild fra vandingssystemer eller andet spild? • Hvor længe har risikoen for forurening stået på?
LF 2.1.6	<ul style="list-style-type: none"> • Er der installeret gødningsrender? • Hvad er gødningsrendernes bredde? • Ser det ud til, at en stor del af gødningen falder ved siden af renderne? • Er der etableret et halmlag under burene (i pelsdyrhaller uden fast bund) til opsamling af gødning og vandspild?

YDERLIGERE OPLYSNINGER TIL HØRINGSBREVET

Vurdering af omfang kan afhænge af bl.a. jordbundsforhold, afstand til dræn, søer, vandløb, grundvandsmagasiner, drikkevandsboringer, nitratfølsomt indvindingsopland m.m. Disse oplysninger findes på IMK. Ligeledes kan varigheden af overtrædelsen evt. også vurderes ud fra luftfotos.

EKSEMPLER PÅ OVERTRÆDELSER

Overtrædelse af delkrav 2.1.1:

- Kalvehytter på bar jord
- Der er konstateret en forurening, da gødning og regnvand løber til omkringliggende bar jord
- Ligger ejendommen i BNBO eller andet følsomt område?
- Overtrædelsen har stået på i længere tid, da der det fra luftfoto kan konstateres, at kalvehytterne har været placeret på samme sted i mange år.

Overtrædelse af delkrav 2.1.2 (og evt. også krav 2.1.3):

- Kalvehytter står på fliser.
- Der er umiddelbart ikke konstateret en forurening, da gødning og regnvand løber til forbeholder (men ikke i en lukket ledning – delkrav 1.5.1.3)
- Ligger ejendommen i BNBO eller andet følsomt område?
- Overtrædelsen har stået på i længere tid, da der det fra luftfoto kan konstateres, at kalvehytterne har været placeret på pladsen i mange år.

Overtrædelse af delkrav 2.1.3:

- Afløb føres ikke igennem tætte lukkede ledninger til beholder.
- Der er konstateret en forurening, da gødning fra stalden løber til gravet sø, som ikke har fast bund
- Forureningen har stået på i længere tid, da der er sat plader op for at inddæmme gødningsafstrømningen

RETNINGSLINJER FOR VURDERING AF OVERTRÆDELSER

Betydningen af overtrædelsen skal altid vurderes i forhold til formålet med delkravet.

Delkrav LF 2.1.1 – LF 2.1.6

Alvor

Generelt:

Den endelige bedømmelse af alvoren af overtrædelsen må altid bero på en samlet vurdering af det konkrete forhold, fx om der rent faktisk er sket en forurening af grundvand eller overfladevand, eller om der alene er risiko herfor.

En overtrædelse af de alternativer, som er nævnt i delkrav 2, mht. krav til strøelse eller flytning af husdyranlæg bør som udgangspunkt anses for en overtrædelse af delkrav 2, selvom overholdelse af kravene også tjener til overholdelse af delkrav 3 og 4.

Delkrav 1: Ved en vurdering af alvoren af en overtrædelse skal der som udgangspunkt indgå, om ejendommens husdyranlæg og lignende er indrettet korrekt. Hvis dette ikke er tilfældet, kan vurderingen af alvor tage udgangspunkt i, om der rent faktisk er forekommet en forurening fra anlægget, og hvor stor en del af anlægget, der ikke er indrettet korrekt.

Delkrav 2: Hvor stor en del af gulvet, herunder gyllekanaler og lignende, er ikke udført af bestandige materialer, som er uigennemtrængelige for fugt eller udført af materialer, der ikke kan modstå påvirkningerne fra maskiner? Er der en reel risiko for forurening fra gulvene?

Delkrav 3: Ved en vurdering af alvoren vurderes om afløb føres gennem tætte ledninger. Er der risiko for at eventuelle åbne afløb eller rørføringer løber over? Hvis der er pumpeump – er denne ikke lavet af bestandige materialer, som er uigennemtrængelige for fugt?

Delkrav 4: Vurderes ud fra, om staldanlæg og afløb er ren- og vedligeholdet. Hvis dette ikke er tilfældet – udgør det så en risiko for forurening?

Delkrav 5: Vurderes ud fra, om der er risiko for, at gødning og restvand kan sammenblandes, om der er risiko for, at der kan stå vand i eller omkring hallerne, om området under burene holdes tørt og om vandingssystemet ikke forårsager spild.

Delkrav 6: Vurderes ud fra om der er gødningsrender, og om de har den givne bredde, og hvor meget de evt. afviger. Ligeledes vurderes alvoren ud fra, om der er en korrekt indrettet opsamlingsbeholder med fast overdækning og om der er et halmlag under burene.

Omfang	Omfanget af en overtrædelse fastslås navnlig under hensyntagen til, om den har vidtrækkende virkning eller er begrænset til selve bedriften. Ved en vurdering af omfanget af en overtrædelse vil der således som udgangspunkt kunne tages hensyn til, om forureningen eller risikoen for forurening kan konstateres på ejendommen, i nærområdet (nærmeste naboer) eller i fjernmiljøet (for eksempel forurening af grundvand). Vurdering af omfang kan afhænge af bl.a. jordbundsforhold, afstand til dræn, søer, vandløb, grundvandsmagasiner, drikkevandsboringer, nitratfølsomt indvindingsopland m.m. og vejforhold i perioden, hvor overtrædelsen finder sted.
Varighed	Varigheden af en overtrædelse kan som udgangspunkt vurderes ud fra hvor længe overtrædelsen har fundet sted.

Eksempler på formildende og skærpende omstændigheder

Formildende	Udgangspunkt (hovedregel)	Skærpende
<ul style="list-style-type: none"> • At risikoen for forurening er minimal • At landbruger kan rette op på forholdet under kontrollen • At der er tale om en meget lille del af staldanlægget, som ikke er indrettet korrekt • At overtrædelsen har stået på i kort tid 	<ul style="list-style-type: none"> • At risikoen for forurening er reel • Stalde osv. er ikke indrettet, så forurening af grundvand og overfladevand ikke finder sted • Husdyranlæg er ikke indrettet med fast bund og gulve udført af bestandige materialer, som er uigennemtrængelige for fugt • Husdyranlæg overholder ikke alternativer til indretning • Afløb fra stalde er ikke ført i lukkede ledninger til beholder eller der er ikke etableret pumpeump • Staldanlæg osv. er ikke vedligeholdet korrekt • Pelsdyrhaller er ikke indrettet korrekt • Der er ikke etableret gødningsrender i pelsdyrhaller uden fast gulv 	<ul style="list-style-type: none"> • At der er konstateret en forurening • At der er dræn, søer, vandløb, grundvandsmagasiner, drikkevandsboringer, nitratfølsomt indvindingsopland osv. i området • At store dele af staldanlægget ikke er indrettet korrekt • At forureningen har stået på i længere tid

LF 2.2 – OPBEVARINGSKAPACITET FOR HUSDYRGØDNING, ENSILAGESAFT OG RESTVAND

- tidligere KO-krav 1.8

DELKRAV

LF 2.2.1	Bedrifter, der oplagrer husdyrgødning, ensilagesaft eller restvand, skal have en tilstrækkelig opbevaringskapacitet til, at udbringningen kan ske i overensstemmelse med reglerne for anvendelse af husdyrgødning, ensilagesaft og restvand. På ejendomme med dyrehold skal opbevaring til husdyrgødning dog mindst have en kapacitet svarende til 6 måneders tilførsel. Den tilstrækkelige opbevaringskapacitet vil normalt svare til mindst 9 måneders tilførsel, dog normalt mindst 7 måneders tilførsel for kvægbrug, hvor mindst 2/3 af den producerede mængde kvælstof i husdyrgødningen stammer fra kvæg, og hvor dyrene går ude i sommerhalvåret.
----------	---

UNDTAGELSER TIL KRAVET

Der er ingen undtagelser til kravet.

FORMÅL

LF 2.2.1	Formålet er at nedbringe vandforurening forårsaget eller fremkaldt af nitrater, der stammer fra landbruget og at forebygge yderligere forurening af denne art. At beskytte menneskets helbred, de levende ressourcer og vandøkosystemerne.
----------	--

KRAVETS INDHOLD

Kravet om opbevaringskapacitet kan opfyldes ved, at der foreligger skriftlige aftaler om afgivelse eller opbevaring på anden ejendom af husdyrgødning.

Som udgangspunkt er gyllebeholdere, møddingspladser og lignende godkendt af kommunens byggesagsafdeling. Kontrollen bør derfor særligt rettes mod forhold, hvor der generelt vurderes til at mangle opbevaringsplads f.eks. i forhold til mængden af husdyr på bedriften, eller hvis der er overløb på beholdere m.m. I tilfælde, hvor der konstateres overløb, men det vurderes, at den samlede kapacitet er tilstrækkelig, kan der i stedet være tale om en overtrædelse af krav 2.6. Hvis der er forhold omkring opbevaringskapaciteten, du er i tvivl om, kan du kontakte kommunen, der kan redegøre for bedriftens samlede kapacitet.

Tilførslen opgøres som den mængde husdyrgødning, der produceres i det tidsrum, hvor dyrene er på stald, samt hvad der i øvrigt ledes til anlæg til opbevaring af husdyrgødning, herunder restvand og ensilagesaft, herunder evt. også husdyrgødning fra andre bedrifter. Ved opgørelsen kan gødning opbevaret som kompost eller fast gødning i markstak dog fraregnes. Såfremt der foreligger specielle forhold, eksempelvis hvor kødkvæg går ude en stor del af året, skal opbevaringskapaciteten som minimum svare til den periode, hvor dyrene er på stald.

KRAVETS RELEVANS

Kravet er relevant at kontrollere på ejendomme med erhvervmæssigt dyrehold (se definition herfor under afsnittet "Definitioner") og på ejendomme uden erhvervmæssigt dyrehold, hvis der på ejendommen anvendes eller opbevares husdyrgødning svarende til produktionen fra et erhvervmæssigt dyrehold. Kravet finder endvidere anvendelse på jordbrugsvirksomheder, dvs. en virksomhed, der er registreret i Register for Gødningsregnskab.

Kravet er relevant at kontrollere såfremt bedriften oplagrer husdyrgødning eller overfører husdyrgødning til oplagring på en anden bedrift, f.eks. ved leje af gyllebeholdere eller aftale om afsætning af husdyrgødning.

KONTROLMETODE

I forbindelse med kontrolforberedelsen kan du undersøge i IMK, om der er opbevaringsforhold på ejendommen, der kan have interesse at undersøge nærmere i forbindelse med det fysiske kontrolbesøg.

Ved kontrolbesøget vurderes den samlede opbevaringskapacitet med det formål at sikre, at der ikke sker en forurening af overfladevand eller grundvand.

Opmærksomheden i kontrollen skal særligt rettes mod tilfælde, hvor der er overløb eller synlige tegn på manglende opbevaringskapacitet f.eks. en fyldt møddingsplads eller beholder i perioden med forbud mod udbringning af husdyrgødning eller i perioder, hvor der ikke kan udbringes husdyrgødning på grund af vejrlig eller afgrøder.

Spørg ind til forholdene på kontrollen. Den ansvarlige for driften skal i forbindelse med ændringer, der har indflydelse på kapaciteten på ejendommen, udarbejde en opgørelse over den nye samlede opbevaringskapacitet. Opgørelsen og kopi af eventuelle opbevaringsaftaler skal kunne fremvises i forbindelse med kontrol.

Hvis du er i tvivl om der er tilstrækkelig opbevaringskapacitet på ejendommen, skal du bede om at se en kapacitetsberegning, bedriftens lagerregnskab for husdyrgødning eller lign. Hvis det ikke kan fremvises ved kontrollen, skal du bede om at få det eftersendt.

Hvis aftale om levering af husdyrgødning til opbevaring på anden jordbrugsvirksomhed eller levering til fælles biogasanlæg, forarbejdningsanlæg, forbrændingsanlæg eller brændningsanlæg, ikke foreligger på skrift, er kravet til opbevaringskapacitet ikke opfyldt. Leveringsaftalen kan indsendes som led i høringsprocessen, såfremt den var gældende på kontroltidspunktet og ikke kunne forevises som nævnt ovenfor.

Det er vigtigt, at en overtrædelse bliver grundigt beskrevet og dokumenteret ved hjælp af en beregning for bedriftens samlede opbevaringskapacitet, leveringsaftaler, lagerregnskab eller lignende.

FOKUSSPØRGSMÅL TIL KONTROLBESØGET

Delkrav	Spørgsmål
LF 2.2.1	<ul style="list-style-type: none"> Hvordan konstateres den manglende kapacitet? Fx overløb Hvad er den samlede kapacitet? Antal og størrelse af beholdere, møddingspladser osv.?

	<ul style="list-style-type: none"> • Kan landbruger redegøre for opbevaringskapaciteten? • Er opbevaringskapaciteten tilstrækkelig iht. at udbringning kan ske i overensstemmelse med reglerne herfor? • Er der udgående dyr? • Kan skriftlig(e) leveringsaftale(r) forevises? • Er der et usædvanligt spild af vand via afløb til beholdere, som kan have betydning for gødningsbeholdernes kapacitet? • Hvor længe vurderes det, at der har manglet opbevaringskapacitet? Fx hvornår er dyreholdet udvidet? • Er der andre forhold, der gør sig gældende?
--	--

YDERLIGERE OPLYSNINGER TIL HØRINGSBREVET

Vurdering af overtrædelsen kan afhænge af bl.a. jordbundsforhold, afstand til dræn, søer, vandløb, grundvandsmagasiner, drikkevandsboringer, nitratfølsomt indvindingsopland m.m. Disse oplysninger findes på IMK.

RETNINGSLINJER FOR VURDERING AF OVERTRÆDELSE

Betydningen af overtrædelsen skal altid vurderes i forhold til formålet med delkravet.

Delkrav LF 2.2.1

Alvor	<p><u>Generelt:</u></p> <p>Den endelige bedømmelse af alvoren af overtrædelsen skal altid bero på en samlet vurdering af det konkrete forhold, f.eks. om landbruger ikke har en tilstrækkelig opbevaringskapacitet, herunder om der har været en risiko for, at der er sket en afvanding af sårbare vådområder og økosystemer.</p> <p>Delkrav 1: Ved en vurdering af alvoren af en overtrædelse skal det som udgangspunkt indgå, hvor mange måneders opbevaringskapacitet til husdyrgødning, der mangler. Den endelige bedømmelse af alvoren af overtrædelsen må dog altid bero på en samlet vurdering af det konkrete forhold, fx om der som følge af overtrædelsen er sket overløb fra gyllebeholder med heraf følgende forurening af grundvand eller overfladevand, eller om der er risiko herfor. I denne vurdering vil også omfanget af overtrædelsen kunne indgå jf. nedenfor.</p>
Omfang	<p>Omfanget af overtrædelsen fastslås navnlig under hensyntagen til, om den har vidtrækkende virkning eller er begrænset til selve bedriften. Ved en vurdering af omfanget af en overtrædelse vil der således som udgangspunkt kunne tages hensyn til, om forureningen eller risikoen for forurening kan konstateres på bedriften, i nærområdet (nærmeste naboer) eller i fjernmiljøet (fx forurening af grundvand). Dokumentation af risikoen for forurening kan underbygges ved beregninger eller lignende.</p> <p>Vurdering af omfang er altid en konkret vurdering afhængig af bl.a. jordbundsforhold, afstand til dræn, søer, vandløb, grundvandsmagasiner,</p>

drikkevandsboringer, nitratfølsomt indvindingsopland m.m. og vejrforhold i perioden hvor overtrædelsen konstateres. Det vil formentlig være meget sjældent, at overtrædelse af LF 2.2 rækker ud over egen bedrift.

Varighed

Varigheden af en overtrædelse kan som udgangspunkt vurderes ud fra hvor længe overtrædelsen har fundet sted.

Eksempler på formildende og skærpende omstændigheder

Formildende	Udgangspunkt (hovedregel)	Skærpende
<ul style="list-style-type: none"> • At risikoen for forurening er minimal • At landbruger kan rette op på forholdet under kontrollen eller umiddelbart efter – fx udarbejde skriftlige aftaler • At der kun har manglet opbevaringskapacitet i kort tid • At manglen på opbevaringskapacitet er lille 	<ul style="list-style-type: none"> • Der er konstateret manglende opbevaringskapacitet 	<ul style="list-style-type: none"> • At der er konstateret en forurening • At der er dræn, søer, vandløb, grundvandsmagasiner, drikkevandsboringer, nitratfølsomt indvindingsopland osv. i området • At der har manglet opbevaringskapacitet over længere tid • At manglen på opbevaringskapacitet er stor

LF 2.3 – OPBEVARING AF FAST HUSDYRGØDNING OG BUNDFALD

- tidligere KO-krav 1.9

DELKRAV

LF 2.3.1	Oplagring af fast gødning og bundfald må kun ske på møddinger, der er indrettet som angivet i delkrav 3, punkt A-G, eller i lukkede containere, placeret på et befæstet areal med tæthed, som angivet i delkrav 3, punkt F, og med afløb til en møddingsaftbeholder eller lignende eller efter reglerne for opbevaring af flydende husdyrgødning.
LF 2.3.2	Opbevaringsanlæg for husdyrgødning skal tømmes så ofte, at de ikke løber over. Møddingen skal benyttes på en sådan måde, at gødning ikke flyder uden for pladsen eller der er risiko herfor. Er møddingen begrænset af en randbelægning, må der ikke lægges gødning på denne.
LF 2.3.3	For opbevaringsanlæg til fast husdyrgødning gælder, at: A) Møddinger skal være indrettet således, at forurening af grundvand og overfladevand ikke finder sted, og således at overfladevand fra omliggende arealer og tage ikke kan løbe ind på møddingarealet. B) Møddinger skal være indrettet med afløb fra laveste punkt til opsamling af møddingsaft, der føres gennem tætte, lukkede ledninger til en opsamlingsbeholder. C) Afløb skal have tilstrækkelig kapacitet til at bortlede møddingsaften. D) Hver af møddingens sidebegrænsninger skal mindst bestå af en 1 meter høj mur eller en mindst 2 meter bred randbelægning. E) Randbelægning og belægning ved indkørsel i møddingen skal som minimum have 3 % fald mod afløb. Møddingbund skal som minimum have 1 % fald mod afløb. F) Møddingbund og sidebegrænsning skal være udført af bestandige materialer, som er uigennemtrængelige for fugt således, at de kan modstå påvirkningerne fra køretøjer og redskaber ved fyldning og tømning, og den oplagrede gødning. G) Møddinger, lukkede containere til opbevaring af fast gødning og afløb fra møddinger skal ren- og vedligeholdes, herunder beskyttes mod tæring, så de begrænser forurening fra dyreholdet til vandmiljøet.

LF 2.3.4	<p>For opbevaring af fast gødning i marken gælder:</p> <p>Opbevaring af fast gødning i markmødding må kun ske efter kommunalbestyrelsens tilladelse.</p> <p>Markmøddingen skal overholde følgende afstandskrav:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) 25 m til vandforsyningsanlæg, der ikke er til almen vandforsyning. 2) 50 m til vandforsyningsanlæg til almen vandforsyning. 3) 15 m til vandløb (herunder dræn) og søer større end 100 m².
----------	--

UNDTAGELSER TIL KRAVET

Kommunalbestyrelsen kan, for landbrugsejendomme i landsbyer, i særlige tilfælde tillade opbevaring af fast gødning i markmødding, hvis det godtgøres, at det ikke er muligt at opnå en miljømæssig tilfredsstillende opbevaring i tilknytning til staldene. Tilladelsen skal indeholde vilkår for placering, indretning og drift af markmøddingen, der sikrer, at der ikke opstår risiko for forurening af grundvandet, og at der ikke kan ske afledning til vandløb (herunder dræn), søer større end 100 m² og kystvande.

FORMÅL

LF 2.3.1 – LF 2.3.4	Formålet er at nedbringe vandforurening forårsaget eller fremkaldt af nitrater, der stammer fra landbruget og at forebygge yderligere forurening af denne art. At beskytte menneskets helbred, de levende ressourcer og vandøkosystemerne.
---------------------	--

KRAVETS INDHOLD

Delkrav 1 anvendes såfremt der konstateres opbevaring af fast gødning andre steder end på en dertil indrettet møddingsplads. Fast gødning skal altid opbevares på en møddingsplads (bortset fra, hvis landbruger har en dispensation fra kommunen til en markmødding).

Kravet gælder for fast husdyrgødning og ikke for dybstrøelse opbevaret i markstak.

Vær opmærksom på de særlige regler, der gælder for fast gødning, der kan defineres som husdyrgødningsbaseret kompost (se krav 2.4). Husdyrgødningsbaseret kompost med en tørstofprocent på 30 eller derover og forarbejdet husdyrgødning med en tørstofprocent på 26 eller derover må opbevares i marken.

Der gøres opmærksom på følgende byggeblad, der under visse betingelser, som fremgår eksplicit af byggebladet, dispenserer fra reglerne: "Containere til opbevaring af fast gødning fra heste, mink m.v." som kan findes på siden: [12. Administrative bestemmelser - Husdyrvejledningen](#)

KRAVETS RELEVANS

Kravet er relevant at kontrollere på ejendomme med erhvervmæssigt dyrehold (se definition herfor under afsnittet "Definitioner") og på ejendomme uden erhvervmæssigt dyrehold, hvis der på ejendommen anvendes eller opbevares husdyrgødning svarende til produktionen fra et erhvervmæssigt dyrehold.

Kravet finder endvidere anvendelse på jordbrugsvirksomheder, dvs. en virksomhed, der er registreret i Register for Gødningsregnskab.

Kravet er relevant at kontrollere, når bedriften oplagrer fast gødning – eller har rådighed over sådanne opbevaringsanlæg, som et led i driften.

KONTROLMETODE

I forbindelse med forberedelsen af kontrollen undersøges billedmateriale for muligheder for opbevaring af fast husdyrgødning. Undersøg også gerne billeder fra tidligere år, for at danne dig et overblik over udviklingen og eventuelt varighed.

Spørg i forbindelse med kontrolbesøget landbruger om hvor og hvor meget husdyrgødning han har opbevaret. Undersøg herefter anlæggene og eventuelt markstakke ved fysisk besigtigelse. Hovedformålet er at sikre sig, at der ikke sker en forurening fra anlæggene. Undersøg tillige at anlæggene er velegnede til opbevaring af gødning og at de lever op til delkravene, samt at afløbene fungerer efter hensigten og ikke er stoppet til.

Ved revner i bunden af anlægget skal det kunne sandsynliggøres, at der er tale om gennemgående revner, hvor der er risiko for nedsivning af gødning, restvand og lign. Det kan gøres ved at beskrive revnernes bredde og dybde og foretage en vurdering af risikoen for nedsivning derud fra.

Hvis der konstateres mulige overtrædelser, skal der tages billeder af manglende opfyldelse af kravet. Billederne skal være ledsaget af en grundig og fyldestgørende beskrivelse.

Desuden besigtiges alle arealer for at kontrollere om der opbevares fast gødning i markstak. Det er vigtigt at beskrive, at der er tale om fast gødning og ikke kompost. En metode til efterprøvelse af om tørstofprocenten er under 30, er at træde med sin gummistøvle i stakken – hvis der er vand omkring dine gummistøvler, er tørstofprocenten højst sandsynlig under 30, og der er således nok tale om fast gødning og ikke kompost.

Særlige opmærksomhedspunkter:

Delkrav 1 anvendes såfremt der konstateres opbevaring af fast gødning andre steder end på en dertil indrettet møddingsplads fx på et areal uden fast bund tæt på staldene.

FOKUSSPØRGSMÅL TIL KONTROLBESØGET

Delkrav	Spørgsmål
LF 2.3.1	<ul style="list-style-type: none"> • Hvis der er opbevaring af fast gødning uden for markblok, er der som udgangspunkt altid overtrædelse af delkrav 1 (ellers skal det overvejes, om det er en overtrædelse af LF 2.4 i stedet). • Er der tale om fast husdyrgødning eller dybstrøelse? Beskriv • Hvor stammer den faste gødning fra? Hvilket dyrehold – svin, kvæg, andet? • Hvor ligger den faste gødning placeret? Adresse, matrikel osv. Markér på oversigtskort. • Hvor stor mængde er der tale om? m³, længde og bredde af stakken • Hvor lang tid har gødningen ligget på placeringen? Er der bevoksning osv. på stakken?

	<ul style="list-style-type: none"> • Er der sket forurening? Kan der konstateres saftafløb?
LF 2.3.2	<ul style="list-style-type: none"> • Er der risiko for at gødning flyder uden for opbevaringsanlægget pga. manglende tømning – eller er det allerede sket? Hvor meget drejer det sig om? • Er der gødning på randbelægningen omkring møddingen? Hvor meget? • Benyttes møddingen på en måde fx ved tilkørsel af gødning til møddingspladsen, så gødning flyder uden for møddingen – eller er der risiko herfor? Ser det ud til at være almindelig praksis?
LF 2.3.3	<ul style="list-style-type: none"> • Er der en møddingsplads eller container til opbevaring af fast gødning? • Hvis der er tale om container til opbevaring, står den så på en fast plads med afløb til opsamlingsbeholder? • Hvor er pladsen placeret, og ca. hvor stor er den? Markér på oversigtskort. • Er afløbsforhold på pladsen i orden? • Er der en meter høj mur eller 2 meter randbelægning? • Har randbelægning og belægning ved indkørsel et fald på minimum 3 % mod afløb – dvs. løber møddingssaft i afløb fra randbelægning og ved indkørsel? • Har møddingsbund er fald på minimum 1 % mod afløb – dvs. løber møddingssaft mod afløb på dette areal? • Er møddingsbund og sidebegrænsning udført af bestandige materialer, som er uigennemtrængelige for fugt – dvs. er de tætte, ligger der møddingssaft uden for opbevaringsanlægget? • Er opbevaringsanlæg (mødding, lukkede containere) og afløb ren- og vedligeholdte - herunder beskyttet mod tæring? • Er der sket forurening? Kan der konstateres saftafløb uden for pladsen?
LF 2.3.4	<ul style="list-style-type: none"> • Har landbruger en markmødding? • Hvor er markmøddingen placeret? Markblok, marknummer • Ca. størrelse på stakken – m³ eller m x m • Hvor længe har stakken ligget der? Er der fx bevoksning på stakken? • Er der sket forurening? Kan der konstateres saftafløb fra stakken? • Har landbruger søgt om tilladelse til markmødding? • Er afstandskravene overholdt?

YDERLIGERE OPLYSNINGER TIL HØRINGSBREVET

Vurdering af omfang kan afhænge af bl.a. jordbundsforhold, afstand til dræn, søer, vandløb, grundvandsmagasiner, drikkevandsboringer, nitratfølsomt indvindingsopland m.m. Disse oplysninger findes på IMK. Ligeledes kan varigheden af overtrædelsen evt. også vurderes ud fra luftfotos.

EKSEMPLER PÅ OVERTRÆDELSER

Overtrædelse af delkrav LF 2.3.1:

- Fast gødning er ikke opbevaret på en møddingsplads
- Der er konstateret en forurening, da gødningsvand ses omkring stakken
- Ligger ejendommen i BNBO eller andet følsomt område?
- Overtrædelsen har stået på i længere tid, da der fra luftfoto kan konstateres, at der har ligget gødning der i længere tid.

Overtrædelse af delkrav 2.3.1:

- Fast gødning er ikke opbevaret på en møddingsplads
- Der er konstateret en forurening, da gødningsvand ses omkring stakken
- Ligger ejendommen i BNBO eller andet følsomt område?
- Overtrædelsen har stået på i længere tid, da der fra luftfoto kan konstateres, at der har ligget gødning der i længere tid.

RETNINGSLINJER FOR VURDERING AF OVERTRÆDELSER

Betydningen af overtrædelsen skal altid vurderes i forhold til formålet med delkravet.

Delkrav LF 2.3.1 - LF 2.3.2.4

Alvor

Generelt:

Den endelige bedømmelse af alvoren af overtrædelsen skal altid bero på en samlet vurdering af det konkrete forhold, fx om fast gødning er opbevaret uforsvarligt, herunder om der er sket en forurening af grundvand eller overfladevand, eller om der er fremkaldt risiko herfor.

Delkrav 1: Ved en vurdering af alvoren af en overtrædelse skal det som udgangspunkt indgå, hvor meget fast husdyrgødning (m³), der ikke oplagres på møddinger, i lukkede containere eller i markmødding med tilladelse fra kommunalbestyrelsen, eller hvor stor en mængde fast

husdyrgødning/gødningssaft, der er løbet uden for møddingspladsen som følge af manglende afløb.

Delkrav 2: Ved en vurdering af alvoren af en overtrædelse skal det som udgangspunkt indgå, hvor meget fast husdyrgødning (m³) der er løbet over mødding og container, grundet manglende tømning eller hvor meget fast husdyrgødning (m³) der ligger på randbelægningen.

Delkrav 3: Ved en vurdering af alvoren af en overtrædelse skal det som udgangspunkt indgå, hvor mange overtrædelser der er tale om for så vidt angår indretning og drift af opbevaringsanlæg til fast husdyrgødning. Hvis der indgår flere elementer i et punkt, skal blot ét af elementerne under punktet være overtrådt for, at der foreligger en overtrædelse.

Delkrav 4: Ved en vurdering af alvoren af en overtrædelse skal det som udgangspunkt indgå, om der kunne have været givet tilladelse til opbevaring af fast husdyrgødning i markmødding, såfremt der var blevet søgt herom.

Omfang	Omfanget af en overtrædelse fastslås navnlig under hensyntagen til, om den har vidtrækkende virkning eller er begrænset til selve bedriften. Ved en vurdering af omfanget af en overtrædelse vil der således som udgangspunkt kunne tages hensyn til, om forureningen eller risikoen for forurening kan konstateres på ejendommen, i nærområdet (nærmeste naboer) eller i fjernmiljøet (for eksempel forurening af grundvand). Vurdering af omfang kan afhænge af bl.a. jordbundsforhold, afstand til dræn, søer, vandløb, grundvandsmagasiner, drikkevandsboringer, nitratfølsomt indvindingsopland m.m. og vejforhold i perioden, hvor overtrædelserne finder sted.
Varighed	Varigheden af en overtrædelse vurderes som udgangspunkt ud fra hvor længe overtrædelserne har fundet sted.

Eksempler på formildende og skærpende omstændigheder

Formildende	Udgangspunkt (hovedregel)	Skærpende
<ul style="list-style-type: none"> • At risikoen for forurening er minimal • At landbruger kan rette op på forholdet under kontrollen 	<ul style="list-style-type: none"> • At risikoen for forurening er reel • Fast gødning er ikke opbevaret på en mødding eller i en lukket container • Opbevaringsanlæg løber over eller der ligger møg på randbelægningen • Opbevaringsanlæg overholder ikke krav til indretning • Der opbevares fast gødning i marken uden tilladelse fra kommunen • Fast gødning i marken overholder ikke afstandskrav 	<ul style="list-style-type: none"> • At der er konstateret en forurening • At der er dræn, søer, vandløb, grundvandsmagasiner, drikkevandsboringer, nitratfølsomt indvindingsopland osv. i området

LF 2.4 – OPBEVARING AF HUSDYRGØDNINGSBASERET KOMPOST OG FORARBEJDET HUSDYRGØDNING I MARKEN

- tidligere KO-krav 1.10

DELKRAV

LF 2.4.1	<p>Husdyrgødningsbaseret kompost med en tørstofprocent på 30 eller derover og forarbejdet husdyrgødning med en tørstofprocent på 26 eller derover må oplagres i marken.</p> <p>Oplaget må ikke medføre risiko for forurening af grund- eller overfladevand og skal overholde følgende afstandskrav:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) 25 m til vandforsyningsanlæg, der ikke er til almen vandforsyning. 2) 50 m til vandforsyningsanlæg til almene vandforsyning. 3) 15 m til vandløb (herunder dræn) og søer større end 100 m². <p>Markstakken skal overdækkes med vandtæt materiale straks efter udlægning. Husdyrgødningsbaseret kompost og forarbejdet husdyrgødning må højst oplagres samme sted i marken i 12 måneder, og en markstak må ikke placeres samme sted igen før efter 5 år.</p>
----------	---

UNDTAGELSER TIL KRAVET

Kravet gælder ikke for møddinger med daglig tilførsel fra stalde, hvor der er et staldsystem baseret på fast staldgødning og ajle og evt. med udlægning i en gødningskegle, og hvor staldsystemet er etableret senest den 1. august 2019.

I forbindelse med udbringning må der i marken placeres midlertidigt oplag af husdyrgødningsbaseret kompost eller forarbejdet husdyrgødning uden overdækning i op til en uge i forbindelse med udbringning fra stald til mark.

FORMÅL

LF 2.4.1	Formålet er at nedbringe vandforurening forårsaget eller fremkaldt af nitrater, der stammer fra landbruget og at forebygge yderligere forurening af denne art. At beskytte menneskets helbred, de levende ressourcer og vandøkosystemerne.
----------	--

KRAVETS INDHOLD

Kravet gælder for husdyrgødningsbaseret kompost og forarbejdet husdyrgødning opbevaret i markstak. Hvis kompost/fast husdyrgødning opbevares på et areal, som ikke indgår i omdrift, betragtes det som en overtrædelse af delkrav LF 2.3.

For dette krav defineres husdyrgødningsbaseret kompost som dybstrøelse, som har gennemgået en komposteringsproces i stalden m.v. eller på en møddingsplads. For husdyrgødningsbaseret kompost, der opbevares i marken, skal tørstofprocenten være 30 eller derover for ethvert delparti. Dybstrøelse, der har ligget i en stald i mindst 3-4 måneder i gennemsnit, vil ofte være så kompostlignende, at det kan opbevares i marken som kompost. Dybstrøelse fra fjerkræstalde kan være kompostlignende og dermed opfylde tørstofkravet, allerede efter 1-2 måneder. Til overdækning skal benyttes vandtæt materiale, fx plastfolie eller vandtæt presenning.

Dybstrøelse fra svinestalde uden separat gødeareal kan ikke uden videre opbevares i markstakke. Svin fordeler ikke gødningen naturligt over hele måtten, som fx kvæg gør, men gøder i stedet i afgrænsede områder. Der er derfor risiko for, at gødningsmåtten bliver uhomogen med områder, hvor tørstofprocenten er betydeligt under 30. I svinestalde med separat gødeareal afsættes en meget stor del af gødningen her, og dybstrøelsen i lejearealet bliver mere homogen og tør. Den kompostlignende gødning fra lejearealet kan dermed umiddelbart opbevares i markstak, mens gødningen fra det separate gødeareal ikke kan opbevares i markstak. Gødningsmåtten fra kalve- og svinehytter skal først komposteres, inden den lægges i markstak.

Hvis tørstofsprocenten er under 30, bedømmes overtrædelsen efter krav LF 2.3 – Opbevaring af fast husdyrgødning.

For forarbejdet husdyrgødning skal tørstofprocenten være på 26 eller derover for ethvert delparti. Forarbejdet husdyrgødning kan f.eks. være restproduktion fra biogas.

Med oplagring i marken menes, at komposten opbevares på et areal, hvor der efterfølgende dyrkes en afgrøde, som også høstes eller som har en kvælstofnorm.

Komposten skal **overdækkes med et vandtæt materiale straks efter udlægning**. Dette gælder dog ikke hvis udlægningen foregår i et gødningshus eller lign. Er gødningen placeret i et gødningshus eller lign. uden samtidig at være indpakket i et tætsluttende vandtæt materiale, er der ikke tale om en overtrædelse, da en opbevaring i et gødningshus er tilstrækkeligt til opfyldelse af nitratdirektivets krav.

En midlertidig opbevaring af kompost eller forarbejdet husdyrgødning på marken i op til en uge i **forbindelse med udbringning fra stald til mark** betragtes dog ikke som en egentlig oplagring og er derfor ikke omfattet af krav om overdækning. Kompost i markstak skal således være overdækket på alle andre tidspunkter. Der gælder også krav om overdækning straks efter udlægning i markstak, hvis markstakken ikke udbringes på marken med det samme (inden for 7 dage).

Oplaget skal overholde afstandskravene i husdyrgødningsbekendtgørelsen:

- 1) 25 m til vandforsyningsanlæg, der ikke er til almen vandforsyning.
- 2) 50 m til vanforsyningsanlæg til almene vandforsyning.
- 3) 15 m til vandløb (herunder dræn) og søer større end 100 m².

Afstandskrav til offentlig vej, privat fællesvej, levnedsmiddelvirksomhed, beboelse på samme ejendom og naboskel indgår ikke i konditionalitetsbedømmelsen.

Vær opmærksom på de særlige regler, der gælder for opbevaring af fast gødning (se krav LF 2.3).

KRAVETS RELEVANS

Kravet er relevant at kontrollere på ejendomme med erhvervsmæssigt dyrehold (se definition herfor under afsnittet "Definitioner") og på ejendomme uden erhvervsmæssigt dyrehold, hvis der på ejendommen anvendes eller opbevares husdyrgødning svarende til produktionen fra et erhvervsmæssigt dyrehold. Kravet finder endvidere anvendelse på jordbrugsvirksomheder, dvs. en virksomhed, der er registreret i Register for Gødningsregnskab.

Kravet er kun relevant at kontrollere, såfremt bedriften har en markstak af kompost fra dybstrøelse eller har en sådan til rådighed som led i landbrugsproduktionen eller opbevarer forarbejdet husdyrgødning på bedriftens arealer.

KONTROLMETODE

I forbindelse med forberedelsen undersøges IMK for muligheder for opbevaring af husdyrgødningsbaseret kompost. Undersøg også gerne billeder fra tidligere år, for at danne dig et overblik over udviklingen og eventuelt varighed.

Spørg i forbindelse med kontrolbesøget landbruger om, hvor og eventuelt hvor meget husdyrgødningsbaseret kompost han har opbevaret. Spørg også om, hvor længe de har ligget der, og om de er overdækkede. Bemærk i den forbindelse, at den ansvarlige for driften er forpligtet til at føre årlig optegnelse over oplaget, herunder oplysninger om oplagingsperiode og oplagets placering. Optegnelserne skal opbevares i 5 år og kunne forevises på forlangende i forbindelse med kontrol.

Alle arealer besigtiges for at kontrollere om der opbevares husdyrgødningsbaseret kompost eller forarbejdet husdyrgødning i markstak. Det er vigtigt at beskrive, at der er tale om husdyrgødningsbaseret kompost. En metode til efterprøvelse af om tørstofprocenten er under 30, er at træde med sin gummistøvle i stakken – hvis der er vand omkring dine gummistøvler, er tørstofprocenten højst sandsynlig under 30, og der er således nok tale om fast gødning og ikke kompost.

Hvis der konstateres mulige overtrædelser, skal der tages billeder af manglende opfyldelse af kravet. Billederne skal være ledsaget af en grundig og fyldestgørende beskrivelse.

FOKUSSPØRGSMÅL TIL KONTROLBESØGET

Delkrav	Spørgsmål
LF 2.4.1	<ul style="list-style-type: none"> • Opbevarer landbruger husdyrgødningsbaseret kompost eller forarbejdet husdyrgødning i markstak? • Har komposten (hele oplaget – ikke kun dele deraf) en tørstofprocent på 30 eller derover for husdyrgødningsbaseret kompost eller 26 procent for forarbejdet husdyrgødning - dvs. består hele oplaget af omsat dybstrøelse med korrekt tørstofprocent? • Hvilken dyregruppe stammer komposten fra? • Hvor er oplaget placeret? Markblok, marknummer • Oplagets størrelse – m³ eller m x m

- Er oplaget overdækket med vandtæt materiale? – oplaget må være uoverdækket i op til 1 uge i perioder, hvor udbringning fra stald til mark foretages.
- Hvor længe har oplaget ligger på samme placering? Er der fx bevoksning på stakken?
- Er afstandskravene overholdt?
- Har der været placeret et oplag på denne lokalitet inden for de sidste 5 år?
- Har oplaget medført forurening eller risiko herfor af grund- eller overfladevand?

YDERLIGERE OPLYSNINGER TIL HØRINGSBREVET

Til dokumentation af overtrædelsen kan evt. bruges skærmprents fra IMK af bl.a. ortofotos fra tidligere år, jordbundsforhold, afstand til dræn, søer, vandløb, grundvandsmagasiner, drikkevandsboringer, nitratfølsomt indvindingsopland m.m.

EKSEMPLER PÅ OVERTRÆDELSER

Overtrædelse af delkrav LF 2.4.1:

- Husdyrgødningsbaseret kompost er opbevaret i markstak uden overdækning
- Der er umiddelbart ikke konstateret en forurening, da der ikke ses tegn på saftafløb fra oplaget
- Ligger oplaget i BNBO eller andet følsomt område?
- Evt. overtrædelse af afstandskrav, hvis der er vandløb til højre for oplaget

Overtrædelse af delkrav LF 2.4.1:

- Husdyrgødningsbaseret kompost er opbevaret i markstak uden overdækning
- Der er konstateret en mindreforurening, da der ses tegn på saftafløb fra oplaget
- Ligger oplaget i BNBO eller andet følsomt område?
- Stakken vurderes til at have ligget i længere tid, da der bevoksning på stakken

RETNINGSLINJER FOR VURDERING AF OVERTRÆDELSE

Betydningen af overtrædelsen skal altid vurderes i forhold til formålet med delkravet.

Delkrav LF 2.4.1

Alvor	Delkrav 1: Ved en vurdering af alvoren af en overtrædelse for oplagring af kompost eller forarbejdet husdyrgødning i marken skal det som udgangspunkt indgå, om markstakken er overdækket, om markstakken har ligget der mere end 12 måneder, om der har været oplag på det samme sted inden for 5 år og hvor mange af afstandskravene, der er overskredet. Desuden skal det indgå i vurderingen, om der er sket en forurening, eller om der alene er fremkaldt risiko herfor. Den endelige bedømmelse af alvoren af overtrædelsen må dog altid bero på en samlet vurdering af det konkrete forhold. I denne vurdering vil også omfanget af overtrædelsen kunne indgå, jf. nedenfor.
Omfang	Omfanget af en overtrædelse fastslås navnlig under hensyntagen til, om den har vidtrækkende virkning eller er begrænset til selve bedriften. Ved en vurdering af omfanget af en overtrædelse vil der således som udgangspunkt kunne tages hensyn til, om forureningen eller risikoen for forurening kan konstateres på ejendommen, i nærområdet (nærmeste naboer) eller i fjernmiljøet (for eksempel forurening af grundvand). Vurdering af omfang kan afhænge af bl.a. jordbundsforhold, afstand til dræn, søer, vandløb, grundvandsmagasiner, drikkevandsboringer, nitratfølsomt indvindingsopland m.m. og vejrforhold i perioden, hvor overtrædelsen finder sted.
Varighed	Varigheden af en overtrædelse kan som udgangspunkt vurderes ud fra hvor længe overtrædelsen har fundet sted.

Eksempler på formildende og skærpende omstændigheder

Formildende	Udgangspunkt (hovedregel)	Skærpende
<ul style="list-style-type: none"> • At risikoen for forurening er minimal • At et enkelt afstandskrav er minimalt overskredet • At markstakken ikke er overdækket straks efter udlægning, men der er endnu ikke gået 7 dage (hvis markstakken ikke skal udbringes straks) 	<ul style="list-style-type: none"> • At risikoen for forurening er reel • At en markstak er uoverdækket • Markstak overholder ikke afstandskrav 	<ul style="list-style-type: none"> • At der er konstateret en forurening/observeret saftafløb • At der er dræn, søer, vandløb, grundvandsmagasiner, drikkevandsboringer, nitratfølsomt indvindingsopland osv. i området, hvor markstakken er placeret • Husdyrgødningsbaseret kompost eller forarbejdet husdyrgødning er placeret på samme sted indenfor 5 år

LF 2.5 – OPBEVARING AF ENSILAGE

- tidligere KO-krav 1.11

DELKRAV

LF 2.5.1

For opbevaring af ensilage gælder, at:

- A)** Saftgivende ensilage, herunder ensilage af roetop, roeffald og ikke-forvejret græs, skal opbevares i et ensilageopbevaringsanlæg.
- B)** Ikke-saftgivende ensilage skal opbevares i enten et ensilageopbevaringsanlæg eller indpakket i vandtæt materiale (uåbnede wrapballer) eller på markarealer, hvor næringsstofferne fra ensilagerester og lignende kan optages af de efterfølgende afgrøder.
- C)** Ensilageopbevaringsanlæg skal være indrettet således, at forurening af grundvand og overfladevand ikke kan finde sted, og således at overfladevand fra omliggende arealer og tage ikke kan løbe ind på anlægget.
- D)** Hver af ensilageopbevaringsanlæggets sider skal have en sidebegrænsning bestående af en mindst 1 m høj mur eller en mindst 2 m bred randbelægning. De 2 meter randbelægning skal som minimum have 3 pct. fald mod afløb. Ensilageopbevaringsanlæggets bund skal som minimum have 1 pct. fald mod afløb. Sidebegrænsningen på en side af anlægget, hvorfra der er fald mod afløb, kan bestå af en vulst, der er mindst 0,1 m over terræn og mindst 0,6 m bred i bunden. Vulsten skal være nedfræset i en dybde af mindst 0,03 m.
- E)** Ensilageopbevaringsanlæggets bund og sidebegrænsning skal være udført af bestandige materialer, som er uigennemtrængelige for fugt og således, at de kan modstå påvirkningerne fra køretøjer og redskaber ved fyldning og tømning og den oplagrede ensilage.
- F)** Ensilageopbevaringsanlæg skal være indrettet med et afløb fra laveste punkt til opsamling af ensilagesaft eller restvand samt fast bund og sidebegrænsning, eller som tårnsiloer.
- G)** Afløb skal have tilstrækkelig kapacitet til at bortlede eventuelle saftafløb.
- H)** På et ensilageopbevaringsanlæg med randbelægning må der ikke lægges ensilage på randbelægningen. På et ensilageopbevaringsanlæg med vulst må der ikke lægges ensilage på den del af ensilageopbevaringsanlæggets bund, der ligger 2 m eller nærmere vulsten.
- I)** Ensilageopbevaringsanlæg og afløb fra ensilageopbevaringsanlæg skal

renholdes og vedligeholdes, herunder beskyttet mod tæring, så de begrænser forurening fra dyreholdet til vandmiljøet.

J) Afløb fra ensilageopbevaringsanlæg skal føres gennem tætte, lukkede ledninger.

K) På ensilageopbevaringsanlæg med randbelægning skal der altid være afløb i umiddelbar tilknytning til en randbelægning. Har ensilageopbevaringsanlægget mere end én randbelægning, kan det ene afløb erstattes af en rørledning til afløbet med det laveste punkt med tilstrækkelig kapacitet til at bortlede evt. saftafløb. Såfremt rørledningen er placeret uden for anlægget, skal denne være tæt og lukket.

L) På ensilageopbevaringsanlæg med en vulst skal der i umiddelbar tilknytning til en vulst være et afløb eller en rørledning til et afløb med tilstrækkelig kapacitet til at bortlede eventuelle saftafløb. Såfremt rørledningen er placeret uden for anlægget, skal denne være tæt og lukket.

UNDTAGELSER TIL KRAVET

Særligt for åbnede wrapballer:

Åbnede wrapballer må midlertidigt henligge uden for ensilageopbevaringsanlæg og på markarealer, hvor næringsstofferne fra ensilagerester og lignende kan optages af de efterfølgende afgrøder, mens de er i anvendelse, når følgende betingelser er opfyldt:

- De åbnede wrapballer skal opbevares på en måde, hvor der ikke er fare for afstrømning af ensilagesaft til vandløb, herunder dræn, søer større end 100 m² og kystvande.
- Ensilagerester på arealet skal fjernes efter anvendelse af de enkelte wrapballer.
- Opsamlede ensilagerester skal opbevares som anden ensilage eller fast husdyrgødning.

For anlæg, der er etableret før den 1. august 2002, og som udelukkende anvendes til opbevaring af ikke-saftgivende ensilage, gælder alene kravet om fast bund.

FORMÅL

LF 2.5.1	Formålet med kravet er at nedbringe vandforurening forårsaget eller fremkaldt af nitrater, der stammer fra landbruget og at forebygge yderligere forurening af denne art. At beskytte menneskets helbred, de levende ressourcer og vandøkosystemerne.
----------	---

KRAVETS INDHOLD

Ift. punkt B må ensilage i markstak gerne placeres det samme sted inden for 5 år, bare der har været en afgrøde i mellem så næringsstofferne fra ensilageresterne og lignende er blevet optaget af de efterfølgende afgrøder. Dette bliver ofte forvekslet med kravet om, at der skal gå min. 5 år imellem placering af markstak med husdyrgødningsbaseret kompost (krav LF 2.4).

Som udgangspunkt er ensilageanlæg og lignende godkendt af kommunens byggesagsafdeling. Kontrollen bør derfor særligt rettes mod forhold, hvor der er slid og skader på anlægget eller hvor anlæggene er overfyldte, hvilket kan føre til utilsigtet forurening. Desuden skal kontrollen særligt rettes mod tilfælde, hvor der konstateres overløb f.eks. som følge af stoppede afløb eller hvor afløb ikke føres til beholder, eller hvor der slet ikke er afløb fra anlægget. Hvis der er forhold, du er i tvivl om f.eks. om et byggeri eller en installation er godkendt, kan du kontakte kommunen.

KRAVETS RELEVANS

Kravet er relevant at kontrollere på ejendomme med erhvervsmæssigt dyrehold (se definition herfor under afsnittet "Definitioner") og på ejendomme uden erhvervsmæssigt dyrehold, hvis der på ejendommen anvendes eller opbevares husdyrgødning svarende til produktionen fra et erhvervsmæssigt dyrehold. Kravet finder endvidere anvendelse på jordbrugsvirksomheder, dvs. en virksomhed, der er registreret i Register for Gødningsregnskab.

Kravet er kun relevant at kontrollere, såfremt landbruger opbevarer ensilage på sin bedrift som led i landbrugsproduktionen eller har opbevaringsanlæg af denne art til rådighed.

KONTROLMETODE

I forbindelse med forberedelsen undersøges IMK for muligheder for opbevaring af ensilage på bedriften. Undersøg også gerne billeder fra tidligere år for at danne dig et overblik over udviklingen og eventuelt varighed.

Spørg i forbindelse med kontrolbesøget landbruger om hvor og hvor meget ensilage han har opbevaret. Undersøg herefter eventuelle opbevaringsanlæg ved fysisk besigtigelse. Hovedformålet er at sikre sig, at der ikke sker en forurening fra anlæggene. Undersøg tillige at anlæggene er velegnede til opbevaring af ensilage og at de lever op til kravet, samt at afløbene fungerer efter hensigten og ikke er stoppet til.

Bemærk, at kravet om afløb fra ensilageopbevaringsanlægget ikke gælder for ensilageopbevaringsanlæg, der udføres som tårnsiloer (jf. F).

Ved revner i bunden af anlægget skal det kunne sandsynliggøres, at der er tale om gennemgående revner, hvor der er risiko for nedsivning af restvand og lignende. Det kan gøres ved at beskrive revnernes bredde og dybde og foretage en vurdering af risikoen for nedsivning derud fra.

Hvis der konstateres mulige overtrædelser, skal der tages billeder af den manglende opfyldelse af kravet. Billederne skal være ledsaget af en grundig og fyldestgørende beskrivelse.

Desuden besigtiges alle arealer for kontrol af, om der opbevares ensilage i markstak eller i wrapballer. Det er vigtigt at beskrive, at der er tale om ikke-saftgivende ensilage, da det kun er ikke-saftgivende ensilage, der må ligge i markstak. For en afklaring af begrebet ikke-saftgivende ensilage henvises til dette notat: http://husdyrvejledning.mst.dk/media/186683/notat-vedroerende-ikke-saftgivende-ensilage_7-9-2000.pdf

Ved vurderingen af, om der er tale om et markareal, hvor næringsstofferne fra afgrøderester og lignende kan optages af de efterfølgende afgrøder, er det normalt tilstrækkeligt at konstatere, at arealet indgår i dyrkningsarealet modsat eksempelvis en gårdsplads eller et areal imellem staldbygningerne.

Der bør altid foretages en konkret vurdering af ensilagen i forbindelse med kontrol, og ikke alene lægges vægt på hvilken type ensilage, der er oplagt.

Særlige opmærksomhedspunkter:

Hvis det, f.eks. ud fra luftfotos, kan konstateres, at ensilagen ikke opbevares i et godkendt ensilageopbevaringsanlæg, men at der etableres nye oplag det samme sted år efter år, kan det betragtes som, at et fast ensilageopbevaringsanlæg ikke er indrettet korrekt.

FOKUSSPØRGSMÅL TIL KONTROLBESØGET

Delkrav	Spørgsmål
LF 2.5.1	<p><u>Generelt:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Er der tale om saftgivende eller ikke saftgivende ensilage? Beskriv • Opbevares saftgivende ensilage korrekt? dvs. på et opbevaringsanlæg? • Opbevares ikke saftgivende ensilage korrekt? Tjek at ensilagen opbevares i et ensilageopbevaringsanlæg, som wrapballer eller på markarealer, hvor næringsstofferne fra afgrøderester og lignende kan optages af de efterfølgende afgrøder. <p><u>Opbevaring i anlæg:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Beskriv anlægget(-ene), størrelse, indretning, afløbsplacering, hældning osv. Vedlæg skitse • Har anlægget fast bund? • Hvor gammelt er anlægget? (særlige regler for anlæg etableret før 2002). • Er anlægget indrettet så forurening af grundvand og overfladevand ikke kan finde sted? • Opfylder ensilageopbevaringsanlægget indretningskravene mht. tilløb af vand fra omkringliggende arealer og tage? • Er anlægget indrettet med en mindst 2 m bred randbelægning eller mindst 1 m høj mur? • Har randbelægningen min. 3 pct. fald mod afløb? • Har selve anlægget min. 1 pct. fald mod afløb? • Er én af siderne i anlægget erstattet af en vulst? • Beskriv en eventuel vulst? Min. 0,1 m over terræn og mindst 0,6 m bred i bunden. • Er anlægget konstrueret af materialer, som er uigennemtrængelige for fugt og lavet i bestandige materialer, således at anlægget kan modstå påvirkninger fra drift (indlægning og udtagning)? • Er der afløb – beskriv placeringen af disse? • Har afløb en have tilstrækkelig kapacitet til at bortlede eventuelle saftafløb? • Er afløbene ren- og vedligeholdte? • Er afløb fra anlægget ført igennem tætte, lukkede ledninger? • Ligger der ensilage på randbelægningen (2 meter randbelægning skal holdes fri for ensilage) eller ligger der ensilage på den del af ensilageopbevaringsanlæggets bund, der ligger 2 m eller nærmere vulsten? • Er ensilageopbevaringsanlægget samt afløb ren- og vedligeholdte herunder beskyttet mod tæring?

Opbevaring i markstak:

- Beskriv markstakken, herunder størrelse i m² eller m x m.
- Ligger oplaget på et areal i omdrift?
- Hvor ligger markstakken placeret? Marknr., markbloknummer og placering på marken. Vedlæg skitse
- Hvor længe har oplaget ligget i marken?
- Er der ensilagesaft ved/omkring oplaget? (Ensilagen kan som udgangspunkt have været tørt/ikke-saftafgivende, men kan efterfølgende have opsuget fugt/væske, hvorved den er blevet saftafgivende).
- Er der sket forurening? Kan der konstateres saft afløb i nær-/fjernområdet?

Opbevaring i wrapballer:

- Er der åbnede wrapballer, der henligger uden for et ensilageopbevaringsanlæg eller markarealer?
- Hvis wrapballerne er i brug – opbevares de så på en måde, hvor der ikke er fare for afstrømning af saft til vandmiljø?
- Sikres det at ensilagerester fjernes efter anvendelse af wrapballerne?
- Sikres at ensilagerester opbevares som anden ensilage eller fast husdyrgødning?
- Beskriv wrapballerne, hvor mange wrapballer er der tale om?
- Hvor ligger wrapballerne placeret? Marknr., markbloknummer eller anden beskrivelse
- Hvor længe har wrapballer (evt. åbne) ligget på denne placering?

YDERLIGERE OPLYSNINGER TIL HØRINGSBREVET

Til dokumentation af overtrædelsen kan evt. bruges skærmpoints fra IMK af bl.a. ortofotos fra tidligere år, jordbundsforhold, afstand til dræn, søer, vandløb, grundvandsmagasiner, drikkevandsboringer, nitratfølsomt indvindingsopland m.m.

Husk at notere i kontrolrapporten / fotoalbum, hvilke litraer, du vurderer som overtrådt.

EKSEMPLER PÅ OVERTRÆDELSER

Overtrædelse af delkrav LF 2.5.1:

- Manglende randbelægning i venstre side af anlægget
- Manglende afløb eller manglende renholdelse af afløb

Overtrædelse af delkrav LF 2.5.1:

- Randbelægning er kun ca. 1 m
- Manglende afløb eller manglende renholdelse af afløb
- Forkert fald på randbelægning

Overtrædelse af delkrav LF 2.5.1:

- Manglende afløb eller manglende renholdelse af afløb

Overtrædelse af delkrav LF 2.5.1:

- Manglende afløb eller manglende renholdelse af afløb
- Forurening af nær-/fjernområdet

Overtrædelse af delkrav LF 2.5.1:

- Overfladevand fra omliggende arealer og tage kan løbe ind på anlægget

RETNINGSLINJER FOR VURDERING AF OVERTRÆDELSER

Betydningen af overtrædelsen skal altid vurderes i forhold til formålet med delkravet.

Delkrav LF 2.5.1

<p>Alvor</p>	<p><u>Generelt:</u></p> <p>Den endelige bedømmelse af alvoren af overtrædelsen skal altid bero på en samlet vurdering af det konkrete forhold, fx om ensilage er opbevaret uforsvarligt, herunder om der er sket en forurening af grundvand eller overfladevand, eller om der er fremkaldt risiko herfor.</p> <p>Delkrav 1: Ved vurderingen af alvoren af en overtrædelse kan det som udgangspunkt indgå, hvor mange overtrædelser, der er tale om, hvad angår ensilageopbevaring. Hvert punkt A-L kan udgøre en overtrædelse. Hvis der indgår flere elementer i et punkt, skal blot ét af elementerne under punktet være overtrådt for, at der foreligger en overtrædelse. Husk at notere i kontrolrapporten/fotoalbum hvilke litraer, du vurderer som overtrådt.</p>
<p>Omfang</p>	<p>Omfanget af en overtrædelse fastslås navnlig under hensyntagen til, om den har vidtrækkende virkning eller er begrænset til selve bedriften. Ved en vurdering af omfanget af en overtrædelse vil der således som udgangspunkt kunne tages hensyn til, om forureningen eller risikoen for forurening kan konstateres på ejendommen, i nærområdet (nærmeste naboer) eller i fjernmiljøet (for eksempel forurening af grundvand). Vurdering af omfang kan afhænge af bl.a. jordbundsforhold, afstand til dræn, søer, vandløb, grundvandsmagasiner, drikkevandsboringer, nitratfølsomt indvindingsopland m.m. og vejrforhold i perioden, hvor overtrædelsen finder sted.</p>
<p>Varighed</p>	<p>Varigheden af en overtrædelse kan som udgangspunkt vurderes ud fra hvor længe overtrædelsen har fundet sted.</p>

Eksempler på formildende og skærpende omstændigheder

Formildende	Udgangspunkt (hovedregel)	Skærpende
<ul style="list-style-type: none"> • At risikoen for forurening er minimal • At landbruger kan rette op på forholdet under kontrollen • At få wrapballe er åbne • Der ligger lidt ensilage på randbelægningen 	<ul style="list-style-type: none"> • At risikoen for forurening er reel • At ikke saftafgivende ensilage ikke opbevares i et dertil indrettet anlæg, der overholder kravene hertil eller på mark i markstak eller i wrapballe 	<ul style="list-style-type: none"> • At der opbevares saftgivende ensilage i markstak • En række af kravene til et opbevaringsanlæg er ikke overholdt • At der er konstateret en forurening • At der er dræn, søer, vandløb, grundvandsmagasiner, drikkevandsboringer, nitratfølsomt indvindingsopland osv. i området

LF 2.6 – OPBEVARING AF FLYDENDE GØDNING, ENSILAGESAFT OG RESTVAND

- tidligere KO-krav 1.12

DELKRAV

LF 2.6.1	Beholdere til flydende husdyrgødning, ensilagesaft og restvand skal være udført af bestandige materialer, som er uigennemtrængelige for fugt. Beholderne skal dimensioneres i forhold til kapaciteten, således at de kan modstå påvirkning, herunder fra omrøring, overdækning og tømning.
LF 2.6.2	Opbevaringsanlæg for flydende husdyrgødning samt ensilagesaft og restvand skal tømmes så ofte, at de ikke løber over.
LF 2.6.3	Beholdere for flydende husdyrgødning samt ensilagesaft og restvand skal renholdes og vedligeholdes, herunder beskyttes mod tæring, så de til enhver tid overholder husdyrgødningsbekendtgørelsens krav.

UNDTAGELSER TIL KRAVET

Der er ingen undtagelser til kravet.

FORMÅL

LF 2.6.1	Formålet er at nedbringe vandforurening forårsaget eller fremkaldt af nitrater, der stammer fra landbruget og at forebygge yderligere forurening af denne art. At beskytte menneskets helbred, de levende ressourcer og vandøkosystemerne.
----------	--

KRAVETS INDHOLD

Som udgangspunkt er beholdere og lignende godkendt af kommunens byggesagsafdeling og der skal jævnligt foretages, hhv. hvert 5. eller hvert 10. år, beholderkontrol af alle beholdere over 100 m³. Kontrollen bør derfor særligt rettes mod forhold, hvor der er slid og skader på opbevaringsanlæg, eller hvor der opbevares gødning, ensilagesaft eller restvand i beholdere, som ikke er indrettet til dette formål. Derudover skal kontrollen rettes mod tilfælde, hvor der konstateres overløb eller risiko for overløb fra beholdere, som kan føre til utilsigtet forurening f.eks. som følge af for lille kapacitet, eller hvor der ikke er tilstrækkelig kapacitet til fx at omrøre eller tømme beholderen. Hvis der er forhold, du er i tvivl om f.eks. om et byggeri eller en installation er godkendt, kan du kontakte kommunen.

Opsamlingsbrønde osv. fx i forbindelse med en ensilageplads hører til selve anlægget (hhv. ensilage- eller staldanlægget) og kan ikke betegnes som et opbevaringsanlæg. Ved overtrædelser hvor fx en pumpebrønd er løbet over, er det således en overtrædelse af krav LF 2.5 - Opbevaring af ensilage i stedet for krav LF 2.6 - opbevaring af flydende husdyrgødning, ensilagesaft osv.

Beholdere til opbevaring af flydende gødning, ensilagesaft, restvand m.v., skal leve op til husdyrgødningsbekendtgørelsens krav til styrke og tæthed. Desuden skal der foretages et uafhængigt tilsyn med beholdere over 100 m³ mindst hvert 5. eller 10. år.

Du kan læse mere om tilsynet med beholdere her:

<https://mst.dk/erhverv/landbrug/holderkontrolordningen/>

Der gøres opmærksom på følgende byggeblade, der under visse betingelser, som fremgår eksplicit af byggebladene, dispenserer fra reglerne:

1. Jordbassin/lagune beklædt med polymermembran til opbevaring af gylle
2. Lagune beklædt med polymermembran til opbevaring af kartoffelfrugtvand

KRAVETS RELEVANS

Kravet er relevant at kontrollere på ejendomme med erhvervsmæssigt dyrehold (se definition herfor under afsnittet "Definitioner") og på ejendomme uden erhvervsmæssigt dyrehold, hvis der på ejendommen anvendes eller opbevares husdyrgødning svarende til produktionen fra et erhvervsmæssigt dyrehold. Kravet finder endvidere anvendelse på jordbrugsvirksomheder, dvs. en virksomhed, der er registreret i Register for Gødningsregnskab.

Kravet er kun relevant at kontrollere, såfremt landbruger opbevarer flydende gødning, ensilagesaft eller restvand på bedriften som led i landbrugsproduktionen eller har opbevaringsanlæg af denne art til rådighed.

KONTROLMETODE

I forbindelse med forberedelsen undersøges IMK for muligheder for opbevaring af flydende husdyrgødning, ensilagesaft eller restvand på bedriften. Undersøg også gerne billeder fra tidligere år for at danne dig et overblik over udviklingen og eventuelt varighed.

Spørg i forbindelse med kontrolbesøget landbruger om hvor og hvor meget flydende husdyrgødning, ensilagesaft eller restvand der opbevares. Undersøg herefter eventuelle opbevaringsanlæg ved fysisk besigtigelse. Hovedformålet er at sikre sig, at der ikke sker en forurening fra anlæggene og at anlæggene generelt er i god stand. Undersøg tillige at anlæggene er velegnede til opbevaring af flydende husdyrgødning, ensilagesaft eller restvand og at de lever op til kravet.

Hvis der konstateres mulige overtrædelser, skal der tages billeder af manglende opfyldelse af kravet. Billederne skal være ledsaget af en grundig og fyldestgørende beskrivelse og gerne oversigtskort.

FOKUSSPØRGSMÅL TIL KONTROLBESØGET

Delkrav	Spørgsmål
LF 2.6.1	<ul style="list-style-type: none"> • Beskriv opbevaringsanlægget – størrelse, placering • Af hvilke materialer er opbevaringsanlægget konstrueret? • Er materialet velegnet til formålet? • Sker der udsivning fra anlægget? • Hvilke dele af anlægget kan ikke modstå påvirkning fra omrøring, overdækning og tømning? • Er der risiko for overløb ved omrøring, overdækning eller tømning? • Hvor længe har anlægget været i denne forfatning?

LF 2.6.2	<ul style="list-style-type: none"> • Beskriv opbevaringsanlægget – størrelse, materialer, placering Er der, eller har der været, overløb fra beholderen? • Hvor stor en mængde er evt. løbet over? • Er overløbet sket i forbindelse med omrøring? • Er der sket en forurening og i hvilket omfang? • Hvor længe har det stået på?
LF 2.6.3	<ul style="list-style-type: none"> • Beskriv opbevaringsanlæggene – størrelse, materialer, placering • I hvilket omfang er anlægget ikke ren- og vedligeholdt og beskyttet mod tæring? • Er kabler på beholderen sprunget eller beholderen påkørt? • Er der sket en forurening og i hvilket omfang? • Hvor længe har det stået på?

YDERLIGERE OPLYSNINGER TIL HØRINGSBREVET

Til dokumentation af overtrædelsen kan evt. bruges skærmprents fra IMK af bl.a. ortofotos fra tidligere år, jordbundsforhold, afstand til dræn, søer, vandløb, grundvandsmagasiner, drikkevandsboringer, nitratfølsomt indvindingsopland m.m.

EKSEMPLER PÅ OVERTRÆDELSER

Overtrædelse af delkrav LF 2.6.1:

- Gyllebeholderen er ikke dimensioneret i forhold til kapaciteten, således at den kan modstå påvirkning fra omrøring

Overtrædelse af delkrav LF 2.6.3:

- Beholder ikke vedligeholdt/tæring

Overtrædelse af delkrav LF 2.6.1:

- Beholderen er ikke tømt så ofte, at den ikke løber over.
- Gyllebeholderen og det omgivende areal viser tydelige tegn på at der er forekommet overløb.

RETNINGSLINJER FOR VURDERING AF OVERTRÆDELSER

Betydningen af overtrædelsen skal altid vurderes i forhold til formålet med delkravet.

Delkrav LF 2.6.1 – LF 2.6.3

<p>Alvor</p>	<p><u>Generelt:</u></p> <p>Den endelige bedømmelse af alvoren af overtrædelsen skal altid bero på en samlet vurdering af det konkrete forhold, fx om opbevaringsanlæg generelt er misvedligeholdet og overfyldt, herunder om der er sket en forurening af grundvand eller overfladevand, eller om der er fremkaldt risiko herfor.</p> <p>Delkrav 1: Ved vurderingen af alvoren af en overtrædelse kan det som udgangspunkt indgå, hvorvidt beholderen er udført af korrekt materiale og om den er dimensioneret i forhold til kapaciteten. Der skal kunne omrøres i beholderen og beholderen skal kunne tømmes uden at den løber over.</p> <p>Delkrav 2: Ved vurderingen af alvoren af en overtrædelse kan det som udgangspunkt indgå, hvorvidt beholderen tømmes så ofte at den ikke løber over. Hvis beholderen er løbet over, er der som udgangspunkt tale om en alvorlig overtrædelse.</p> <p>Delkrav 3: Ved vurderingen af alvoren af en overtrædelse kan det som udgangspunkt indgå om beholderen renholdes og vedligeholdes tilstrækkeligt, herunder om den er beskyttet tilstrækkeligt mod tæring. Vurder om beholderen har synlige skader.</p>
<p>Omfang</p>	<p>Omfanget af en overtrædelse fastslås navnlig under hensyntagen til, om den har vidtrækkende virkning eller er begrænset til selve bedriften. Ved en vurdering af omfanget af en overtrædelse vil der således som udgangspunkt kunne tages hensyn til, om forureningen eller risikoen for forurening kan konstateres på ejendommen, i nærområdet (nærmeste naboer) eller i fjernmiljøet (for eksempel forurening af grundvand). Vurdering af omfang kan afhænge af bl.a.</p>

jordbundsforhold, afstand til dræn, søer, vandløb, grundvandsmagasiner, drikkevandsboringer, nitratfølsomt indvindingsopland m.m. og vejrforhold i perioden, hvor overtrædelsen finder sted.

Varighed

Varigheden af en overtrædelse kan som udgangspunkt vurderes ud fra hvor længe overtrædelsen har fundet sted.

Eksempler på formildende og skærpende omstændigheder

Formildende	Udgangspunkt (hovedregel)	Skærpende
<ul style="list-style-type: none"> • At risikoen for forurening er minimal f.eks. ved at der ikke er meget gødning eller vand i beholderen • At landbruger kan rette op på forholdet under kontrollen fx tømme beholderen 	<ul style="list-style-type: none"> • Der er en reel risiko for forurening • At beholderen ikke er udført i bestandige materialer, som er uigennemtrængelige for fugt • At beholderen ikke er dimensioneret i forhold til kapaciteten • At beholderne kan løbe over • At beholderne ikke er ren- og vedligeholdt 	<ul style="list-style-type: none"> • At der er konstateret en forurening fx i form af overløb eller udsivning • At der er dræn, søer, vandløb, grundvandsmagasiner, drikkevandsboringer, nitratfølsomt indvindingsopland osv. i området

LF 2.7 – UDBRINGNINGSPERIODER FOR GØDNING

- tidligere KO-krav 1.13

DELKRAV

LF 2.7.1	I perioden fra efter høst, dog senest 1. oktober, indtil 1. februar må der ikke udbringes flydende organisk gødning eller kvælstofholdig kunstgødning
LF 2.7.2	I perioden fra 1. september indtil 1. marts må der ikke udbringes flydende organisk gødning bortset fra ensilagesaft i flerårige afgrøder uden årlig høst.
LF 2.7.3	I perioden fra efter høst, dog senest 1. september, indtil følgende tidspunkter, må der ikke udbringes fast organisk gødning bortset fra have- og parkaffald og biokul: 1) 1. november på lerjord (JB-nr. 7-9) 2) 1. december på lerjord og humusjord (JB-nr. 5, 6, 10 og 11) 3) 1. februar på sandjord (JB-nr. 1-4)

UNDTAGELSER TIL KRAVET

Fra delkrav 1 gælder der følgende specifikke undtagelser:

I perioden fra efter høst til før 15. oktober må der udbringes flydende organisk gødning og kvælstofholdig kunstgødning på arealer med frøgræs, for hvilke der er indgået kontrakt med frøavlsfirma om levering af frø i den kommende sæson.

I perioden fra efter høst indtil 1. oktober må der udbringes flydende organisk gødning og kvælstofholdig kunstgødning på arealer omfattet af nr. 1-3:

- 1) Etablerede, overvintrende fodergræsmarker, herunder marker med udlæg af græs eller kløvergræs udsået senest i forbindelse med forårssåningen. Undtagelsen omfatter dog ikke arealer med udlæg af græs eller kløvergræs i majs.
- 2) Arealer, hvor der den følgende vinter skal være vinterraps.
- 3) Arealer, hvor der senest 20. august etableres grøngødning med gul sennep, olieræddike eller blandinger heraf, og hvor der efterfølgende etableres sukkerroer, hvor der er indgået kontrakt med en sukkerfabrik om afsætning af sukkerroerne.

I perioden fra 1. oktober indtil 1. februar må der udbringes **rodfrugtvaskevand** med i alt op til 60 kg kvælstof pr. hektar og 50 mm pr. hektar svarende til 500 m³ pr. hektar på græsarealer udsået senest i forbindelse med forårssåningen, arealer med efterafgrøder af græs uden kvælstoffikserende afgrøder udlagt i foråret i vårafgrøder undtagen majs og arealer med flerårige energiafgrøder. Arealerne må ikke ompløjes eller nedvisnes før 1. februar i den planperiode, hvor rodfrugtvaskevandet er udbragt, og arealerne må ikke gødes med anden gødning eller afgræsses efter 1. september.

I perioden fra 1. oktober indtil 15. november må der udbringes **grønsaft** med maksimalt 20 kg kvælstof pr. hektar og 40 tons saft pr. hektar på etablerede græsarealer. Græsarealerne må ikke ompløjes før 1. februar.

På marker, der hovedsageligt er beliggende i kommuner, hvor der fra og med uge 30 og inden udgangen af uge 38 samlet set har været 30 pct. mere nedbør end klimanormalen 1961-1990 ifølge opgørelser fra DMI

for ugerne 30-38, og hvor der fra og med uge 21 og inden udgangen af uge 38 samlet set har været mere nedbør end klimanormalen for 1961-1990 ifølge opgørelser og definitioner fra DMI for ugerne 21-38, kan flydende organisk gødning udbringes indtil 15. oktober på arealer, der er omfattet af delkrav 3, nr. 1 eller 2. Miljøstyrelsen annoncerer på styrelsens hjemmeside, www.mst.dk, hvilke kommuner der det pågældende år er omfattet af denne undtagelse.

I perioden fra efter høst, dog senest 1. oktober, indtil 1. februar må andre afgrøder end vårsåede afgrøder tildeles kvælstofholdig kunstgødning. Vintersæd må dog alene tildeles kvælstofholdig kunstgødning i perioden fra efter høst indtil 1. oktober og højst i mængder op til 15 kg kvælstof pr. hektar, der skal tildeles i forbindelse med etableringen. Den ansvarlige for driften skal kunne dokumentere overholdelsen af dette ved opbevaring af en erklæring om tidspunktet for udbringningen og den udbragte mængde kvælstof. Den ansvarlige for driften skal opbevare dokumentationen i 5 år og fremvise den på forlangende i forbindelse med kontrol.

I perioden fra 1. september indtil 1. marts må der ikke udbringes flydende organisk gødning bortset fra ensilagesaft i flerårige afgrøder uden årlig høst.

Der kan udbringes ensilagesaft i perioden fra 1. november indtil 15. november. I perioden fra efter høst indtil 1. november må der udbringes ensilagesaft på bevoksede arealer eller på arealer, hvor der er afgrøder den følgende vinter.

Begrænsningerne i adgangen til at udbringe flydende organisk gødning omfatter ikke restvand. Bl.a. væske fra ensilageopbevaringsanlæg med ikke-saftgivende ensilage betegnes som restvand og væske herfra må derfor gerne udbringes/udsprinkles med sprinkleranlæg hele året, hvis det kan gøres miljømæssigt forsvarligt.

Begrænsningerne i adgangen til at udbringe gødning gælder ikke i væksthuse og lukkede systemer.

Fra delkrav 2 gælder der følgende specifikke undtagelser:

Begrænsningerne i adgangen til at udbringe flydende organisk gødning omfatter ikke restvand – se også under delkrav 1.

Begrænsningerne i adgangen til at udbringe gødning gælder ikke i væksthuse og lukkede systemer.

Fra delkrav 3 gælder der følgende specifikke undtagelser:

I perioden fra efter høst indtil 1. februar må andre afgrøder end vårsåede afgrøder tildeles kvælstofholdig kunstgødning. Vintersæd må dog alene tildeles kvælstofholdig kunstgødning i perioden fra efter høst indtil 1. oktober og højst i mængder op til 15 kg kvælstof pr. hektar, der skal tildeles i forbindelse med etableringen. Den ansvarlige for driften skal kunne dokumentere overholdelsen af dette ved opbevaring af en erklæring om tidspunktet for udbringningen og den udbragte mængde kvælstof. Den ansvarlige for driften skal opbevare dokumentationen i 5 år og fremvise den på forlangende i forbindelse med kontrol.

Der kan udbringes fast organisk gødning i perioden fra efter høst indtil før etablering af afgrøder på arealer, hvor der senest 1. september etableres græs, vinterraps, vintersæd eller grøngødning med gul sennep, olieræddike eller gul sennep og olieræddike forud for sukkerroer til fabrik.

Der kan udbringes spildevandsslam i perioden fra efter høst indtil 20. oktober på arealer, hvor der er afgrøder den følgende vinter.

Fast organisk gødning, hvor den anvendte andel af det totale indhold i kvælstof angives til pct mindst 90 pct., kan tildeles i samme omfang som kvælstofholdig kunstgødning nævnt i første afsnit under dette afsnit. Bestemmelsen er ikke begrænset til forædlede organiske gødninger, som efter gødskningsbekendtgørelsen har et udnyttelseskrav på 90 pct. Andre organiske gødninger, der efter gødskningsbekendtgørelsen har et lavere udnyttelseskrav end forædlede organiske gødninger, f.eks. kvæggylle som har et udnyttelseskrav på 75 pct., kan også udbringes efter bestemmelsen. Det er en forudsætning herfor, at udnyttelsen i gødningsregnskabet angives til 90 pct.

Gødningsanvendelsesbekendtgørelsen indeholder ikke en lukkeperiode specifikt for fast husdyrgødning på permanente/ flerårige græsmarker, som ikke høstes, herunder hvor der tages slæt.

Fast husdyrgødning må derfor som udgangspunkt udbringes hele året på arealer med græs, hvor der ikke tages slæt. Dermed har jordbundstypen ingen betydning.

Hvis der tages slæt, betragtes dette som høst af arealet, og de fastsatte regler gælder således herfor.

Begrænsningerne i adgangen til at udbringe gødning gælder ikke i væksthuse og lukkede systemer.

Husdyrgødning skal dog altid udbringes på arealer med afgrøder med en kvælstof- eller fosfornorm. En større andel af de permanente græsarealer har hverken en kvælstof- eller en fosfornorm, og det betyder, at der ikke må udbringes husdyrgødning på disse.

FORMÅL

LF 2.7.1 - LF 2.7.3	Formålet er at nedbringe vandforurening forårsaget eller fremkaldt af nitrater, der stammer fra landbruget og at forebygge yderligere forurening af denne art. At beskytte menneskets helbred, de levende ressourcer og vandøkosystemerne.
---------------------	--

KRAVETS INDHOLD

Kontrollen bør særligt rettes mod forhold, hvor der er udbragt gødning uden for afgrødernes vækstsæson. Derudover skal kontrollen rettes mod tilfælde, hvor der konstateres risiko for forurening i forbindelse med udbringning af forskellige typer af gødning.

KRAVETS RELEVANS

Kravet er relevant at kontrollere i perioder, hvor udbringning ikke er tilladt iht. ovenstående.

KONTROLMETODE

I forbindelse med forberedelsen af kontrollen er det begrænset, hvad du kan undersøge. Men du kan undersøge billedmaterialet for, om landbruger opbevarer husdyrgødning, afgasset vegetabilsk biomasse, ensilagesaft, restvand, affald eller kunstgødning og dermed, om der er mulighed for, at det anvendes på arealerne.

I forbindelse med kontrollen på stedet, tal med landbruger. Spørg ind til, hvilke gødningstyper han anvender på arealerne, og hvordan det udbringes. Kravet kontrolleres primært ved observation af udbringningen eller ved konstatering af udbringning på arealer, der ikke må udbringes på eller at det er udbragt uden for udbringningsperioderne.

I forhold til overtrædelser af betingelserne for udbringning af rodfrugtvaskvand og grønsaft i de særlige udbringningsperioder for disse typer af flydende affald indhentes kopi af orienteringsskrivelse om hvilke arealer, der anvendes til udbringning heraf, og om de udbragte mængder og kvælstofindholdet hos den virksomhed, der har produceret rodfrugtvaskvandet eller grønsaften.

I forhold til kontrol af overholdelse af betingelserne for udbringning af kunstgødning og forædlet organisk gødning i efteråret i forbindelse med etablering af vintersæd eller som gødsning af specialafgrøder, skal der indhentes en erklæring fra jordbrugsvirksomheden om, at betingelserne herfor er overholdt.

Ved en mulig overtrædelse skal der være en angivelse af på hvilken mark/hvilket marknummer, overtrædelsen er konstateret med angivelse af marknummer og markbloksnummer jf. markkort.

Billeddokumentation er nødvendig med tydelig angivelse af type af gødning.

FOKUSSPØRGSMÅL TIL KONTROLBESØGET

Delkrav	Spørgsmål
LF 2.7.1- LF 2.7.3	<ul style="list-style-type: none"> Beskriv hvilken type af gødning, der er udbragt uden for udbringningsperioden Hvilken udbringningsperiode er gældende for denne type gødning? Gælder der undtagelser for denne type gødning? Hvornår er gødningen udbragt? Også set i forhold til den lovlige udbringningsperiode. På hvor stort et areal er gødningen udbragt? Er der risiko for afstrømning til vandmiljø? Er der sket en forurening?

YDERLIGERE OPLYSNINGER TIL HØRINGSBREVET

Til dokumentation af overtrædelsen kan evt. bruges skærmprents fra IMK af bl.a. ortofotos fra tidligere år, jordbundsforhold, afstand til dræn, søer, vandløb, grundvandsmagasiner, drikkevandsboringer, nitratfølsomt indvindingsopland m.m.

EKSEMPLER PÅ OVERTRÆDELSER

Overtrædelse af delkrav LF 2.7.1:

- Udbringning af gylle d. 25. januar.

RETNINGSLINJER FOR VURDERING AF OVERTRÆDELSER

Betydningen af overtrædelsen skal altid vurderes i forhold til formålet med delkravet.

Delkrav LF 2.7.1 – LF 2.7.3

Alvor	<p><u>Generelt:</u> Den endelige bedømmelse af alvoren af overtrædelsen skal altid bero på en samlet vurdering af det konkrete forhold, f.eks. om udbringningsperioderne for de enkelte gødningstyper ikke er overholdt, herunder om der er sket en forurening af grundvand eller overfladevand, eller om der er fremkaldt risiko herfor.</p> <p>Delkrav 1: Ved vurderingen af alvoren af en overtrædelse kan det som udgangspunkt indgå, hvor stort området er, hvorpå den ulovlige udbringning af organisk gødning eller kvælstofholdig kunstgødning er foretaget. Ligeledes kan det inddrages i vurderingen af alvoren hvornår i forbudsperioden gødningen er udbragt.</p> <p>Delkrav 2: Ved vurderingen af alvoren af en overtrædelse kan det som udgangspunkt indgå, hvor stort området er, hvorpå den ulovlige udbringning af organisk gødning, bortset fra ensilagesaft til flerårige afgrøder uden høst, er foretaget. Ligeledes kan det inddrages i vurderingen af alvoren hvornår i forbudsperioden gødningen er udbragt.</p> <p>Delkrav 3: Ved vurderingen af alvoren af en overtrædelse kan det som udgangspunkt indgå hvor stort området er, hvorpå den ulovlige udbringning af fast gødning er foretaget. Ligeledes kan det inddrages i vurderingen af alvoren hvornår i forbudsperioden gødningen er udbragt.</p>
Omfang	<p>Omfanget af en overtrædelse fastslås navnlig under hensyntagen til, om den har vidtrækkende virkning eller er begrænset til selve bedriften. Ved en vurdering af omfanget af en overtrædelse vil der således som udgangspunkt kunne tages hensyn til, om forureningen eller risikoen for forurening kan konstateres på ejendommen, i nærområdet (nærmeste naboer) eller i fjernmiljøet (for eksempel forurening af grundvand). Vurdering af omfang kan afhænge af bl.a. jordbundsforhold, afstand til dræn, søer, vandløb, grundvandsmagasiner, drikkevandsboringer, nitratfølsomt indvindingsopland m.m. og vejrforhold i perioden, hvor overtrædelsen finder sted.</p>
Varighed	<p>Varigheden af en overtrædelse kan som udgangspunkt vurderes ud fra hvor længe overtrædelsen har fundet sted.</p>

EKSEMPLER PÅ FORMILDENDE OG SKÆRPENDE OMSTÆNDIGHEDER

Formildende	Udgangspunkt (hovedregel)	Skærpende
<ul style="list-style-type: none"> • At risikoen for forurening er minimal f.eks. ved: • At der er tale om en lille mængde gødning • At der er tale om udbringning kort før eller efter den lovlige udbringningsperiode • At der er tale om et lille areal 	<ul style="list-style-type: none"> • At risikoen for forurening er reel • At der er udbragt flydende organisk gødning eller kvælstofholdig kunstgødning uden for den tilladte periode • At der er udbragt flydende organisk gødning bortset fra ensilagesaft i flerårige afgrøder uden årlig høst • At der er udbragt fast organisk gødning i en periode hvor det ikke er tilladt 	<ul style="list-style-type: none"> • At der er konstateret en forurening f.eks. i form af afstrømning • At der er dræn, søer, vandløb, grundvandsmagasiner, drikkevandsboringer, nitratfølsomt indvindingsopland osv. i området • At der er tale om et stort areal eller en stor mængde gødning

LF 2.8 – UDBRINGNINGSMETODER FOR HUSDYRGØDNING OG KUNSTGØDNING

- tidligere KO-krav 1.14

DELKRAV

LF 2.8.1	Udbringning af husdyrgødning og kunstgødning til arealerne skal ske med en udbringningsteknik, der sikrer en ensartet fordeling.
----------	--

UNDTAGELSER TIL KRAVET

Der er ingen undtagelser fra kravet.

FORMÅL

LF 2.8.1	Formålet er at nedbringe vandforurening forårsaget eller fremkaldt af nitrater, der stammer fra landbruget og at forebygge yderligere forurening af denne art. At beskytte menneskets helbred, de levende ressourcer og vandøkosystemerne.
----------	--

KRAVETS INDHOLD

Kontrollen bør særligt rettes mod forhold, hvor der er udbragt gødning ved hjælp af en metode som ikke sikrer ensartet fordeling. Derudover skal kontrollen rettes mod tilfælde, hvor der konstateres risiko for forurening i forbindelse med udbringning af forskellige typer af gødning.

KRAVETS RELEVANS

Kravet er relevant at kontrollere i perioder, hvor udbringning af gødning er tilladt.

KONTROLMETODE

I forbindelse med forberedelsen af kontrollen er det begrænset, hvad du kan undersøge. Men du kan undersøge billedmaterialet for, om landbruger opbevarer husdyrgødning og dermed om der er mulighed for, at det anvendes på arealerne.

I forbindelse med kontrollen på stedet, tal med landbruger. Spørg ind til, hvilke gødningstyper han anvender på arealerne, og hvordan det udbringes. Kravet kontrolleres primært ved observation af udbringningen eller ved konstatering af en uensartet udbringning på arealer.

Udbringning med almindelige landbrugsmaskiner og –redskaber sikrer normalt en ensartet fordeling af gødning.

Perioder for udbringning kan evt. ses i gødningsplan/gødningsregnskab.

Hvis der konstateres mulige overtrædelser, skal der tages billeder af manglende opfyldelse af kravet, hvis det er muligt. Billederne skal være ledsaget af en grundig og fyldestgørende beskrivelse.

FOKUSSPØRGSMÅL TIL KONTROLBESØGET

Delkrav	Spørgsmål
LF 2.8.1	<ul style="list-style-type: none"> • Hvilken type af gødning er udbragt? • Hvilken udbringningsmetode er anvendt for denne type gødning? • Hvornår er gødningen udbragt? Hvor lang tid har den ligget der? • På hvor stort et areal er gødningen udbragt? • Er der risiko for afstrømning til vandmiljø? • Er der sket en forurening?

YDERLIGERE OPLYSNINGER TIL HØRINGSBREVET

Til dokumentation af overtrædelsen kan evt. bruges skærmprents fra IMK af bl.a. ortofotos fra tidligere år, jordbundsforhold, afstand til dræn, søer, vandløb, grundvandsmagasiner, drikkevandsboringer, nitratfølsomt indvindingsopland m.m.

RETNINGSLINJER FOR VURDERING AF OVERTRÆDELSER

Betydningen af overtrædelsen skal altid vurderes i forhold til formålet med delkravet.

Delkrav LF 2.8.1

Alvor	<p><u>Generelt:</u></p> <p>Den endelige bedømmelse af alvoren af overtrædelsen skal altid bero på en samlet vurdering af det konkrete forhold, fx om hvorvidt den anvendte udbringningsmetode til de enkelte gødningstyper sikrer en ensartet fordeling af gødningen, herunder om der er sket en forurening af grundvand eller overfladevand, eller om der er fremkaldt risiko herfor.</p> <p>Delkrav 1: Ved vurderingen af alvoren af en overtrædelse kan det som udgangspunkt indgå, hvor stort området er, hvorpå der er anvendt en ulovlig udbringningsteknik. Desuden bør indgå hvor uensartet gødningen er fordelt.</p>
Omfang	<p>Omfanget af en overtrædelse fastslås navnlig under hensyntagen til, om den har vidtrækkende virkning eller er begrænset til selve bedriften. Ved en vurdering af omfanget af en overtrædelse vil der således som udgangspunkt kunne tages hensyn til, om forureningen eller risikoen for forurening kan konstateres på ejendommen, i nærområdet (nærmeste naboer) eller i fjernmiljøet (for eksempel forurening af grundvand). Vurdering af omfang kan afhænge af bl.a. jordbundsforhold, afstand til dræn, søer, vandløb, grundvandsmagasiner, drikkevandsboringer, nitratfølsomt indvindingsopland m.m. og vejrforhold i perioden, hvor overtrædelsen finder sted.</p>
Varighed	<p>Varigheden af en overtrædelse kan som udgangspunkt vurderes ud fra hvor længe overtrædelsen har fundet sted.</p>

Eksempler på formildende og skærpende omstændigheder

Formildende	Udgangspunkt (hovedregel)	Skærpende
<ul style="list-style-type: none"> • At risikoen for forurening er minimal fx ved at der er tale om en lille mængde gødning • At der er tale om et lille areal 	<ul style="list-style-type: none"> • Der er en reel risiko for forurening på grund af, at der er anvendt en udbringningsteknik, der ikke sikrer en ensartet fordeling. 	<ul style="list-style-type: none"> • At der er konstateret en forurening fx i form af afstrømning • At der er dræn, søer, vandløb, grundvandsmagasiner, drikkevandsboringer, nitratfølsomt indvindingsopland osv. i området • At gødningen ligger i store kager/søer på marken • At der er tale om et stort areal eller en stór mængde gødning

LF 2.9 – UDBRINGNINGS- OG AREALRESTRIKTIONER FOR GØDNING

- tidligere KO-krav 1.15

DELKRAV

LF 2.9.1	Gødning må ikke udbringes på en måde og på sådanne arealer, at der er fare for afstrømning til vandløb, herunder dræn, søer større end 100 m ² og kystvande. Udbringning af gødning på vandmættet, oversvømmet, frossen eller snedækket jord er ikke tilladt. Husdyrgødning må ikke udbringes på en måde og på sådanne arealer, at der er fare for afstrømning til vandforsyningsanlæg.
LF 2.9.2	Gødning må ikke udbringes på stejle skråninger med en hældning på mere end 6° ned mod åbne vandløb, søer større end 100 m ² eller kystvande inden for en afstand af 20 m fra vandløbets, søens eller kystvandets afgrænsning ved daglige vande.

UNDTAGELSER TIL KRAVET

Delkrav 2 omfatter ikke stejle skråninger med en hældning på mellem 6° og 12°, for så vidt angår

- 1) flydende organisk gødning og vandige ekstrakter af bioaske, som nedfældes i parallel retning i forhold til det nærliggende vandmiljø,
- 2) flydende kunstgødning, og
- 3) fast kunstgødning, der er placeret i forbindelse med såning eller nedbragt.

FORMÅL

LF 2.9.1 og LF 2.9.2	Formålet er at nedbringe vandforurening forårsaget eller fremkaldt af nitrater, der stammer fra landbruget og at forebygge yderligere forurening af denne art. At beskytte menneskets helbred, de levende ressourcer og vandøkosystemerne.
----------------------	--

KRAVETS INDHOLD

Kontrollen bør særligt rettes mod forhold, hvor der er udbragt gødning uden for planternes vækstsæson. Derudover skal kontrollen rettes mod tilfælde, hvor der konstateres risiko for forurening i forbindelse med udbringning af forskellige typer af gødning.

KRAVETS RELEVANS

Kravet er relevant at kontrollere i perioder, hvor udbringning er tilladt og med lave temperaturer, tøbrud og/eller megen nedbør fx i vintermånederne. Ligeledes bør bedriftens terrænforhold medtages i forberedelserne, når kontrol af kravet er relevant. Kravet er primært relevant at kontrollere hvis arealerne hælder mere end 6° ned mod vandløb og søer m.m.

KONTROLMETODE

I forbindelse med forberedelsen af kontrollen kan du undersøge, om bedriften indeholder skrånende arealer. Du kan anvende de 2 kortlag, der findes i IMK henholdsvis kortlaget der viser hældningen mellem

6° og 12° og kortlaget, der viser hældningen over 12°. Undersøg desuden via IMK om bedriften indeholder søer, vandløb eller lignende hvortil der kan være en fare for afstrømning.

Undersøg derudover også gerne vejrforholdene i området. Er der mulighed for frost i jorden, vandmættethed i jorden med mere?

Desuden kan du undersøge billedmaterialet for, om landbruger opbevarer gødning og dermed om der er mulighed for at han anvender det på arealerne.

I forbindelse med kontrollen på stedet, tal med landbruger. Spørg ind til hvilke gødningstyper, han anvender på hvilke arealer, og hvornår det udbringes. Kravet kontrolleres primært ved observation af udbringningen eller ved konstatering af udbringning på arealer, der ikke må udbringes på.

Hvis du på den fysiske kontrol konstaterer, at der forekommer fare for afstrømning til et vandforsyningsanlæg, kan oplysninger om vandforsyningsanlægget fremsendes her:

<https://www.geus.dk/produkter-ydelser-og-faciliteter/data-og-kort/national-boringsdatabase-jupiter>

Ved en mulig overtrædelse skal der være en angivelse af på hvilken mark/hvilket marknummer, overtrædelsen er konstateret med angivelse af marknummer og markbloksnummer jf. markkort. Hvis en mark kun delvist er omfattet af overtrædelsen, skal der endvidere vedlægges et kort med angivelse af, hvor overtrædelsen er registreret.

Billeddokumentation er nødvendig med tydelig angivelse af f.eks. frossen jord, snedække, afstrømning osv.

FOKUSSPØRGSMÅL TIL KONTROLBESØGET

Delkrav	Spørgsmål
LF 2.9.1	<ul style="list-style-type: none"> • Hvilken type af gødning, der er tale om? • Med hvilken metode er gødningen udbragt? • Er udbringning sket således, at der er fare for afstrømning? – dvs. samles den udbragte gødning i småsøer/-pytter på arealerne? • På hvilke arealer er gødningen udbragt? • På hvor stort et areal er gødningen udbragt? • Har udbringningen medført fare for afstrømning via overfladen eller dræn? • Er jorden vandmættet, oversvømmet, frossen eller snedækket? • Er der risiko for afstrømning til vandmiljø eller til vandforsyningsanlæg? • Er der sket en forurening?
LF 2.9.2	<ul style="list-style-type: none"> • Er udbringning sket på arealer med en hældning på mere end 6 grader ned mod åbne vandløb, søer over 100 m² eller kystvande inden for en afstand af 20 meter? – dvs. undersøg kortmaterialet hjemmefra for arealer/lokaliteter med hældning på mere end 6 grader.

YDERLIGERE OPLYSNINGER TIL HØRINGSBREVET

Vurdering af omfang kan afhænge af bl.a. jordbundsforhold, afstand til dræn, søer, vandløb, grundvandsmagasiner, drikkevandsboringer, nitratfølsomt indvindingsopland m.m. Disse oplysninger findes på IMK.

EKSEMPLER PÅ OVERTRÆDELSER

Overtrædelse af delkrav LF 2.9.1:

- Udbringning af gylle på frossen jord.

RETNINGSLINJER FOR VURDERING AF OVERTRÆDELSER

Betydningen af overtrædelsen skal altid vurderes i forhold til formålet med delkravet.

Delkrav LF 2.9.1 – LF 2.9.2

Alvor	<p><u>Generelt:</u></p> <p>Den endelige bedømmelse af alvoren af overtrædelsen skal altid bero på en samlet vurdering af det konkrete forhold, fx om udbringningen er foretaget med fare for forurening af grundvand eller overfladevand, eller om der er fremkaldt risiko herfor ved at udbringnings- og arealrestriktionerne ikke er overholdt.</p> <p>Delkrav 1: Ved vurderingen af alvoren af en overtrædelse kan det som udgangspunkt indgå, hvor stort området er, hvorpå den ulovlige udbringning af gødning er foretaget. Ligeledes kan det inddrages i vurderingen af alvoren hvor stor risikoen for afstrømning til hhv. vandløb, dræn, søer, kystvande eller vandforsyningsanlæg har været.</p> <p>Delkrav 2: Ved vurderingen af alvoren af en overtrædelse kan det som udgangspunkt indgå, hvor stort området er, som hælder mere end 6 ned mod åbne vandløb og søer eller kystvande, og hvorpå der er udbragt gødning.</p>
Omfang	<p>Omfanget af en overtrædelse fastslås navnlig under hensyntagen til, om den har vidtrækkende virkning eller er begrænset til selve bedriften. Ved en vurdering af omfanget af en overtrædelse vil der således som udgangspunkt kunne tages hensyn til, om forureningen eller risikoen for forurening kan konstateres på ejendommen, i nærområdet (nærmeste naboer) eller i fjernmiljøet (for eksempel forurening af grundvand). Vurdering af omfang kan afhænge af bl.a. jordbundsforhold, afstand til dræn, søer, vandløb, grundvandsmagasiner,</p>

drikkevandsboringer, nitratfølsomt indvindingsopland m.m. og vejrforhold i perioden, hvor overtrædelsen finder sted.

Varighed

Varigheden af en overtrædelse kan som udgangspunkt vurderes ud fra hvor længe overtrædelsen har fundet sted.

Eksempler på formildende og skærpende omstændigheder

Formildende	Udgangspunkt (hovedregel)	Skærpende
<ul style="list-style-type: none"> • At risikoen for forurening er minimal f.eks. ved: • At der er tale om en lille mængde gødning • At der er tale om et lille areal	<ul style="list-style-type: none"> • At risikoen for forurening er reel • At der er udbragt gødning på arealer hvor der er fare for afstrømning • At der er udbragt gødning på vandmættet, oversvømmet, frossen eller snedækket jord • At der er udbragt gødning på stejle skråninger med en hældning på mere end 6° ned mod vandløb	<ul style="list-style-type: none"> • At der er konstateret en forurening fx i form af afstrømning • At der er dræn, søer, vandløb, grundvandsmagasiner, drikkevandsboringer, nitratfølsomt indvindingsopland osv. i området • At der er tale om et stort areal eller en stor mængde gødning

LF 2.10 – GØDSKNINGSFRI 2-METERSBRÆMMER LANGS VANDLØB OG SØER

- tidligere KO-krav 1.16

DELKRAV

LF 2.10.1	Gødning må ikke udbringes i en bræmme på 2 meter langs åbne, naturlige vandløb og søer. Det samme gælder langs kunstige vandløb og søer, der i Lov om vandplanlægning, enten skal opfylde miljømålene "godt økologisk potentiale" eller "maksimalt økologisk potentiale".
-----------	---

UNDTAGELSER TIL KRAVET

Kravet gælder ikke for de vandløb og søer, som ikke er omfattet af vandløbsloven. Det drejer sig om:

- "enkeltmandsvandløb", vandløb, der med eventuelle tilhørende søer fra udspring til udløb i havet udelukkende løber på en ejendom
- "enkeltmandssøer", søer uden til- og afløb, som udelukkende er beliggende på én ejendom – uanset søens størrelse
- Isolerede søer (dvs. søer uden til- og afløb) under 100 m², uanset om der er tale om en naturlig sø, og uanset om søen har mere end 1 bredejer

FORMÅL

LF 2.10.1	Formålet er at nedbringe vandforurening forårsaget eller fremkaldt af nitrater, der stammer fra landbruget og at forebygge yderligere forurening af denne art. At beskytte menneskets helbred, de levende ressourcer og vandøkosystemerne.
-----------	--

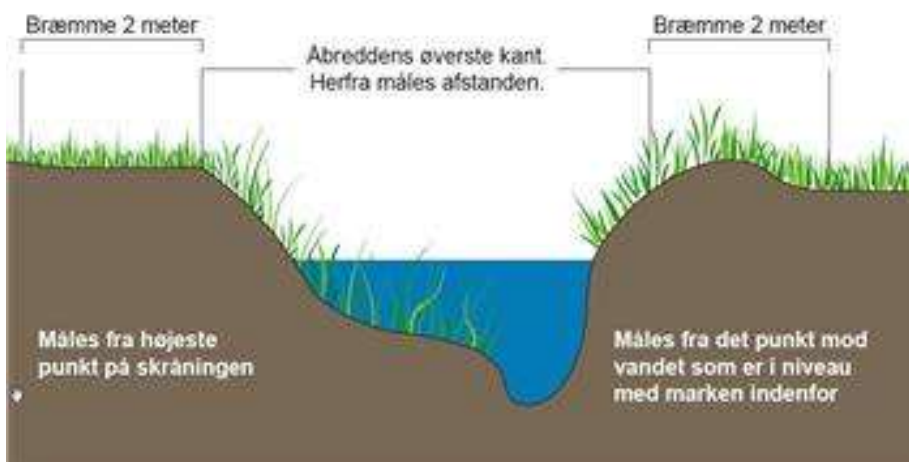
KRAVETS INDHOLD

Det er kun søer markeret i IMK med bræmmemarkering, der er omfattet af kravet om 2-metersbræmmer.

Dette krav omhandler udelukkende et gødskningsforbud. Dette forbud udspringer af gødningsanvendelsesbekendtgørelsens § 10, stk. 8. Det er formuleret således, at gødning på de arealer, der er omfattet af vandløbslovens § 69 stk. 1, ikke er tilladt. Jf. vandløbsloven skal 2-metersbræmmen betragtes som en del af vandløbet eller søen.

Kravet gælder ikke for rørlagte strækninger.

Bræmmen på 2 meter langs vandløb og søer beregnes fra vandløbets eller søens øverste kant. Den øverste kant er overgangen fra det skrånende terræn mod vandløbet eller søen til det flade terræn, der normalt kan jordbehandles. "Den øverste kant" af visse søer er overgangen mellem bevoksningen af vand- og sumplanter og egentlig landplanter.

Vær opmærksom på, at overtrædelser af dette krav også vil være en overtrædelse af krav GLM 4.1. Hvis overtrædelsen kan holdes inden for dette krav, skal overtrædelsen registreres her. Hvis overtrædelsen også omfatter dyrkning, jordbearbejdning, sprøjtning eller gødsning uden for 2-meterbræmmen (i den resterende meter af 3-metersbræmmen), så skal overtrædelsen også laves på krav GLM 4.

National kontrol med 2-metersbræmmer

Der gennemføres i forbindelse med konditionalitetskontrollen også en national kontrol med 2-metersbræmmer jf. Vandløbsloven. Hvis der er registreret 2-metersbræmmer på virksomhedens arealer, skal der således også på Retssikkerhedsbrevet krydses af under "Regler om natur- og miljøbeskyttelse". Det er kun i de tilfælde, hvor der **ikke** er 2-metersbræmmer på virksomhedens arealer, at krydset i retssikkerhedsbrevet under "Regler om natur- og miljøbeskyttelse" kan undlades.

Det er jf. Vandløbslovens § 69 stk. 1, ikke tilladt at dyrke, plante, terrænændre, anbringe hegn eller opføre bygningsværker i landzone i 2-metersbræmmen.

Det er Landbrugsstyrelsen, der er kontrolmyndighed på dette, men kommunen, der er håndhævelsesmyndighed. Du skal derfor lave en national overtrædelse i VAKS på KSK 5821_23, hvis du i forbindelse med kontrol af krav LF 2.10 konstaterer en overtrædelse af den nationale lovgivning, hvor 2-metersbræmmen er beskadiget. Se yderligere i quickguiden til kontrol af 2-metersbræmmer, som du finder på Kontrolportalen.

Kontrollen bør særligt rettes mod arealer, hvor der visuelt kan ses, at der er blevet udbragt gødning. Derudover skal kontrollen rettes mod tilfælde, hvor der konstateres risiko for forurening i forbindelse med udbringning af forskellige typer af gødning tæt på vandmiljøet.

KRAVETS RELEVANS

Kravet er kun relevant at kontrollere hvis virksomheder har arealer med 2-metersbræmmer. Kravet er relevant at kontrollere hele året, da kontrollen også er en kontrol af de nationale regler.

KONTROLMETODE

Inden kontrollen påbegyndes, kan du i forbindelse med kontrolforberedelsen undersøge, om landbruger har 2-metersbræmmer på sin bedrift. Dette kan du gøre ved at anvende kortlaget "2m Bræmmer 2023" IMK. Det er kun søer og vandløb markeret i IMK med bræmmemarkering, der er omfattet af kravet om 2-metersbræmmer.

Desuden kan du undersøge billedmaterialet for, om landbruger opbevarer gødning og dermed om der er mulighed for, at han anvender det på arealerne.

Hvis der er bræmmer på arealerne vises dette på kontrolgrundlaget.

I forbindelse med kontrolbesøget skal du kontrollere, om der er sket gødsning i bræmmen. Det kan for eksempel være korn efter handelsgødning eller rester af husdyrgødning eller anden organisk gødning. I forbindelse med kontrollen på stedet, tal med landbruger. Spørg ind til hvilke gødningstyper, han anvender på hvilke arealer.

National kontrol med 2-metersbræmmer:

Du skal også kontrollere 2-metersbræmmerne for hhv.:

- Dyrkning i bræmmen
- Jordbehandling
- Plantning
- Hegnssætning
- Terrænregulering
- Bygningsværker

Ved en mulig overtrædelse skal der være en angivelse af på hvilken mark/hvilket marknummer, overtrædelsen er konstateret med angivelse af marknummer og markbloksnummer jf. markkort. Hvis en mark kun delvist er omfattet af overtrædelsen, skal der endvidere vedlægges et kort med angivelse af, hvor overtrædelsen er registreret.

Billeddokumentation er nødvendig med tydelig angivelse af strækning.

FOKUSSPØRGSMÅL TIL KONTROLBESØGET

Delkrav	Spørgsmål
LF 2.10.1	<ul style="list-style-type: none"> • Hvilken type af gødning er der tale om? • Med hvilken metode er gødningen udbragt? • På hvilke arealer er gødningen udbragt? Marknr., markblok osv. • Beskriv omfanget af gødning i 2-metersbræmmen - hvor lang er strækningen, hvor der er gødning i bræmmen, og hvor langt inde i 2-metersbræmmen ses gødning? • Er udbringning sket således, at der er fare for afstrømning til vandmiljø? • Er der sket en udskridning af brinken? • Er der sket en forurening? •

YDERLIGERE OPLYSNINGER TIL HØRINGSBREVET

Til dokumentation af overtrædelsen kan evt. bruges skærmpoints fra IMK.

EKSEMPLER PÅ OVERTRÆDELSER

Overtrædelse af delkrav LF 2.10.1:

- Tydelige spor efter nedfældning af gylle i 2-metersbræmmen

Overtrædelse af delkrav LF 2.10.1:

- Tydelige spor efter slangeudlægning af gylle i 2-metersbræmmen
- Risiko for afstrømning

Overtrædelse af delkrav LF 2.10.1:

- Tydelige spor efter nedfældning af gylle i 2-metersbræmmen

RETNINGSLINJER FOR VURDERING AF OVERTRÆDELSER

Betydningen af overtrædelsen skal altid vurderes i forhold til formålet med delkravet.

Delkrav LF 2.10.1

Alvor	<p><u>Generelt:</u></p> <p>Den endelige bedømmelse af alvoren af overtrædelsen skal altid bero på en samlet vurdering af det konkrete forhold, fx om udbringningen er foretaget med fare for forurening af grundvand eller overfladevand, eller om der er fremkaldt risiko herfor ved at bræmmeafstanden til vandmiljøet ikke er overholdt.</p> <p>Delkrav 1: Ved vurderingen af alvoren af en overtrædelse kan det som udgangspunkt indgå, hvor stort området er, hvorpå den ulovlige udbringning af gødning er foretaget – altså i hvor stor en del af 2-metersbræmmen, der er gødet. Ligeledes kan det inddrages i vurderingen af alvoren hvor stor risikoen for afstrømning til hhv. vandløb og søer har været.</p>
Omfang	<p>Omfanget af en overtrædelse fastslås navnlig under hensyntagen til, om den har vidtrækkende virkning eller er begrænset til selve bedriften. Ved en vurdering af omfanget af en overtrædelse vil der således som udgangspunkt kunne tages hensyn til, om forureningen eller risikoen for forurening kan konstateres på ejendommen, i nærområdet (nærmeste naboer) eller i fjernmiljøet (for eksempel forurening af grundvand). Vurdering af omfang kan afhænge af bl.a. afstand til søer og vandløb.</p>
Varighed	<p>Varigheden af en overtrædelse kan som udgangspunkt vurderes ud fra hvor længe overtrædelsen har fundet sted.</p>

Eksempler på formildende og skærpende omstændigheder

Formildende	Udgangspunkt (hovedregel)	Skærpende
<ul style="list-style-type: none"> • At risikoen for forurening er minimal f.eks. ved: • At der er tale om en lille mængde gødning • At der er tale om en lille del af bræmmen på en kort strækning	<ul style="list-style-type: none"> • At risikoen for forurening er reel • Der er udbragt gødning i 2-metersbræmmen	<ul style="list-style-type: none"> • At der er konstateret en forurening f.eks. i form af afstrømning til vandløb eller sø • At der er tale om en stor del af bræmmen på en længere strækning. • At der er forbindelse fra det pågældende vandløb til øvrige følsomme vandsystemer

LF 2.11 – UDARBEJDELSE AF GØDNINGREGNSKAB

- tidligere KO-krav 1.17

DELKRAV

LF 2.11.1	Virksomheden skal hver planperiode senest den følgende 31. marts udarbejde gødningsregnskab for den afsluttede planperiode. Det udfærdigede gødningsregnskab skal kunne forevises på anfordring ved Landbrugsstyrelsens kontrolbesøg.
LF 2.11.2	Virksomhedens gødningsregnskab skal opbevares i mindst 5 år.

UNDTAGELSER TIL KRAVET

Der er ingen undtagelser fra kravet.

FORMÅL

LF 2.11.1 og LF 2.11.1.	Formålet med kravet er at nedbringe vandforurening forårsaget eller fremkaldt af nitrater, der stammer fra landbruget og at forebygge yderligere forurening af denne art. At beskytte menneskets helbred, de levende ressourcer og vandøkosystemerne.
-------------------------	---

KRAVETS INDHOLD

Der kan ikke laves en overtrædelse af krav 1.17 d1 i perioden d. 1/1 til 31/3, idet fristen for indberetning af gødningsregnskab for fx 2022/2023 er den 31/3 2024. Delkrav 1 kan kun bruges i det aktuelle år. Hvis gødningsregnskabet ikke er udarbejdet længere tilbage i tid, er det en overtrædelse af delkrav 2. Kontrollen bør særligt rettes mod tilfælde, hvor der ikke fremgår af kontrolgrundlaget at der er indberettet et gødningsregnskab.

KRAVETS RELEVANS

Delkrav 2 er relevant at kontrollere hele året, og kan i 2024 kontrolleres for planperioden 2021/2022 og bagudrettet. Delkrav 1 om udarbejdelse af gødningsregnskab 22/23 kan først kontrolleres efter indberetningsfristen den 31/3 2024.

KONTROLMETODE

Da det ikke er et krav, at alle jordbrugere skal være med i Register for Gødningsregnskab og derfor også skal indberette et gødningsregnskab, kan der opstå to situationer i forbindelse med kontrollen på stedet. Disse situationer er beskrevet nedenfor.

Kontrollen omfatter både virksomheder, der er tilmeldt Register for Gødningsregnskab og virksomheder uden for registret.

A. VIRKSOMHEDEN ER TILMELDT REGISTER FOR GØDNINGSREGNSKAB

Før kontrolbesøget undersøges i Kontrolgrundlaget/den kontrolforberedende rapport om virksomheden har indberettet et gødningsregnskab for planperioden 2022/2023. Alle virksomheder, der er tilmeldt Register for Gødningsregnskab, skal indberette et gødningsregnskab.

Kontrol af delkrav 1:

Delkrav 1 er OK, når der er udarbejdet gødningsregnskab for planperioden 2022/2023. Hvis gødningsregnskabet er indberettet på landbrugsindberetning.dk, er det derfor også udarbejdet, og kravet er OK.

Hvis virksomheden ikke har indberettet et gødningsregnskab, skal du ved kontrolbesøget undersøge, om det er udarbejdet og findes på bedriften enten som original eller kopi. Hvis gødningsregnskabet ligger hos konsulenten/revisor, skal virksomheden fremskaffe en kopi, som skal sendes til Landbrugsstyrelsen (lokalafdelingen) inden 14 dage, for at LF 2.11 er overholdt.

Hvis gødningsregnskabet ligger på bedriften og opfylder formkravene, er LF 2.11 overholdt, dvs. gødningsregnskabet skal være udarbejdet på et af Landbrugsstyrelsen godkendt skema.

Hvis der ikke kan findes et gødningsregnskab for 2022/2023 eller kopi heraf på bedriften, eller hvis det ikke kan rekvireres hos landbrugers konsulent, skal sagen sendes i høring.

Kontrolløren skal oplyse jordbruger om, at gødskningslovens bestemmelser om udarbejdelse og indberetning af gødningsregnskab, ikke er opfyldt (national bestemmelse). Det fremgår af bekendtgørelse af lov nr. 1053 af 10. juli 2023 om jordbrugets anvendelse af gødning (gødskningsloven) og om næringsstofreducerende tiltag § 42 samt af bekendtgørelsen nr. 1144 af 14. juli 2022 om jordbrugets anvendelse af gødning i planperioden 2022/2023 § 11 (gødskningsbekendtgørelsen), at gødningsregnskabet skal være udarbejdet og indberettet senest d. 31. marts 2024.

Kontrol af delkrav 2:

Hvis gødningsregnskabet ikke er indberettet på landbrugsindberetning.dk, skal det ligge på bedriften.

Delkrav 2 skal kontrolleres for de seneste 5 år. Hvis virksomheden har været tilmeldt Register for Gødningsregnskab i flere planerioder inden for de seneste 5 år, skal det kontrolleres, om der er udarbejdet gødningsregnskaber for de konkrete planperioder. Er det tilfældet, er delkrav 2 OK.

Hvis gødningsregnskabet er indberettet for sent anses det ikke som en overtrædelse af kravet.

B. VIRKSOMHEDEN ER IKKE TILMELDT REGISTER FOR GØDNINGSREGNSKAB

Hvis kontrolløren i forbindelse med forberedelsen af kontrollen konstaterer, at en virksomhed ikke er med i Register for Gødningsregnskab, skal kontrolløren undersøge, om virksomheden har været gødningsregnskabspligtig i planperioden 2022/2023. Kontrolløren skal derfor se i virksomhedens markplan og bede om, at se virksomhedens bilag vedr. besætninger.

I kontrolgrundlaget kan det ses hvilke husdyr, der er registreret i besætningen. For kvæg er det pga. enkeltregistreringen muligt at se oplysningerne om antal i planperioden 2022/2023 i Landbrugsindberetning/GHI. For andre typer husdyr er der ikke muligt at se antal dyr i den forgangne planperiode alene på grundlag af GHR/GHI. Kontrollen af registreringspligten sker ud fra jordbrugers oplysninger om virksomhedens besætninger, modtaget gødning og markplan.

Gødningsregnskabspligten for virksomheden indtræder kun hvis:

- Virksomhedens samlede husdyrbesætning producerer gødning, eller virksomheden modtager husdyrgødning, forarbejdet husdyrgødning, afgasset biomasse eller anden organisk gødning med et samlet kvælstofindhold, der overstiger 1.000 kg kvælstof pr. år. Normproduktionen kan beregnes i gødningsberegneren på landbrugsindberetning.dk. De forskellige dyregrupperes normproduktion for kvælstof og fosfor kan desuden findes i den aktuelle gødskningsbekendtgørelse.
- Virksomhedens samlede husdyrbesætning producerer gødning, eller virksomheden modtager husdyrgødning, forarbejdet husdyrgødning, afgasset biomasse eller anden organisk gødning, der har et samlet kvælstofindhold, der overstiger 100 kg kvælstof pr. hektar areal med afgrøder, som er omfattet af en nærmere fastsat kvælstof- eller fosfornorm.
- Virksomheden disponerer over et areal med afgrøder på 10 ha eller derover, som er omfattet af en kvælstofnorm på mere end 0 kg kvælstof eller fosfornorm på mere end 0 kg fosfor. Hvis der ikke er indberettet GKEA med gødningskvoteberegning, kan du se i den aktuelle gødskningsbekendtgørelse, om en afgrøde i markplanen er omfattet af en kvælstofnorm eller fosfornorm.

Hvis der er tvivl om den enkelte virksomhed er gødningsregnskabspligtig kan Charlotte Engelbrecht fra Team Kvælstof kontaktes på CHAENG@lbst.dk eller tlf. 72 42 91 68.

Gødningsregnskabet skal opbevares i 5 år.

- Hvis det konstateres, at virksomheden ikke er pligtig til at være tilmeldt Register for Gødningsregnskab, afsluttes krav LF 2.11 med "ikke relevant".
- Hvis det på baggrund af kontrollen konstateres, at virksomheden er gødningsregnskabspligtig, gøres landbrugeren opmærksom på, at virksomheden skal tilmeldes registret inden for 14 dage. Tilmeldingen vil være gældende for indeværende planperiode, dvs. enten planperioden 2023/2024 eller 2024/2025, afhængigt af, om kontrollen gennemføres før eller efter den 31. juli 2024. Landbrugeren skal derfor desuden sende en mail til jordbrugskontrol@lbst.dk, hvor han beder om at blive tilmeldt registeret fra og med planperioden 2022/2023.
- Hvis punkt 2 bliver relevant, skal du orientere Jordbrugskontrol om situationen. Du skal derfor sende en mail til jordbrugskontrol@lbst.dk, med et link til sagen, og med en sigende titel i emnelinjen på mailen f.eks. "gødningsregnskab – fysisk kontrol af krav LF 2.11". Det er dog vigtigt, at du på sagen har beskrevet, hvad du har konstateret, hvorfor virksomheden er pligtig til at være tilmeldt registeret, samt at du har påpeget det over for landbruger. Hvis det på baggrund af kontrollen ydermere konstateres, at virksomheden har været gødningsregnskabspligtig i planperioden 2021/2022, og der ikke er udarbejdet et gødningsregnskab for planperioden

2021/2022 og evt. tidligere planperioder, medfører det en høring på krav LF 2.11. Kontrolløren skal i begge tilfælde straks kontakte Jordbrugskontrol, Team Kvælstof pr. mail og give besked herom.

FOKUSSPØRGSMÅL TIL KONTROLBESØGET

Delkrav	Spørgsmål
LF 2.11.1	<ul style="list-style-type: none"> • Fremgår der indberettede af gødningsregnskabet for 22/23 af kontrolgrundlaget? • Hvis indberetning af gødningsregnskabet for 22/23 ikke fremgår af kontrolgrundlaget, kan virksomheden så fremvise et gødningsregnskab på kontrollen? • Hvis virksomheden ikke har udarbejdet og kan fremvise et gødningsregnskab skyldes dette så, at virksomheden ikke forpligtet til at indberette et gødningsregnskab? Jf. punkterne under B) under "kontrolmetode". • Er der anvendt et godkendt skema til udarbejdelsen af gødningsregnskabet? • Er gødningsregnskabet ikke udfyldt fuldstændigt eller har det væsentlige fejl og mangler?
LF 2.11.2	<ul style="list-style-type: none"> • Hvis virksomheden er forpligtet til at udarbejde gødningsregnskab, men ikke har gjort det, hvor mange år tilbage i tiden, hvor virksomheden har været pligtig, har virksomheden så ikke udarbejdet gødningsregnskabet?

YDERLIGERE OPLYSNINGER TIL HØRINGSBREVET

Yderligere oplysninger om indsendte gødningsregnskaber osv. kan fås hos Team Kvælstof.

RETNINGSLINJER FOR VURDERING AF OVERTRÆDELSER

Betydningen af overtrædelsen skal altid vurderes i forhold til formålet med delkravet.

Delkrav LF 2.11.1 – LF 2.11.2

Alvor	<p><u>Generelt:</u></p> <p>Den endelige bedømmelse af alvoren af overtrædelsen skal altid bero på en samlet vurdering af det konkrete forhold, fx om udarbejdelsen af gødningsregnskabet er foretaget, men ikke på en forskriftsmæssig måde eller om der slet ikke er udarbejdet et gødningsregnskab.</p> <p>Delkrav 1: Ved vurderingen af alvoren af en overtrædelse kan det som udgangspunkt indgå, om virksomheden har forsøgt at udarbejde et gødningsregnskab, men ikke har overholdt skemakrav eller de forskriftsmæssige krav til gødningsregnskabet eller om der slet ikke er udarbejdet et gødningsregnskab selv om virksomheden er gødningsregnskabspligtig.</p> <p>Delkrav 2: Ved vurderingen af alvoren af en overtrædelse kan det som udgangspunkt indgå, hvor lang en periode virksomheden har været gødningsregnskabspligtig, men ikke har indberettet et gødningsregnskab dvs. hvor mange afsluttede planperioder/gødningsregnskaber der mangler.</p>
Omfang	<p>Omfanget af en overtrædelse fastslås navnlig under hensyntagen til, om den har vidtrækkende virkning eller er begrænset til selve bedriften. Ved en vurdering af</p>

omfanget af en overtrædelse vil der således som udgangspunkt kunne tages hensyn til husdyrholdets størrelse, mængden af udbragt gødning jordbundsforhold, nitratfølsomt indvindingsopland m.m.

Varighed

Varigheden af en overtrædelse kan som udgangspunkt vurderes ud fra hvor længe misligholdelsen har fundet sted.

Eksempler på formildende og skærpende omstændigheder

Formildende	Udgangspunkt (hovedregel)	Skærpende
<ul style="list-style-type: none"> • Der er udarbejdet et gødningsregnskab, men skemakrav er ikke opfyldt eller de forskriftsmæssige krav er ikke overholdt • En lille virksomhed med få dyr og en begrænset mængde gødning	<ul style="list-style-type: none"> • Der er ikke udarbejdet et gødningsregnskab • Virksomhedens gødningsregnskab er ikke opbevaret i mindst 5 år	<ul style="list-style-type: none"> • At der er grundvandsmagasiner eller nitratfølsomt indvindingsopland osv. i området • At der er tale om en stor bedrift med en stor mængde gødning

LF 2.12 – LIGEVÆGTEN MELLEM VIRKSOMHEDENS KVÆLSTOFFORBRUG OG KVÆLSTOFBEHOV

- tidligere KO-krav 1.19

KRAVET ER ET ADMINISTRATIVT KRAV

DELKRAV

LF 2.12.1	I planperioden må forbruget af kvælstof til gødningsformål ikke overstige virksomhedens kvote for kvælstof.
-----------	---

LF 2.13 – ETABLERING AF PLANTEDÆKKE

- tidligere KO-krav 1.21

KRAVET OPDATERES I LØBET AF 2024 I FORBINDELSE MED OPDATERING AF PLANTEDÆKKEBEKENDTGØRELSEN. KRAVSTEKST OG KONTROLMETODE TILPASSES DERFOR FØRST I DEN FORBINDELSE.

DELKRAV

LF 2.13.1

Virksomheder, som har planteavl, husdyravl eller kombinationer heraf, og som disponerer over et areal på 10 hektar eller derover, der er omfattet af en fosfornorm eller kvælstofnorm skal i planperioden udlægge arealer etableret med pligtige efterafgrøder og husdyrefterafgrøder efter normale driftsmæssige principper med henblik på en effektiv kvælstofoptagelse i efteråret. Virksomheder med et efterafgrødegrundareal på mindre end 10 hektar er dog ikke forpligtet til at etablere efterafgrøder.

Arealet med pligtige efterafgrøder skal udgøre mindst 10,7 pct. af virksomhedens efterafgrødegrundareal. For virksomheder, der udbringer husdyrgødning og anden organisk gødning svarende til 80 kg kvælstof eller der over pr. hektar harmoniareal, skal arealet med pligtige efterafgrøder mindst udgøre 14,7 pct. af efterafgrødegrundarealet.

Virksomheder, der udbringer husdyrgødning og anden organisk gødning svarende til 30 kg kvælstof eller derover pr. hektar harmoniareal, skal udover pligtige efterafgrøder, udlægge arealer etableret med husdyrefterafgrøder, hvis virksomheden har arealer i et opland, som der i planperioden er fastsat husdyrefterafgrødekrav for, jf. bilag 2 i plantedækkebekendtgørelsen.

Etableringen af pligtige efterafgrøder og husdyrefterafgrøder skal ske med de afgrødetyper og inden for de frister, der fremgår af plantedækkebekendtgørelsen.

Virksomheden kan vælge helt eller delvis at opfylde sit efterafgrødekrav ved at anvende et eller flere af de alternative virkemidler, der fremgår af plantedækkebekendtgørelsen.

LF 2.14 – GRÆNSER FOR TILDELING AF ORGANISK GØDNING

- tidligere KO-krav 1.22

KRAVET ER ET ADMINISTRATIVT KRAV

DELKRAV

LF 2.14.1	Det beregnede organiske kvælstofarealkrav må for en planperiode ikke overstige harmoniarealet på en jordbrugsvirksomhed. Den ansvarlige for driften skal kunne dokumentere, at kravet er opfyldt.
-----------	---

LF 3-4.1– BESKYTTELSE AF NATURTYPER

- tidligere KO-krav 1.23

DELKRAV

LF 3-4.1.1	Der må ikke foretages ændring i tilstanden af naturlige søer, hvis areal er på over 100 m ² eller af vandløb eller dele af vandløb, der af miljøministeren efter indstilling fra kommunalbestyrelsen er udpeget som beskyttede.
LF 3-4.1.2	Der må ikke foretages ændringer i tilstanden af: <ol style="list-style-type: none"> 1. heder 2. moser og lignende, 3. strandenge og strandsumpe 4. ferske enge og biologiske overdrev, når sådanne naturtyper enkeltvis, tilsammen eller i forbindelse med de søer, der er nævnt ovenfor, er større end 2.500 m² i sammenhængende areal. <p>Der må heller ikke foretages ændring i tilstanden af moser og lignende, der er mindre end 2.500 m², når de ligger i forbindelse med en sø eller et vandløb, der af miljøministeren efter indstilling fra kommunalbestyrelsen er udpeget som beskyttet.</p>

UNDTAGELSER TIL KRAVET

Delkrav 1 gælder ikke for sædvanlige vedligeholdelsesarbejder i vandløb.

FORMÅL

LF 3-4.1.1 og LF 3-4.1.2	Formålet er at beskytte levestederne på disse arealer for alle naturligt forekommende vilde fugle i EU jf. fuglebeskyttelsesdirektivet. Formålet er desuden at bidrage til at sikre den biologiske diversitet ved at bevare naturtyperne og de vilde dyr og planter, der er omfattet af habitatdirektivet, herunder opretholde eller genoprette en gunstig bevaringsstatus for naturtyper og vilde dyre- og plantearter af fællesskabsbetydning.
--------------------------	---

KRAVETS INDHOLD

Forekomster af de § 3-beskyttede naturtyper er **vejledende** registrerede i Danmarks Miljøportal. Hvis et konkret areal (bortset fra vandløb) opfylder kriterierne for at være et § 3 areal, er det beskyttet, uanset om det er registreret eller ej.

Det skal bemærkes, at arealer både kan "vokse sig ind i" og "vokse sig ud af" beskyttelsen efter naturbeskyttelseslovens § 3. Dette forhold er en anerkendelse af naturens dynamik.

I forhold til kontrol af konditionalitet på § 3-arealer lægger Landbrugsstyrelsen et kort over § 3-arealerne, som kan ses på IMK (internet markkort) ud på hjemmesiden, så landbruger har adgang til disse oplysninger. Kortet opdateres én gang om året – forud for konditionalitet-kontrollens opstart. Typisk vil det være lagt ud i slutningen af året, og i hvert fald inden konditionalitetskontrollen i det følgende kalenderår påbegyndes.

Kontrollen foretages på baggrund af dette kort. Hvis der skulle være tilkommet et nyt § 3-areal i løbet af året, medtages dette areal ikke i den aktuelle kontrol. Hvis et areal vurderes af kommunen til ikke længere at være omfattet af § 3-beskyttelsen, eller hvis arealet er fejlregistreret som § 3-areal i IMK, vil landbruger i det tilfælde heller ikke blive sanktioneret.

Miljøstyrelsen er overordnet ressortmyndighed for lovgivningen om naturbeskyttelseslovens § 3, men den enkelte kommune er administrativ myndighed, og det er således den enkelte kommune, der foretager registrering og afregistrering af de enkelte naturarealer, træffer afgørelse om påbud og forbud og som behandler ansøgninger om dispensationer..

Hvis landbruger har fået dispensation fra § 3-beskyttelsen, således at der ikke foreligger en ulovlig tilstandsændring af det pågældende areal, vil landbruger i givet fald være i besiddelse af skriftlig dokumentation for en sådan dispensation fra kommunen. Hvis du er i tvivl, kan du altid kontakte den relevante kommune.

Jævnfør de nationale regler i naturbeskyttelsesloven må der ikke foretages ændringer i tilstanden af de nævnte naturtyper. Konditionalitetskravet omhandler dog kun ændringer i tilstanden af de nævnte naturtyper, som skyldes landbrugerens aktivitet. I denne kontrol skelnes der mellem om arealer er indefor eller udenfor Natura 2000. Generelt gælder det, at hvis du bliver opmærksom på tilstandsændringer, som ikke skyldes landbrugers aktivitet, skal dette indberettes til den aktuelle kommune, selv om det ikke er en del af denne kontrol.

Kontrollen bør særligt rettes mod forhold, hvor der ses tydelige tegn på, at der er foretaget tilstandsændringer af beskyttet natur på - og i forbindelse med - landbrugers ansøgte arealer, med det formål at udvide det dyrkede areal. Ligeledes skal der være særlig fokus på alle tilstandsændringer af §3 natur inden for Natura 2000 områder, der er områder, der er særligt beskyttede af EU-regler.

Naturbeskyttelseslovens § 3 rummer et forbud mod "tilstandsændringer" og er som sådan ikke afgrænset til bestemte aktiviteter. Det afgørende er, om en aktivitet medfører en tilstandsændring eller ej - og ikke hvilken aktivitet, der er tale om. Derfor kan der ikke udarbejdes en udtømmende positiv/negativ liste, men blot gives eksempler.

Opmagasiner af byggeaffald eller jordfyld, etablering af tilkørselsveje eller vendepladser, pløjning, opdyrkning, gødsning, kalkning og sprøjtning er eksempler på overtrædelser af § 3. . Eksemplerne er ikke en udtømmende liste over overtrædelser.

Inden for Natura 2000 områder er der som udgangspunkt tale om en konditionalitetsovertrædelse uanset hvilken tilstandsændring, der er tale om, men som dog skyldes landbrugers aktivitet.

Uden for Natura 2000 områder er der som udgangspunkt tale om en konditionalitetsovertrædelse i tilfælde af:

- Ændringer i strid med § 3-beskyttelsen i form af opfyldning eller dræning af sø eller mose
- Ændringer i strid med § 3-beskyttelsen i form af jordbearbejdning, herunder pløjning, harvning, fræsning og/eller såning

KRAVETS RELEVANS

Kravet er relevant at kontrollere hele året, dog har kravet en begrænset geografisk udbredelse til de konkrete beskyttede arealer. Hvis ansøger ikke har beskyttede arealer tilknyttet bedriften, så er kravet ikke relevant.

KONTROLMETODE

For at kunne gennemføre kontrollen på stedet skal du have sikret dig viden om området og dets naturforhold (§ 3-arealer og Natura 2000-områder) - gerne tilbage i tiden for eventuelt at kunne identificere ændringer. Anvend derfor gerne billedmaterialet fra flere år i IMK i forbindelse med forberedelsen af kontrollen. Du kan også tage kontakt til kommunen, hvis du er i tvivl om et naturareals beskyttelsesstatus.

Ved dette krav skal du anvende kortlaget, der hedder ”§ 3 2023” og ”Natura 2000”. I Kortlaget ”§ 3 2024” vil der være en beskrivelse af, hvilken naturtype der er tale om. Der vil være en label på elementet, som beskriver naturtypen.

Der skal i kontrolsituationen skelnes imellem, om ansøgers arealer er beliggende inden for eller uden for Natura 2000-områder (alle tilstandsændringer er som udgangspunkt en overtrædelse af §3, uanset om det er indefor eller udenfor et Natura 2000-område, men i konditionalitetssammenhæng skelnes imellem tilstandsændringer inden og uden for Natura 2000). Hvis du bliver opmærksom på en overtrædelse af § 3 skal dette meddeles til kommunen – både hvis det er en del af denne kontrol og hvis det ikke er.

§ 3 arealer uden for Natura 2000:

Baseret på erfaringerne fra hidtidige konkrete controlsager er det besluttet, at kun følgende typer tilstandsændringer uden for Natura 2000-områderne indtil videre er en overtrædelse af konditionalitetskravet:

- Ændringer i strid med § 3-beskyttelsen i form af opfyldning eller dræning af sø eller mose
- Ændringer i strid med § 3-beskyttelsen i form af jordbearbejdning, herunder pløjning, harvning, fræsning og/eller såning

Dermed sikres det, at landmanden på forhånd ved, hvilke typer indgreb, der udgør en overtrædelse af konditionalitetsreglerne og dermed udløser en konditionalitetsstraf.

Hvis landbrugers arealer ligger uden for Natura 2000 skal du gøre følgende:

- Gennemgå som udgangspunkt alle ansøgte arealer i kontrolåret 2024
- Find frem til ansøgers arealer ved at anvende IMK og se ortofotos
- Undersøg om tilstandsændringen er foretaget inden for de sidste 4 år fra kontroldatoen
- Hvis der er tydelige tegn på, at der er foretaget tilstandsændringer på arealer, der ejes/forpagtes af ansøger og som grænser op til arealer, hvor der er søgt støtte til, inddrages de i kontrollen

Overtrædelsen består i selve indgrebet, som forårsager den ulovlige tilstandsændring - og således ikke den fortsatte drift/dyrkning af det beskyttede areal efter tilstandsændringen. Du skal derfor forholde dig til,

hvornår den pågældende tilstandsændring er foretaget. Der er en generel forældelsesfrist på kondtionalitetsovertrædelser på 4 år. Du skal således i M-kontrolskemaet i CAP-TAS indtaste dato/år for overtrædelser. Det er vigtigt at fastslå i hvilket år tilstandsændringen er foretaget, da det kan have betydning for, hvilken ansøger, der skal sanktioneres for den eventuelle overtrædelse. Der er ingen forældelsesfrist på nationale overtrædelser af § 3, så du kan i alle tilfælde indberette overtrædelser til den relevante kommune, selv om overtrædelser er forældet jf. kondtionalitetsreglerne. Hvis du er i tvivl om, om tilstandsændringen skal oprettes som en overtrædelse, eller hvis du er i tvivl om overtrædelsesåret, så kontakt supporten eller sagsbehandlingen.

Hvis du skulle støde på en form for tilstandsændring af §3 uden for Natura 2000, som ikke er omfattet af beskrivelsen af tilstandsændringer i krav LF 2.10.1, men som du vurderer, også er en overtrædelse af §3, skal du, ud over at melde det til kommunen, kontakte Jordbrugskontrol. Jordbrugskontrol vil på den baggrund føre en manuel opgørelse over de andre former for tilstandsændringer, der observeres på kontrollen, og evt. få disse tilføjet til listen over tilstandsændringer uden for Natura 2000, der skal omfattes af krav LF 3-4.1 i det efterfølgende kontrolår.

§ 3 arealer inden for Natura 2000:

Som udgangspunkt er alle tilstandsændringer, også af § 3 beskyttede vandløb en overtrædelse af kravet.

Hvis landbrugers arealer ligger inden for Natura 2000-områder, skal du gøre følgende:

- Gennemgå alle ejede og evt. forpagtede arealer (samt ansøgte) i kontrolåret 2024
- Find frem til ansøgers arealer/matrikler, hvor der ikke er ansøgte, ved at anvende IMK, ois.dk eller miljøportalen
- Undersøg om tilstandsændringen er foretaget inden for de sidste 4 år fra kontroldatoen
- Spørg under kontrollen ind til alle ejede og forpagtede arealer

Overtrædelser består i selve indgrebet, som forårsager den ulovlige tilstandsændring - og således ikke den fortsatte drift/dyrkning af det beskyttede areal efter tilstandsændringen. Du skal derfor forholde dig til, hvornår den pågældende tilstandsændring er foretaget. Der er en generel forældelsesfrist på kondtionalitetsovertrædelser på 4 år. Der er ingen forældelsesfrist på nationale overtrædelser af § 3, så du kan i alle tilfælde indberette overtrædelser til den relevante kommune, selv om overtrædelser er forældet jf. kondtionalitetsreglerne. Hvis du er i tvivl om, om tilstandsændringen skal oprettes som en overtrædelse eller hvis du er i tvivl om overtrædelsesåret, så kontakt supporten eller sagsbehandlingen.

Hvis du konstaterer en tilstandsændring i et Natura 2000 område, skal du ved beskrivelsen af overtrædelser foretage en vurdering af, om tilstandsændringen er foretaget i hhv. fuglebeskyttelsesområde eller i et habitatområde eller i et eventuelt overlap imellem de to områder. Dette fastlægger du ved at tilvælge førnævnte kortlag i IMK (hhv. "Fuglebeskyttelse" og "Habitat" under kortlaget "Natura 2000"). Beskrivelsen af, i hvilket område den potentielle overtrædelse er foretaget skal indgå i den objektive beskrivelse af overtrædelser, dvs. at det noteres på sagen inden oversendelse til sagsbehandling.

Generelt for både arealer inden for og uden for Natura 2000-områder:

Efterfølgende **skal** du kontakte kommunen for at få verificeret § 3-beskyttelsen. Dette gøres ved at tage kontakt til kommunen og bede dem komme med en udtalelse/afgørelse af, om området er omfattet af § 3-beskyttelsen. Der ligger et mailudkast på kontrolportalen under "Andre dokumenter" på miljø siden

"Henvendelse til kommunen ang. fuglekrav" som kan anvendes. Du kan godt sende sagen i høring hos landbruger med en foreløbig vurdering. Udgangspunktet skal så fald være, at det berørte område er § 3-beskyttet. Herefter afventer du kommunens svar på henvendelsen. Hvis tilstandsændringen ikke er foretaget i kontrolåret, skal du *ikke* sende sagen i høring, jf. afsnit nedenfor.

Hvis du modtager svar fra kommunen inden for 1 måned, journaliseres det på sagen, og sagen oversendes til sagsbehandling. Hvis kommunen ikke har orienteret landbruger om deres vurdering, skal du orientere ham om denne.

Hvis kommunen ikke vender tilbage med en vurdering senest 1 måned efter henvendelsen, oversendes sagen til sagsbehandling. Der noteres på sagen, at der ikke er modtaget svar fra kommunen. Sagsbehandling overtager herefter sagen.

Lodsejeren kan undtagelsesvist have fået dispensation fra § 3-beskyttelsen, således at der ikke foreligger en ulovlig tilstandsændring af det pågældende areal. I givet fald vil lodsejeren være i besiddelse af skriftlig dokumentation for dispensationen. I tvivlstilfælde kontaktes kommunen. Hvis landbruger har fået dispensation for at foretage tilstandsændringen, er det ikke en overtrædelse af kravet.

Det er vigtigt i forhold til den efterfølgende sagsbehandling, at du tydeligt beskriver kontrolfundet, herunder hvad tilstandsændringen består i, fotodokumentation samt placering på et kort, så det kan genfindes (markblok- og marknummer og evt. matrikelnummer). Det vil sige, at du skal beskrive og eventuelt begrunde, hvad du har konstateret, hvor det er konstateret, hvordan forholdene på stedet er, og hvor længe forholdet evt. har stået på. Det noteres derudover, om tilstandsændringen er varig, eller om det er muligt at føre arealet tilbage til den oprindelige tilstand. Dette skal gøres for hver enkelt tilstandsændring. Begrundelsen skal ledsages af billeder. Det er vigtigt at fastslå i hvilket år tilstandsændringen er foretaget, da det kan have betydning for, hvilken ansøger, der skal sanktioneres for den eventuelle overtrædelse. Kommunens vurdering vedlægges sagen.

Overtrædelsen registreres i det år, hvor overtrædelsen er sket jf. luftfotos eller anden dokumentation – evt. på baggrund af en vurdering fra kommunen.

Tilstandsændringen er *ikke* sket i kontrolåret

Hvis tilstandsændringen ikke er sket i 2024 (dog senest 1. januar 2018), skal du *ikke* sende sagen i høring, men overdrage den til sagsbehandlingen (jordbrugskontrol@lbt.dk) med følgende oplysninger:

- Overtrædelsesår
- Støttemodtager i overtrædelsesåret (du kan finde oplysningen ved i IMK i temaet "marker 20xx")
- Forespørgslen til og evt. svar fra kommunen, som også skal journaliseres på sagen
- Fotoalbum som powerpoint-fil med:
  - a. Kortmateriale, hvor tilstandsændringen er tydeligt indtegnet med angivelse af areal
  - b. Ortofoto fra 1-2 år forud for overtrædelsesåret
  - c. Fotodokumentation fra kontrollen med beskrivelse af tilstandsændringen

Til landbrugers orientering noteres det i kontrolrapporten for 2024 (hvis landbrugeren var støtteansøger i overtrædelsesåret) fx:

På kontrollen konstaterede vi en mulig overtrædelse af Naturbeskyttelseslovens § 3 om beskyttelse af naturtyper. Ulovlige tilstandsændringer af § 3 arealer er omfattet af konditionalitet. Den mulige

overtrædelse vedrører ikke dette støtteår, men kan have betydning for din udbetaling i tidligere støtteår. Du vil derfor høre fra os igen i den forbindelse.

Opfølgning

Vær opmærksom på at alle § 3 overtrædelser skal meldes til kommunen. Både dem der er en del af denne kontrol og dem der falder udenfor.

FOKUSSPØRGSMÅL TIL KONTROLBESØGET

Delkrav	Spørgsmål
LF 3-4.1.1	<ul style="list-style-type: none"> • Findes der beskyttede søer eller vandløb på bedriften? Og ligger disse inden for eller uden for Natura 2000-områder? • Er der ændret i tilstanden af § 3-søer eller § 3-vandløb på bedriften? • Hvilken type beskyttet areal er der tale om? Sø, vandløb mv. • Hvilken type tilstandsændring er der tale om? • Hvor er tilstandsændringen foretaget? Mark, markblok, matrikel • Hvilken udbredelse har tilstandsændringen? Længde, bredde, m²? • Hvor stort et område af det oprindelige naturareal er påvirket af tilstandsændringen? • Hvornår er tilstandsændringen foretaget? • Er det muligt at føre arealet tilbage til den oprindelige tilstand? • Er der evt. søgt dispensation til tilstandsændringen?
LF 3-4.1.2	<ul style="list-style-type: none"> • Findes der beskyttede heder, moser, ferske enge, strandenge eller biologiske overdrev på bedriften? Og ligger disse inden for eller uden for Natura 2000-områder? • Hvilken type beskyttet areal er der tale om? Mose, eng osv. • Beskriv hvilken type tilstandsændring, der er tale om. • Hvor er tilstandsændringen foretaget? Mark, markblok, matrikel • Hvilken udbredelse har tilstandsændringen? Længde, bredde, m²? • Hvor stort et område af det oprindelige naturareal er påvirket af tilstandsændringen? • Hvornår er tilstandsændringen foretaget? • Er det muligt at føre arealet tilbage til den oprindelige tilstand? • Er der evt. søgt dispensation til tilstandsændringen?

YDERLIGERE OPLYSNINGER TIL HØRINGSBREVET

Vurdering af omfang og varighed kan understøttes med kortmateriale i IMK. Ligeledes kan varigheden af overtrædelsen evt. også vurderes ud fra luftfotos.

EKSEMPLER PÅ OVERTRÆDELSER

Overtrædelse af delkrav 3-4.1.1:

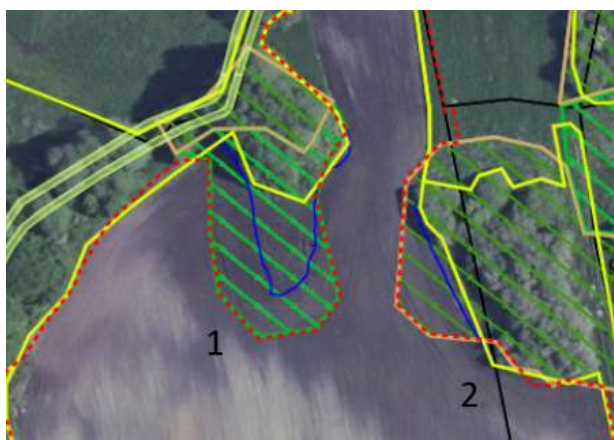
- Fjernelse af §3 beskyttet sø uden for Natura 2000

Overtrædelse af delkrav 3-4.1.1:

- Fjernelse af §3 beskyttet sø uden for Natura 2000

Overtrædelse af delkrav 3-4.1.2:

- Fjernelse af §3 beskyttet eng uden for Natura 2000
-

RETNINGSLINJER FOR VURDERING AF OVERTRÆDELSER

Betydningen af overtrædelsen skal altid vurderes i forhold til formålet med delkravet.

Delkrav LF 3-4.1.1 – LF 3-4.1.2

Alvor

Generelt:

Den endelige bedømmelse af alvoren af overtrædelsen skal altid bero på en samlet vurdering af det konkrete forhold, fx om der er fjernet flere eller større beskyttede områder af flere omgange, så risikoen for påvirkning af alle naturligt forekommende vilde fugle har været betydelig, eller der har været risiko for at skade den biologiske diversitet i området.

Delkrav 1 og delkrav 2: Ved vurderingen af alvoren af en overtrædelse kan det som udgangspunkt indgå, hvor stor muligheden er for af den foretagne ændring er reversibel, og/eller hvor lang tid det tager at reetablere områdets oprindelige naturtilstand. Den tid, der medgår til at lovliggøre det ulovlige forhold, vil således skulle indgå ved en vurdering af alvoren af en overtrædelse.

Omfang	Omfanget af en overtrædelse fastslås navnlig under hensyntagen til, hvor stort arealet med det ulovlige forhold udgør i alt, og hvor meget arealet udgør af det konkrete område med den pågældende naturtype. Som naturtype defineres henholdsvis søer, vandløb, heder, moser og lignende, strandenge og strandsumpe samt ferske enge og biologiske overdrev.
Varighed	Varigheden af en overtrædelse kan som udgangspunkt vurderes ud fra hvor lang tid siden det er, at overtrædelsen har fundet sted.

Eksempler på formildende og skærpende omstændigheder

Formildende	Udgangspunkt (hovedregel)	Skærpende
<ul style="list-style-type: none"> Tilstandsændringen udgør en lille del af den samlede naturtype Tilstandsændringen er hurtig reversibel 	<ul style="list-style-type: none"> Der er foretaget en tilstandsændring i form af opfyldning eller dræning af sø eller mose eller en tilstandsændring i form af jordbearbejdning, herunder pløjning, harvning, fræsning og/eller såning Tilstandsændringen er sket udenfor Natura 2000 område 	<ul style="list-style-type: none"> Tilstandsændringen er sket inden for Natura 2000 område Tilstandsændringen udgør en stor del af/ hele den samlede naturtype Naturtypen er en habitatnaturtype (inden for Natura 2000) (denne vurdering foretages af Sagsbehandlingen) Naturområdets HNV værdi er 5 eller derover (denne vurdering foretages af Sagsbehandlingen)

LF 3-4.2 – BESKYTTELSE AF KLITFREDEDE AREALER

- tidligere KO-krav 1.24

DELKRAV

3-4. 2.1	Der må ikke foretages ændring i tilstanden af strandbredden og øvrige klitfrede arealer.
----------	--

UNDTAGELSER TIL KRAVET

Kravet gælder ikke for:

- 1) foranstaltninger til dæmpning af sandflugt
- 2) landbrugsmæssig drift, herunder græsning, på arealer, der hidtil lovligt har været udnyttet landbrugsmæssigt, bortset fra tilplantning,
- 3) sædvanlig hegning på de i nr. 2 nævnte arealer,
- 4) genplantning af skovarealer og beplantning i lovligt eksisterende haver,
- 5) havneanlæg og de arealer, der ved lokalplan er udlagt til havneformål,
- 6) mindre vedligeholdelsesarbejder på bygninger, herunder udskiftning af vinduer og tage m.v., når bygningshøjden ikke derved forøges eller kun forøges i ubetydeligt omfang, og
- 7) byggeri, der er erhvervmæssigt nødvendigt for den pågældende ejendoms drift som landbrugs- eller skovbrugsejendom eller for udøvelsen af fiskerierhvervet, og som opføres i umiddelbar tilknytning til eksisterende bygninger, idet der dog kræves miljøministerens tilladelse, for så vidt angår de nævnte bygningers nærmere beliggenhed og ydre udformning.

FORMÅL

LF 3-4.2.1	<p>Formålet er at beskytte levestederne for alle naturligt forekommende vilde fugle i EU.</p> <p>Formålet er desuden at bidrage til at sikre den biologiske diversitet ved at bevare naturtyperne og de vilde dyr og planter, der er omfattet af habitatdirektivet, herunder opretholde eller genoprette en gunstig bevaringsstatus for naturtyper og vilde dyre- og plantearter af fællesskabsbetydning.</p>
------------	---

KRAVETS INDHOLD

Kontrollen af dette krav vedrører kun klitfrede arealer. Klitfredningslinjen er som hovedregel 300 meter. I nogle områder omfatter klitfredningen dog arealer, der ligger med større afstand til kysten, ligesom beskyttelseszonen kan være mindre end 300 meter i bebyggede områder. Klitfredningen er registreret i matrikelregisteret og er noteret i tingbogen for den pågældende ejendom.

På klitfrede arealer må der f.eks. ikke placeres bebyggelse, ske beplantning eller terrænændringer, herunder etableres hegn, eller placeres campingvogne og lign., og arealerne må ikke afgræsses. Der må heller ikke foretages udstykning, matrikulering eller arealoverførsel, hvorved der fastlægges skel.

Desuden er det ikke tilladt at:

- 1) fjerne eller beskadige træer, planter eller indretninger, der tjener til sandflugtens dæmpning,
- 2) køre med motorkøretøjer, herunder knallerter, uden for lovligt anlagte veje,
- 3) campere, opstille telte, bænke eller faste indretninger,
- 4) foretage gravearbejde,
- 5) afbrænde vegetation, kvas eller lignende, og
- 6) cykle, ride eller færdes med heste uden for lovligt anlagte veje.

Kystdirektoratet er myndighed for klitfredede arealer. På grund af den tætte sammenhæng mellem konditionalitetskravene og de nationale regler skal du altid kontakte Kystdirektoratet og lade dem foretage vurderingen af, om tilstandsændringen af et klitfredet areal er omfattet af konditionalitet, hvis du finder en mulig overtrædelse af dette krav.

I forhold til kontrol af konditionalitet på klitfredede arealer lægger Landbrugsstyrelsen et kort ud over de klitfredede arealer på IMK. Kontrollen foretages på baggrund af dette kort. Hvis arealet er fejlregistreret som klitfredet areal i IMK, vil landmanden kunne gøre Landbrugsstyrelsen opmærksom herpå. Landbrugsstyrelsen undersøger derefter forholdet hos Kystdirektoratet, da det kun er Kystdirektoratet, der kan afgøre, om der er fejl i registreringen. I givet fald vil det konstaterede forhold ikke blive sanktioneret. På samme måde, hvis landbruger har fået dispensation fra klitfredningen, således at der ikke foreligger en ulovlig tilstandsændring af det pågældende areal. I givet fald vil landmanden være i besiddelse af skriftlig dokumentation for dispensationen. I tvivlstilfælde kontaktes Kystdirektoratet.

Konditionalitetskravet pålægges nationale regler, som i sin helhed bidrager til implementeringen af habitat- og fuglebeskyttelsesdirektiverne. Der er ikke i de nationale regler hjemmel til at sondre mellem, hvorvidt en overtrædelse af naturbeskyttelseslovens § 8 medfører/ikke medfører en negativ påvirkning af levestederne for alle naturligt forekommende vilde fugle i området. Der er tale om en beskyttelse, der sikrer en generel friholdelse af kystområderne for tilstandsændringer. Hermed varetages landskabelige, biologiske og rekreative hensyn. Klitfredningen har endvidere til formål at forebygge og bekæmpe sandflugt. Det er således ikke muligt inden for rammerne af de nationale regler at inddrage en helhedsvurdering som bygger på, om der sker en forstyrrelse af de "økologiske krav" til fugles levesteder. Det er således nødvendigt at Kystdirektoratet foretager vurderingen af, om der i hvert enkelt tilfælde er sket en overtrædelse af reglerne.

Der skal i kontrolsituationen skelnes imellem, om ansøgers arealer er beliggende inden for eller uden for Natura 2000 områder.

Eksempler på handlinger, der er omfattet af forbuddet mod tilstandsændringer inden for klitfredningen, og som generelt er vurderet til potentielt at kunne stride mod habitatdirektivet og/eller fuglebeskyttelsesdirektivet:

Både inden for og uden for Natura 2000-områder:

- Jordbearbejdning på arealer, der ikke hidtil lovligt har været udnyttet landbrugsmæssigt.
- Terrænændringer/gravning.
- Rydning af vegetation der tjener sandflugtsdæmpende formål.
- Etablering af nye veje og stier uden for dyrkede arealer.
- Tilplantning uden for eksisterende haver og læhegn.

- Opførelse af større byggeri og anlæg uden for eksisterende byggefelt.

Kun inden for Natura 2000-områder på arealer, der er kortlagt som habitatnatur, potentielt levested for arter og/eller potentiel ynglelokalitet for fugle:

- Enhver jordbearbejdning.
- Enhver tilplantning.
- Enhver opførelse af bebyggelse.
- Enhver placering af anlæg,
- Enhver etablering af befæstede arealer.
- Enhver etablering og ændring af stier og veje.
- Placering af campingvogne, skurvogne og lignende

Eksemplerne er ikke en udtømmende liste over overtrædelser af national lovgivning.

KRAVETS RELEVANS

Kravet er relevant at kontrollere hele året, dog har kravet en begrænset geografisk udbredelse til de konkrete beskyttede arealer. Hvis ansøger ikke har beskyttede arealer tilknyttet bedriften, så er kravet ikke relevant.

KONTROLMETODE

For at kunne gennemføre kontrollen på stedet skal du have sikret dig viden om området og dets naturforhold (klitfredet areal) - gerne tilbage i tiden, for eventuelt at kunne identificere ændringer. Anvend derfor gerne billedmaterialet fra flere år i IMK i forbindelse med forberedelsen af kontrollen.

Ved dette krav kan du anvende kortlaget "Klitarealer". Kontrollen foretages på baggrund af dette kort.

Der skal i kontrolsituationen skelnes imellem, om ansøgers arealer er beliggende inden for eller uden for Natura 2000-områder.

Overtrædelsen består i selve indgrebet, som forårsager den ulovlige tilstandsændring, og således ikke den fortsatte drift/dyrkning af det beskyttede areal. Du skal derfor forholde dig til, hvornår det pågældende indgreb har fundet sted. Der er en generel forældelsesfrist på 4 år. Du skal således i M-kontrolskemaet i CAP-TAS indtaste dato/år for overtrædelsen.

Hvis du konstaterer en tilstandsændring i et Natura 2000 område, skal du ved beskrivelsen af overtrædelsen foretage en vurdering af, om tilstandsændringen er foretaget i hhv. fuglebeskyttelsesområde eller i et habitatområde eller i et eventuelt overlap imellem de to områder. Dette fastlægger du ved at tilvælge førnævnte kortlag i IMK (hhv. "Fuglebeskyttelse" og "Habitat" under kortlaget "Natura 2000"). Beskrivelsen af, i hvilket område den potentielle overtrædelse er foretaget skal indgå i den objektive beskrivelse af overtrædelsen, dvs. at det noteres på sagen inden oversendelse til sagsbehandling.

Lodsejeren kan undtagelsesvist have fået dispensation fra klitfredningen, således at der ikke foreligger en ulovlig tilstandsændring af det pågældende areal. I givet fald vil lodsejeren være i besiddelse af skriftlig dokumentation for dispensationen. Ved alle tvivlsspørgsmål om fortolkningen af kravene skal du rette henvendelse til Kystdirektoratet.

Når du finder en mulig overtrædelse på en kontrol, **skal** Kystdirektoratet vurdere forholdet. Kystdirektoratet skal altid foretage en konkret vurdering. Kystdirektoratets vurdering indsættes i kontrolrapporten sammen med deres vurdering af overtrædelsen.

Hvis du konstaterer en overtrædelse, skal du sende informationerne til nedenstående i Kystdirektoratet

3-4.2.1	Christina Hattesen-Hangård Hanne Rungø Hilligsøe	cvj@kyst.dk hrh@kyst.dk	20 93 17 86 20 85 56 17
---------	---	--	--

Generelt:

Det er vigtigt i forhold til Kystdirektoratets efterfølgende sagsbehandling, at du tydeligt beskriver kontrollfundet, herunder hvad tilstandsændringen består i, fotodokumentation samt placering på et kort, så det kan genfindes (markblok- og marknummer eller matrikelnummer). Det vil sige, at du skal beskrive og eventuelt begrunde, hvad du har konstateret, hvor det er konstateret, hvordan forholdene på stedet er, og hvor længe forholdet evt. har stået på. Det noteres derudover, om tilstandsændringen er varig, eller om det er muligt at føre arealet tilbage til den oprindelige tilstand. Dette skal gøres for hver enkelt overtrædelse. Begrundelsen skal ledsages af billeder. Din beskrivelse af den mulige overtrædelse sendes til Kystdirektoratet, der skal lave en begrundet vurdering af hhv. alvor, omfang og varighed af overtrædelsen, som efterfølgende indsættes i høringsbrevet.

Det er vigtigt at fastslå i hvilket år tilstandsændringen er foretaget, da det kan have betydning for, hvilken ansøger, der skal sanktioneres for den eventuelle overtrædelse. Der er en generel forældelsesfrist på 4 år. Du skal således i M-kontrolskemaet i CAP-TAS indtaste dato/år for overtrædelsen jf. luftfotos eller anden dokumentation – evt. på baggrund af vurderingen fra Kystdirektoratet.

FOKUSSPØRGSMÅL TIL KONTROLBESØGET

Delkrav	Spørgsmål
LF 3-4.2.1	<ul style="list-style-type: none"> • Findes der strandbredder og/eller klitfredede arealer? Og ligger disse inden for eller uden for Natura 2000-områder? • Er der foretaget nogen ændring på arealet eller ændring i tilstanden på arealet? • Er der opført ny bebyggelse, herunder skure? • Er der opstillet campingvogne, pavilloner, hytter, sheltere og lign.? • Er der foretaget udvidelse af eksisterende bygninger? • Er der etableret befæstede stier, pladser el.lign.? • Er der etableret trapper eller andre anlæg? • Er der etableret juletræsbeplantning eller flerårige energiafgrøder? • Er der etableret ny beplantning uden for lovligt etableret have? • Er der etableret hegn på arealet? Bliver arealet afgræsset? • Er der foretaget nogen ændringer på arealet, herunder fjernet eller beskadiget træer, planter eller lignede, der har til formål at bekæmpe eller forebygge sandflugt?

- Er der kørt med motorkøretøjer eller knallerter, uden for anlagte veje? Dette er undtaget på den ubevoksede strandbred.
- Anvendes arealet til camping? Er der opstillet telte, bænke eller faste indretninger?
- Er der foretaget gravearbejde på arealet?
- Er der afbrændt materiale, vegetation, kvas eller lignende på arealet? Dette er undtaget på den ubevoksede strandbred.
- Hvor er tilstandsændringen foretaget? Mark, markblok, matrikel
- Hvilken udbredelse har tilstandsændringen? Længde, bredde, m²?
- Hvor stort et område af det oprindelige naturareal er påvirket af tilstandsændringen?
- Hvornår er tilstandsændringen foretaget?
- Er det muligt at føre arealet tilbage til den oprindelige tilstand?
- Er der evt. søgt dispensation til tilstandsændringen?

YDERLIGERE OPLYSNINGER TIL HØRINGSBREVET

Vurdering af omfang og varighed kan understøttes med kortmateriale i IMK. Ligeledes kan varigheden af overtrædelsen evt. også vurderes ud fra luftfotos.

RETNINGSLINJER FOR VURDERING AF OVERTRÆDELSER

Kystdirektoratet skal altid vurdere betydningen af overtrædelsen i forhold til formålet med delkravet.

Det er Kystdirektoratet, der afgør, om der er sket en overtrædelse af de nationale regler, og det er således også Kystdirektoratet, der foretager vurderingen af hhv. alvor, omfang og varighed, som danner grundlag for Landbrugsstyrelsens bedømmelse af en konditionalitetsovertrædelse.

I bedømmelsen lægges der vægt på hvorvidt overtrædelsen er sket inden for Natura 2000-områder på arealer, der er kortlagt som habitatnatur, potentielt levested for arter og/eller potentiel ynglelokalitet for fugle. En overtrædelse er som udgangspunkt mere alvorlig, hvis den sker inden for denne type arealer.

Delkrav LF 3-4.2.1

Alvor

Generelt:

Den endelige bedømmelse af alvoren af overtrædelsen skal altid bero på en samlet vurdering af det konkrete forhold, fx om der er fjernet flere eller større beskyttede områder af flere omgange, så risikoen for påvirkning af alle naturligt forekommende vilde fugle har været betydelig eller der har været risiko for at skade den biologiske diversitet i området.

Ved vurderingen af alvoren af en overtrædelse kan der som udgangspunkt indgå, en vurdering af byggeriets art, størrelse og placering i landskabet, samt om det er nye bygninger eller udvidelser eller ændringer af eksisterende. For øvrige forhold vurderes alvor efter arten af forholdet I bedømmelsen af alvor kan desuden indgå, hvorvidt tilstanden kan reableres, delvist reableres eller slet ikke reableres.

Omfang	Omfanget af en overtrædelse fastslås navnlig under hensyntagen til, hvor stort arealet med det ulovlige forhold udgør i alt, og hvor meget arealet udgør af det konkrete beskyttede område.
Varighed	Varigheden af en overtrædelse kan som udgangspunkt vurderes ud fra hvor længe misligholdelsen har fundet sted.

Eksempler på formildende og skærpende omstændigheder

Formildende	Udgangspunkt (hovedregel)	Skærpende
<p>Tilstandsændringen udgør en lille del af den samlede naturtype.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Den oprindelige tilstand kan reetableres hurtigt eller straks. 	<p>Der er foretaget en tilstandsændring uden for Natura2000</p> <ul style="list-style-type: none"> • Der er foretaget en tilstandsændring inden for klitfredningen 	<ul style="list-style-type: none"> • Der er foretaget en tilstandsændring inden for Natura2000 • Tilstandsændringen udgør en stor del af/ hele den samlede naturtype • Tilstandsændringen er irreversibel.

LF 3-4.3 – BESKYTTELSE AF AREALER INDEN FOR STRANDBESKYTTELSESLINJEN

- tidligere KO-krav 1.25

DELKRAV

3-4.3.1	Der må ikke foretages ændring i tilstanden af strandbredder eller af andre arealer, der ligger mellem strandbredden og strandbeskyttelseslinjen.
---------	--

UNDTAGELSER TIL KRAVET

Kravet gælder ikke for:

- landbrugsmæssig drift bortset fra tilplantning,
- genplantning af skovarealer og beplantning i lovligt eksisterende haver,
- sædvanlig hegning på jordbrugsejendomme,
- bestående forsvarsanlæg, der anvendes til forsvarsformål,
- mindre vedligeholdelsesarbejder på bygninger, herunder udskiftning af vinduer og tage m.v., når bygningshøjden ikke derved forøges eller kun forøges i ubetydeligt omfang,
- byggeri, der er erhvervmæssigt nødvendigt for den pågældende ejendoms drift som landbrugs- eller skovbrugsejendom eller for udøvelsen af fiskerierhvervet, og som opføres i umiddelbar tilknytning til eksisterende bygninger, idet der dog kræves miljøministerens tilladelse, for så vidt angår de nævnte bygningers nærmere beliggenhed og ydre udformning,
- arealoverførsel i jordbrugserhvervet eller salg af jordlodder på op til 2 ha i jordbrugserhvervet,
- plantning af få enkeltstående træer uden for haver,
- kyststrækninger, der er klitfredede, jf. §§ 8 og 9, og
- læskure til græssende dyr til brug for kogræsserlav og tilsvarende foreninger og til dyrehold i forbindelse med naturpleje, jf. naturbeskyttelseslovens § 15 a, stk. 5.
- en bolig genopføres på en lovligt eksisterende sokkel, hvis boligen har samme dimensioner som den bolig, den erstatter.

Placering af læskure som nævnt ovenfor, må kun ske efter forudgående anmeldelse. Anmeldelse skal overholde betingelserne i naturbeskyttelseslovens § 15 a, stk. 5.

Anmelderordningen kan benyttes af kogræsserlaug og lignende private foreninger, der har et fællesskab om udegående, græssende husdyr – uanset om der er tale om et egentligt naturplejeformål.

Landbruget har også mulighed for at anvende anmelderordningen, når landbruget kan dokumentere, at dyrene anvendes til naturplejeformål. Det kan f.eks. være ved en plejeaftale med staten eller kommunen.

Mindre bygninger, anlæg og installationer, der ligger i tilknytning til boligen og højst 15 meter fra denne kan uden dispensation opsættes, såfremt der er tale om en lovligt etableret have. Eksempelvis en terrasse i niveau med og i sammenhæng med beboelse, et gyngestativ, højbede og en sandkasse og andre legeredskaber samt et mindre skur på op til 10 m², medmindre der allerede lovligt er opført et skur i

tilknytning til boligen. På tilsvarende måde kan der opføres et mindre drivhus på op til 10 m² i forbindelse med helårsbeboelse.

Der er endvidere en række undtagelser for havne, der er lokalplanlagte til havneformål.

FORMÅL

LF 3-4.3.1	Formålet er at beskytte levestederne for alle naturligt forekommende vilde fugle i EU. Formålet er desuden at bidrage til at sikre den biologiske diversitet ved at bevare naturtyperne og de vilde dyr og planter, der er omfattet af habitatdirektivet, herunder opretholde eller genoprette en gunstig bevaringsstatus for naturtyper og vilde dyre- og plantearter af fællesskabsbetydning.
------------	--

KRAVETS INDHOLD

Kontrollen af dette krav vedrører kun arealer inden for strandbeskyttelseslinjen².

Der må ikke foretages ændring i tilstanden af strandbred og andre arealer, der ligger mellem strandbredden og strandbeskyttelseslinjen.

På strandbredder eller på andre arealer, der ligger mellem strandbredden og strandbeskyttelseslinjen må der f.eks. ikke placeres bebyggelse, ske beplantning eller terrænændringer, etableres hegn eller placeres campingvogne og lign., og der må ikke foretages udstykning, matrikulering eller arealoverførsel, hvorved der fastlægges skal.

Kystdirektoratet er ressortmyndighed for strandbeskyttede arealer, jf. naturbeskyttelseslovens § 15. På grund af den tætte sammenhæng mellem konditionalitetskravene og de nationale regler skal du kontakte Kystdirektoratet og lade dem foretage vurderingen af, om tilstandsændringen er omfattet af konditionalitet, hvis du finder en mulig overtrædelse af dette krav.

I forhold til kontrol af konditionalitet på strandbeskyttede arealer lægger Landbrugsstyrelsen et kort, hvor strandbeskyttelseslinje kan ses, på IMK. KO-kontrollen foretages på baggrund af dette kort. Hvis arealet er fejlregistreret som strandbeskyttet i IMK, vil landmanden kunne gøre Landbrugsstyrelsen opmærksom herpå. Landbrugsstyrelsen undersøger derefter forholdet hos Kystdirektoratet, da det kun er Kystdirektoratet, der kan afgøre, om der er fejl i registreringen. I givet fald vil det konstaterede forhold ikke blive sanktioneret. På samme måde, hvis landbruger har fået dispensation fra strandbeskyttelsen, således at der ikke foreligger en ulovlig tilstandsændring af det pågældende areal. I givet fald vil landmanden være i besiddelse af skriftlig dokumentation for dispensationen. I tvivlstilfælde kontaktes Kystdirektoratet.

---

² Linjen er som hovedregel 300 meter. Beskyttelseszonen er dog mindre på en række kyststrækninger, hvor der er bebyggelse. Strandbeskyttelseslinjen er registreret i matrikelregisteret og er noteret i tingbogen for den pågældende ejendom.

Konditionalitetskravet pålægger nationale regler, som i sin helhed bidrager til implementeringen af habitat- og fuglebeskyttelsesdirektiverne. Der er ikke i de nationale regler hjemmel til at sondre mellem, hvorvidt en overtrædelse af naturbeskyttelseslovens § 15 medfører/ikke medfører en negativ påvirkning af levestederne for alle naturligt forekommende vilde fugle i området. Der er tale om en beskyttelse, der sikrer en generel friholdelse af kystområderne for tilstandsændringer. Hermed varetages landskabelige, biologiske og rekreative hensyn. Det er således ikke muligt inden for rammerne af de nationale regler at inddrage en helhedsvurdering, som bygger på, om der sker en forstyrrelse af de "økologiske krav" til fugles levesteder. Det er således nødvendigt, at Kystdirektoratet foretager vurderingen af, om der i hvert enkelt tilfælde er sket en overtrædelse af reglerne.

Der skal i kontrolsituationen skelnes imellem, om ansøgers arealer er beliggende inden for eller uden for Natura 2000 områder.

Eksempler på handlinger, der er omfattet af forbuddet mod tilstandsændringer inden for strandbeskyttelseslinjen, og som generelt er vurderet til potentielt at kunne stride mod habitatdirektivet og/eller fuglebeskyttelsesdirektivet.

Både inden for og uden for Natura 2000-områder:

- Permanente terrænændringer.
- Etablering af nye veje og stier uden for dyrkede arealer.
- Tilplantning uden for eksisterende haver og læhegn.
- Opførelse af større byggeri og anlæg uden for eksisterende byggefelt

Inden for Natura 2000-områder på arealer, der er kortlagt som habitatnatur, potentielt levested for arter og/eller potentiel ynglelokalitet for fugle:

- Enhver terrænændring.
- Enhver tilplantning.
- Enhver opførelse af bebyggelse.
- Enhver placering af anlæg.
- Enhver etablering af befæstede arealer.
- Enhver etablering og ændring af stier og veje.
- Placering af campingvogne, skurvogne og lignende.

Eksemplerne er ikke en udtømmende liste over overtrædelser.

Kystdirektoratet skal i hvert enkelt tilfælde kontaktes for afklaring af evt. overtrædelser i konkrete sager.

KRAVETS RELEVANS

Kravet er relevant at kontrollere hele året, dog har kravet en begrænset geografisk udbredelse til de konkrete beskyttede arealer. Hvis ansøger ikke har arealer inden for strandbeskyttelseslinjen, så er kravet ikke relevant.

KONTROLMETODE

For at kunne gennemføre kontrollen på stedet, skal du have sikret dig viden om området og dets naturforhold (strandbredder og andre arealer, der ligger mellem strandbredden og

strandbeskyttelseslinjen), gerne tilbage i tiden, for eventuelt at kunne identificere ændringer. Anvend derfor gerne billedmaterialet fra flere år i IMK i forbindelse med forberedelsen af kontrollen.

Ved dette krav kan du anvende kortlaget "Strandbeskyttelseslinje". Kontrollen foretages på baggrund af dette kort.

Der skal i kontrolsituationen skelnes imellem, om arealerne er beliggende inden for eller uden for Natura 2000-områder.

Overtrædelsen består i selve indgrebet, som forårsager den ulovlige tilstandsændring, og således ikke den fortsatte drift/dyrkning af det beskyttede areal. Du skal derfor forholde dig til, hvornår det pågældende indgreb har fundet sted. Der er en generel forældelsesfrist på 4 år. Du skal således i M-kontrolskemaet i CAP-TAS indtaste dato/år for overtrædelsen.

Hvis du konstaterer en tilstandsændring i et Natura 2000 område, skal du ved beskrivelsen af overtrædelsen foretage en vurdering af, om tilstandsændringen er foretaget i hhv. fuglebeskyttelsesområde eller i et habitatområde eller i et eventuelt overlap imellem de to områder. Dette fastlægger du ved at tilvælge førnævnte kortlag i IMK (hhv. "Fuglebeskyttelse" og "Habitat" under kortlaget "Natura 2000"). Beskrivelsen af, i hvilket område den potentielle overtrædelse er foretaget skal indgå i den objektive beskrivelse af overtrædelsen, dvs. at det noteres på sagen inden oversendelse til sagsbehandling.

Lodsejeren kan undtagelsesvist have fået dispensation, således at der ikke foreligger en ulovlig tilstandsændring af det pågældende areal. I givet fald vil lodsejeren være i besiddelse af skriftlig dokumentation for dispensationen. Ved alle tvivlsspørgsmål om fortolkningen af kravene skal du rette henvendelse til Kystdirektoratet.

Når du finder en mulig overtrædelse på en kontrol, **skal** Kystdirektoratet vurdere forholdet. Kystdirektoratet skal altid foretage en konkret vurdering. Kystdirektoratets vurdering indsættes i kontrolrapporten sammen med deres vurdering af overtrædelsen.

Hvis du konstaterer en overtrædelse, skal du sende informationerne til nedenstående i Kystdirektoratet

LF 3-4.3.1	Christina Hattesen-Hangård Hanne Rungø Hilligsøe	cvj@kyst.dk hrh@kyst.dk	<u>20 93 17 86</u> <u>20 85 56 17</u>
------------	---	--	--

Generelt:

Det er vigtigt i forhold til Kystdirektoratets efterfølgende sagsbehandling, at du tydeligt beskriver kontrolfundet, herunder hvad tilstandsændringen består i, fotodokumentation samt placering på et kort, så det kan genfindes (markblok- og marknummer eller matrikelnummer). Det vil sige, at du skal beskrive og eventuelt begrunde, hvad du har konstateret, hvor det er konstateret, hvordan forholdene på stedet er, og hvor længe forholdet evt. har stået på. Det noteres derudover, om tilstandsændringen er varig, eller om det er muligt at føre arealet tilbage til den oprindelige tilstand. Dette skal gøres for hver enkelt overtrædelse.

Begrundelsen skal ledsages af billeder. Din beskrivelse af den mulige overtrædelse sendes til Kystdirektoratet, der skal lave en begrundet vurdering af hhv. alvor, omfang og varighed af overtrædelsen, som efterfølgende indsættes i høringsbrevet.

Det er vigtigt at fastslå i hvilket år tilstandsændringen er foretaget, da det kan have betydning for, hvilken ansøger, der skal sanktioneres for den eventuelle overtrædelse. Overtrædelsen registreres i det år, hvor overtrædelsen er sket jf. luftfotos eller anden dokumentation – evt. på baggrund af vurderingen fra Kystdirektoratet.

FOKUSSPØRGSMÅL TIL KONTROLBESØGET

Delkrav	Spørgsmål
LF 3-4.3.1	<ul style="list-style-type: none"> • Findes der strandbeskyttede arealer på bedriften? Og ligger disse inden for eller uden for Natura 2000-områder? • Er der foretaget nogen ændring på arealet eller ændring i tilstanden på arealet? • Er der etableret hegn på arealet? • Er der opført ny bebyggelse, herunder skure? • Er der opstillet campingvogne, pavilloner, hytter, sheltere og lign.? • Er der foretaget udvidelse af eksisterende bygninger? • Er der etableret befæstede stier, pladser el.lign.? • Er der etableret trapper eller andre anlæg? • Er der etableret juletræsbeplantning eller flerårige energiafgrøder? • Er der etableret ny beplantning uden for lovligt etableret have? • Er der foretaget permanente terrænændringer? • Hvor er tilstandsændringen foretaget? Mark, markblok, matrikel • Hvilken udbredelse har tilstandsændringen? Længde, bredde, m²? • Hvor stort et område af det oprindelige naturareal er påvirket af tilstandsændringen? • Hvornår er tilstandsændringen foretaget? • Er det muligt at føre arealet tilbage til den oprindelige tilstand? • Er der evt. søgt dispensation til tilstandsændringen?

YDERLIGERE OPLYSNINGER TIL HØRINGSBREVET

Vurdering af omfang og varighed kan understøttes med kortmateriale i IMK. Ligeledes kan varigheden af overtrædelsen evt. også vurderes ud fra luftfotos.

EKSEMPLER PÅ OVERTRÆDELSER

Overtrædelse af delkrav LF 3-4.3.1:

- Placering af shelter inden for strandbeskyttelseslinjen
- Shelteret er opført inden for de sidste 4 år
- Kystdirektoratet skal vurdere alvor, omfang og varighed

RETNINGSLINJER FOR VURDERING AF OVERTRÆDELSER

Kystdirektoratet skal altid vurdere betydningen af overtrædelsen i forhold til formålet med delkravet.

Det er Kystdirektoratet, der afgør, om der er sket en overtrædelse af de nationale regler, og det er således også Kystdirektoratet, der foretager vurderingen af hhv. alvor, omfang og varighed, som danner grundlag for Landbrugsstyrelsens bedømmelse af en konditionalitetsovertrædelse.

I bedømmelsen lægges der vægt på hvorvidt overtrædelsen er sket inden for Natura 2000-områder på arealer, der er kortlagt som habitatnatur, potentielt levested for arter og/eller potentiel ynglelokalitet for fugle. En overtrædelse er som udgangspunkt mere alvorlig, hvis den sker inden for denne type arealer.

Delkrav LF 3-4.3.1

Alvor

Generelt:

Den endelige bedømmelse af alvoren af overtrædelsen skal altid bero på en samlet vurdering af det konkrete forhold, fx om der er fjernet flere eller større beskyttede områder af flere omgange, så risikoen for påvirkning af alle naturligt forekommende vilde fugle har været betydelig, eller der har været risiko for at skade den biologiske diversitet i området.

Delkrav 1: Ved vurderingen af alvoren af en overtrædelse kan der som udgangspunkt indgå en vurdering af byggeriets art, størrelse og placering i landskabet, samt om det er nye bygninger eller udvidelser eller ændringer af eksisterende. For øvrige forhold vurderes alvor efter indgrebets arealmæssige eller fysiske omfang. Hvor reetablering, fx ved større terrænændringer, ikke er

	mulig eller kun kan ske over meget lang tid, vurderes overtrædelsen til at være væsentlig eller have meget stor effekt.
Omfang	Omfanget af en overtrædelse fastslås navnlig under hensyntagen til, hvor stort arealet med det ulovlige forhold udgør i alt, og hvor meget arealet udgør af det konkrete beskyttede område.
Varighed	Varigheden af en overtrædelse kan som udgangspunkt vurderes ud fra hvor længe misligholdelsen har fundet sted.

Eksempler på formildende og skærpende omstændigheder

Formildende	Udgangspunkt (hovedregel)	Skærpende
<ul style="list-style-type: none"> • Tilstandsændringen udgør en lille del af den samlede naturtype • Tilstandsændringen er hurtig reversibel 	<ul style="list-style-type: none"> • Der er foretaget en tilstandsændring uden for Natura 2000 område • Der er foretaget en tilstandsændring inden for strandbeskyttelseslinjen 	<ul style="list-style-type: none"> • Der er foretaget en tilstandsændring inden for Natura 2000 område • Tilstandsændringen udgør en stor del af/ hele den samlede naturtype • Tilstandsændringen er irreversibel.

LF 3-4.4 – BESKYTTELSE AF AREALER I YDRE KOGE I TØNDERMARSKEN

- tidligere KO-krav 1.26

DELKRAV

3-4.4.1	Der må ikke: a. Opføres yderligere bebyggelse i området eller foretages væsentlige om- og tilbygninger til eksisterende bebyggelse, b. Etableres andre faste konstruktioner og anlæg end bygninger c. Etableres nye vejanlæg, medmindre særlige forhold taler for det.
3-4.4.2	Der må ikke foretages terrænændring, herunder ved udnyttelse af forekomster i jorden, afgravning eller opfyldning.
3-4.4.3	Der må ikke plantes eller sås træer og buske.
3-4.4.4	Vedvarende græsarealer skal opretholdes som græsland med afgræsning.
3-4.4.5	Vedvarende græsarealer må ikke omlægges eller drænes. Overfladegrøbling samt anlæg og vedligeholdelse af kanaler og grøfter må kun foretages uden for perioden 15/3-5/6
3-4.4.6	På vedvarende græsarealer må der ikke foretages hegning.
3-4.4.7	På vedvarende græsarealer skal hegn langs skelgrøfter være fjernet.
3-4.4.8	Gødsning af vedvarende græsarealer med handelsgødning må kun ske i hidtidigt omfang, dog højst 75 kg N pr. ha. Anvendelse af handelsgødning med fosfor og kalium er ikke tilladt.
3-4.4.9	På vedvarende græsarealer må der ikke anvendes kemiske bekæmpelsesmidler

UNDTAGELSER TIL KRAVET

Delkrav 1-3 gælder for alle arealer omfattet af loven, mens delkrav 4-9 kun gælder for vedvarende græsarealer.

Delkrav 1: Der kan opføres bebyggelse, der er erhvervsmæssig nødvendig for driften af en landbrugsejendom. Bygningen må ikke tjene til svinefarm, pelsdyravl, fjerkræfarm eller væksthushavtneri, og højden må ikke overstige 8,5 m. Bebyggelsens placering, fremtræden og omfang skal godkendes af kommunalbestyrelsen.

Visse former for byggeri er tilladt. Det kræver dog en myndighedsbehandling, inden byggeriet opføres, fordi placering skal godkendes. I denne myndighedsbehandling vil der potentielt være mulighed for at forhindre byggeriets placering i området, hvis placeringen vil skade beskyttelsesinteresserne det pågældende sted.

Delkrav 2: Delkrav 2 gælder ikke for:

- 1) havearealer,
- 2) vedligeholdelse af diger i området og nødvendig klæggravning til reparation af diger i Tøndermarsken,
- 3) sædvanlige dyrkningsmæssige foranstaltninger på landbrugsarealer, herunder etablering og vedligeholdelse af grøblerender samt vedligeholdelse af vandhuller,

- 4) etablering af bevandingskanaler og skelgrøfter samt vedligeholdelse af grøfter, kanaler og vandløb eller
 5) den nødvendige vedligeholdelse af veje.

Delkrav 3: Kommunalbestyrelsen kan som plejeforanstaltning fjerne selvsåede træer og buske. Kravet gælder ikke for arealer, der benyttes som havearealer i tilknytning til bebyggelse.

Delkrav 4: Slæt må dog foretages efter den 15. juni.

Delkrav 6: Delkrav 6 gælder ikke:

- hegning, der er nødvendig af hensyn til digernes sikkerhed, eller hegning langs veje, afvandings- og vandingsforsyningskanaler samt langs landegrænsen.
- nødvendig hegning ved led samt etablering og vedligeholdelse af fangfolde.
- hegning omkring flere fenner, såfremt hegningen omfatter mindst 8 fenner og et areal på mindst 20 ha.
- midlertidig hegning, hvor hegnet kun er opsat et år, og der herefter følger en periode på mindst et år uden hegn.

Kommunalbestyrelsen kan i særlige tilfælde efter høring af de berørte parter meddele tidsbegrænsede dispensationer fra hegningsforbuddet, for eksempel hvor veterinærhygiejniske, forureningsmæssige eller andre ganske særlige forhold gør dette nødvendigt

Delkrav 7: Delkrav 7 gælder ikke hegning, der er nødvendig af hensyn til digernes sikkerhed, eller hegning langs veje, afvandings- og vandingsforsyningskanaler samt langs landegrænsen. Delkrav 7 gælder heller ikke for nødvendig hegning ved led samt etablering og vedligeholdelse af fangfolde.

FORMÅL

LF 3-4.4	<p>Formålet er at beskytte levestederne for alle naturligt forekommende vilde fugle i EU.</p> <p>Formålet er desuden at bidrage til at sikre den biologiske diversitet ved at bevare naturtyperne og de vilde dyr og planter, der er omfattet af habitatdirektivet, herunder opretholde eller genoprette en gunstig bevaringsstatus for naturtyper og vilde dyre- og plantearter af fællesskabsbetydning.</p>
----------	---

KRAVETS INDHOLD

Vær opmærksom på de arealmæssige begrænsninger for disse krav, da de alene gælder i forhold til arealer, der er omfattet af lov om beskyttelse af de ydre koge i Tøndermarsken. Det drejer sig om følgende arealer:

1. Ny Frederikskog, bortset fra udlagte byzonearealer og parcelhusområdet beliggende i landzone syd for Højer by.
3. Gammel Frederikskog.
4. Rudbøl Kog.
5. Arealerne inden for ådigerne ved Vidåen fra Møllehusvej til Højer Sluse og ved Sønderåen fra jernbanedæmningen Tønder-Suder Lugum.
6. Ådiger, der afgrænser det område, der er nævnt i nr. 4.
7. Højer dige.
8. Den vestlige side af diget fra Højer til Rudbøl indtil kørebanen.

Miljøstyrelsen er ressortmyndighed for lovgivningen, men det er Tønder Kommune, der påser overholdelsen af Tøndermarskloven og de forskrifter, der fastsættes i medfør af loven.

På grund af den tætte sammenhæng mellem konditionalitetskravene og de nationale regler skal du orientere Tønder kommune, hvis du finder en overtrædelse af krav med ophæng i Tøndermarkslovgivningen beskrevet i denne faginstruks. Tønder Kommune skal også behandle overtrædelsen efter de nationale regler.

Du skal ikke kontakte Tønder Kommune, inden du gennemfører kontrollen, men inden du fastslår, om der er en overtrædelse.

KRAVETS RELEVANS

Kravet er relevant at kontrollere hele året, dog har kravet en begrænset geografisk udbredelse til de konkrete beskyttede arealer. Se mere under afsnittet "Kravets indhold".

KONTROLMETODE

For at kunne gennemføre kontrollen på stedet, skal du have sikret dig viden om området og dets forhold, gerne tilbage i tiden, for eventuelt at kunne identificere ændringer. Anvend derfor gerne billedmaterialet fra flere år i IMK i forbindelse med forberedelsen af kontrollen.

Ved dette krav kan du anvende kortlaget "De ydre koge". Kontrollen foretages på baggrund af dette kort.

Overtrædelsen består i selve indgrebet, som forårsager den ulovlige tilstandsændring, og således ikke den fortsatte drift/dyrkning af det beskyttede areal. Du skal derfor forholde dig til, hvornår det pågældende indgreb har fundet sted. Der er en generel forældelsesfrist på 4 år. Du skal således i M-kontrolskemaet i CAP-TAS indtaste dato/år for overtrædelsen.

Hvis du konstaterer en tilstandsændring i et Natura 2000 område, skal du ved beskrivelsen af overtrædelsen foretage en vurdering af, om tilstandsændringen er foretaget i hhv. fuglebeskyttelsesområde eller i et habitatområde eller i et eventuelt overlap imellem de to områder. Dette fastlægger du ved at tilvælge førnævnte kortlag i IMK (hhv. "Fuglebeskyttelse" og "Habitat" under kortlaget "Natura 2000"). Beskrivelsen af, i hvilket område den potentielle overtrædelse er foretaget skal indgå i den objektive beskrivelse af overtrædelsen, dvs. at det noteres på sagen inden oversendelse til sagsbehandling.

Hvis du konstaterer en overtrædelse, skal du sende informationerne til nedenstående:

LF 3-4.4	Tønder kommune	teknisk@toender.dk	74 92 92 92
	Kirsten Kerrigan	kke@toender.dk	74 92 91 99

FOKUSSPØRGSMÅL TIL KONTROLBESØGET

Delkrav	Spørgsmål
LF 3-4.4.1	<ul style="list-style-type: none"> • Findes der ydre koge på bedriften? • Er der opført yderligere bebyggelse eller foretaget ændringer i den eksisterende bebyggelse? • Er der foretaget terrænændringer? • Er der blevet sået på arealet eller plantet træer eller buske på arealet? • Er arealerne fortsat græsarealer, der afgræsses? • Er arealerne blevet omlagt til anden form for drift? • Er arealerne blevet drænet? • Er der vedligeholdt eller anlagt kanaler og grøfter inden for perioden 15. marts til 5. juni?
–	<ul style="list-style-type: none"> • Er der blevet opsat hegn på arealet? Eksisterende hegn skal fjernes ved istandsættelser.
LF 3-4.9	<ul style="list-style-type: none"> • Er arealet blevet gødsket og i så fald hvor meget? Arealet må kun gødskes i hidtidigt omfang og må ikke overstige 75 kg N pr. ha. Det er ikke tilladt at anvende handelsgødning med fosfor og kalium. • Er der anvendt kemiske bekæmpelsesmidler? • Hvor er tilstandsændringen foretaget? Mark, markblok, matrikel • Hvilken udbredelse har tilstandsændringen? Længde, bredde, m²? • Hvor stort et område af det oprindelige naturareal er påvirket af tilstandsændringen? • Hvornår er tilstandsændringen foretaget? • Er det muligt at føre arealet tilbage til den oprindelige tilstand? • Er der evt. søgt dispensation til tilstandsændringen?

YDERLIGERE OPLYSNINGER TIL HØRINGSBREVET

Vurdering af omfang og varighed kan understøttes med kortmateriale i IMK. Ligeledes kan varigheden af overtrædelserne evt. også vurderes ud fra luftfotos.

RETNINGSLINJER FOR VURDERING AF OVERTRÆDELSER

Betydningen af overtrædelserne skal altid vurderes i forhold til formålet med delkravet.

Delkrav LF 3-4.4.1 – LF3-4.4.9

Alvor	<p><u>Generelt:</u></p> <p>Den endelige bedømmelse af alvoren af overtrædelsen skal altid bero på en samlet vurdering af det konkrete forhold, fx om der er opført flere eller større byggerier af flere omgange, så risikoen for påvirkning af alle naturligt forekommende vilde fugle har været betydelig eller der har været risiko for at skade den biologiske diversitet i området.</p> <p>Delkrav 1: Ved vurderingen af alvoren af en overtrædelse kan det som udgangspunkt indgå, om der er foretaget ombygning, tilbygning/nye vejanlæg eller nybygning/andre nye anlæg af faste konstruktioner. Der skal foretages en vurdering af byggeriets art, størrelse og placering i landskabet. Ombygninger uden fast konstruktion vurderes mildere end faste konstruktioner.</p> <p>Delkrav 2: Vurderes efter karakteren af terrænændringen. Mindre terrænændringer uden til- eller fraførsel af materiale vurderes mildt</p> <p>Delkrav 3: Vurderes efter påvirkning af landskabet og de biologiske forhold. Plantning af større træer vurderes som en større ændring.</p> <p>Delkrav 4-9: Vurderes efter muligheden for reversibilitet.</p>
Omfang	Omfanget af en overtrædelse fastslås navnlig under hensyntagen til, hvor stort arealet med det ulovlige forhold udgør i alt, og hvor meget arealet udgør af det konkrete beskyttede område.
Varighed	Varigheden af en misligholdelse vurderes som udgangspunkt ud fra hvor længe misligholdelsen har fundet sted.

Eksempler på formildende og skærpende omstændigheder

Formildende	Udgangspunkt (hovedregel)	Skærpende
<ul style="list-style-type: none"> • Tilstandsændringen udgør en lille del af den samlede naturtype • Ombygninger uden fast konstruktion • Mindre terrænændringer uden til- eller fraførsel af materiale • Tilstandsændringen er hurtig reversibel 	<ul style="list-style-type: none"> • Der er foretaget en tilstandsændring i de ydre koge 	<ul style="list-style-type: none"> • Tilstandsændringen udgør en stor del af/ hele den samlede naturtype • Nye bygninger og andre nyanlæg af faste konstruktioner • Større terrænændring med til- eller fraførsel af materiale • Plantning af mange træer • Etablering af dominerende hegn • Tilstandsændringen er irreversibel.

LF 3-4.5 – BESKYTTELSE AF FREDSKOVSPLOMTE AREALER

- tidligere KO-krav 1.29

DELKRAV

LF 3-4.5.1	For det enkelte fredskovsplomtige areal gælder, at dyrehold er forbudt.
LF 3-4.5.2	På fredskovsplomtige arealer må der ikke opføres bygninger, etableres anlæg, gennemføres terrænændringer eller anbringes affald.
LF 3-4.5.3	Søer, moser, heder, strandenge eller strandsumpe, ferske enge og biologiske overdrev, der hører til fredskov, og som ikke er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3, fordi de er mindre end de deri fastsatte størrelsesgrænser, må ikke dyrkes, afvandes, tilplantes eller på anden måde ændres. Forbuddet gælder også vandløb, som ikke er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3, fordi de ikke er udpeget som beskyttede.

UNDTAGELSER TIL KRAVET

Delkrav 1: Delkrav 1 gælder ikke på arealer, der lovligt kan holdes uden træbevoksning og på fredskovsplomtige arealer i en nationalpark omfattet af en tilladelse efter lov om naturbeskyttelse.

Det enkelte fredskovsplomtige areal kan anvendes på følgende måde:

1) Stævningsdrift og skovgræsning må tilsammen omfatte op til 10 pct. af arealet. Hegning til skovgræsning må ikke forringe mulighederne for offentlig færdsel og ophold.

Det enkelte fredskovsplomtige areal kan holdes uden træbevoksning i følgende tilfælde:

- 1) Når det er nødvendigt for skovdriften.
- 2) Når det bestemmes i en fredning efter lov om naturbeskyttelse eller lov om bygningsfredning.
- 3) Marker og klitter, så længe anvendelsen ikke ændres.
- 4) Åbne naturarealer kan etableres på op til 10 pct. af arealet. Der kan etableres 10 pct. ud over de arealer, der ved lovens ikrafttræden lovligt var uden træbevoksning.

Når særlige grunde taler for det, kan der dispenseres fra bestemmelserne.

Delkrav 2: Delkrav 2 gælder ikke for:

- 1) byggeri, arbejdsskure på op til 10 m², anlæg eller terrænændringer, som er nødvendige for skovdriften,
- 2) spejderhytter, skovbørnehaver og lignende byggeri, der særligt tilgodeser børns og unges friluftsliv.

Miljøministeren skal godkende udseende og beliggenhed af arbejdsskure.

Forbuddet mod at anbringe affald omfatter tilfældig, uorganiseret henkastning af overflødige genstande. Skoven skal således ikke tjene til at aftage f.eks. byggeaffald eller restprodukter fra forskellig industrivirksomhed. Der er dog mulighed for at anvende byggeaffald og lignende i forbindelse med anlæg af

skovveje. Det kan dog kun ske, hvis materialet opfylder betingelserne i bekendtgørelse om genanvendelse af restprodukter og jord til bygge og anlægsarbejder.

Når særlige grunde taler for det, kan der dispenseres fra bestemmelserne.

Delkrav 3 om vandløb: Forbuddet i delkrav 3 gælder ikke for sædvanlige vedligeholdelsesarbejder i vandløb.

Når særlige grunde taler for det, kan der dispenseres fra bestemmelserne.

FORMÅL

3-4.2.1	Formålet er at beskytte levestederne for alle naturligt forekommende vilde fugle i EU. Formålet er desuden at bidrage til at sikre den biologiske diversitet ved at bevare naturtyperne og de vilde dyr og planter, der er omfattet af habitatdirektivet, herunder opretholde eller genoprette en gunstig bevaringsstatus for naturtyper og vilde dyre- og plantearter af fællesskabsbetydning.
---------	--

KRAVETS INDHOLD

I forhold til kontrol af konditionalitet på fredskovspligtige arealer omfatter kontrollen kun fredskovspligtige arealer, hvortil der er anmodet om støtte efter hhv. art. 21, stk. 1, litra a, art. 30, eller art. 34 i forordning 1305/2013. Disse arealer fremgår af IMK og ansøgers Fællesskema med afgrødekoderne:

- 589 (Bæredygtig skovdrift)
- 590 (Bæredygtig skovdrift i Natura 2000-område)
- 577 (Skov med biodiversitetsformål).

Hvis arealet er fejlregistreret som fredskovsareal i IMK, vil landbruger kunne gøre Landbrugsstyrelsen opmærksom herpå, og det konstaterede forhold vil i dette tilfælde ikke blive sanktioneret. På samme måde, hvis landbruger har fået dispensation efter fredskovsbeskyttelsen, således at der ikke foreligger et ulovligt forhold på det pågældende areal. I givet fald vil landbruger være i besiddelse af skriftlig dokumentation for dispensationen. I tvivlstilfælde kontaktes Miljøstyrelsen.

Langt den største del af de danske private skove og alle offentlige skove er fredskovspligtige (fredskov). Fredskovspligten blev indført for mere end 200 år siden for at sikre Danmarks forsyning med træ, efter at næsten al skov i landet var blevet ryddet.

Fredskovspligtige arealer skal drives efter skovlovens regler. Det er ejerens pligt at sikre, at skovloven overholdes.

Fredskovspligtige arealer skal bestå af træer, som danner eller som inden for et rimeligt tidsrum vil danne sluttet skov af højstammede træer. Det enkelte fredskovspligtige areal kan dog holdes uden træbevoksning, når det er nødvendigt for skovdriften, det er bestemt i en fredning, er marker eller klitter, så længe anvendelsen ikke ændres, eller udgør op til 10 % af arealet. I de nævnte tilfælde kan være dyrehold, som ellers er forbud imod. Der kan etableres 10 % ud over de arealer, der ved lovens

ikrafttræden lovligt var uden træbevoksning. Søer, moser, heder, strandenge mv., der hører til fredskov, og som ikke er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3, fordi de er mindre end de deri fastsatte størrelsesgrænser, må ikke dyrkes, afvandes, tilplantes eller på anden måde ændres.

Fredskovspligten følger ejendommen. Det betyder, at ny ejer altid overtager fredskovspligten ved køb af ejendommen. Fredskovspligten går forud for andre rettigheder, og bortfalder ikke, hvis ejendommen kommer på tvangsauktion. Fredskovspligten og ændringer heraf registreres i matriklen på de berørte ejendomme.

Miljøstyrelsen administrerer skovloven og kan dermed rådgive om og træffe afgørelse i henhold til skovloven i konkrete sager. På grund af den tætte sammenhæng mellem konditionalitetskravene og de nationale regler, skal du altid kontakte Miljøstyrelsen og lade dem foretage vurderingen af, om en given handling er i strid med skovloven og/eller om der kan dispenseres. På samme måde vil det være en konkret vurdering, om en given handling vil forstyrre eller forringe de udpegede naturtyper, arter og fugle inden for et Natura 2000-område samt levesteder for fugle udenfor Natura 2000-områder.

Du skal ikke nødvendigvis kontakte Miljøstyrelsen, inden du gennemfører kontrollen, men du skal altid kontakte Miljøstyrelsen, inden du fastslår, om der er en overtrædelse, da det er Miljøstyrelsen der skal vurdere, om der er tale om en overtrædelse af skovloven.

Du skal **altid** orientere Miljøstyrelsen om overtrædelser af kravet. Overtrædelsen skal også behandles efter de nationale regler.

KRAVETS RELEVANS

Kravet er relevant at kontrollere hele året, dog har kravet en begrænset geografisk udbredelse. Kontrollen omfatter således kun visse fredskovspligtige arealer, hvortil der er anmodet om støtte. Disse arealer fremgår af ansøgers Fællesskema og IMK med afgrødekoderne:

- 589 (Bæredygtig skovdrift),
- 590 (Bæredygtig skovdrift i Natura 2000-område) og
- 577 (Skov med biodiversitetsformål)

Hvis der ikke er fredskovsarealer på bedriften er kravet ikke relevant.

KONTROLMETODE

For at kunne gennemføre kontrollen på stedet, skal du have sikret dig viden om området og dets naturforhold, gerne tilbage i tiden, for eventuelt at kunne identificere ændringer. Anvend derfor gerne billedmaterialet fra flere år i IMK i forbindelse med forberedelsen af kontrollen.

Ved dette krav kan du anvende kortlaget "Fredskov". KO-kontrollen finder sted på baggrund af dette kortlag. Kontrollen omfatter kun visse fredskovspligtige arealer, hvortil der er anmodet om støtte. Disse arealer fremgår af IMK og ansøgers Fællesskema med afgrødekoderne 589 (Bæredygtig skovdrift), 590 (Bæredygtig skovdrift i Natura 2000-område) og 577 (Skov med biodiversitetsformål).

Forbuddet mod dyrehold gælder ikke på de omtalte arealer, der lovligt kan holdes uden træbevoksning.

Overtrædelsen består i selve indgrebet, som forårsager den ulovlige tilstandsændring, og således ikke den fortsatte drift/dyrkning af det beskyttede areal. Du skal derfor forholde dig til, hvornår det pågældende indgreb har fundet sted. Der er en generel forældelsesfrist på 4 år. Du skal således i M-kontrolskemaet i CAP-TAS indtaste dato/år for overtrædelsen.

Lodsejeren kan undtagelsesvist have fået dispensation fra fredskovsplikten. I givet fald vil lodsejeren være i besiddelse af skriftlig dokumentation for dispensationen. Ved alle tvivlsspørgsmål om fortolkningen af kravene skal du rette henvendelse til Miljøstyrelsen.

Når du finder en mulig overtrædelse på en kontrol, **skal** Miljøstyrelsen vurdere forholdet. Miljøstyrelsen skal altid foretage en konkret vurdering. Kystdirektoratets vurdering indsættes i kontrolrapporten sammen med deres vurdering af overtrædelsen.

Hvis du konstaterer en overtrædelse, skal du sende informationerne til nedenstående i MST for vurdering og bedømmelse af overtrædelsen:

LF 3-4.5.1- LF 3-4.5.3	MST	fredskov@mst.dk	21 76 54 60
------------------------	-----	-----------------	-------------

Generelt:

Det er vigtigt i forhold til Miljøstyrelsens efterfølgende sagsbehandling, at du tydeligt beskriver kontrolfundet, herunder hvad tilstandsændringen består i, fotodokumentation samt placering på et kort, så det kan genfindes (markblok- og marknummer eller matrikelnummer). Det vil sige, at du skal beskrive og eventuelt begrunde, hvad du har konstateret, hvor det er konstateret, hvordan forholdene på stedet er, og hvor længe forholdet evt. har stået på. Dette skal gøres for hver enkelt overtrædelse. Begrundelsen skal ledsages af billeder. Din beskrivelse af den mulige overtrædelse sendes til Miljøstyrelsen, der skal lave en begrundet vurdering af hhv. alvor, omfang og varighed af overtrædelsen, som efterfølgende indsættes i høringsbrevet.

Det er vigtigt at fastslå i hvilket år tilstandsændringen er foretaget, da det kan have betydning for, hvilken ansøger, der skal sanktioneres for den eventuelle overtrædelse. Overtrædelsen registreres i det år, hvor overtrædelsen er sket jf. luftfotos eller anden dokumentation – evt. på baggrund af vurderingen fra Miljøstyrelsen. Proceduren for registrering og eventuel overlevering til sagsbehandling følger proceduren for LF 3-4.1.

FOKUSSPØRGSMÅL TIL KONTROLBESØGET

Delkrav	Spørgsmål
LF 3-4.5.1- LF 3-4.5.3	<ul style="list-style-type: none"> • Findes der fredskovpligtige arealer, hvortil der er søgt støtte, på bedriften? • Er der dyrehold på arealet? For arealer, der lovligt kan holdes uden træbevoksning, gælder forbuddet ikke • Hvad består dyreholdet eventuelt af? Antal, type, størrelse? • Er der blevet opført bygninger eller etableret anlæg? • Er der foretaget terrænændringer? • Er der anbragt affald på arealet?

- Er der eventuelt givet dispensation?
- Hvor er tilstandsændringen foretaget? Hvor er der dyrehold? Mark, markblok, matrikel
- Hvilken udbredelse har tilstandsændringen? Længde, bredde, m²?
- Hvor stort et område af det oprindelige skovareal er påvirket af tilstandsændringen?
- Hvornår er tilstandsændringen foretaget?
- Er det muligt at føre arealet tilbage til den oprindelige tilstand?
- Er der evt. søgt dispensation til tilstandsændringen?

YDERLIGERE OPLYSNINGER TIL HØRINGSBREVET

Vurdering af omfang og varighed kan understøttes med kortmateriale i IMK. Ligeledes kan varigheden af overtrædelsen evt. også vurderes ud fra luftfotos.

EKSEMPLER PÅ OVERTRÆDELSER

Overtrædelse af delkrav LF 3-4.5.2:

- Anlæggelse af en ride-rondel/ridebane på fredskovspligtigt areal
- Banen er opført inden for de sidste 4 år
- Miljøstyrelsen skal vurdere alvor, omfang og varighed

En overtrædelse af delkrav 1 kan bestå i, at der holdes dyr på et areal, som ikke er omfattet af skovlovens undtagelser, uden dispensation. Der kan eksempelvis uden dispensation gennemføres skovgræsning på fredskovpligtige arealer. Skovgræsning må sammen med stævningsdrift maksimalt udgøre 10 % af det enkelte fredskovpligtige areal. Med skovgræsning menes, at der gennemføres græsning med husdyr på skovbevoksede arealer, hvor græsningen understøtter den biologiske mangfoldighed eller hensyn til landskab og kulturhistorie. Skovgræsning omfatter desuden græsning af hensyn til skovens dyrkning og pleje af kulturer. Græsning med det formål at opdrætte dyr, herunder græsning med hjorte, er ikke skovgræsning efter skovloven.

Tilsvarende kan delkrav 2 overtrædes, hvis man opfører et byggeri, etablerer et anlæg, anbringer affald eller foretager en terrænændring uden dispensation.

Delkrav 3 kan f.eks. overtrædes, hvis der i forbindelse med arbejder i skoven sker tilplantning med træer eller anden dyrkning, eller hvis det afvandes, f.eks. i forbindelse med gravning af grøfter (hvis man generelt vil afvande sin skov).

Denne beskrivelse af eksempler på overtrædelser er ikke udtømmende. Derfor skal kontrolfund altid sendes til vurdering hos Miljøstyrelsen.

RETNINGSLINJER FOR VURDERING AF OVERTRÆDELSE

Betydningen af overtrædelser skal altid vurderes i forhold til formålet med delkravet.

Det er Miljøstyrelsen, der afgør, om der er sket en overtrædelse af de nationale regler, og det er således også Miljøstyrelsen, der foretager vurderingen af hhv. alvor, omfang og varighed, som danner grundlag for Landbrugsstyrelsens konditionalitetsovertrædelse.

Delkrav LF 3-4.5.1 – LF 3-4.5.3

Alvor	<p><u>Generelt:</u></p> <p>Den endelige bedømmelse af alvoren af overtrædelser skal altid bero på en samlet vurdering af det konkrete forhold, fx om der er opført flere eller større byggerier af flere omgange, så risikoen for påvirkning af alle naturligt forekommende vilde fugle har været betydelig eller der har været risiko for at skade den biologiske diversitet i området.</p> <p>Delkrav 1: Ved vurderingen af alvoren af en overtrædelse kan det som udgangspunkt indgå, hvor stor skadevirkning, der er sket på det skovbevoksede, fredskovspligtige areal. I vurderingen skal indgå i hvilket omfang, der er konstateret dyrehold på arealet, og hvor stort græsningstrykket har været, herunder hvor stor indvirkning det vil kunne have på genvækst af vegetationen.</p> <p>Delkrav 2: Ved vurderingen af alvoren af en overtrædelse kan det som udgangspunkt indgå, om der er opført byggeri, etableret anlæg eller gennemført terrænændring uden tilladelse eller placeret affald på det fredskovspligtige areal.</p> <p>Delkrav 3: Vurderes efter påvirkning af landskabet og de biologiske forhold og hvor reversibel ændringen er.</p>
Omfang	<p>Omfanget af en overtrædelse fastslås navnlig under hensyntagen til, hvor stort arealet med det ulovlige forhold udgør i alt, og hvor meget arealet udgør af det konkrete beskyttede område fx hvor stort et omfang græsningen har haft på arealet.</p>
Varighed	<p>Varigheden af en overtrædelse kan som udgangspunkt vurderes ud fra hvor længe misligholdelsen har fundet sted.</p>

Eksempler på formildende og skærpende omstændigheder

Formildende	Udgangspunkt (hovedregel)	Skærpende
<ul style="list-style-type: none"> • Der er kun dyr på en lille del af det fredskovspligtige areal • Minimalt græsningstryk. Ingen eller kun ubetydelig skade • Anbringelse af affald.	<ul style="list-style-type: none"> • Der holdes dyr i fredskovspligtigt areal • Der er opført bygninger eller anlæg eller foretaget terrænregulering eller anbragt affald i fredskov	<ul style="list-style-type: none"> • Tilstandsændringen udgør en stor del af/ hele den samlede naturtype • Meget stort græsningstryk, ødelæggelse af naturtype, levested eller art, varig eller irreversibel skade

<ul style="list-style-type: none"> • Tilstandsændringen er hurtig reversibel	<ul style="list-style-type: none"> • Søer, moser, heder, strandenge eller strandsumpe, ferske enge og biologiske overdrev, der hører til fredskov er blevet dyrket eller afvandet	<ul style="list-style-type: none"> • Opførelse af byggeri eller anlæg. • Terrænændring, der medfører at arealet skifter karakter • Tilstandsændringen er irreversibel.
---	--	---

LF 5.6 – SPORBARHED AF DYR, FODER OG FØDEVARER

- tidligere krav 2.23 og 2.31

1. DELKRAV

LF 5.6.1	Sporbarhed skal i alle produktions-, tilvirknings- og distributionsled sikres for fødevarer og dyr, der anvendes i fødevarerproduktionen, samt for ethvert andet stof, der er bestemt til, eller som kan forventes at blive tilsat en fødevarer.
LF 5.6.2	<p>Ledere af fødevarer virksomheder skal være i stand til at identificere, hvorfra de har fået leveret en fødevarer eller et dyr, der anvendes i fødevarerproduktionen, og ethvert stof, der er bestemt til, eller som kan forventes at blive tilsat en fødevarer. Til det formål skal der etableres systemer og procedurer, hvorved sådanne oplysninger kan stilles til rådighed for de kompetente myndigheder på deres anmodning.</p> <p>Foderstofsvirksomhederne(landbruger/primærproducenter) skal navnlig føre journal over:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. oprindelse og mængde af ethvert modtaget foderstof <p>Ledere af fødevarer virksomheder, der opdrætter dyr eller producerer primærprodukter af animalsk oprindelse, skal specielt føre journaler over:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. art og oprindelse af de foderstoffer, som dyrene har fået
LF 5.6.3	<p>Ledere af fødevarer virksomheder skal kunne identificere og etablere systemer og procedurer til identifikation af de virksomheder, hvortil deres produkter bliver leveret. Disse oplysninger skal stilles til rådighed for de kompetente myndigheder på deres anmodning.</p> <p>Foderstofsvirksomhederne(landbruger/primærproducenter) skal navnlig føre journal over:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. bestemmelsessted og mængde for ethvert udleveret foderstof.

2. FORMÅL

LF 5.6.1 - 5.6.3	Formålet er at kunne spore fødevarer i alle distributionsled
------------------	--

3. KRAVETS INDHOLD

Kravet skal sikre, at alle dyr, foder, fødevarer og stoffer som er bestemt til eller kan forventes at blive tilsat en fødevarer kan spores i alle led i produktionen. Det skal til enhver tid være muligt at se hvorfra og hvortil et dyr eller en fødevarer er kommet. Sporbarheden kan sikres gennem journaler, fakturaer, bilag og/eller omsætningsdokumenter.

Fodervirksomhed (landbrugere/primærproducenter) skal etablere systemer og procedurer for sporbarheden af foder, således at landbruger er i stand til at identificere hvorfra eller hvortil foder er leveret

Landbruger skal for ethvert modtaget foderstof føre journal over:

- a. modtagelsesdato
- b. fodertype
- c. mængde
- d. leverandør

Landbruger skal for ethvert udleveret foderstof føre journal over:

- a. udleveringsdato
- b. fodertype
- c. mængde
- d. bestemmelsessted

4. KRAVETS RELEVANS

Kravet gælder for alle besætninger med fødevarerproducerende landbrugsdyr, inklusiv besætninger som f.eks. heste til konsum, hjorte og kaniner. Kravet gælder ikke for besætninger med pelsdyr. Kravet er ligeledes relevant for vegetabiliske fødevarerproducerende landbrug (f.eks. maltbyg, jordbær etc.), samt for støttemodtagere, der køber eller sælger foder.

Undtaget fra kravet er direkte salg til den endelige forbruger.

5. KONTROLMETODE

Det skal kontrolleres, at landbruger har styr på sporbarheden i alle virksomhedens produktionsled.

Landbruger skal kunne identificere hvorfra og hvortil et dyr, foder eller en fødevarer er leveret, og oplysningerne skal altid stilles til rådighed på myndighedernes anmodning. Det kontrolleres at landbruger har nogle systemer og procedurer der sikrer, at det til enhver tid kan dokumenteres, at alle stoffer som er bestemt til, eller kan forventes at blive tilsat, et foder eller en fødevarer kan spores tilbage til oprindelses- og/eller produktionsvirksomheden.

Til opfyldelse af det generelle sporbarhedskrav i forhold til alle fødevarerproducerende dyr, skal ejeren eller brugeren af besætningen have passende systemer og procedurer til identifikation af, hvorfra eller hvortil dyr er leveret. Sådanne systemer skal indeholde entydige oplysninger om besætning eller anden samling af dyr, hvorfra eller hvortil dyr er leveret, samt oplysninger om antal dyr, der er leveret fra eller til besætningen samt dato herfor. For alle fødevarerproducerende dyr, skal det kontrolleres at landbruger kan identificere hvornår, hvorfra og hvortil dyrene er leveret, samt hvor mange dyr der er modtaget og/eller leveret. Der er ikke et formkrav til sporbarhedssystemet, men det er vigtigt, at en landbruger på

forespørgsel fra kontrolløren kan fremvise de informationer, der er nødvendige for at dokumentere sporbarheden. Oplysningerne bør derfor være organiseret for at muliggøre tilgængeligheden og lette overskueligheden.

Sporbarheden kan dokumenteres i form af optegnelser, omsætningsdokumenter, f.eks. købs- og salgsfakturaer, leveringsoversigter mm. evt. suppleret af oversigter der letter overskueligheden. Dokumentationen skal være dækkende, umiddelbar tilgængelig og overskuelig. Det vil ikke være muligt at kontrollere alle tilgængelige optegnelser, men der udvælges en passende mængde, som vurderes at være dækkende for virksomhedens dokumentation.

Bemærk: en overtrædelse af delkrav 2-3, altid vil medføre en overtrædelse af delkrav 1 tillige. Dette skyldes at delkrav 1 er en hensigterklæring/et overordnet krav og derfor kan man ikke undgå det.

FOR ANIMALSKE PRODUKTER GÆLDER:

Til opfyldelse af det generelle sporbarhedskrav i forhold til produkter, som stammer fra husdyr, f.eks. mælk og æg, skal ejeren eller brugeren af besætningen have passende systemer og procedurer til identifikation af, hvortil produkter er leveret. Sådanne systemer skal indeholde entydige oplysninger om virksomhed, hvortil produkter er leveret, samt oplysninger om mængde, der er leveret fra besætningen, samt dato herfor. Undtaget herfor er direkte salg til den endelige forbruger. Systemet kan bestå af omsætningsdokumenter, f.eks. købs- og salgsfakturaer, som i nødvendigt omfang suppleres af oversigter med henblik på at lette overskueligheden. Dokumentationen er god, når den er dækkende, umiddelbart tilgængelig og overskuelig.

For kvæg, grise, får og geder skal landbruger dokumentere, at det kan identificeres og dokumenteres hvorfra og hvortil dyrene er leveret, samt hvornår evt. flytninger er foretaget. Sporbarheden kan evt. dokumenteres i form af besætningslister og lignende optegnelser, men formkravene til disse optegnelser er fremover kun reguleret af nationale bestemmelser, hvorfor sporbarhed er vigtigt, men hvordan den dokumenteres er ikke længere et EU krav. I forhold til sporbarhed af animalske fødevarer, så behøver manglende identifikation af et eller få levende dyr ikke at medføre, at bestemmelsen om sporbarhed bliver overtrådt, når dyret en gang sendes til slagtning. Det må bero på en konkret vurdering, herunder en vurdering af om dyret potentielt er behandlet med stoffer, som kræver en vis tilbageholdstid, samt muligheden for at identificere øvrige dyr i besætningen og besætningen som helhed. Et dyr uden lovlig id-mærkning kan ikke sendes til slagtning.

FOR VEGETABILSKE PRODUKTER TIL FØDEVAREBRUG GÆLDER:

Til opfyldelse af det generelle sporbarhedskrav i forhold til vegetabiliske produkter, der skal anvendes som fødevarer, skal primærproducenten have passende systemer og procedurer til identifikation af, hvortil produkterne er leveret. Sådanne systemer skal indeholde entydige oplysninger om virksomhed, hvortil produkterne er leveret, samt oplysninger om den mængde, der er leveret fra primærbedriften, samt hvilken dato leverancen er foretaget. Undtaget herfor er direkte salg til den endelige forbruger. Systemet kan bestå af omsætningsdokumenter, f.eks. købs- og salgsfakturaer, som i nødvendigt omfang suppleres af oversigter med henblik på at lette overskueligheden. Dokumentationen er god, når den er dækkende, umiddelbart tilgængelig og overskuelig.

Alle vegetabiliske fødevarer, som landbruger får leveret eller selv leverer til andre virksomheder, skal kunne identificeres, således at det kan dokumenteres hvorfra og hvortil produkterne leveres. Kravet gælder både produkter som skal videresælges, anvendes direkte, og produkter som skal forarbejdes og/eller blandes i foder og fødevarer. Landbruger skal have procedurer for kontrol af produkterne, når de leveres, samt et system til identifikation af varerne i form af f.eks. købs- og salgsfakturaer eller andre oversigter.

Ved direkte salg til den endelige forbruger af animalske og vegetabiliske produkter til fødevarerbrug (f.eks. stalddørssalg) er der ikke krav om, at landbruger skal kunne identificere aftagerne.

For foder gælder:

Den som opdrætter dyr eller producerer primærprodukter af animalsk oprindelse skal føre journal over alt foder til dyrene.

Journalen skal indeholde oplysninger om følgende:

- Fodertype
- Leverandør
- Leveringsdato
- Mængde.

Journalen må gerne være en faktura eller følgeseddel, men det er vigtigt at alle oplysninger fremgår af dokumentet.

Landbrugeren må ikke købe eller anvende foder fra en virksomhed, herunder landbrug, der ikke er registreret eller godkendt i henhold til Foderhygiejneforordningen. Dette gælder også ved køb fra nabo.

Eneste undtagelse er, hvis den pågældende virksomhed/sælger ikke skal være registreret i henhold til Foderhygiejneforordningen. Man er undtaget kravet om registrering, hvis man i løbet af et år leverer mindre end 5 tons foder og det sker inden for en radius af 50 km. Dermed er det fuldt lovligt at købe foder fra en mindre bedrift, uden at denne skal være registreret i henhold til Foderhygiejneforordningen. Maskinstationer skal også være registreret, når de anvendes til f.eks. finsnitning, høst eller kørsel med korn.

Landbruger skal opbevare journaler over modtaget foder, der sikrer sporbarheden, men der er i forhold til konditionalitetsreglerne ikke fastsat en bestemt periode for denne opbevaring. Udgangspunktet for opbevaring af oplysningerne er, at landbruger skal være i stand til at fremvise journaler over et foder/fodermiddel så længe et givent dyr kan tænkes at indgå i produktionen af fødevarer, og indtil disse fødevarer er spist. Længden af opbevaringsperioden vil altid bero på en konkret vurdering i hvert enkelt tilfælde og i forhold til formålet med kravet. Der er ikke fastsat krav til form eller opbevarings metode af journaler, men de nødvendige oplysninger skal altid kunne fremskaffes uden forsinkelse.

Hvis ikke landbruger er i stand til at fremvise journaler i de tilfælde hvor det vurderes nødvendigt, er han ikke i stand til at identificere hvorfra/hvortil foderet er leveret/modtaget, og vi kan derfor konstatere en overtrædelse.

6. FOKUSSPØRGSMÅL TIL KONTROLBESØGET

Delkrav	Spørgsmål
LF 5.6.1	<ul style="list-style-type: none"> • Hvordan sikrer landbruger sporbarhed i alle produktionsled? • Kan det identificeres hvorfra ethvert stof, der er bestemt til, eller som kan forventes at blive tilsat en fødevare eller et foder er leveret (f.eks. ensileringsmidler mm.)? • Har landbruger sikret, at der er etableret passende systemer og procedurer, som sikrer sporbarhed? • Kan det identificeres hvorfra og hvortil alle fødevareproducerende dyr er leveret? • Kan det identificeres hvortil alle animalske og vegetabiliske fødevarer er leveret? • Sikrer det etablerede system entydige oplysninger om de besætninger eller andre samlinger af dyr, hvorfra og hvortil dyr er leveret samt oplysninger om antal dyr, der er leveret til og fra besætningen og dato herfor?
LF 5.6.2	<p>Indkøb:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kan landbruger identificere hvorfra der er leveret dyr og fødevarer, som skal anvendes i fødevareproduktionen? • Kan landbruger identificere hvorfra ethvert stof der er bestemt til, eller som kan forvente at blive tilsat en fødevare er leveret? • Hvilke systemer og procedurer anvendes for at sikre sporbarhed? • Er alle oplysninger om sporbarhed tilgængelig på myndighedernes anmodning? <p>Foder</p> <ul style="list-style-type: none"> • Indkøber landbruger foder? • Fører landbruger journal over ethvert modtaget foderstof, hvori der registreres modtagedato, fodetype, mængde og leverandør? • Kan oplysningerne om de sidste 3 foderleverancer fremvises? • Er landbruger registreret i henhold til foderhygiejneforordningen?
LF 5.6.3	<p>Salg:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kan landbruger identificere alle de virksomheder hvortil produkter bliver leveret? • Er der etableret systemer og procedurer som sikrer identifikation? • Kan identifikationsoplysningerne stilles til rådighed på myndigheders anmodning? <p>Animalske produkter</p> <ul style="list-style-type: none"> • Har landbruger passende systemer og procedurer til identifikation af hvortil produkter der stammer fra husdyr er leveret? • Indeholder systemerne entydige oplysninger om hvilke produkter der er leveret, hvortil de er leveret, hvilken mængde der er leveret og på hvilken dato? • Med hvilke dokumenter identificerer landbruger sporbarheden af sine produkter (omsætningsdokumenter og salgsfakturaer kan i nødvendigt omfang suppleres med oversigter der letter overskueligheden)? • Er landbrugers dokumentation dækkende, umiddelbart tilgængelig og overskuelig? • Sælger landbruger produkter fra husdyr som stalddørssalg eller lignende (produkter der sælges direkte til slut forbruger er undtaget kravet om identifikation af modtager)?

	<p>Vegetabiliske produkter</p> <ul style="list-style-type: none"> • Har landbruger passende systemer og procedurer til identifikation af hvortil alle vegetabiliske produkter, der skal anvendes til fødevarer er leveret? • Indeholder systemerne entydige oplysninger om hvilke vegetabiliske produkter der er leveret, hvortil de er leveret, hvilken mængde der er leveret og på hvilken dato? • Med hvilke dokumenter identificerer landbruger sporbarheden af sine vegetabiliske produkter (omsætningsdokumenter og salgsfakturaer kan i nødvendigt omfang suppleres med oversigter der letter overskueligheden)? • Er landbrugers dokumentation dækkende, umiddelbart tilgængelig og overskuelig? • Sælger landbruger produkter af vegetabilisk oprindelse som stalddørssalg eller lignende (produkter der sælges direkte til slut forbruger er undtaget kravet om identifikation af modtger)? <p>Foder</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sælger landbruger foder? • Fører landbruger journal over ethvert udleveret foderstof, hvori der registreres udleveringsdato, fodetype, mængde og bestemmelsessted? • Kan oplysningerne om de sidste 3 foderleverancer fremvises? • Er landbruger registreret i henhold til foderhygiejneforordningen?
--	--

7. RETNINGSLINJE FOR VURDERING AF OVERTRÆDELSER

LF 5.6.1 - 5.6.3

Alvor	<p>Alvoren vurderes ud fra betydningen af den manglende sporbarhed.</p> <p>Hvis optegnelserne er lettere mangelfulde, men helheden er tilfredsstillende, er der generelt tale om et mindre betydeligt forhold.</p> <p>Hvis optegnelserne/dokumentationen mangler helt, men kan fremskaffes, fra f.eks. revisor eller anden ejendom, er der tale om en overtrædelse af væsentlig betydning.</p> <p>Hvis optegnelserne helt mangler og ikke kan fremskaffes, er sporbarheden meget mangelfuld, og der er tale om en skærpende omstændighed. Sagen skal som minimum diskuteres med Fødevarestyrelsen i forhold til fødevarerens sikkerheden og evt. tilbagetrækning af foder og fødevarer. Politianmeldelse skal overvejes.</p>
Omfang	Omfanget vurderes i forhold til hvor mange af de krævede optegnelser der mangler.
Varighed	Det vurderes i hvor lang tid forholdet har stået på, set i forhold til omfanget af overtrædelsen.

Eksempler på formildende og skærpende omstændigheder

Bemærk, at nedenstående skema kun er tænkte eksempler! Der er ikke tale om en udtømmende liste. Der skal altid foretages en konkret vurdering af, om der foreligger formildende eller skærpende omstændigheder.

Formildende	Udgangspunkt (hovedregel)	Skærpende
Et eller få dokumenter uden større betydningen for fødevarer sikkerheden mangler, der kan fremskaffes kopier fra den/de relevante virksomheder	Sporbarheden på dyr, fødevarer, tilsætningsstoffer og/eller foder mangler eller er mangelfuld i en grad der medfører, at der er tvivl om et eller flere produkters oprindelse	Sporbarheden er meget mangelfuld og der er tvivl om produkternes oprindelse. Dokumentation kan ikke fremskaffes på anden vis

LF 5.7 – TILBAGETRÆKNING AF SUNDHEDS- SKADELIGE FØDEVARER

- tidligere krav 2.21

1. DELKRAV

LF 5.7.1	<p>Hvis en leder af en fødevarer virksomhed (en landbruger) antager eller har grund til at antage, at en fødevarer, som virksomheden har importeret, produceret, tilvirket, forarbejdet eller distribueret, ikke overholder kravene til fødevarer sikkerhed, og fødevareren ikke længere umiddelbart kontrolleres af denne fødevarer virksomhed, træffer han straks forholdsregler med henblik på at trække den pågældende fødevarer tilbage fra markedet og informerer de kompetente myndigheder (Fødevarerstyrelsen) herom.</p> <p>Hvis et produkt er nået ud til forbrugerne, skal lederen effektivt og præcist informere dem om baggrunden for, at varen trækkes tilbage, og skal om nødvendigt kalde varen tilbage fra forbrugere, som allerede er i besiddelse af den pågældende vare, såfremt andre foranstaltninger er utilstrækkelige til opnåelse af et højt sundhedsbeskyttelsesniveau.</p>
LF 5.7.2	<p>Lederen skal straks underrette de kompetente myndigheder (Fødevarerstyrelsen), hvis han antager eller har grund til at antage, at en fødevarer, virksomheden markedsfører, kan have sundhedsskadelig indvirkning på mennesker. Lederen underretter de kompetente myndigheder (Fødevarerstyrelsen) om de forholdsregler, der træffes, for at afværge, at den endelige forbruger udsættes for risiko, og må ikke forhindre nogen i eller afskrække nogen fra i overensstemmelse med national ret og retspraksis at samarbejde med de kompetente myndigheder, hvis dette kan forebygge, reducere eller eliminere en risiko ved en fødevarer.</p>
LF 5.7.3	<p>Lederen samarbejder med de kompetente myndigheder (Fødevarerstyrelsen) om de forholdsregler, der træffes med henblik på at undgå eller mindske risiciene ved de fødevarer, virksomheden leverer eller har leveret</p>

2. FORMÅL

LF 5.7.1 - 5.7.3	Formålet er at sikre en effektiv tilbagetrækning af farlige fødevarer.
------------------	--

3. KRAVETS INDHOLD

Kravet skal sikre, at landbruger er bekendt med og har procedurer der sikrer, at alle fødevarer, der ikke lever op til kravene for fødevarer sikkerhed trækkes tilbage fra markedet og at de kompetente myndigheder underrettes.

Hvis en landbruger får mistanke om eller bliver bekendt med, at en fødevare, som landbrugers virksomhed har importeret, tilvirket, forarbejdet eller distribueret, ikke lever op til kravene til fødevarer sikkerhed, skal han sørge for straks at trække produktet tilbage fra markedet. Landbrugeren skal ligeledes underrette Fødevarerstyrelsen om forholdet. Hvis en landbruger underrettes om problemer konstateret ved den offentlige kontrol og med betydning for fødevarer sikkerheden, skal han træffe passende afhjælpende foranstaltninger. Dette gælder både problemer konstateret ved offentlig kontrol hos primærproducenten og offentlig kontrol foretaget andre steder, men hvor primærproducentens produkter er involveret. Det kan f.eks. være resultater af slagtedyrskontrol på slagterier.

4. KRAVETS RELEVANS

Kravet gælder for alle besætninger med fødevareproducerende landbrugsdyr, inklusiv besætninger med heste til konsum samt hjorte, men ikke for besætninger med pelsdyr. Kravet er ligeledes relevant for vegetabilsk fødevareproducerende landbrug (f.eks. maltbyg, jordbær mv.).

5. KONTROLMETODE

Det skal kontrolleres, at landbruger er bekendt med, hvilke procedurer der skal iværksættes, hvis der er mistanke om, at fødevarer sikkerheden er truet for et eller flere produkter fra hans virksomhed. Hvis der hos landbruger er eller har været reelle tilfælde, hvor landbruger burde have trukket en fødevare tilbage, kontrolleres det, at landbruger har iværksat tilbagetrækning og underrettet Fødevarerstyrelsen. Hvis ikke der har været reelle tilfælde, spørges der ind til, om landbruger kan redegøre for procedurerne for tilbagetrækning.

Hvis der ved offentlig kontrol, f.eks. i besætningen eller på slagteri, er konstateret problemer, der kan have betydning for fødevarer sikkerheden, skal det kontrolleres, at landbruger har foretaget afhjælpende foranstaltninger. Konstaterede problemer, der kan have betydning for fødevarer sikkerheden, er f.eks. Salmonella, Campylobacter, BSE, listeriose, tuberkulose, brucellose og aviær influenza.

6. FOKUSSPØRGSMÅL TIL KONTROLBESØGET

Delkrav	Spørgsmål
LF 5.7.1 - 5.7.3	<ul style="list-style-type: none"> • Er landbruger vidende eller uvidende om at der er leveret risikodyr? • Kan der redegøres for procedurerne ved tilbagetrækning? • Er fødevarerregionen orienteret om risikodyr? • Er der iværksat afhjælpende foranstaltninger? • Hvor mange besætninger omfattet af overtrædelsen? • Hvor længe har overtrædelsen stået på?

7. RETNINGSLINJE FOR VURDERING AF OVERTRÆDELSER

LF 5.7.1 – 5.7.3

Alvor	<p>Alvoren vurderes ud fra om landbruger er bekendt med og kan redegøre for de relevante tilbagetrækningsprocedurer, og om landbruger har iværksat tilbagetrækning og underretning af Fødevarestyrelsen ved mistanke eller konstatering af, at fødevarer sikkerheden er truet.</p> <p>Ved problemer konstateret ved offentlig kontrol vurderes alvoren ud fra, om landbruger har foretaget afhjælpende foranstaltninger.</p>
Omfang	<p>Vurderes ud fra, hvor mange besætninger ud over den kontrollerede, der er omfattet af overtrædelsen.</p>
Varighed	<p>Vurderes ud fra, hvor længe besætningen har eksisteret, samt om landbruger vil samarbejde med Fødevarestyrelsen eller ej.</p>

Eksempler på formildende og skærpende omstændigheder

Bemærk, at nedenstående skema kun er tænkte eksempler! Der er ikke tale om en udtømmende liste. Der skal altid foretages en konkret vurdering af, om der foreligger formildende eller skærpende omstændigheder.

Formildende	Udgangspunkt (hovedregel)	Skærpende
<ul style="list-style-type: none"> • Landbruger er nyetableret og vil gerne samarbejde med Fødevarestyrelsen • Landbruger har ikke haft mistanke om at fødevarer sikkerheden er truet og viden om procedurerne for tilbagetrækning er lettere mangelfulde	<ul style="list-style-type: none"> • Landbruger har ikke underrettet de relevante myndigheder, til trods for relevante tegn på at fødevarer sikkerheden er truet	<ul style="list-style-type: none"> • Landbruger har ikke underrettet myndighederne, trods viden om, at fødevarer sikkerheden er truet • Landbruger har ikke efterkommet evt. påbud om afhjælpende foranstaltninger • Landbruger nægter at samarbejde med myndighederne

LF 5.9 – KRAV TIL FODER

- tidligere krav 2.31, 2.32 og 2.34

1. DELKRAV

LF 5.9.1	Landbrugeren må kun forsyne sig hos og anvende foder fra virksomheder, der er registreret eller godkendt i henhold til Foderhygiejneforordningen.
LF 5.9.2	Foderstofvirksomhedslederne skal, i påkommende tilfælde, træffe passende foranstaltninger med henblik på især at tage hensyn til resultaterne af relevante analyser af prøver fra primærprodukter eller andre prøver, der er relevante for foderstofsikkerheden.
LF 5.9.3	Der skal føres et register over enhver anvendelse af genetisk modificerede frø.

2. UNDTAGELSER

Landbrugere der producerer under 5 tons tørstof pr. år, og som kun leverer lokalt i en radius på under 50 km, er undtaget kravet om registrering. Det er således ikke en overtrædelse af kravet at få leveret foder fra en sådan leverandør.

3. FORMÅL

LF 5.9.1 – 5.9.3	Formålet er at sikre at foder til dyr ikke er skadelige for hverken dyr eller mennesker.
------------------	--

4. KRAVETS INDHOLD

Kravet skal sikre, at landbruger kun forsyner sig hos og anvender foder fra virksomheder, der er registreret eller godkendt i henhold til Foderhygiejneforordningen, samt at foderstofvirksomheder reagerer på eventuelle analyser og prøveresultater, der måtte være relevante for dem.

Kravet skal desuden sikre, at der føres registreringer over enhver anvendelse af genetisk modificerede frø (GMO-frø).

5. KRAVETS RELEVANS

Kravet gælder alle landbrugsdyr, inklusiv besætninger med heste til konsum samt hjorte, dog ikke besætninger med pelsdyr. Kravet er relevant for alle støttemodtagere, der køber eller sælger foder.

6. KONTROLMETODE

Det skal kontrolleres at landbrugere, der opdrætter dyr eller producerer primærprodukter af animalsk oprindelse, kun køber og anvender foder fra en virksomhed, herunder landbrug, der er registreret eller godkendt i henhold til Foderhygiejneforordningen. Dette gælder også ved køb fra naboen eller et familiemedlem i nærheden.

Eneste undtagelse er, hvis den pågældende sælger ikke skal være registreret i henhold til foderhygiejneforordningen. Man er undtaget kravet om registrering, hvis man på et år leverer mindre end 5 tons og det sker inden for en radius af 50 km. Et sådant landbrug skal ikke være registreret, og dermed er det fuldt lovligt at købe foder fra en lille bedrift, uden at denne lille bedrift er registreret i henhold til foderhygiejneforordningen. Maskinstationer skal også være registreret, når de anvendes til f.eks. finsnitning, høst eller kørsel med korn. Hvis landbruger får leveret foder fra en virksomhed, som skulle være registreret eller

godkendt men ikke er det, har landbruger overtrådt kravet om kun at forsyne sig fra registrerede eller godkendte leverandører.

Der spørges ind til, om der er udtaget prøver i besætningen, og om der har været udtaget prøver af leverede produkter til f.eks. et grovvarereselskab. Der spørges ind til, hvad prøveresultaterne viste, og om der var behov for en reaktion. Det skal ligeledes kontrolleres, om landbruger kan fremvise optegnelser over prøveresultaterne. Hvis analyseresultatet er modtaget for mindre end 24 timer siden og ikke ført i register endnu, er der ikke tale om en overtrædelse af dette krav.

Der spørges ind til om landbruger anvender GMO-frø i foder eller såsæd, hvis dette er tilfældet, skal der føres register over enhver anvendelse af dette. Hvis genetisk modificeret (GM) såsæd er anvendt for mindre end 1 døgn siden og ikke ført i register, er der ikke tale om en overtrædelse af dette krav.

7. FOKUSSPØRGSMÅL TIL KONTROLBESØGET

Delkrav	Spørgsmål
LF 5.9.1	<ul style="list-style-type: none"> • Købes foder hos virksomheder? • Købes foder fra en anden landmand? • Er sælger registreret i henhold til Foderhygiejneforordningen? • Sælger du foder? • Bruger du maskinstationer til finsnitning, høst eller kørsel med korn? • Sender du dyr på græs hos naboer (f.eks. kviehoteller)? • Er græsningsstedet registreret i henhold til foderhygiejneforordningen?
LF 5.9.2	<ul style="list-style-type: none"> • Udtages der prøver at dit foder og i så fald hvilke? • Er der udtaget prøver for at afdække om foderet er farligt (f.eks. aflatoxin)? • Har du modtaget analyseresultater? • Hvor opbevares analyseresultaterne? • Hvad viser analyseresultaterne? • Har resultaterne krævet handling? Og hvad er der i så fald foretaget?
LF 5.9.3	<ul style="list-style-type: none"> • Anvendes der GMO-frø i besætningen? • Hvor og hvordan føres optegnelserne over anvendelse af GMO?

8. RETNINGSLINJE FOR VURDERING AF OVERTRÆDELSER

Delkrav 5.9.1 - 5.9.3

Alvor	<p>Der er som hovedregel tale om en skærpende alvor, når landbrugere anvender foder fra ikke registrerede virksomheder, ikke handler på analysesvar og/eller undlader at føre optegnelser over anvendelsen af GMO-frø.</p> <p>Alvoren skærpes yderligere, hvis det drejer sig om store mængder foder eller resultater der har afgørende betydning for foder og fødevarer sikkerheden.</p>
--------------	---

Omfang	Omfanget vurderes ud fra hvor stor en mængde foder der er indkøbt på et ikke godkendt sted, samt hvor store konsekvenser det har, at der ikke er reageret på evt. analysesvar, samt registreret brug af GMO-frø.
Varighed	Varigheden vurderes ud fra den periode, hvor landbruger har forsynet sig med foder fra en ikke registreret virksomhed, ignoreret analyseresultater der burde handles på og/eller undgået at registrere brugen af GMO-frø. En meget kort periode kan være en formidende omstændighed, mens en længerevarende periode, der har medført risiko for foder og fødevarer sikkerhed, altid vil være en skærpende omstændighed.

Eksempler på formildende og skærpende omstændigheder

Bemærk, at nedenstående skema kun er tænkte eksempler! Der er ikke tale om en udtømmende liste. Der skal altid foretages en konkret vurdering af, om der foreligger formidlende eller skærpende omstændigheder.

Formildende	Udgangspunkt (hovedregel)	Skærpende
	<ul style="list-style-type: none"> • Landbruger har forsynet sig hos og anvendt foder fra virksomheder, der ikke er registreret eller godkendt • Landbruger har ikke reageret på et analyseresultat, selvom det viset, at der er risiko ved foderet • Der føres ikke register over anvendelsen af GMO-frø 	<ul style="list-style-type: none"> • Der er indkøbt foder i store mængder fra en ikke registreret/ikke godkendt virksomhed • Landbruger har anvendt foder, der på baggrund af analyseresultater burde været blevet kasseret

LF 5.10 – HÅNDTERING AF FODER OG VEGETABILSKE FØDEVARER

- tidligere krav 2.15

1. DELKRAV

LF 5.10.1	Landbrugere, som opbevarer vegetabiliske fødevarer, foder eller som fodrer fødevarerproducerende dyr, skal især opbevare og håndtere affald og farlige stoffer separat og sikkert, så farlig forurening undgås.
LF 5.10.2	Foderlægemidler (foder med indhold af veterinærmedicin) skal opbevares og håndteres isoleret fra resten af fodret. Herunder andre foderlægemidler.
LF 5.10.3	Foder og vegetabiliske fødevarer dyrket, høstet eller opbevaret på virksomheden, må ikke indeholde rester af pesticider over grænseværdierne, eller rester af pesticider, som ikke er godkendt til den pågældende afgrøde.
LF 5.10.4	Landbrugeren skal straks, hvis han konstaterer, at foder ikke opfylder kravene til fodersikkerhed, informere Fødevarestyrelsen og tilbagekalde eventuelt videresolgt foder. Landbrugere skal samarbejde med Fødevarestyrelsen om de forholdsregler, der træffes med henblik på at undgå risiciene ved det foder, virksomheden leverer eller har leveret.

2. FORMÅL

LF 5.10.1 - 5.10.4	Formålet er at sikre menneskers og dyrs sundhed.
--------------------	--

3. KRAVETS INDHOLD

Kravet skal sikre, at landbrugere der producerer og håndterer foder og vegetabiliske fødevarer overholder kravene til foder og fødevarer sikkerhed. Foder og fødevarer skal holdes adskilt fra foderlægemidler, farlige stoffer og affald, og må ikke indeholde rester af pesticider over de tilladte grænseværdier.

Grænseværdierne er reguleret i forordning nr. 396/2005, artikel 18 jf. bilag 2 og 3. Farlig forurening vil eksempelvis være forurening med pesticider, olie, kunstgødning, bejdset såsæd, emballage fra fødevarerindustrien eller fast byaffald. Kravet skal tillige sikre, at landbruger straks ophører med at bruge foderet, tilbagekalder evt. videresolgt foder og informerer Fødevarestyrelsen, såfremt denne måtte konstatere at foderet ikke opfylder de gældende krav til fodersikkerhed.

4. KRAVETS RELEVANS

Kravet gælder alle landbrugsdyr, inklusiv besætninger med heste til konsum samt hjorte, dog ikke besætninger med pelsdyr. Kravet er relevant for alle støttemodtagere, der køber eller sælger foder.

5. KONTROLMETODE

Det skal kontrolleres at foder og fødevarer ikke opbevares sammen med farlige stoffer og farligt affald, på en måde der medfører risiko for utilsigtet sammenblanding. Endvidere skal det kontrolleres at foderlægemidler opbevares og håndteres adskilt fra andre fodermidler.

Farlige stoffer er eksempelvis pesticider, biocider, lægemidler, opløsningsmidler, kunstgødning, olie, m.m. Farligt affald er eksempelvis emballage fra fødevarerindustrien og rester af farlige stoffer.

Ved "opbevaring sammen" forstås opbevaring så nær ved, at en forurening kan ske, f.eks. med dampe fra farlige stoffer, med direkte kontakt med farlige stoffer, eller ved at farlige stoffer bruges/iblandes foder/fødevarer ved en fejl.

Det er ikke et krav, at farlige stoffer og affald opbevares separat med lukket dør imellem, men de skal være emballeret eller opbevaret på en måde der sikrer, at de ikke kan forurene foder og fødevarer.

Foderlægemidler er at betragte som foder jf. Foderlægemiddelforordningen fra d. 28. januar 2022. Det indebærer, at foderlægemidler og mellemprodukter ligesom øvrigt foder vil være omfattet af reguleringen på foderområdet, herunder bl.a. reglerne i bekendtgørelse om foder og fodervirksomheder, foderstofloven, foderhygiejneforordningen mv. Med foderlægemidler menes færdigblandet foder med indhold af et eller flere veterinære lægemidler. Veterinære lægemidler må ikke tilsættes i blandeanlæg eller lign. og foderlægemidler må ikke opbevares eller transporteres i samme silo eller foderanlæg, som andet foder, da der er en risiko for, at efterfølgende foder herved forurenes med lægemidlet. Foderlægemidler kan identificeres ved af midlets etikette, brugsanvisning eller off-label godkendelse. Ved foderlægemidler skal der være særlig fokus på foderlægemidler med indhold af antibiotika, som kan medvirke til udvikling af resistens. Foderlægemidler må i så fald ikke opbevares i siloer, som også bruges til andet foder, og de må ikke udfodres via det foderanlæg, som også bruges til andet foder.

Hvis landbrugeren konstaterer, at foderet indeholder forbudte stoffer eller overskrider grænserne for uønskede stoffer eller er blevet forurenet, skal han straks holde op med at bruge det og tilbagekalde evt. videresolgt foder og informere Fødevarestyrelsen.

6. FOKUSSPØRGSMÅL TIL KONTROLBESØGET

Delkrav	Spørgsmål
LF 5.10.1	<ul style="list-style-type: none"> • Hvordan opbevares og håndteres affald og farlige stoffer? • Findes der affald og farlige stoffer som ikke er emballeret korrekt? • Er der risiko for at affald og farlige stoffer kommer i direkte kontakt med foder? • Hvordan opbevares midler til rengøring og desinfektion? • Er der synlige tegn på forurening af foder og fødevarer? • Hvordan opbevares biocider, som f.eks. fluegift og lusemidler? • Hvordan opbevares rester og brugt emballage fra f.eks. sprøjtemidler, fluegift? • Er der synlige tegn på at foder der indeholder spor af forbudte stoffer, f.eks. rester af emballage fra fødevarerindustrien, bejdset såsæd eller kunstgødning?
LF 5.10.2	<ul style="list-style-type: none"> • Anvendes foderlægemidler med antibiotika? • Hvordan opbevares og udfodres foderlægemidler? • Er der synlige tegn på uens tildeling af foderlægemidler i foderet?
LF 5.10.3	<ul style="list-style-type: none"> • Hvordan sikrer landbruger sig, at eventuelle frister efter brug af pesticider overholdes?

	<ul style="list-style-type: none"> • Hvordan sikrer landbruger at dennes afgrøder ikke indeholder rester af pesticider, som ikke er godkendt til den specifikke afgrøde?
LF 5.10.4	<ul style="list-style-type: none"> • Er landbruger bekendt med sine pligter i forbindelse med evt. brud på fodersikkerheden?

7. EKSEMPLER PÅ OVERTRÆDELSER

	<p>LF 5.10.1</p> <p>Der blev observeret emballagerester fra wrap-baller på foderpladserne og store mængder Emballagerester på marken. Landbrugere, som opbevarer vegetabiliske fødevarer, foder eller fodrer fødevarerproducerende dyr, skal især opbevare og håndtere affald og farlige stoffer separat og sikkert, så farlig forurening undgås.</p>
	<p>LF 5.10.2</p> <p>En landbruger har fået anvist 4 kg Aureosup pr. ton foder. Da der spørges ind til landbrugers håndtering af lægemidlet forklarer denne at det tilsættes direkte i selve blanderen. På kværnen/møllen hænger en vægt med en spand hvor der afvejes Aureosup. Den grønne kasse på anlægget udgør selve blanderen, hvori foderlægemidlet Aureosup tilsættes. Det oplyses at blandingen med medicinholdigt foder altid transporteres til samme silo, men det medicinholdige og rene foder transporteres altså igennem det samme anlæg. På spanden er der skrevet hvor meget Aureosup der skal tilsættes i blandingen. Fra siloen snegles foderet op i en optagerstation, som står for udfodringen af alle foderblandingerne. Ifølge medicinregistreringerne har forholdet stået på i lidt over en måned. Det vurderes at der er en væsentlig risiko for, at medicinen kan kontaminere det "rene" foder, da der altid vil være rester i anlægget efter den blanding, hvor medicinen tilsættes. Der er som udgangspunkt tale om en skærpende omstændighed, hvis ikke</p>

foderanlægget rengøres efter at der har været anvendt lægemidler i noget af foderet.

8. RETNINGSLINJE FOR VURDERING AF OVERTRÆDELSE

Delkrav LF 5.10.1 – 5.10.4

Alvor	Alvoren vurderes dels ud fra risikoen for forurening af foder og fødevarer, dels ud fra, om der allerede er sket forurening af partier af foder eller fødevarer, som allerede er udfodret til dyr eller videresolgt til kunder og/eller andre virksomheder.
LF 5.10.1	Alvoren vurderes i forhold til risikoen for, at foder og fødevarer er blevet forurenede. Hvis foder og affald/farlige stoffer opbevares tæt på hinanden, men begge dele er forsvarligt emballeret, er der tale om en formildende omstændighed, mens opbevaring uden emballage/forsvarlig adskillelse er en skærpende omstændighed.
LF 5.10.2	Alvoren vurderes i forhold til risikoen for at foderlægemidler blandes i et andet fodermiddel end det er tilsigtet. Alvoren skærpes med risikoen for, at foderlægemidlet kan blandes i foder til en anden dyregruppe eller dyreart end det er tilsigtet.
LF 5.10.3	Alvoren vurderes i forhold til, hvor meget over grænseværdien, at indholdet af pesticider måles til og om det pågældende pesticid overhovedet er tilladt til det pågældende foder eller den pågældende fødevarer.
LF 5.10.4	Alvoren vurderes i forhold til, hvor længe landbruger har været bekendt med, at foderet ikke har overholdt kravene til fodersikkerhed, uden at han har reageret på sin viden. Jo længere periode, desto mere skærpende omstændighed.
Omfang	Omfanget vurderes i forhold til hvor stort et parti foder eller hvor stor en del af det dyrkede areal der har været berørt af overtrædelsen.
Varighed	Varigheden vurderes ud fra længden af den periode, hvor den manglende overholdelse har fundet sted eller alternativt hvornår den pågældende afgrøde er høstet og om det forurenede foder er blevet anvendt, samt hvor længe landbruger har været bekendt med problemet.

Eksempler på formildende og skærpende omstændigheder

Bemærk, at nedenstående skema kun er tænkte eksempler! Der er ikke tale om en udtømmende liste. Der skal altid foretages en konkret vurdering af, om der foreligger formildende eller skærpende omstændigheder.

Formildende	Udgangspunkt (hovedregel)	Skærpende
<ul style="list-style-type: none"> • Foder og fødevarer, samt affald og farligt affald er emballeret, risikoen for forurening er minimal • Foderlægemidler opbevares sammen med foderet, men pakningerne er ikke anbrudt, og der er ikke umiddelbart risiko for forurening af foderet • Indholdet af pesticidrester i foder og vegetabiliske fødevarer ligger minimalt over grænseværdien og der er afleveret en foderprøve til FVST • Landbruger er i gang med at kalde foder tilbage og har varslet FVST, men han er ikke helt i mål endnu 	<ul style="list-style-type: none"> • Landbruger opbevarer og håndterer affald og farlige stoffer, så der er risiko for forurening af foder og fødevarer • Landbruger opbevarer og håndterer foderlægemidler sammen med foderet, hvilket øger risikoen for sammenblanding • Foder og vegetabiliske fødevarer indeholder rester af pesticider over den tilladte grænseværdi • Landbruger har kendskab til en risiko for fødevarer sikkerheden, men har ikke handlet herefter 	<ul style="list-style-type: none"> • Affald og farlige stoffer opbevares sammen med foder og fødevarer, der er tydelige tegn på forurening • Foderlægemidler iblandes bevidst foderet i en mængde der er større end den tilladte • Foder og vegetabiliske fødevarer sælger velvidende at der er rester af pesticider i produkterne • Landbruger har bevidst undladt at trække et parti foder tilbage og informere Fødevarestyrelsen velvidende at der er risiko for fodersikkerheden

LF 5.11 – BEHANDLING AF FODER OG VEGETABILSKE FØDEVARER

- tidligere krav 2.15, 2.16, 2.21 og 2.30

1. DELKRAV

LF 5.11.1	Landbrugeren skal bruge fodertilsætningsstoffer, herunder forblandinger, korrekt.
LF 5.11.2	Virksomhedslederne skal træffe passende afhjælpende foranstaltninger, når de underrettes om problemer (vedr. hygiejnebestemmelser med betydning for fødevarerens sikkerhed), der konstateres ved den offentlige kontrol.
LF 5.11.3	Landbrugeren, der høster eller producerer vegetabiliske fødevarer, skal anvende biocid korrekt efter kravene i den relevante lovgivning. Krav til anvendelsen fremgår af vejledningen til produktet. Foder og vegetabiliske fødevarer dyrket, høstet eller opbevaret på virksomheden, må ikke indeholde rester af pesticider over grænseværdierne, eller rester af pesticider, som ikke er godkendt til den pågældende afgrøde.

2. FORMÅL

LF 5.11.1 – 5.11.3	Formålet er at sikre menneskers og dyrs sundhed ved at anvende fodertilsætningsstoffer og biocider korrekt.
--------------------	---

3. KRAVETS INDHOLD

Kravet skal sikre, at alt foder og alle vegetabiliske fødevarer der høstes, produceres og håndteres er sikre for både dyr og mennesker. Fodertilsætningsstoffer skal anvendes korrekt. Lederne skal træffe passende afhjælpende foranstaltninger, når de underrettes om problemer (vedr. hygiejnebestemmelser med betydning for fødevarerens sikkerhed), der konstateres ved den offentlige kontrol. Forpligtelsen til at træffe passende afhjælpende foranstaltninger gælder både problemer konstateret ved offentlig kontrol hos primærproducenten og offentlig kontrol foretaget andre steder, men hvor primærproducentens produkter er involveret. Det kan f.eks. være resultater af slagtedyrs kontrol på slagteriet.

Landbrugeren, der høster eller producerer vegetabiliske fødevarer, skal anvende biocid korrekt efter kravene i den relevante lovgivning. Relevant lovgivning er eksempelvis: kravet om autorisation for anvendelse visse biocider (f.eks. rottegift) og bestemmelser om anvendelse, som fremgår af etiketten til produktet. Vegetabiliske fødevarer må ikke indeholde rester af pesticider, der overskrider grænseværdierne eller ikke er godkendt til den pågældende afgrøde. Det omfatter produkter anvendt til foder, som er dyrket eller høstet på virksomheden, samt ethvert produkt, der anvendes til foder, herunder indkøbt foder. Grænseværdierne er reguleret i forordning nr. 396/2005, artikel 18 jf. bilag 2 og 3.

4. KRAVETS RELEVANS

Kravet gælder for alle besætninger med fødevarerproducerende landbrugsdyr, inklusiv besætninger med heste til konsum og hjorte. Kravet gælder ikke for besætninger med pelsdyr. Kravet er ligeledes relevant for vegetabiliske fødevarerproducerende landbrug (f.eks. maltbyg, jordbær, brødhvede, sukkerroer, frugt og grønt etc.), samt for støttemodtagere, der køber eller sælger foder.

5. KONTROLMETODE

LF 5.11.1 FODERTILSÆTNINGSSTOFFER OG FORBLANDINGER

Fodertilsætningsstoffer både i ren form og i form af foderblandinger eller forblandinger skal bruges korrekt i henhold til den relevante lovgivning.

Eksempler på ukorrekt brug kunne være, hvis tilsætningsstoffer ikke er blandet eller opbevaret korrekt, er umærkede (f.eks. fordi stofferne er omhældt), eller hvis stoffet/stofferne gives direkte i krybbe eller på gulv til dyrene eller gives i forkert dosis. Alternativ brug af stofferne er kun omfattet af denne bestemmelse, når stofferne kan komme i berøring med dyrene, f.eks. fordi stofferne bruges til udtørring og desinfektion i stier, hvor der går dyr.

Korrekt brug indebærer, at landbrugeren:

- skal anvende godkendte fodertilsætningsstoffer³.
- skal opfylde betingelserne⁴ for anvendelsen af fodertilsætningsstoffer og forblandinger⁵.
- ved beregning af mængden af tilsætningsstoffer, som også forekommer i naturlig tilstand i nogle fodermidler, skal sørge for at det samlede indhold af tilsat og naturligt forekommende stof ikke overstiger det maksimale indhold, der er fastsat i godkendelsen.
- kun blander tilsætningsstoffer i forblandinger og i foderstoffer, hvis der sikres fysisk, kemisk og biologisk forenelighed mellem blandingens forskellige bestanddele under hensyn til de tilsigtede virkninger.
- skal fortynde tilskudsfoder som angivet, således at fuldfoderet ikke indeholder tilsætningsstoffer i mængder, der overstiger dem, der er fastsat for fuldfoder.
- kun mærkede tilsætningsstoffer og forblandinger må anvendes.

Hvad må tilsættes til dyrenes drikkevand?

Om et foder må anvendes i drikkevandet afhænger af hvilken fodertype, der er tale om. Foderblandinger, altså tilskudsfoder, fuldfoder og mineralsk foder samt diætetisk foder må gerne gives i drikkevandet. Tilsætningsstoffer og forblandinger må ikke gives i drikkevandet med mindre tilsætningsstoffet er specifikt godkendt til drikkevand.

Eksempel på undtagelse om brug i drikkevand er citronsyre. Hvis dette anvendes som hjælpestof i små mængder (100-500 g) i kombination med medicin, er det tilladt at anvende det i drikkevand. Hjælpestoffet citronsyre må kun bruges sammen med et konkret lægemiddel i drikkevandet, hvis det er udleveret sammen med et konkret lægemiddel fra apotek eller andet godkendt udleveringssted.

---

³ Tilsætningsstoffet skal være godkendt i henhold til Tilsætningsstofforordningen.

⁴ Bruger af tilsætningsstoffer og forblandinger skal have et skriftlig kvalitetsstyringsystem baseret på HACCP-principperne, jf. 185/2004, artikel 5, stk. 2 samt artikel 6

⁵ For blandinger af tilsætningsstoffer skal de betingelser for anvendelsen, der er fastsat ved godkendelsen af hvert enkelt tilsætningsstof, være opfyldt, medmindre andet er fastsat. Brugsvejledning og eventuelle særlige krav fastsat i godkendelse vil fremgå af produktets mærkning.

Hvad er tilsætningsstoffer og hvad er fodermidler?

Det kan i nogle tilfælde være svært umiddelbart at vurdere, om et stof er et fodermiddel eller et tilsætningsstof. Nedenstående skema kan bruges til en foreløbig kategorisering af stoffet, men den endelige kategorisering vil ofte først kunne ses efter en nærmere undersøgelse af evt. mærkningssted eller andre bilag. Foderblandinger, altså tilskudsfoder, fuldfoder og mineralsk foder samt diætetisk foder og mælkeerstatninger kræver aldrig HACCP.

Type	"Tommelfingerregel"	Fremgår af	Eksempler	HACCP-registrering
Fodermidler	Fodermidler bidrager med stoffer, som står i gram eller % på en almindelig fodermærkningssted	Fodermiddelfortegnelsen, Bilaget, forordning (EU) 2017/1017 eller fodermiddelregisteret	<ul style="list-style-type: none"> - Kridt/Foderkridt/Calcium carbonat (Ca) - Salt/Fodersalt (Na) - Magnesiumoxid eller magnesiumfosfat (Mg) - Dextrose og glukosesirup 	Nej
Tilsætningsstoffer og forblandinger	<p>Tilsætningsstoffer bidrager med stoffer, som står i mg eller i.e. på en almindelig mærkningssted</p> <p>På mærkningen fremgår navnet samt den funktionelle gruppe, som stoffet er godkendt i og stoffets specifikke navn fra godkendelsen</p>	EU-Registreret over tilsætningsstoffer.	<p>Sporstoffer:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zinkoxid (Zink, Ze) - Jernsulfat (Jern, Fe) <p>Vitaminer:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Oftest A, D og E <p>Konserveringsstoffer:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Myresyre og benzoesyre <p>Bindemidler:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Støvbindere (sælges nogle gange som såkaldte "toksinbindere") 	Ja – inkl. et skriftligt kvalitetsstyrings system
Biocid	<p>Har en etikette med bl.a. information om hvordan midlet skal bruges, i hvilke mængder, til hvilket formål, faresymbol m.m.</p> <p>Ordet "biocid" står ikke på etiketten.</p>	<p>Miljøstyrelsens regler om biocider og krav til lovlighed</p> <p>OBS: Stofferne må bruges i drikkevand med dyr i stalden.</p> <p><i>Brugsvejledningen skal følges!</i></p>	<p>"Blegeessens" Hypoclorid</p> <p>Hydrogen-peroxid</p> <p>"Cid 2000"</p> <p>"Nordic Aquarens"</p>	Ikke relevant

Skemaet herunder kan bruges til at afklare om et foder eller andet produkt må gives i drikkevandet eller ej.

	Tilskudsfoder eller andre foderblandinger	Tilsætningsstof eller forblanding	Rengørings- og desinficeringsmidler	Biocid, til vanddesinfektion, produktgruppe 5 (PT 5)	Lægemidler samt evt. hjælpestoffer
Hvad kendetegner denne type produkt?	Det skal stå tilskudsfoder på mærkningen	Tilsætningsstoffer er godkendte af EU. Tilsætningsstoffet er ikke specielt mærkede, der står oftest kun "stoffet", f.eks. "Myresyre" eller "Biotin"	Produkter, der anvendes til rengøring og desinficering af rør m.m. Skal holdes adskilt fra foder og drikkevand. Må ikke komme ind i dyrene!	<u>Skal</u> have en etikette med information om bl.a. hvordan midlet skal bruges, i hvilke mængder, til hvilket formål, faresymbol m.m. Ingen krav om, at ordet "biocid" står på etiketten.	Lægemidler ordineret af dyrlægen. Der er derfor altid en "apotek etikette" på lægemidlet og præparaterne fremgår af dyrlægens ordinationsliste. Hjælpestoffer udleveres sammen med lægemidlet, og det fremgår af lægemidlets anvendelsesvejledning hvordan hjælpestoffet skal bruges.
Eksempler	Mange produkter af typen: "Drikkejern", "Organiske syrer" og "E-vitamin"	Konserveringsmidler, f.eks. myresyre, propionsyre		Mange produkter af typen: "Blegeessens" hypochlorid, Hydrogenperoxid	Hjælpestoffer kan være citronsyre, som udleveres sammen med lægemidlet på apoteket.
Er det tilladt i drikkevand?	Tilladt	Kun meget få stoffer er tilladt (eks. E-vitamin). Kræver i så fald HACCP	Ikke tilladt	Tilladt	Tilladt, fordi det foregår efter dyrlægens anvisning
Love og regler	Foderlovgivningen	Foderlovgivningen. Tilsætningsstofforordningen. Husk Foderhygiejneforordningens regler om HACCP	Vedr. opbevaring: Foderhygiejneforordningens: Bilag III, krav til stald- og fodringsudstyr	Miljøstyrelsens regler	Regler om lægemidler

LF 5.11.2: PROBLEMER KONSTATET VED OFFENTLIG KONTROL, FORPLIGTELSE

Hvis en landbruger underrettes om problemer konstateret ved den offentlige kontrol og med betydning for fødevarer sikkerheden, skal denne træffe passende afhjælpende foranstaltninger. Det gælder både problemer konstateret ved offentlig kontrol hos primærproducenten og offentlig kontrol foretaget andre steder, men hvor primærproducentens produkter er involveret. Det kan f.eks. være resultater af slagtedyrskontrol på slagterier. Hvis ikke der har været reelle tilfælde, spørges der ind til, om landbruger kan redegøre for procedurerne for tilbagetrækning. Konstaterede problemer, der kan have betydning for fødevarer sikkerheden, er f.eks. Salmonella, Campylobacter, BSE, listeriose, tuberkulose, brucellose og aviær influenza. Landbrugere skal træffe passende afhjælpende foranstaltninger, når de underrettes om problemer med betydning for fødevarer sikkerheden, der konstateres ved den offentlige kontrol. Hvis det efterfølgende konstateres, at landbrugeren ikke har truffet de afhjælpende foranstaltninger, vil dette være en overtrædelse af kravet, uanset om bestemmelsen, der ikke var overholdt i første omgang, er omfattet af krydsoverensstemmelse.

LF 5.11.3: ANVENDELSE AF BIOCIDER OG GRÆNSEVÆRDIER FOR PESTICIDER

Det skal kontrolleres, at landbrugeren, der høster eller producerer vegetabiliske fødevarer, anvender biocider korrekt efter kravene i den relevante lovgivning. Krav til anvendelsen fremgår af vejledningen til produktet. Det skal tillige kontrolleres, at foder og vegetabiliske fødevarer, dyrket, høstet eller opbevaret på virksomheden, ikke indeholder rester af pesticider over grænseværdierne, eller rester af pesticider, som ikke er godkendt til den pågældende afgrøde.

Det kontrolleres om landbruger anvender biocider korrekt, både i forhold til relevant lovgivning, samt i forhold til vejledningen på produktet. Hvis et biocid kræver autorisation for brug, er det forbudt at bruge det, hvis man ikke har den rette autorisation. Dette gælder f.eks. muldvarpegift. Der er krydsoverensstemmelse på anvendelsen, hvis det sker i forbindelse med vegetabiliske fødevarer. Øvrig anvendelse sanktioneres efter almindelig sanktionspraksis. Landbrugeren skal føre journal over enhver anvendelse af biocider. Journalen kan f.eks. være en dækkende samling af dokumenter, f.eks. behandlingsplaner eller indkøbsfakturaer.

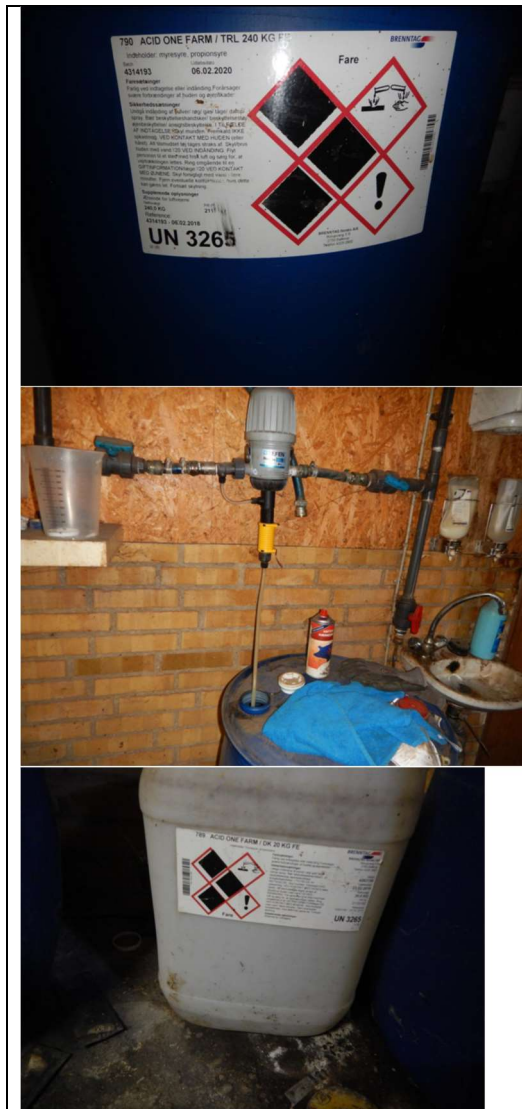
OBS: Landbrugeren må ikke opbevare rottegift, med mindre han har en autorisation til dette. Der er ikke konditionalitet på besiddelse. Der kan altid tages kontakt til Jordbrugs kontrol, KO-miljøkontrollører eller Pesticidkontrollører for hjælp til de situationer, hvor der konstateres f.eks. opbevaring af rottegift på bedriften.

6. FOKUSSPØRGSMÅL TIL KONTROLBESØGET

Delkrav	Spørgsmål
LF 5.11.1	<ul style="list-style-type: none"> • Bruges forblandinger og/eller tilsætningsstoffer i ren form i foderet? - Anvendes stoffer som benzoesyre, myresyre, urea, aminosyrer "vitaminforblending" m.m.? • Bruges forblandinger og/eller tilsætningsstoffer på anden måde end tilladt? - Udstrøes tilsætningsstof f.eks. på gulvet, så dyrene kan indtage det i ren form? - Anvendes tilsætningsstof i drikkevand uden at være godkendt til dosering i drikkevand?
LF 5.11.2	<ul style="list-style-type: none"> • Er lederen af virksomheden bekendt med evt. problemer konstateret ved den offentlige kontrol?

	<ul style="list-style-type: none"> • Kan der redegøres for procedurer ved tilbagetrækning? • Er der iværksat afhjælpende foranstaltninger efter konstaterede problemer?
LF 5.11.3	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Hvordan opbevares biocider, som fluegift og lusemidler, rottegift, muldvarpegift eller lign. på bedriften? ▪ Må jeg se fakturaer for indkøb af biocider, f.eks. det sidste år? ▪ Hvem lægger rottegift ud? ▪ Har landbruger en R2-autorisation til bekæmpelse af rotter på egen erhvervsjendom? ▪ Må jeg se rapporten fra skadedyrsbekæmpelsesfirmaet? ▪ Opbevares der muldvarpegift eller rottegift, og er landbruger i så fald autoriseret til at udlægge dette?

7. EKSEMPLER PÅ OVERTRÆDELSER

LF 5.11.1

På et kontrolbesøg konstateres at der tilsættes myresyre/propionsyre til drikkevandet. Det fremgik ikke af etiketten på dunken at det er til brug i drikkevand.

Landbruger oplyste at syreblandingen tilsættes drikkevandet som led i behandlingen/ mindskningen af salmonella i besætningen. Salmonella niveauet var steget lidt over en uge før kontrolbesøget, ifølge landbrugers oplysninger. På billedet ses doserings pumpe og at syreblandingen tilsættes til drikkevandet. Som det ses på billedet er hanerne åbne. Tønden var ca. halv fuld.

Landbruger oplyste at syren doseredes efter anvisning fra firmaet som har solgt produktet. Ved siden af tønden stod en dunk med samme indhold. Heller ikke på denne etiket står der at det er til brug i drikkevand. Dunken er næsten tom. Produktet er ikke godkendt til at tilsætte til drikkevand, hvilket er en overtrædelse af hovedreglen. Det er skærpene forhold at der var under en måned til at grisene skulle på slagteriet.

8. RETNINGSLINJE FOR VURDERING AF OVERTRÆDELSER

Delkrav 5.11.1 – 5.11.3

Alvor	
LF 5.11.1	Alvoren vurderes i forhold til om tilsætningsstoffer eller forblandinger, som indeholder tilsætningsstoffer er anvendt i henhold til godkendelsen eller om de er anvendt i andre mængder, til andre dyregrupper eller dyrearter end det fremgår af godkendelsen. Jo mere forkert anvendelse, desto mere skærpende omstændighed. Ikke godkendte tilsætningsstoffer vurderes som skærpende.
LF 5.11.2	Alvoren vurderes i forhold til, om landbruger er orienteret om evt. problemer konstateret ved den offentlige kontrol, og hvordan der i så fald er handlet. Kan der gøres tilfredsstillende rede for procedurerne for tilbagetrækning, er der foretaget afhjælpende foranstaltninger eller har landbruger ligefrem ignoreret evt. påbud fra myndigheder. Jo mindre handling, desto mere skærpende alvor.
LF 5.11.3	<p>Alvoren på overskridelse af pesticidrester vurderes ud fra hvor stor en overskridelse der findes i foderprøver afleveret til Fødevarestyrelsen. Få procent er generelt formildende, mens en overskridelse på mere end 25% vurderes som skærpende. Det er tillige relevant, om pesticidet er godkendt til afgrøden.</p> <p>Alvoren for anvendelse af biocider, ved dyrkning af vegetabiliske fødevarer vil altid være en betydelig overtrædelse, såfremt produkterne ikke anvendes efter relevant lovgivning eller vejledning til produkterne. Udgangspunktet er derfor en betydelig overtrædelse, uden mulighed for formildende omstændighed.</p>
Omfang	
LF 5.11.1	Omfanget vurderes i forhold til, hvornår de berørte dyr indgår i fødekæden, jo tættere på slagtetidspunktet et fodertilsætningsstof eller en forblanding er anvendt forkert, desto mere skærpende vil omfanget være.
LF 5.11.2	Omfanget vurderes i forhold til, om det udelukkende er den kontrollerede besætninger der har overtrådt kravet, eller om overtrædelsen også omfatter produkter eller dyr fra en eller flere andre besætninger.
LF 5.11.3	Omfanget for anvendelsen af biocider afhænger af hvornår stofferne er anvendt i forhold til høst, jo længere fra høst desto mere formildende omstændighed. I forhold til grænseværdien for pesticider, vurderes omfanget ud fra, på hvor meget af det dyrkede areal der er anvendt for meget pesticid. Få procent er en formildende omstændighed, mens flere procent udgør et større omfang.
Varighed	
Varighed	Varigheden vurderes ud fra hvor længe produkterne har været anvendt forkert og om deres brug har haft negative konsekvenser for foder eller fødevarer sikkerheden.

Varigheden på manglende sporbarhed og overskridelse af indholdet af pesticider, vil oftest være formildende, hvis det kun drejer sig om nogle uger, mens flere måneder eller år vil være en skærpende omstændighed.

Eksempler på formildende og skærpende omstændigheder

Bemærk, at nedenstående skema kun er tænkte eksempler! Der er ikke tale om en udtømmende liste. Der skal altid foretages en konkret vurdering af, om der foreligger formidlende eller skærpende omstændigheder.

Formildende	Udgangspunkt (hovedregel)	Skærpende
<ul style="list-style-type: none"> • Tilsætningsstoffer og/eller forblandinger er anvendt i en meget lille mængde eller til en meget lille gruppe af dyr • Lederen af virksomheden er opmærksom på problemerne konstateret ved den offentlige kontrol, men har endnu ikke nået at gribe ind. Der er tale om en meget kort overskridelse af den forventede reaktionstid • Overskridelsen af grænseværdien for pesticid er kun ganske lidt forhøjet 	<ul style="list-style-type: none"> • Tilsætningsstoffer og/eller forblandinger er anvendt uden tilladelse, i forkert dosis eller til de forkerte dyregrupper • Lederen af en virksomhed har undladt at træffe passende afhjælpende foranstaltninger, selvom han er blevet underrettet om problemer konstateret ved den offentlige kontrol • Landbruger har anvendt biocider uden at følge vejledningen på produktet eller gældende relevant lovgivning (der er ingen formildene omstændigheder til dette punkt!) • Foder og vegetabiliske fødevarer indeholder rester af pesticider over grænseværdien for den pågældende afgrøde eller er slet ikke godkendt til afgrøden 	<ul style="list-style-type: none"> • Tilsætningsstoffer og/eller forblandinger er anvendt til en forkert dyreart • Der er anvendt tilsætningsstoffer og/eller forblandinger, som ikke er godkendt • Lederen af en virksomhed har ignoreret beskeder om problemer ved den offentlige kontrol, der er truffet nogen afhjælpende foranstaltninger • Der er anvendt biocider uden journalføring og anvendelsen kan ikke spores • Grænseværdien for indhold af pesticider er overskredet med en væsentlig margen

LF 5.12– JOURNAL OVER PLANTEBESKYTTELSESMIDLER, BIOCIDER OG ANALYSERESULTATER

- tidligere KO-krav 2.19, 2.30 delkrav 2 og 2.32 delkrav 1

DELKRAV

LF 5.12.1	Ledere af fødevarer virksomheder, der producerer eller høster planteprodukter og foderstovsvirksomhedslederne, skal føre en journal over enhver anvendelse af plantebeskyttelsesmidler.
LF 5.12.2	Ledere af fødevarer virksomheder, der producerer eller høster planteprodukter og foderstovsvirksomhedslederne, skal føre journal over enhver anvendelse af biocid.
LF 5.12.3	Ledere af fødevarer virksomheder, der producerer eller høster planteprodukter, skal specielt føre journaler over resultaterne fra relevant analyser af prøver fra planter eller andre prøver, der er betydning for menneskers sundhed.

FORMÅL

LF 5.12.1 – 5.12.3	Formålet er at sikre menneskers og dyrs sundhed ved at føre journal over anvendelse af plantebeskyttelsesmidler, biocider og analyser af prøver.
--------------------	--

KRAVETS INDHOLD

Delkrav 1: Det skal kontrolleres, at anvendelsen af plantebeskyttelsesmidler registreres på bedriften. Der er ingen formkrav til registreringen, men journalen skal som minimum indeholde følgende oplysninger, for at det vurderes at registreringen er sket på en passende måde, i overensstemmelse med kravets formål:

- Plantebeskyttelsesmidlets navn, angivet som navn og registreringsnummer
- Tidspunkt for anvendelsen af plantebeskyttelsesmidlet, angivet som dato for anvendelsen
- Dosis for anvendelsen af plantebeskyttelsesmidlet, angivet i enten mængde pr. ha eller pr. m².
- Areal, som plantebeskyttelsesmidlet blev anvendt på, angivet med f.eks. marknummer, silonummer, containernummer eller matrikelnummer.
- Afgrøde, som plantebeskyttelsesmidlet blev anvendt på, angivet som afgrøde, kultur eller plante. Professionelle brugere af plantebeskyttelsesmidler til direkte bejdsning, skal angive den behandlede afgrøde.

Der er ikke et konditionalitetskrav at de behandlede arealers størrelse skal være angivet – dette er kun et nationalt krav.

Delkrav 3: Hvis analyseresultatet af planter og planteprodukter er modtaget for mindre end 24 timer siden, og landbruger endnu ikke har ført resultatet ind i journalen, så er der ikke tale om en overtrædelse af dette krav.

KRAVETS RELEVANS

Kravet vil være relevant at kontrollere, hvis der anvendes plantebeskyttelsesmidler, biocider eller foretages analyser af prøver fra planter eller andre prøver på bedriften.

KONTROLMETODE

Krav 5.12.1 om journal over plantebeskyttelsesmidler:

Reglerne om sprøjtejournale gælder for alle erhvervsmæssige brugere af plantebeskyttelsesmidler. En sprøjtejournale skal føres løbende, dvs. senest 7 dage efter anvendelsen af plantebeskyttelsesmidler.

Kontrollen bør særligt rettes mod en gennemgang af landbrugers journaler for kontrol af, om journalerne er ført i tilstrækkeligt omfang, og om journalerne indeholder de oplysninger, der er nødvendige til evt. at foretage en sporing i f.eks. med konstatering af forurening af et produkt. Journalen kan f.eks. være rapporten fra et skadedyrsbekæmpelsesfirma. Journaler kan føres på papir eller i elektronisk form eller kan være en dækkende samling af dokumentation, f.eks. behandlingsplaner, fakturaer eller lignende.

Det skal kontrolleres, at der føres en sprøjtejournale på bedriften. Sprøjtejournalen skal føres for alle de marker, eller hele det areal, der er sprøjtet. Sprøjtejournalen kan føres på papir, i elektronisk form, eller det kan være en dækkende samling af dokumentation f.eks. behandlingsplaner, fakturaer eller lignende. Journalen kan således godt bestå af f.eks. regninger og arbejdssedler, samt et markkort, hvis papirerne er samlet, og det klart er indikeret, at der er tale om oplysninger til en sprøjtejournale. Bemærk, at der skal føres journal over alle anvendte plantebeskyttelsesmidler, herunder også muldvarpe- og mosegrisegift, og over midler, som er godkendt til økologisk produktion, men der er ikke krav om, at basisstoffer indgår i sprøjtejournalen. Sprøjtejournalen skal opbevares i tre år.

Sprøjtejournalen skal foreligge på stedet eller tilsendes i forbindelse med kontrollen hvis der f.eks. anvendes FarmTracking, og landbruger ikke har en udskrift liggende, så skal jordbruger under kontrolbesøget kontakte sin planteavlskonsulent/rådgivningscenter og anmode vedkommende om at fremsende en fuld sprøjtejournale til kontrolløren. Det fremgår af både foder- og af fødevarerhygiejneforordningen, at virksomhedslederen skal stille de relevante oplysninger i journalerne til rådighed for den kompetente myndighed. Dvs. at en *sprøjtejournale skal være tilgængelig på bedriften på forlangende*.

Hvis sprøjtejournalen ligger hos maskinstationen, skal den eftersendes til Landbrugsstyrelsen (lokalafdelingen) hurtigst muligt og inden 3 dage. I alle andre tilfælde skal sprøjtejournalen udleveres i forbindelse med kontrollen, jf. Pesticidinstruksen. Herefter gennemgås sprøjtejournalen med henblik på kontrol af om de nødvendige oplysninger er anført i journalen.

Hvis jordbrugeren under kontrolbesøget oplyser, at han ikke har ført journal, fordi han ikke anvender plantebeskyttelsesmidler på bedriften, skal kontrolløren, hvis der mistanke om det modsatte og afhængig af årstiden, efterse markerne for tegn på, at der har været sprøjtet i marken f.eks. sprøjtespor, niveauet af ukrudt og tegn på plantesygdomme.

LF 5.12.1 er også en del af Landbrugsstyrelsen nationale pesticidkontrol. Den samlede kontrol omfatter således, ud over konditionalitetskravene, også en række nationale pesticidkrav, der kontrolleres samtidig.

Det er vigtigt at kontrollen påbegyndes i kemikalierummet. Herefter skal alle driftsbygninger uden undtagelse gennemgås.

Efter endt høring videregives pesticidhørings sagen også til kemikalieinspektionen@mst.dk jf. instruksen for plantebeskyttelsesmidler. Efter endt sagsbehandling orienterer Miljøstyrelsens kemikalieinspektion Landbrugsstyrelsen om resultatet af sagsbehandlingen. Hvis en national overtrædelse af et konditionalitetskrav frafaldes orienterer Miljøstyrelsens kemikalieinspektion Landbrugsstyrelsen om dette. Derved sikres, at Landbrugsstyrelsen får mulighed for at genoptage og nulstille konditionalitetssagen efterfølgende, hvis det vurderes, at konditionalitetssagen også skal frafaldes. Konditionalitetssagen kan således færdigbehandles i Landbrugsstyrelsen inden sagen afsluttes i Miljøstyrelsen.

LF 5.12.2 om journalkrav ved anvendelse af biocider

Biocider er midler til bekæmpelse af skadedyr i bygninger, plan-lagre eller på maskinel. Det drejer sig bl.a. om rottegift, musegift og insektmidler. Dette krav omhandler brug af biocider alle andre steder end direkte på planter, stalde eller på/i dyr.

Det kontrolleres, at landbruger fører journal over anvendelse af biocider. Journalen kan f.eks. være en dækkende samling af dokumenter, som f.eks. indeholder behandlingsplaner og/eller indkøbsfakturaer.

LF 5.12.3 om journalkrav ved relevante analyser af prøver fra planter og planteprodukter

Det skal kontrolleres om der er udtaget prøver i besætningen, og om der er udtaget prøver af leverede produkter til f.eks. grovvarereselskab. Det skal ligeledes kontrolleres, om landbruger kan fremvise optegnelser over prøveresultaterne og om journalen er ført umiddelbart efter modtagelse af resultaterne.

Hvis analyseresultatet er modtaget for mindre end 24 timer siden og ikke ført i register, er der ikke tale om en overtrædelse af dette krav.

FOKUSSPØRGSMÅL TIL KONTROLBESØGET

Delkrav	Spørgsmål
LF 5.12.1	<ul style="list-style-type: none"> • Bliver der anvendt plantebeskyttelsesmidler på bedriften? • Har landbruger ført en journal over anvendelsen af plantebeskyttelsesmidler? • Kan journalen fremskaffes i forbindelse med kontrollen? • Er journalen udfyldt fyldestgørende? Dvs. indeholder den alle oplysninger om hhv. navn og registreringsnummer, identifikation af areal, dosis, dato og afgrøde? • Er journalen ajourført? • Har der været risiko for menneskers eller dyrs sundhed?
LF 5.12.2	<p>Anvendes der insektmidler, rottegift, muldvarpegift eller lign. på bedriften?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Føres der journal over anvendelsen?
LF 5.12.3	<ul style="list-style-type: none"> • Har landbruger ført journal over evt. analyseresultater?

YDERLIGERE OPLYSNINGER TIL HØRINGSBREVET

Husk at vedlægge hele eller dele af journalen, hvis der findes en sådan, for at underbygge sagen.

EKSEMPLER PÅ OVERTRÆDELSER

dato	afgrøde	pesticid	journal	det/det
20-2-21	Apfels. Langstiel	Neomazal	60ml/50l	det/det
1-5-21	Erbsen og C. aucta	Neomazal	70ml/	det/det
9-5-21	-	-	40ml	det/det
29-5-21	det meste	Teppachi	8g/100l	det/det
12-6-21	-	Teppachi	8g/100	det/det
24-7-21	det meste	Teppachi	4g/50l	det/det
14-8-21	-	Teppachi	4g/50l	det/det
28-8-21	det meste	Teppachi	8g/100l	det/det

Overtrædelse af LF 5.12.1:

- Manglende registrering af:
- afgrøde
- identifikation af marken/areale
- Dosis pr. ha/m²

RETNINGSLINJER FOR VURDERING AF OVERTRÆDELSER

Betydningen af overtrædelsen skal altid vurderes i forhold til formålet med delkravet.

LF 5.12

Alvor	<p><u>Generelt:</u></p> <p>Den endelige bedømmelse af alvoren af overtrædelsen må altid bero på en samlet vurdering af det konkrete forhold, f.eks. om der slet ikke føres en sprøjtejournal eller om der har været fare for menneskers eller dyrs sundhed, eller om der alene er risiko herfor.</p> <p><u>Delkrav 1:</u> Ved en vurdering af alvoren af en overtrædelse skal der som udgangspunkt indgå, hvorvidt der er ført en sprøjtejournal på bedriften eller ej, og om hvorvidt sprøjtejournalen indeholder de nødvendige oplysninger. Jo flere oplysninger, der mangler, jo mere alvorlig er overtrædelsen som udgangspunkt.</p> <p>Alvoren på journalkravet til anvendelse af biocider, vurderes ud fra journalens evt. mangler og om de manglende oplysninger kan tilvejebringes. Jo flere mangler, desto mere skærpene alvor.</p>
Omfang	<p>Omfanget vurderes ud fra, hvor stort et areal, der ikke er ført sprøjtejournal for og hvor mange oplysninger der mangler i sprøjtejournalen.</p> <p>Omfanget på journalkravet til biocider vurderes ud fra, om biociderne er anvendt på udendørsarealer uden kontakt med foder og fødevarer, hvilket er en formildende omstændighed, eller om biociderne er anvendt i lokaler, hvor der opbevares foder og fødevarer = skærpene omstændighed.</p> <p>Omfanget på journalkravet til prøver af planter og planteprodukter afhænger af, hvornår det dyrkede/høstede produkt skal indgå i fødekæden, jo længere fra anvendelse produktet er, desto mere formildende omstændighed.</p>
Varighed	<p>Varigheden vurderes bl.a. ud fra om sprøjtejournalen helt mangler, eller om der mangler oplysninger i sprøjtejournalen i indeværende vækstsæson eller om det gør sig gældende for flere vækstsæsoner tilbage i tiden.</p>

Varigheden på brugen af biocider afhænger af hvor længe de er anvendt, uden at der er ført journal. Jo længere tid, desto mere skærpende varighed.

Varigheden på manglende journal over prøveresultater afhænger af hvornår landbruger har modtaget svarende, hvis det kun er få dage siden, er der tale om en formildende omstændighed, mens mere end en uge er en skærpende omstændighed.

Eksempler på formildende og skærpende omstændigheder

Formildende	Udgangspunkt (hovedregel)	Skærpende
<ul style="list-style-type: none"> ▪ At der mangler få oplysninger i sprøjtejournalen vedr. behandling på få arealer ▪ Sprøjtejournalen kan ajourføres under kontrollen ▪ Journalen over anvendelse af biocider er lettere mangelfuld, men helheden er tilfredsstillende ▪ Der er lang tid til høst 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Der mangler oplysninger i sprøjtejournalen ▪ Journalen over anvendelse biocider er meget mangelfuld, men oplysningerne kan fremskaffes ▪ Landbruger har ikke ført journal over relevante analyser af prøver fra planter og planteprodukter (der er ingen formildende/skærpende omstændighed) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ At der mangler mange oplysninger i sprøjtejournalen vedr. behandling på store arealer ▪ At der slet ikke er ført journal over anvendelsen af plantebeskyttelsesmidler ▪ At der er meget mangelfulde optegnelser, og der har været fare for menneskers eller dyrs sundhed ▪ Afgrøden afsættes direkte til konsum (f.eks. frugt) ▪ Der er kort tid til høst ▪ Journaloptegnelserne over anvendelsen af biocider er mangelfulde og oplysningerne kan ikke fremskaffes

LF 7.1 – ANVENDELSE AF PLANTEBESKYTTELSESMIDLER

- tidligere KO-krav 2.18

DELKRAV

LF 7.1.1	Der må kun anvendes godkendte plantebeskyttelsesmidler.
LF 7.1.2	Godkendte plantebeskyttelsesmidler skal anvendes korrekt i overensstemmelse med betingelserne angivet på etiketten.

UNDTAGELSER TIL KRAVET

Undtagelser til LF 7.1.2, der omhandler brug af afdriftsreducerende udstyr:

Ved sprøjtning med et plantebeskyttelsesmiddel, hvor det følger af angivelserne på midlets etiket, at et afstandskrav til vandmiljø eller andre områder skal overholdes, er det tilladt at sprøjte nærmere end angivet på etiketten, såfremt der ved sprøjtningen anvendes anerkendt afdriftsreducerende udstyr. De nærmere retningslinjer for brug af afdriftsreducerende udstyr til nedsættelse af angivne afstandskrav til vandmiljøet mv. fremgår af Miljøstyrelsens vejledning om afdriftsreducerende udstyr.

<https://www2.mst.dk/Udgiv/publikationer/2020/07/978-87-7038-211-3.pdf>

Ved sprøjtning med et plantebeskyttelsesmiddel, der indeholder aktivstoffet prosulfocarb, og andre aktivstoffer oplistet i bilag 6 til bekæmpelsesmiddelbekendtgørelsen, skal der anvendes afdriftsreducerende udstyr, der medfører minimum 75 % afdriftsreduktion. Udstyr, der lever op til dette krav, fremgår af Miljøstyrelsens vejledning om afdriftsreducerende udstyr (se link ovenfor).

Den, der sprøjter med afdriftsreducerende udstyr med det formål at kunne sprøjte nærmere det beskyttede område, end hvad følger af angivelserne om afstandskrav på etiketten, eller fordi det er et krav for at sprøjte med aktivstoffer oplistet i bilag 6 til bekæmpelsesmiddelbekendtgørelsen, skal føre journal over dette. Journalen skal føres løbende og senest 7 dage efter en relevant sprøjtning. Journalen skal opbevares i 3 år.

FORMÅL

LF 7.1.1 – LF 7.1.2	Formålet er at sikre et højt beskyttelsesniveau for både menneskers og dyrs sundhed og miljøet.
---------------------	---

KRAVETS INDHOLD

Overtrædelse af delkrav LF 7.1.2 kan **f.eks.** være at:

- Godkendte plantebeskyttelsesmidler er anvendt på afgrøder, hvortil de ikke er godkendt.
- Godkendte plantebeskyttelsesmidler er anvendt i højere doser, end angivet på etiketten
- Godkendte plantebeskyttelsesmidler er anvendt flere gange end det godkendte antal behandlinger
- Godkendte plantebeskyttelsesmidler er anvendt med kortere intervaller, end der fremgår af etiketten

- Godkendte plantebeskyttelsesmidler må ikke anvendes nærmere overfladevand og § 3-områder end etiketten tillader (dog inddrages her mulighed for afstandsreduktion ved brug af afdriftsreducerende udstyr).

Vær opmærksom på at andre overtrædelser af betingelser angivet på etiketten er også en konditionalitetsovertrædelse.

Kontrollen bør særligt rettes mod en gennemgang af landbrugers sprøjtejournal for kontrol af, om der er anvendt midler, der ikke er godkendt eller om der er anvendt midler imod etikettens forskrifter. Ligeledes skal fokus være i kemikalierummet, hvor midlerne gennemgås for at vurdere, om der kan være anvendt midler, som ikke er godkendte.

KRAVETS RELEVANS

Kravet er kun relevant at kontrollere, hvis der anvendes plantebeskyttelsesmidler på bedriften.

KONTROLMETODE

Bedriftens sprøjtejournal skal kontrolleres for anvendelsen af ulovlige plantebeskyttelsesmidler, herunder udenlandske midler, ikke godkendte danske midler samt for ulovlig anvendelse af godkendte plantebeskyttelsesmidler.

Sprøjtejournalen kan føres på papir, i elektronisk form, eller den kan være en dækkende samling af dokumentation f.eks. behandlingsplaner, fakturaer eller lignende. Journalen kan således godt bestå af f.eks. regninger og arbejdsedler, samt et markkort, hvis papirerne er samlet, og det klart er indikeret, at der er tale om oplysninger til en sprøjtejournal. Sprøjtejournalen skal opbevares i tre år.

Såfremt jordbruger har en nabo eller en maskinstation til at sprøjte, skal jordbrugeren efterfølgende, og inden 3 dage efter det udførte kontrolbesøg, indsende sprøjtejournalen eller en kopi heraf til Landbrugsstyrelsen. I **alle** øvrige tilfælde skal sprøjtejournalen foreligge på bedriften og være tilgængelig for kontrollen jf. Faginstruks Plantebeskyttelsesmidler.

Hvis en jordbruger anvender en app som f.eks. Farm Tracking, og jordbruger ikke selv kan printe den fulde sprøjtejournal, skal sprøjtejournalen fremsendes samme dag som kontrollen finder sted, f.eks. ved at jordbruger under kontrolbesøget kontakter sin planteavlskonsulent/rådgivningscenter og anmoder vedkommende om at fremsende en fuld sprøjtejournal til kontrolløren. Denne skal sendes til kontrollørens mail umiddelbart efter/samme dag som kontrolbesøget finder sted. Hvis ikke dette er tilfældet vil det være en overtrædelse af krav LF 5.12.1.

Hvis der på kontrollen konstateres midler med udenlandsk etiket, og hvor det - ud fra dunkens indhold - ser ud til, at midlet har været anvendt (f.eks. halvtom dunk), skal der laves en overtrædelse på delkrav 1. Det skal dog med rimelighed kunne sandsynliggøres, at midlet har været anvendt f.eks. ved at der dyrkes afgrøder, hvortil midlet kan anvendes eller at der i sprøjtejournalen fremgår brug af midler, der har f.eks. samme aktivstof som det ulovlige middel.

Hvis sprøjtejournalen viser, at der er anvendt ulovlige plantebeskyttelsesmidler, herunder udenlandske midler, ikke godkendte danske midler, som på anvendelsestidspunktet ikke længere måtte anvendes eller

ulovlig anvendelse af godkendte plantebeskyttelsesmidler, skal der ske en kontrol af sprøjtejournaler for indeværende samt to foregående vækstsæsoner. Hvis det drejer sig om flere plantebeskyttelsesmidler, foretages der en separat bedømmelse af hvert middel og dosering for sig. Jordbruger høres på samtlige overtrædelser.

Hvis der konstateres mulige overtrædelser, skal overtrædelserne dokumenteres med billeder eller udklip af f.eks. sprøjtejournaler og af midlets etiket. Billederne skal være ledsaget af en grundig og fyldestgørende beskrivelse.

Landbrugsstyrelsen gennemfører sammen med konditionalitetskontrollen også en national pesticidkontrol. Den samlede kontrol omfatter således, ud over konditionalitetskravene, også en række nationale pesticidkrav, der kontrolleres samtidig. Det er vigtigt at kontrollen påbegyndes i kemikalierummet. Herefter skal alle driftsbygninger uden undtagelse gennemgås.

Det er Miljøstyrelsens kemikalieinspektion, der, efter endt høring, sagsbehandler de nationale pesticidsager. Hvis der konstateres en overtrædelse af krav LF 7.1 oversendes sagen således også til Kemikalieinspektionen til videre sagsbehandling jf. de nationale regler.

Efter endt høring videregives pesticidhøringssagen også til kemikalieinspektionen@mst.dk jf. Faginstruks Plantebeskyttelsesmidler. Efter endt sagsbehandling orienterer Miljøstyrelsens kemikalieinspektion Landbrugsstyrelsen om resultatet af sagsbehandlingen. Hvis en national overtrædelse af et konditionalitetskrav frafaldes orienterer Miljøstyrelsens kemikalieinspektion Landbrugsstyrelsen om dette. Derved sikres, at Landbrugsstyrelsen får mulighed for at genoptage og nulstille konditionalitetssagen efterfølgende, hvis det vurderes, at konditionalitetssagen også skal frafaldes. Konditionalitetssagen kan således færdigbehandles i Landbrugsstyrelsen inden sagen afsluttes i Miljøstyrelsen.

FOKUSSPØRGSMÅL TIL KONTROLBESØGET

Delkrav	Spørgsmål
LF 7.1.1	<ul style="list-style-type: none"> • Bliver der anvendt plantebeskyttelsesmidler på bedriften? • Har landbruger anvendt plantebeskyttelsesmidler, der ikke er godkendte, og som ikke længere er tilladt at anvende? • Har landbruger anvendt udenlandske plantebeskyttelsesmidler? • Hvilket middel er anvendt? • På hvilken afgrøde og i hvilken dosis er midlet anvendt? • På hvor stort et areal er midlet anvendt? • Er det anvendt flere gange eller i flere vækstsæsoner? • Har landbruger midlet stående i kemikalierummet eller er det brugt? • Hvor meget er der evt. tilbage i dunken? • Har der været risiko for menneskers sundhed eller miljøet?
LF 7.1.2	<ul style="list-style-type: none"> • Har landbruger anvendt et middel imod etikettens anvisning? • Hvilken del af etiketteksten er overtrådt? • Hvilket middel drejer det sig om? • På hvilken afgrøde er midlet anvendt? • I hvilken dosis er midlet anvendt? • På hvor stort et areal er midlet anvendt?

	• Er det anvendt flere gange eller i flere vækstsæsoner end etiketten forskriver? • Har der været risiko for menneskers sundhed eller miljøet?

YDERLIGERE OPLYSNINGER TIL HØRINGSBREVET

Til at underbygge den eventuelle overtrædelse er det vigtigt at etiketteksten – eller dele heraf - vedlægges høringsbrevet, så der ikke er tvivl om, hvad overtrædelsen består i. Ligeledes skal hele eller dele af sprøjtejournalen vedlægges. Ligeledes kan alvoren af overtrædelsen afhænge af bl.a. jordbundsforhold, afstand til dræn, søer, vandløb, grundvandsmagasiner, drikkevandsboringer, nitratfølsomt indvindingsopland m.m. Disse oplysninger findes på IMK.

RETNINGSLINJER FOR VURDERING AF OVERTRÆDELSER

Betydningen af overtrædelsen skal altid vurderes i forhold til formålet med delkravet.

Delkrav LF 7.1.1 – LF 7.1.2

Alvor	<p><u>Generelt:</u></p> <p>Den endelige bedømmelse af alvoren af overtrædelsen må altid bero på en samlet vurdering af det konkrete forhold, f.eks. om der generelt anvendes ulovlige plantebeskyttelsesmidler eller om der har været fare for menneskers eller dyrs sundhed eller miljøet, eller om der alene er risiko herfor.</p> <p>Delkrav 1: Ved en vurdering af alvoren af en overtrædelse skal der som udgangspunkt indgå, hvorvidt der er tale om plantebeskyttelsesmidler, der har været godkendt i Danmark, men som ikke længere er godkendte i Danmark, fordi midlet f.eks. indeholder aktivstoffer, der ikke længere er godkendte i EU eller fordi godkendelse er udløbet eller tilbagekaldt. Der kan her være tale om, at landbrugeren har anvendt gamle lagre af midler.</p> <p>Ligeledes skal der indgå, om der er anvendt plantebeskyttelsesmidler, der er ulovligt importeret fra udlandet.</p> <p>Ligeledes skal der indgå, om der er anvendt plantebeskyttelsesmidler, der indeholder aktivstoffer, der er forbudte i EU.</p> <p>Delkrav 2: Ved en vurdering af alvoren af en overtrædelse skal der som udgangspunkt f.eks. indgå:</p> <ul style="list-style-type: none"> • om der er anvendt plantebeskyttelsesmidler på en bestemt afgrøde, hvortil de ikke er godkendt • om der er anvendt plantebeskyttelsesmidler i doser, der overskrider den godkendte maksimale dosering. • om der er anvendt plantebeskyttelsesmidler i flere behandlinger på en afgrøde end etiketten/brugsanvisningen tillader • om der er anvendt plantebeskyttelsesmidler med kortere intervaller end etiketten/brugsvejledningen tillader. • om der er anvendt plantebeskyttelsesmidler nærmere overfladevand end etiketten/brugsvejledningen tillader. (dog inddrages her mulighed for afstandsreduktion vha. valg af afdriftsreducerende dyser)
--------------	--

	<ul style="list-style-type: none"> • Om andre krav fra etiketteksten ikke er overholdt <p>Hvis det drejer sig om flere plantebeskyttelsesmidler, foretages der en separat bedømmelse af hvert middel for sig. Landbrugeren høres om samtlige bedømmelser. Den højeste samlede vurdering indberettes til Landbrugsstyrelsen.</p>
Omfang	Omfanget vurderes ud fra, hvor stort et areal, som er blevet behandlet med et middel, der ikke er godkendt eller med et middel hvor etiketteksten ikke er overholdt.
Varighed	Varigheden vurderes bl.a. ud fra om midlet kun er anvendt i indeværende vækstsæson eller om det er anvendt i flere vækstsæsoner tilbage i tiden.

Eksempler på formildende og skærpende omstændigheder

Formildende	Udgangspunkt (hovedregel)	Skærpende
<ul style="list-style-type: none"> • At der er anvendt et middel, som for kort tid siden var godkendt i Danmark • At der er anvendt et middel til en afgrøde, hvortil det er godkendt, men hvor dosis har været en smule for høj • At der er anvendt et middel med for kort interval f.eks., at intervallet er overskredet med én dag 	<ul style="list-style-type: none"> • Der er anvendt plantebeskyttelsesmidler, der ikke er godkendt f.eks. udenlandske midler eller midler som ikke længere er godkendt i Danmark • Plantebeskyttelsesmidler er ikke anvendt jf. etikettens anvisning 	<ul style="list-style-type: none"> • At der er anvendt midler, der aldrig har været godkendt i Danmark • At der er anvendt midler med aktivstoffer, som ikke er godkendt i Danmark • At der er anvendt ikke godkendte midler, som har været godkendt i Danmark for mange år siden • At et middel er anvendt på en væsentlig anden måde end foreskrevet på etiketten f.eks. flere gange dosis, eller anvendt til en anden afgrøde end tilladt.

LF 8.1 – AUTORISATION

DELKRAV

LF 8.1.1	Plantebeskyttelsesmidler godkendt til professionel anvendelse, må kun købes af autoriserede personer. Plantebeskyttelsesmidler må kun købes af en virksomhed, hvis der er en person beskæftiget i virksomheden, der er autoriseret til at anvende den pågældende type middel.
LF 8.1.2	Sprøjteføreren der udfører flysprøjtning skal være autoriseret.

UNDTAGELSER TIL KRAVET

Særlige kategorier af plantebeskyttelsesmidler må købes og anvendes af personer, der ikke er autoriseret, eller uden at en virksomhed har en autoriseret person ansat. Denne mulighed gælder kun for udvalgte midler, som Miljøstyrelsen har vurderet ikke udgør en miljø- eller sundhedsmæssig risiko. Miljøstyrelsen oplyser på sin hjemmeside om, hvilke midler der er omfattet.

FORMÅL

LF 8.1.1 – LF 8.1.2	Formålet med kravet er at sikre bæredygtig anvendelse af plantebeskyttelsesmidler ved at mindske risici og virkninger for menneskers sundhed og miljøet.
---------------------	--

KRAVETS INDHOLD

Enhver, der køber plantebeskyttelsesmidler erhvervsmæssigt, skal være i besiddelse af en relevant autorisation erhvervet via MAB. Dog gælder det for ganske enkelte sprøjteførere, som er udenlandske, og ikke har CPR-nr., at Miljøstyrelsen udsteder papir-autorisationer. MAB er en forkortelse af Miljøstyrelsens Autorisationssystem til brug af Bekæmpelsesmidler. Autorisationen kan være erhvervet på baggrund af gennemført uddannelse i form af et sprøjtebevis, hånd- og rygsprøjtecertifikat, et sprøjtecertifikat og efterfulgt af relevant opfølgingskursus inden for de seneste 4 år. En virksomhed må ligeledes kun købe sprøjtemidler, når der er en person beskæftiget i virksomheden, der er i besiddelse af en relevant autorisation i MAB.

Delkrav 2 vil stort set aldrig være relevant at kontrollere, da flysprøjtning er forbudt i Danmark. Miljøstyrelsen kan dog i særlige tilfælde give dispensation til fly- eller dronesprøjtning. Miljøstyrelsen har kun én enkelt gang i de sidste år givet en dispensation. En betingelse for, at Miljøstyrelsen giver dispensation til flysprøjtning er, at sprøjteføreren eller den person der er ansvarlig for håndteringen af pesticider og for sprøjtningen skal være autoriseret. Det er således et krav for at opnå en dispensation, at sprøjteføreren er autoriseret. Miljøstyrelsen fører register over disse ansøgninger, godkendelser osv. Desuden skal Miljøstyrelsen på deres hjemmeside <https://mst.dk/kemi/pesticider/anvendelse-af-pesticider/brugere-professionel-brug/sproejteteknologi/udbringning-af-pesticider-med-droner/> oplyse om hvilke arealer, tidspunkter for sprøjtning, hvilke plantebeskyttelsesmidler mv. der skal anvendes i medfør af givne dispensationer.

KRAVETS RELEVANS

Kravet gælder fra og med den 1. januar 2023. Kravet er relevant at kontrollere, hvis landbruger fra og med 1. januar 2023 har købt eller køber plantebeskyttelsesmidler. Kravet er desuden relevant, hvis der anvendes fly- eller dronesprøjtning, hvilket dog kun ses helt undtagelsesvist, da det som udgangspunkt er forbudt. Kravet er ikke relevant at kontrollere, hvis landbruger f.eks. har en maskinstation til at foretage indkøb og udbringning af plantebeskyttelsesmidler.

KONTROLMETODE

I forbindelse med kontrolforberedelsen kan det undersøges, om der anvendes plantebeskyttelsesmidler på bedriften i SprøjteJournalIndberetning (SJI). Ligeledes kan det undersøges, om der er én eller flere autorisationer knyttet til virksomhedens CVR-nummer, hvilket gør det muligt for virksomheden at købe plantebeskyttelsesmidler. Det sker ved at benytte dette link (<https://mab.mst.dk/internal>) og indtaste CVR-nummeret i feltet. Hvis der fremkommer et navn på en person, er der mindst en person med gyldig autorisation, der har knyttet sin autorisation til virksomhedens CVR-nummer. Denne tilknytning til CVR-nummeret er ikke et lovkrav, men en praktisk foranstaltning for virksomheden, når forhandlerne skal kontrollere kunden i forbindelse med salg af plantebeskyttelsesmidler.

Ejers eller medarbejderes autorisationsnummer (evt. flere numre) noteres og under kontrolbesøget spørges ind til, om vedkommende fortsat er ansat. Under kontrollen spørges ligeledes ind til, hvor mange/hvem i virksomheden, der køber plantebeskyttelsesmidler. Hvis der er tilknyttet en person til virksomheden med en gyldig autorisation til at anvende den pågældende type middel kan denne virksomhed lovligt købe plantebeskyttelsesmidler og delkrav 1 er således opfyldt.

Hvis virksomheden ikke har en autorisation tilknyttet, eller der ikke er personer ansat på virksomheden, der er autoriseret, og dermed kan købe plantebeskyttelsesmidler, skal der på den fysiske kontrol indhentes supplerende oplysninger i form af den seneste faktura på indkøb af plantebeskyttelsesmidler foretaget i perioden fra og med den 1. januar 2023 til og med kontroltidspunktet. Fakturadatoen holdes op imod informationerne i MAB. Hvis der ikke har været tilknyttet en person til virksomheden eller landbruger ikke kan oplyse autorisationsnummeret på den medarbejder, der har været ansat på det tidspunkt, hvor plantebeskyttelsesmidlerne er indkøbt og landbruger ikke selv har haft en gældende autorisation på købstidspunktet, er der tale om en overtrædelse af kravet.

Der skal som udgangspunkt ikke anmodes om dokumentation for ansættelsesforhold for personer, hvis autorisation er tilknyttet virksomheden. Men hvis der i dialogen med virksomheden opstår en situation, hvor der er begrundet mistanke om rigtigheden af dette forhold, kan der bedes om en sådan dokumentation. Vær opmærksom på, at det er tilstrækkeligt, at der er tale om et ansættelseslignende forhold f.eks. også mellem en landmand og hans voksne børn. En person (ét autorisationsnummer) kan godt være tilknyttet flere CVR-numre.

Hvis der konstateres mulige overtrædelser, skal overtrædelsen dokumenteres med f.eks. skærmprents fra MAB. Billederne skal være ledsaget af en grundig og fyldestgørende beskrivelse.

Landbrugsstyrelsen gennemfører sammen med konditionalitetskontrollen også en national pesticidkontrol. Den samlede kontrol omfatter således, ud over konditionalitetskravene, også en række nationale pesticidkrav, der kontrolleres samtidig.

Det er Miljøstyrelsens Kemikalieinspektion, der, efter endt høring, håndhæver ved overtrædelse af de nationale pesticidregler. Den videre sagsbehandling er beskrevet i Faginstruks Plantebeskyttelsesmidler.

FOKUSSPØRGSMÅL TIL KONTROLBESØGET

Delkrav	Spørgsmål
LF 8.1.1	<ul style="list-style-type: none"> • Er der tilknyttet en autorisation i MAB til bedriften? • Har ejer eller den professionelle bruger en autorisation? • Hvis der ikke er tilknyttet en autorisation i MAB på kontroltidspunktet, kan landbruger så dokumentere, at det seneste indkøb af plantebeskyttelsesmidler fra og med den 1. januar 2023 blev foretaget med en autorisation? F.eks. via faktura • I hvilken periode fra og med den 1. januar 2023 har der ikke været tilknyttet en autorisation i MAB til bedriften eller ikke været en person på bedriften med en autorisation?
LF 8.1.2	<ul style="list-style-type: none"> • Anvendes fly- eller dronesprøjtning? • Hvem har udført fly- eller dronesprøjtningen? • Har vedkommende en autorisation i MAB?

YDERLIGERE OPLYSNINGER TIL HØRINGSBREVET

Til at underbygge den eventuelle overtrædelse kan der anvendes skærmprents fra MAB.

RETNINGSLINJER FOR VURDERING AF OVERTRÆDELSER

Betydningen af overtrædelsen skal altid vurderes i forhold til formålet med delkravet.

Delkrav LF 8.1.1 – LF 8.1.2

Alvor	<p><u>Generelt:</u></p> <p>Den endelige bedømmelse af alvoren af overtrædelsen må altid bero på en samlet vurdering af det konkrete forhold, f.eks. om landbruger aldrig har haft en autorisation til køb af plantebeskyttelsesmidler, eller om der har været fare for menneskers eller dyrs sundhed eller miljøet, eller om der alene er risiko herfor.</p> <p>Delkrav 1: Ved en vurdering af alvoren af en overtrædelse skal der som udgangspunkt indgå oplysninger om, hvor ofte og hvor store mængder plantebeskyttelsesmidler, der er indkøbt uden autorisation.</p> <p>Delkrav 2: Ved en vurdering af alvoren af en overtrædelse, skal der som udgangspunkt indgå oplysninger om hvorvidt f.eks. sprøjteføreren, der har foretaget flysprøjtning eller været ansvarlig for håndtering af pesticiderne i den sammenhæng, ikke har haft en gyldig autorisation.</p>
Omfang	<p>Omfanget vurderes ud fra, hvor stort et areal bedriften råder over, og hvor stort et areal der således er blevet behandlet med plantebeskyttelsesmidler.</p>

Varighed	Varigheden vurderes bl.a. ud fra hvor længe virksomheden i perioden fra og med den 1. januar 2023 til og med kontroltidspunktet har indkøbt plantebeskyttelsesmidler uden, at have en gyldig autorisation i MAB.
-----------------	--

Eksempler på formildende og skærpende omstændigheder

Formildende	Udgangspunkt (hovedregel)	Skærpende
<ul style="list-style-type: none"> Der er købt små mængder plantebeskyttelsesmidler uden gyldig autorisation i MAB 	<ul style="list-style-type: none"> Der er købt plantebeskyttelsesmidler uden gyldig autorisation i MAB Sprøjteføreren der udfører flysprøjtning er ikke autoriseret 	<ul style="list-style-type: none"> Der har aldrig været tilknyttet en autorisation til virksomheden, eller der har aldrig været ansat en medarbejder i virksomheden, som har en autorisation Der er købt store mængder plantebeskyttelsesmidler uden autorisation

LF 8.2 – SYN OG VEDLIGEHOLD AF SPRØJTEUDSTYR

DELKRAV

LF 8.2.1	Professionel udbringning af plantebeskyttelsesmidler må kun ske ved hjælp af sprøjteudstyr, der er godkendt ved syn. Sprøjteudstyr skal gennemgås og godkendes ved syn inden 5 år efter anskaffelsen (faktureringsdatoen) og derefter mindst hvert 3. år.
LF 8.2.2	Der skal foretages regelmæssig kalibrering og teknisk kontrol af sprøjteudstyret.

UNDTAGELSER TIL KRAVET

Følgende sprøjteudstyr er ikke omfattet af kravet:

- 1) Håndholdte sprøjter med en tank med et volumen på 25 liter eller derunder
- 2) Sprøjter, der er beregnet til at blive båret på ryggen

Hånd og rygsprøjter er sprøjter med en tankvolumen på højst 25 liter, der er konstrueret til under brugen at blive båret i hånden, på ryggen, på skulderen, eller hvor dette udstyr er monteret på hjul, og som er konstrueret til højst at kunne skabe et tryk i tanken på 8 bar.

Der er indført et særligt synsinterval på 6 år for følgende typer af udstyr:

- Pesticidudstyr monteret på skovningsmaskiner
- Granulatspredere
- Gødningskar
- Vægesprøjter (også kaldet "Weed wipers")
- Tågegeneratorer

Fristen for første syn af disse typer er d. 1. juli 2025. Der skal således ikke føres kontrol med syn af disse sprøjter før efter denne dato.

Endvidere er der i Miljøstyrelsens vejledning om syn af sprøjter anført krav om syn af udstyr med roterende forstøvere (CDA-udstyr) og kartoffelbejdseudstyr til flydende bejdsemiddel med frist for første syn den 1. januar 2024. Denne frist gælder ikke kartoffelbejdseudstyr monteret på kartoffellæggere, som skulle være synet senest 1. januar 2019.

Sprøjter **monteret** på ATV er kun undtaget HVIS de er konstrueret som hånd- eller rygsprøjter, dvs. det er ikke nok i sig selv, at tanken er under 25 liter, for at en ATV-sprøjte er undtaget.

FORMÅL

LF 8.2.1 – LF 8.2.2	Formålet med kravet er at sikre bæredygtig anvendelse af plantebeskyttelsesmidler ved at mindske risici og virkninger for menneskers sundhed og miljøet.
---------------------	--

KRAVETS INDHOLD

Alle sprøjter som anvendes til professionel udbringning af plantebeskyttelsesmidler skal være godkendt ved syn. Sprøjteudstyret skal godkendes ved syn inden 5 år efter anskaffelsen (faktureringsdatoen) og derefter mindst hvert 3. år.

Professionel brug forstås som brug af sprøjteudstyr af enhver person, der anvender pesticider i forbindelse med sine erhvervsmæssige aktiviteter, herunder sprøjteførere, teknikere, arbejdsgivere og selvstændige i landbrugssektoren og andre sektorer.

Det betyder f.eks. at en sprøjte er undtaget fra syn, hvis en landbruger kun anvender den på private arealer, der ikke er del af en virksomhed. Dette gælder også, selvom det evt. er plantebeskyttelsesmidler godkendt til professionel anvendelse, der udbringes i situationer, hvor der ikke er tale om erhvervsmæssig anvendelse.

Synsmærker:

Fristen for næste syn fremgår normalt af klistermærket, der er påsat sprøjten i forbindelse med synet, idet synsvirkomheden bør have klippet hul ud for årstal og måned. Næste synsdato fremgår også af den synsrapport, som sprøjteejeren skal være i besiddelse af.

Hvis klistermærket er faldet af, er det ikke en overtrædelse af reglerne. Det er tilstrækkeligt, at sprøjteejeren fremviser synsrapporten, der indeholder serienummer på sprøjten, som skal kontrolleres. Synsrapporten skal altid fremvises og sammenholdes med sprøjten. Ved henvendelse til Miljøstyrelsen kan enhver synsrapport findes frem i IT-systemet SYS, hvis sprøjteejer eller kontrollør kan oplyse nummeret på synsmærket. Hvis mærket mangler kan synet nogle gange søges frem på basis af serienummer og/eller sprøjteejerens navn.

Der findes tre forskellige former for klistermærker:

1. De almindelige synsmærker, der sidder på de fleste sprøjter, hvor der er et unikt nummer i midten – billede 1. Det er dette mærkatnummer der knyttes til synsrapporten
2. Klistermærker der sættes f.eks. på bomme i væksthuse, hvor der f.eks. er 10 bomme knyttet til en basis-sprøjte (med pesticidtank, pumpe mv.). I disse situationer sidder der et almindelig mærke på basis-sprøjten med et synsnummer, og på de 10 bomme sidder der et mærke, hvor man kan skrive dette syns-nummer på med håndskrift. Det er altså "sprøjtedel knyttet til synsnummer" – billede 2.
3. Mærker der sættes på helt nye sprøjter, som skal synes første gang senest 5 år efter fakturadato. Her sættes et mærke på for at minde sprøjteejeren om, hvornår sprøjten skal synes første gang – billede 3.

Fra 2022 ser mærkaterne således ud:

Kontrollen bør særligt rettes mod en gennemgang af **alle** sprøjter på bedriften for kontrol af, om sprøjterne er synet rettidigt.

KRAVETS RELEVANS

Kravet gælder fra og med den 1. januar 2023. Kravet er relevant at kontrollere, hvis der er sprøjteudstyr, der anvendes af landbruger til udbringning af plantebeskyttelsesmidler på bedriften. Kravet er ikke relevant, hvis landbruger f.eks. har anden jordbruger eller en maskinstation til at foretage udbringning af plantebeskyttelsesmidler. Kravet er heller ikke relevant at kontrollere for de sprøjter, som ikke anvendes til udbringning af plantebeskyttelsesmidler, men f.eks. kun til udbringning af gødning, da disse ikke er omfattet af krav om syn.

KONTROLMETODE

I forbindelse med kontrolforberedelsen kan det undersøges, om der anvendes plantebeskyttelsesmidler på bedriften i SprøjteJournalIndberetning (SJI).

I forbindelse med kontrolbesøget skal sprøjteudstyret, der er på bedriften besigtiges og gennemgås. Spørg ind til om bedriften har én eller flere sprøjter, der anvendes til plantebeskyttelsesmidler.

Hvis svaret er NEJ:

Spørg om, hvordan virksomheden så får sprøjtet deres arealer? Tjek virksomhedens sprøjtejournal og tjek, om der er foretaget sprøjtninger. Hvis det viser sig, at landbruger f.eks. har benyttet sin egen og usynet sprøjte, er der tale om overtrædelse af delkrav 1.

Hvis landbruger oplyser, at sprøjtning har fundet sted med anden sprøjte, f.eks. fra en maskinstation eller nabo, som virksomheden har maskinfællesskab med, er kravet som udgangspunkt ikke relevant.

Virksomheden skal dog kunne fremvise eller sende skriftlig dokumentation på, at sprøjtning er udført med anden sprøjte. Det kan være kvittering fra maskinstation eller skriftlig aftale om maskinfællesskab.

Hvis svaret er JA:

Man skal altid anmode om at se alle de sprøjter, der anvendes i virksomheden. F.eks. vil mange frugt- og grønsagsavlere have flere sprøjter, ligesom kartoffelavlere kan have både en marksprøjte og evt. en kartoffellægger med påmonteret sprøjteudstyr. ATV med sprøjter skal også være synet, hvis de anvendes erhvervsmæssigt.

Det undersøges, om alle sprøjterne bærer synsmærkat og om den markerede synfrist er overskredet og i givet fald må sprøjten ikke have været anvendt efter synsfristen til udbringning af plantebeskyttelsesmidler.

Det kontrolleres dels om det unikke nr. på synsmærkat og synsrapporten stemmer overens, ligesom det kontrolleres, at serienummer anført på synsrapporten er identisk med serienummer på sprøjten.

Det kan være vanskeligt at finde serienummeret, og der kan være eksempler på, at synsvirksomheden har banket et nummer i stellet på sprøjten, ifald sprøjten ikke har været forsynet med serienummer, da synet blev gennemført. Da kontrolleres det nummer, der er banket i stellet.

Det undersøges på baggrund af synsrapporten, om de anvendte sprøjter er synet rettidigt i forhold til de sprøjteopgaver, der er anført i sprøjtejournalen.

Hvis landbruger ikke kan fremvise en synsrapport (idet den er blevet væk eller lign.) skal landbruger anmodes om at fremskaffe den enten med det samme (via mail dialog med synsvirksomheden) eller den skal sendes til kontrolløren. Hvis landbruger ikke kan fremskaffe synsrapporten for den synede sprøjte (hvis synsvirksomheden ikke længere eksisterer), eller hvis landbruger har købt en brugt synet sprøjte uden at få synsrapporten med ved købet og dermed ikke kender synsvirksomheden, kan Miljøstyrelsen kontaktes, idet styrelsen har adgang til alle synsrapporter via IT-systemet SYS.

Hvis sprøjten ikke er synet rettidigt, er det en overtrædelse.

Det er vanskeligt at foretage en kontrol af, om der foretages regelmæssig kalibrering og teknisk kontrol af sprøjteudstyret, da det ikke er et krav, at landbruger skal føre en journal over egenkontrol af udstyret. Kontrollen af dette delkrav består i, at se på hvilken tilstand sprøjteudstyret umiddelbart har, samt at spørge landbruger om og hvordan, der foretages regelmæssig kalibrering og teknisk kontrol af sprøjteudstyret. Afhængigt af hvordan sprøjteudstyrets tilstand ser ud, og hvad landbruger oplyser herom, kan der være tale om en overtrædelse.

Hvis der konstateres mulige overtrædelser, skal overtrædelsen dokumenteres med billeder af f.eks. sprøjten og nærbilleder af en eventuel synsmærkat. Billederne skal være ledsaget af en grundig og fyldestgørende beskrivelse.

Landbrugsstyrelsen gennemfører sammen med konditionalitetskontrollen også en national pesticidkontrol. Den samlede kontrol omfatter således, ud over konditionalitetskravene, også en række nationale pesticidkrav, der kontrolleres samtidig.

Det er Miljøstyrelsens Kemikalieinspektion, der, efter endt høring, håndhæver ved overtrædelse af de nationale pesticidregler. Den videre sagsbehandling er beskrevet i Faginstruks Plantebeskyttelsesmidler.

FOKUSSPØRGSMÅL TIL KONTROLBESØGET

Delkrav	Spørgsmål
LF 8.2.1	<ul style="list-style-type: none"> Anvendes sprøjter til udbringning af plantebeskyttelsesmidler på bedriften? Bærer alle sprøjter synsmærkat og er synsfristen overholdt? Hvis der er sprøjter, der ikke er synet rettidigt - beskriv sprøjterne. Antal, type af sprøjte, tankvolumen, evt. fabrikat Stemmer nummeret på synsmærkaten og eventuel synsrapport overens? Stemmer serienummer på sprøjten overens med serienummeret i synsrapporten? Hvornår er sprøjterne evt. synet, hvis de er synet for sent? Hvor stort et areal er sprøjten anvendt til efter at synsfristen er overskredet? Her vedlægges sprøjtejournalen til dokumentation for omfanget. Er sprøjten i dårlig stand?
LF 8.2.2	<ul style="list-style-type: none"> Er der foretaget regelmæssig kalibrering og teknisk kontrol af sprøjteudstyret? Hvis der er sprøjter, der ikke er regelmæssigt kalibreret og kontrolleret - beskriv sprøjterne. Antal, type af sprøjte, tankvolumen, evt. fabrikat og sprøjtes tilstand

YDERLIGERE OPLYSNINGER TIL HØRINGSBREVET

Til at underbygge den eventuelle overtrædelse skal sprøjtejournalen, eller udklip herfra, vedlægges høringsbrevet, da denne kan være med til at beskrive, hvor omfattende overtrædelsen har været. Arealet af de marker, der er sprøjtet med den usynede sprøjte angives i høringsbrevet og det beskrives, om der er foretaget flere behandlinger af de samme marker. Hvis der sprøjtet afgrøder, der afsættes direkte til konsum (f.eks. frugt), skal det nævnes i høringsbrevet.

RETNINGSLINJER FOR VURDERING AF OVERTRÆDELSER

Betydningen af overtrædelsen skal altid vurderes i forhold til formålet med delkravet.

Delkrav LF 8.2.1 – LF 8.2.2

Alvor	<p><u>Generelt:</u></p> <p>Den endelige bedømmelse af alvoren af overtrædelsen må altid bero på en samlet vurdering af det konkrete forhold, f.eks. om der på bedriften udbringes plantebeskyttelsesmidler uden at der forefindes korrekt synede sprøjter, eller</p>
--------------	--

om der har været fare for menneskers eller dyrs sundhed eller miljøet, eller om der alene er risiko herfor.

Husk at vedlægge en kopi af sprøjtejournalen (evt. flere planperioder) for hele den periode, hvor sprøjten har været anvendt uden at have været godkendt ved syn ved oversendelse af sagen til Miljøstyrelsens Kemikalieinspektion. Størrelsen af det behandlede areal er med til at bestemme en eventuel sanktions størrelse.

Delkrav 1: Ved en vurdering af alvoren af en overtrædelse skal der som udgangspunkt indgå oplysninger om, hvorvidt det er anvendt sprøjter, der ikke er synet. Alvoren kan vurderes ud fra om sprøjterne aldrig har været synet, eller om sprøjterne har overskredet synsdatoen og hvor meget denne er overskredet, og i hvilket omfang sprøjten er anvendt herefter. Desuden kan indgå om virksomheden har flere sprøjter, der ikke er synet eller ikke er synet rettidigt.

Delkrav 2: Ved en vurdering af alvoren af en overtrædelse, skal der som udgangspunkt f.eks. indgå observationer og oplysninger om sprøjteudstyrets tilstand og om landbruger kan redegøre for hvordan kalibrering og teknisk kontrol af sprøjten er foretaget.

Ved vurderingen indgår, om det er anvendt sprøjter, der ikke er kalibreret eller hvor der ikke er foretaget den nødvendige tekniske kontrol. Alvoren kan vurderes ud fra om sprøjterne aldrig har været kalibreret eller om der ikke har været foretaget den nødvendige tekniske kontrol. Desuden kan indgå, om virksomheden har flere sprøjter, der ikke er kalibreret eller hvor der ikke er foretaget den nødvendige tekniske kontrol.

Omfang	<p>Delkrav 1: Omfanget vurderes ud fra, hvor stort et areal bedriften råder over, hvor der er anvendt en sprøjte, som ikke har været synet eller synet rettidigt.</p> <p>Delkrav 2: Omfanget vurderes ud fra, hvor stort et areal bedriften råder over, hvor der er anvendt en sprøjte, der ikke er kalibreret eller hvor der ikke er foretaget den nødvendige tekniske kontrol.</p>
Varighed	Varigheden vurderes bl.a. ud fra hvor længe bedriften har anvendt en sprøjte, der ikke har været synet eller synet rettidigt eller hvor der er anvendt en sprøjte, der ikke er kalibreret eller hvor der ikke er foretaget den nødvendige tekniske kontrol.

Eksempler på formildende og skærpende omstændigheder

Formildende	Udgangspunkt (hovedregel)	Skærpende
<ul style="list-style-type: none"> • Synsfristen er overskredet med en kort periode • Der er bestilt tid til syn af sprøjten, men synet er ikke gennemført	<ul style="list-style-type: none"> • Den anvendte sprøjte er ikke synet • Der kan ikke redegøres for, at der er foretaget regelmæssig	<ul style="list-style-type: none"> • Sprøjten har været anvendt i en årrække og aldrig har været synet • Der er flere usynede sprøjter på virksomheden, der har været anvendt

<ul style="list-style-type: none"> • Sprøjten er anvendt på et mindre areal • 	kalibrering og teknisk kontrol af virksomhedens sprøjter	<ul style="list-style-type: none"> • Sprøjten er anvendt på et større areal • Virksomhedens sprøjte er i synlig misligholdt stand • Sprøjten er anvendt til afgrøder til konsum
---	--	--

LF 8.3 – BEGRÆSNINGER I ANVENDELSE AF PLANTEBESKYTTELSESMIDLER

DELKRAV

LF 8.3.1	<p>Der må ikke foretages sprøjtning eller i øvrigt anvendes plantebeskyttelsesmidler på følgende § 3-arealer:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Heder, 2) moser og lignende, 3) strandenge og strandsumpe samt 4) ferske enge og biologiske overdrev, når sådanne naturtyper enkeltvis, tilsammen eller i forbindelse med naturlige søer på over 100 m² i areal, er større end 2.500 m² i sammenhængende areal. 5) moser og lignende, der er mindre end 2.500 m², når de ligger i forbindelse med en sø eller et vandløb, der af miljøministeren efter indstilling fra kommunalbestyrelsen er udpeget som beskyttet.
LF 8.3.2	<p>Der må ikke anvendes plantebeskyttelsesmidler i strid med en kommunal afgørelse om drift eller andre foranstaltninger:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) der er nødvendige for at realisere Natura 2000-planen eller 2) som af hensyn til Natura 2000-planens bevaringsmålsætning er nødvendige for at undgå varig forringelse af naturtyper eller levesteder for arter eller betydelig forstyrrelse af arter, som området er udpeget for.

UNDTAGELSER TIL KRAVET

Delkrav 1: Forbuddet gælder ikke for de tiltag der foretages af hensyn til Forsvarets trænings-, uddannelses-, øvelses- eller missionsaktiviteter.

Miljøstyrelsen kan i særlige tilfælde meddele dispensation fra forbuddet i delkrav 1.

Kommunen kan også i særlige tilfælde dispensere fra delkrav 1 til målrettede enkeltforanstaltninger i form af anvendelse af bekæmpelsesmidler, f.eks. ved sprøjtning (pletsprøjtning), mod bl.a. invasive, ikke-hjemmehørende arter.

FORMÅL

LF 8.3.1	Formålet er at sikre bæredygtig anvendelse af plantebeskyttelsesmidler ved at mindske risici og virkninger for menneskers sundhed og miljøet.
----------	---

KRAVETS INDHOLD

Delkrav 1:

De § 3-beskyttede naturområder er **vejledende** registrerede i Danmarks Miljøportal. Hvis et område (bortset fra vandløb) opfylder kriterierne vedrørende naturtypen og arealstørrelsen, er det umiddelbart beskyttet, uanset om det er registreret eller ej.

I forhold til kontrol af konditionalitet på § 3-arealer lægger Landbrugsstyrelsen et kort over § 3-arealerne, som kan ses på IMK (internet markkort) ud på hjemmesiden, så landbruger har adgang til disse oplysninger. Kortet opdateres én gang om året – forud for konditionalitet-kontrollens opstart. Typisk vil det være lagt ud i slutningen af året, og i hvert fald inden konditionalitetskontrollen i det følgende kalenderår påbegyndes. Kontrollen foretages på baggrund af dette kort. Hvis der skulle være tilkommet et nyt § 3-areal i løbet af året, medtages dette areal ikke i den aktuelle kontrol. Hvis et areal vurderes af kommunen til ikke længere at være omfattet af §3-beskyttelsen, eller hvis arealet er fejlregistreret som § 3-areal i IMK, vil landbruger i det tilfælde heller ikke blive sanktioneret.

Miljøministeriet er overordnet ressortmyndighed for lovgivningen om naturbeskyttelseslovens § 3 og § 4, men det er dog altid kommunen, der træffer afgørelse om hvorvidt et areal er beskyttet. Det er også kommunen, der kan give landbruger dispensation til sprøjtning i forhold til bekæmpelse af invasive arter mm. Miljøstyrelsen kan dog give en generel dispensation til sprøjtning såfremt landbruger rammes atypisk hårdt af forbuddet. I de tilfælde vil landbruger være i besiddelse af skriftlig dokumentation for dispensationen. Hvis man som kontrollør er i tvivl, kan den relevante kommune altid kontaktes.

Kontrollen af dette krav drejer det sig om, at der ikke må foretages sprøjtning i de nævnte naturtyper. Øvrige ændringer i tilstanden af de nævnte naturtyper, som skyldes landbrugerens aktivitet skal laves under LF3-4.1.

Kontrollen bør særligt rettes mod forhold, hvor der ses tydelige tegn på, at der er foretaget sprøjtning af beskyttet natur på - og i forbindelse med - landbrugers ansøgte arealer, med det formål f.eks. at udvide det dyrkede areal. Ligeledes skal der være særlig fokus på sprøjtning af § 3-natur inden for Natura 2000 områder, der er områder, der er særligt beskyttede.

Delkrav 2: Når et område er udpeget som Natura 2000-område indebærer det, at der skal gøres en aktiv indsats for at sikre eller genoprette naturen i området. Dette sker på baggrund af de såkaldte Natura 2000-planer, der er en samlet plan for, hvordan fremgangen Natura 2000-områderne sikres.

Der er udarbejdet naturplaner for hver af de 250 Natura 2000-områder. Hver plan indeholder en langsigtet målsætning for naturen i området og en beskrivelse af den indsats, der skal gennemføres. Natura 2000-planerne er udmøntet i mere konkrete kommunale Natura 2000-handleplaner for hvert af de 250 områder, som skal sikre, at målene i Natura 2000-planerne bliver ført ud i livet.

Handleplanerne beskriver, hvordan grundejere, kommuner og staten kan sikre, at naturen i Natura 2000-områderne bevares for fremtiden. Det går især ud på at lave naturpleje, fjerne opvækst af træer og buske, sikre ekstensiv drift som græsning og høslæt og genskabe den naturlige vandbalance i områderne. Før myndighederne giver tilladelse eller godkendelse til en given aktivitet i eller i nærheden af et Natura 2000-område, skal de lave en vurdering af, om der er risiko for, at aktiviteten kan medføre en negativ

påvirkning af naturtyper eller arter, på områdets udpegningsgrundlag. Det gælder f.eks. ved miljøgodkendelse af husdyrbrug.

Tilladelse eller godkendelse kan gives på vilkår, der sikrer, at der ikke sker nogen skade for de arter eller naturtyper, som området er udpeget for at beskytte.

Der skal i kontrolsituationen være fokus på, om områder, der ligger i nærheden af eller i Natura 2000 områder, er blevet sprøjtet eller om der i øvrigt er anvendt plantebeskyttelsesmidler imod de vilkår, som kommunen eventuelt har givet i forbindelse med en tilladelse eller godkendelse.

KRAVETS RELEVANS

Kravet gælder fra og med den 1. januar 2023. Kravet er relevant at kontrollere hele året, dog har kravet en begrænset geografisk udbredelse til de konkrete beskyttede arealer. Hvis landbruger ikke har beskyttede arealer tilknyttet bedriften, så er kravet ikke relevant.

KONTROLMETODE

Delkrav 1:

For at kunne gennemføre kontrollen på stedet skal der anvendes oplysninger om området og dets naturforhold (§ 3-områder, naturtyper). Dette gøres ved at anvende kortlaget i IMK, der hedder "§ 3 2023". I Kortlaget "§ 3 2023" vil der være en beskrivelse af, hvilken naturtype der er tale om. Der vil være en label på elementet, som beskriver naturtypen.

Der skal i kontrolsituationen ikke skelnes imellem, om ansøgers arealer er beliggende inden for eller uden for Natura 2000-områder.

Alle ansøgers ejede og evt. forpagtede arealer, som ansøger er driftsansvarlig for, skal gennemgås, da sprøjtning på alle disse arealer er omfattet af kravet. Spørg under kontrollen ind til alle ejede og forpagtede arealer.

Hvis der konstateres overtrædelser af kravet skal kommunen efterfølgende kontaktes for at få verificeret § 3-beskyttelsen. Dette gøres ved at tage kontakt til kommunen og bede dem komme med en udtalelse/afgørelse af, om området er omfattet af § 3-beskyttelsen. Sagen kan godt sendes i høring vedrørende de faktiske forhold, der konstateres ved kontrollen. Udgangspunktet skal i så fald være, at det berørte område er § 3-beskyttet. Herefter afventes kommunens svar på henvendelsen.

Hvis svaret fra kommunen modtages inden for 1 måned, journaliseres det på sagen, og sagen oversendes til sagsbehandling. Hvis kommunen ikke har orienteret landbruger om deres vurdering, skal landbruger orienteres om denne.

Hvis kommunen ikke vender tilbage med en vurdering senest 1 måned efter henvendelsen, oversendes sagen til sagsbehandling. Der noteres på sagen, at der ikke er modtaget svar fra kommunen. Sagsbehandling overtager herefter sagen.

Landbrugeren kan undtagelsesvist have fået dispensation fra § 3-beskyttelsen, således at der ikke foreligger en ulovlig tilstandsændring af det pågældende areal. I givet fald vil lodsejeren være i besiddelse af skriftlig

dokumentation for dispensationen. I tvivlstilfælde kontaktes kommunen. Hvis landbruger har fået dispensation for at foretage sprøjtningen, er det ikke en overtrædelse af kravet.

Delkrav 2:

For at kunne gennemføre kontrollen på stedet skal du have sikret dig viden om området og dets naturforhold, herunder bedriftens placering i forhold til Natura 2000 område.

Ved dette krav skal du anvende kortlaget, der hedder "Natura 2000".

Hvis landbruger har arealer i særligt Natura 2000, og du ved besigtigelse af disse arealer konstaterer, at der er anvendt plantebeskyttelsesmidler, skal du spørge om:

- Har landbruger modtaget en afgørelse (miljøgodkendelse, tilladelse eller påbud) fra kommunen, der pålægger landbruger en bestemt drift eller andre foranstaltninger i forhold til anvendelse af plantebeskyttelsesmidler på arealer i Natura 2000 eller på arealer grænsende op til Natura 2000?

Hvis svaret er ja, skal landbruger kunne fremvise afgørelsen, herunder fremhæve overfor kontrolløren, hvilke dele af afgørelsen, som omhandler brug af plantebeskyttelsesmidler på arealerne.

Der skal evt. rettes henvendelse til kommunen med henblik på, at få kommunen til at videregive de nødvendige oplysninger, således at Landbrugsstyrelsen kan kontrollere om delkravet er overholdt.

Generelt:

Det er vigtigt i forhold til den efterfølgende sagsbehandling, at du tydeligt beskriver kontrolfundet, herunder hvad tilstandsændringen består i, fotodokumentation samt placering på et kort, så det kan genfindes (markblok- og marknummer). Det vil sige, at du skal beskrive og eventuelt begrunde, hvad du har konstateret, hvor det er konstateret, hvordan forholdene på stedet er, og hvor længe forholdet evt. har stået på. Begrundelsen skal ledsages af billeder. Det er vigtigt at fastslå i hvilket år tilstandsændringen er foretaget, da det kan have betydning for, hvilken ansøger, der skal sanktioneres for den eventuelle overtrædelse.

FOKUSSPØRGSMÅL TIL KONTROLBESØGET

Delkrav	Spørgsmål
LF 8.3.1	<ul style="list-style-type: none"> • Findes der beskyttede heder, moser, strandenge, strandsumpe, ferske enge eller biologiske overdrev på bedriften? • Hvilken type beskyttet areal er der tale om? Mose, eng osv. • Beskriv tegnene på, at arealet er sprøjtet med plantebeskyttelsesmidler? • Hvor er sprøjtningen foretaget? Mark, markblok, matrikel • Hvilken udbredelse har sprøjtningen? Længde, bredde, m²? • Hvor stort et område af det oprindelige naturareal er påvirket af sprøjtningen? • Hvornår er sprøjtningen foretaget? • Er det muligt at føre arealet tilbage til den oprindelige tilstand? • Er der evt. søgt dispensation til sprøjtningen?
LF 8.3.2	<ul style="list-style-type: none"> • Har landbruger arealer i Natura 2000 områder eller grænsende op til? • Er der anvendt plantebeskyttelsesmidler på disse arealer? • Har landbruger modtaget en afgørelse fra kommunen, der pålægger landbruger en bestemt drift eller andre foranstaltninger i forhold til anvendelse af plantebeskyttelsesmidler på arealer i Natura 2000 eller på arealer grænsende op til Natura 2000? • Er der anvendt plantebeskyttelsesmidler i strid med denne afgørelse? • Beskriv hvordan og i hvilken udstrækning anvendelsen af plantebeskyttelsesmidlet er i strid med afgørelsen.

YDERLIGERE OPLYSNINGER TIL HØRINGSBREVET

Vurdering af omfang og varighed kan understøttes med kortmateriale i IMK. Ligeledes kan varigheden af overtrædelsen evt. også vurderes ud fra luftfotos.

RETNINGSLINJER FOR VURDERING AF OVERTRÆDELSER

Betydningen af overtrædelsen skal altid vurderes i forhold til formålet med delkravet.

Delkrav LF 8.3.1

Alvor	<p><u>Generelt:</u></p> <p>Den endelige bedømmelse af alvoren af overtrædelsen skal altid bero på en samlet vurdering af det konkrete forhold, f.eks. om der er sprøjtet flere eller større beskyttede områder af flere omgange, så risikoen for påvirkning af flere og større naturområder har været betydelig, eller der har været risiko for at skade den biologiske diversitet i området.</p> <p>Delkrav 1 og 2: Ved vurderingen af alvoren af en overtrædelse kan det som udgangspunkt indgå, hvor stor muligheden er for af den foretagne ændring er reversibel, og/eller hvor lang tid det tager at reetablere områdets oprindelige naturtilstand. Den tid, der medgår til at lovliggøre det ulovlige forhold, vil således skulle indgå ved en vurdering af alvoren af en overtrædelse.</p>
--------------	---

Omfang	Omfanget af en overtrædelse fastslås navnlig under hensyntagen til, hvor stort arealet med det ulovlige forhold udgør i alt, og hvor meget arealet udgør af det konkrete område med den pågældende naturtype. Som naturtype defineres henholdsvis heder, moser og lignende, strandenge og strandsumpe samt ferske enge og biologiske overdrev.
Varighed	Varigheden af en overtrædelse kan som udgangspunkt vurderes ud fra hvor lang tid siden det er, at overtrædelsen har fundet sted.

Eksempler på formildende og skærpende omstændigheder

Formildende	Udgangspunkt (hovedregel)	Skærpende
<ul style="list-style-type: none"> • Der er ikke risiko for menneskers sundhed og miljøet. • Der er foretaget sprøjtning af en meget lille del af det beskyttede areal • Tilstandsændringen er hurtig reversibel 	<ul style="list-style-type: none"> • Der er risiko for menneskers sundhed og miljøet på grund af: <ul style="list-style-type: none"> • At der er foretaget sprøjtning eller anvendt plantebeskyttelsesmidler i et §3 beskyttet areal • At der er anvendt plantebeskyttelsesmidler på et areal i, eller stødende op til, et Natura 2000 område, og hvor anvendelsen strider imod f.eks. realiseringen af Natura 2000-planen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Der er foretaget sprøjtning i en stor del af/ hele den samlede naturtype • Tilstandsændringen er irreversibel.

LF 8.4 – SPRØJTEUDSTYR DER SKAL FOREFINDES OG ANVENDES PÅ VIRKSOMHEDEN

DELKRAV

LF 8.4.1	Følgende udstyr skal findes på en udbringningsvirksomhed: 1) Præparatfyldeudstyr. 2) En tank til rent vand med en tilstrækkelig kapacitet til, at de rester, der ikke kan pumpes ud af sprøjten, kan fortyndes minimum 50 gange. 3) Spuledyser til tanke, der kan indeholde plantebeskyttelsesmiddel. 4) Udbringningsvirksomheden skal have udstyr til rådighed, der gør det muligt at foretage udvendig rengøring af sprøjter, traktorer eller andet materiel på det behandlede areal, hvis udvendig rengøring finder sted på det behandlede areal.
LF 8.4.2	Ved påfyldning af en sprøjte, skal bruges udstyr, der er beregnet til påfyldning af plantebeskyttelsesmiddel på den pågældende sprøjte, f.eks. præparatfyldeudstyr.
LF 8.4.3	Ved indvendig vask af sprøjten skal bruges spuledyser.

UNDTAGELSER TIL KRAVET

Kravet gælder ikke for sprøjteudstyr i væksthuse. Se i stedet LF 8.7. Kravet gælder desuden ikke for sprøjter med et maksimalt tankvolumen på 25 liter, hvor sprøjten er konstrueret til under brugen at blive båret i hånden, på ryggen, på skulderen, eller til at blive transporteret på hjul.

Delkrav 1, nr. 1) om præparatfyldeudstyr gælder ikke for sprøjter, hvor:

- 1) påfyldningshullet til tanken befinder sig mindre end 130 cm over jorden eller stabilt underlag, og
- 2) afstanden fra kanten af tanken ind til påfyldningshullet er mindre end 30 cm.

Delkrav 1, nr. 2) og 3) gælder ikke for sprøjter, der har en tankstørrelse på 400 liter eller mindre, eller som alene anvendes i væksthuse.

FORMÅL

LF 8.4.1 – LF 8.4.3	Formålet med kravet er at sikre bæredygtig anvendelse af plantebeskyttelsesmidler ved at mindske risici og virkninger for menneskers sundhed og miljøet.
---------------------	--

KRAVETS INDHOLD

Reglerne vedrørende udstyr til vask og påfyldning af plantebeskyttelsesmidler gælder for alle typer af sprøjter til udendørs udbringning af plantebeskyttelsesmidler, og omfatter derfor også sprøjter med bom og tågesprøjter med blæser, samt en række specialbyggede sprøjter. Sprøjter med et maksimalt tankvolumen på 25 liter, hvor sprøjten er konstrueret til under brugen at blive båret i hånden, på ryggen, på skulderen, eller til at blive transporteret på hjul og væksthussprøjter er ikke omfattet af de samme krav til udstyr som øvrige sprøjter.

Sprøjter har ikke krav om påmonteret udvendigt vaskeudstyr, hvis de vaskes på en godkendt vaskeplads.

Sprøjterne skal som udgangspunkt være monteret med hhv.:

Præparatfyldeudstyr: Udstyret er beregnet til at fylde plantebeskyttelsesmidler på en sprøjte, således at påfyldningen kan ske sikkert og med minimal risiko for spild. Udstyret er ofte monteret direkte på sprøjten, men det kan også være stationært udstyr, således at plantebeskyttelsesmidlet suges eller pumpes over i marksprøjten. Udstyret kan også være monteret på en mobil enhed. Bemærk, at injektion er sidestillet med præparatfyldeudstyr. Kravet gælder dog ikke for sprøjter, hvor påfyldningshullet til tanken befinder sig mindre end 130 cm over jorden eller stabilt underlag, og afstanden fra kanten af tanken ind til påfyldningshullet er mindre end 30 cm.

Husk at kontrollere om præparatfyldeudstyret rent faktisk anvendes jf. LF 8.4.2.

Spuledyser: Dyserne skal være monteret indvendig i hovedtanken og bruges til rengøring af denne. I mindre sprøjter kan det være tilstrækkeligt med én spuledyse, mens større sprøjter vil have monteret to eller flere spuledyser. Kravet om spuledyser gælder ikke for sprøjter, der har en tankstørrelse på 400 liter eller mindre, eller som alene anvendes i væksthuse.

Skyllevandstank/rentvandstank: Ved indvendig vask af sprøjter kan der skelnes mellem fortynding og egentlig rengøring. Fortynding har til formål at skylle sprøjtes indvendige flader og fortynde den fortyndbare del af restsprøjtevæsken, således at størstedelen af restsprøjtevæsken kan sprøjtes ud på det behandlede areal, og den sidste stærkt fortyndede restsprøjtevæske herefter uden risiko kan udtømmes på det behandlede areal eller på en vaskeplads med opsamling af vaskevand.

Ved at dele mængden af skyllevand i to til tre dele vil restsprøjtevæsken for de fleste sprøjters vedkommende blive fortyndet med mindst en faktor 50. Restsprøjtevæsken skal fortyndes til et acceptabelt koncentrationsniveau, så udtømningen kan ske på marken uden risiko for punktkildeforureninger.

Rengøringen har til formål at rengøre sprøjten i en sådan grad, at der ikke er risiko for at skade den afgrøde, der efterfølgende skal sprøjtes.

Udstyr til udvendig rengøring: Hvis bedriften foretager udvendigt vask af sprøjter i marken, skal der være udstyr til rådighed, der gør det muligt at foretage udvendig rengøring af sprøjter, traktorer eller andet materiel på det behandlede areal. Der kan her være tale om f.eks. en højtryksrenser påmonteret sprøjten med rentvandstank.

Kontrollen bør særligt rettes mod en gennemgang af alle virksomhedens sprøjter for kontrol af, om sprøjterne har det nødvendige udstyr til påfyldning og rengøring.

KRAVETS RELEVANS

Kravet gælder fra og med den 1. januar 2023. Kravet er relevant at kontrollere, hvis der er sprøjteudstyr, der anvendes af landbruger til udbringning af plantebeskyttelsesmidler på bedriften. Kravet er ikke relevant, hvis landbruger f.eks. har en maskinstation til at foretage udbringning af plantebeskyttelsesmidler.

KONTROLMETODE

I forbindelse med kontrolforberedelsen kan det undersøges, om der anvendes plantebeskyttelsesmidler på bedriften i SprøjteJournalIndberetning (SJI).

Ved kontrolbesøget skal bedriftens sprøjteudstyr besigtiges og gennemgås.

Hvis der konstateres mulige overtrædelser, skal overtrædelserne dokumenteres med billeder af f.eks. sprøjten. Billederne skal være ledsaget af en grundig og fyldestgørende beskrivelse.

Landbrugsstyrelsen gennemfører sammen med konditionalitetskontrollen også en national pesticidkontrol. Den samlede kontrol omfatter således, ud over konditionalitetskravene, også en række nationale pesticidkrav, der kontrolleres samtidig.

Det er Miljøstyrelsens Kemikalieinspektion, der, efter endt høring, håndhæver ved overtrædelse af de nationale pesticidregler. Den videre sagsbehandling er beskrevet i Faginstruks Plantebeskyttelsesmidler.

FOKUSSPØRGSMÅL TIL KONTROLBESØGET

Delkrav	Spørgsmål
LF 8.4.1	<ul style="list-style-type: none"> • Anvendes sprøjter på bedriften til udbringning af pesticider? • Hvis der er sprøjter, der f.eks. ikke har det rette udstyr monteret - beskriv sprøjterne. Antal, type af sprøjte, tankvolumen, evt. fabrikat • Hvor stort et areal er sprøjten anvendt til? • Er sprøjten omfattet af undtagelserne (påfyldningshullet til tanken befinder sig mindre end 130 cm over jorden eller stabilt underlag, og afstanden fra kanten af tanken ind til påfyldningshullet er mindre end 30 cm) • Er der præparatfyldeudstyr til rådighed? • Er der rentvandstank/skyllevandstank på sprøjten så rester kan fortyndes tilstrækkeligt? • Hvis landbruger oplyser, at sprøjten vaskes i marken, er der så udvendigt vaskeudstyr til rådighed, så der kan foretages udvendig rengøring af sprøjte, traktor osv.? • Hvor længe har bedriften anvendt en sprøjte, som ikke har haft det nødvendige udstyr?
LF 8.4.2	<ul style="list-style-type: none"> • Anvendes bedriftens præparatfyldeudstyr, ved påfyldning af sprøjten? • Hvor længe har bedriften haft præparatfyldeudstyr uden at anvende det? • Hvor stort et areal er sprøjten anvendt til?

	<ul style="list-style-type: none"> • Er præparatfyldeudstyret egnet til påfyldning af plantebeskyttelsesmidler på en sikker og forsvarlig måde?
LF 8.4.3	<ul style="list-style-type: none"> • Anvendes spuledyser ved fortynding og rengøring af sprøjten? • Hvor længe har bedriften haft spuledyser monteret på sprøjten uden at anvende det? • Hvor stort et areal er sprøjten anvendt til?

YDERLIGERE OPLYSNINGER TIL HØRINGSBREVET

Til at underbygge den eventuelle overtrædelse kan sprøjtejournalen vedlægges høringsbrevet, da denne kan være med til at beskrive, hvor omfattende overtrædelsen har været. Arealet af de marker, der er sprøjtet uden at det påkrævede udstyr er anvendt skal angives i høringsbrevet og det beskrives, om der er foretaget flere behandlinger af de samme marker.

RETNINGSLINJER FOR VURDERING AF OVERTRÆDELSER

Betydningen af overtrædelsen skal altid vurderes i forhold til formålet med delkravet.

Delkrav LF 8.4.1 – LF 8.4.3

Alvor	<p><u>Generelt:</u></p> <p>Den endelige bedømmelse af alvoren af overtrædelsen må altid bero på en samlet vurdering af det konkrete forhold, f.eks. om der på bedriften udbringes plantebeskyttelsesmidler uden at der forefindes korrekt udstyr, eller om der har været fare for menneskers eller dyrs sundhed eller miljøet, eller om der alene er risiko herfor.</p> <p>Delkrav 1: Ved en vurdering af alvoren af en overtrædelse skal der som udgangspunkt indgå, om det kun er én af delene hhv. præparatfyldeudstyr, rentvandstank, spuledyser eller udstyr til udvendig vask, der mangler på udbringningsvirksomheden, eller om flere dele af udstyret mangler på virksomheden/ på de sprøjter, som virksomheden anvender.</p> <p>Delkrav 2: Ved en vurdering af alvoren af en overtrædelse, skal der som udgangspunkt f.eks. indgå om præparatfyldeudstyret er anvendt eller ej.</p> <p>Delkrav 3: Ved en vurdering af alvoren af en overtrædelse, skal der som udgangspunkt f.eks. indgå om spuledyser er anvendt eller ej.</p>
Omfang	<p>Omfanget vurderes ud fra, hvor stort et dyrket areal bedriften råder over, og hvor der er anvendt en sprøjte som ikke har haft det nødvendige udstyr. I omfangskarakteren kan også inddrages oplysninger om, hvor mange sprøjter på virksomheden, der ikke har det nødvendige udstyr monteret/ til rådighed.</p>
Varighed	<p>Varigheden vurderes bl.a. ud fra hvor længe bedriften ikke har haft det nødvendige udstyr.</p>

Eksempler på formildende og skærpende omstændigheder

Formildende	Udgangspunkt (hovedregel)	Skærpende
<ul style="list-style-type: none"> • Sprøjten er anvendt på et mindre areal • Udstyret har manglet på bedriften i en kortere periode	<ul style="list-style-type: none"> • Der er ikke præparatfyldeudstyr, rentvandstank, spuledyser eller udstyr til udvendig vask til rådighed på bedriften • Præparatfyldeudstyret er ikke anvendt • Spuledyserne er ikke anvendt	<ul style="list-style-type: none"> • Sprøjten er anvendt på et større areal • Udstyret har manglet på bedriften i en længere periode • Der mangler flere forskellige typer af rengøringsudstyr på bedriften • Rengøringsudstyret anvendes ikke på en sikker og forsvarlig måde

LF 8.5 – INDRETNING AF TAPSTED

DELKRAV

LF 8.5.1	Et tapsted skal være forsynet med: 1) en indretning, der forhindrer, at vand kan løbe tilbage i ledningsnettet eller en boring, og 2) et vandur eller tilsvarende indretning, der sikrer mod overløb.
LF 8.5.2	Slanger eller rør, der skal lede vand til en sprøjte fra et tapsted eller fra en tank, der er sluttet til et ledningsnet eller en boring, må ikke kunne komme i kontakt med sprøjtevæsken.

UNDTAGELSER TIL KRAVET

Kravet gælder ikke for sprøjter med et maksimalt tankvolumen på 25 liter, hvor sprøjten er konstrueret til under brugen at blive båret i hånden, på ryggen, på skulderen, eller til at blive transporteret på hjul.

Delkrav 1, nr. 1) om indretning, der forhindrer, at vand kan løbe tilbage i ledningsnettet eller en boring (kontraventil) og delkrav 2 gælder ikke for sprøjter:

- 1) der udelukkende anvendes med injektionsudstyr, så sprøjtens tank kun kan indeholde rent vand,
- 2) fra en buffertank, der ikke er koblet til et ledningsnet eller en boring ved påfyldning af sprøjten,
- 3) hvis der er luftgab mellem tapstedet eller tanken og sprøjten, eller
- 4) med indbygget kontraventil eller lignende anordning, hvis der er kontraventil på alle sprøjter i virksomheden.

FORMÅL

LF 8.5.1 – LF 8.5.2	Formålet med kravet er at sikre bæredygtig anvendelse af plantebeskyttelsesmidler ved at mindske risici og virkninger for menneskers sundhed og miljøet.
---------------------	--

KRAVETS INDHOLD

Kontrollen skal rettes mod en gennemgang af alle virksomhedens tapsteder for kontrol af, om tapstederne er indrettet korrekt.

Ved påfyldning af vand på sprøjter skal det sikres, at der ikke kan ske overløb ved påfyldning af sprøjten, og at der ikke er risiko for tilbageløb i ledningsnettet eller vandboringen.

Kontraventil: Tapstedet, der benyttes til påfyldning og vask af sprøjter, skal altid være forsynet med en indretning (f.eks. en kontraventil eller et luftgab på mindst 50 mm), der kan forhindre tilbageløb i ledningsnettet eller en vandboring. Vær opmærksom på undtagelserne fra kravet om kontraventil.

Vandur: Vandur eller lignende installation, der forhindrer overløb ved påfyldning af tanken, skal være monteret på tapstedet. Vanduret er en teknisk indretning, der stopper påfyldning af vand, når en forudbestemt mængde vand er påfyldt.

Personlig overvågning er ikke at forstå som "lignende". Der skal være tale om en eller anden form for teknisk installation, der konkret sikrer mod overløb ved påfyldning. Det kan f.eks. være en "dødemandsknap" eller en computerstyret kontrol med mængden af tilført vand. Er der tale om en nyere sprøjte, vil der ofte være en form for styring af vandpåfyldningen indbygget som en funktionalitet i sprøjten, og i sådanne tilfælde vil der ikke være krav om vandur eller lignende indretning.

Påfyldes der vand fra en mobil vandtank i marken eller en buffertank, der ikke er tilsluttet ledningsnettet, skal der være monteret vandur eller lignende installation, hvis vandtankens volumen overstiger sprøjtetankens volumen.

KRAVETS RELEVANS

Kravet gælder fra og med den 1. januar 2023. Kravet er kun relevant at kontrollere, hvis landbruger anvender plantebeskyttelsesmidler på bedriften. Kravet er ikke relevant hvis landbruger f.eks. har en maskinstation til at foretage udbringning af plantebeskyttelsesmidler, og vand ikke påfyldes på bedriften.

KONTROLMETODE

I forbindelse med kontrolforberedelsen kan det undersøges, om der anvendes plantebeskyttelsesmidler på bedriften i SprøjteJournalIndberetning (SJI).

I forbindelse med kontrolbesøget skal bedriftens tapsteder besigtiges og gennemgås. Landbruger skal fremvise, hvordan der påfyldes vand, og hvilket udstyr der sikrer mod overløb og tilbageløb til ledningsnettet.

Ved påfyldning af vand på sprøjten er det ligeledes et krav, at de slanger og rør, der transporterer vand fra tapstedet eller en vandtank, ikke må kunne komme i kontakt med sprøjtevæsken. Landbruger må således ikke lægge f.eks. en haveslange op i sprøjtetanken, mens der påfyldes vand.

Hvis der konstateres mulige overtrædelser, skal overtrædelserne dokumenteres med billeder af f.eks. tapstedet eller buffertanken. Billederne skal være ledsaget af en grundig og fyldestgørende beskrivelse.

Landbrugsstyrelsen gennemfører sammen med konditionalitetskontrollen også en national pesticidkontrol. Den samlede kontrol omfatter således, ud over konditionalitetskravene, også en række nationale pesticidkrav, der kontrolleres samtidig.

Det er Miljøstyrelsens Kemikalieinspektion, der, efter endt høring, håndhæver ved overtrædelse af de nationale pesticidregler. Den videre sagsbehandling er beskrevet i Faginstruks Plantebeskyttelsesmidler.

FOKUSSPØRGSMÅL TIL KONTROLBESØGET

Delkrav	Spørgsmål
LF 8.5.1	<ul style="list-style-type: none"> Fyldes der vand på sprøjten på bedriften? Beskriv tapstedet, herunder hvordan forhindres tilbageløb og hvordan forhindres overløb. Adresse, og hvor tapstedet placeret på ejendommen? Vedlæg skitse eller angiv placering på Ortofoto Hvor stort et areal er sprøjten anvendt til? Har bedriften aldrig haft en kontraventil eller et vandur?
LF 8.5.2	<ul style="list-style-type: none"> Beskriv slanger eller rør, som evt. kommer i kontakt med sprøjtevæsken Hvor længe har denne metode været anvendt til fyldning af sprøjten? Hvor stort et areal er sprøjten anvendt til?

YDERLIGERE OPLYSNINGER TIL HØRINGSBREVET

Til at underbygge den eventuelle overtrædelse kan der anvendes luftfotos fra IMK, hvor f.eks. tapstedets eller buffertankens placering kan fremgå. Sprøjtejournalen dokumenterer omfanget af anvendelsen af tapstedet og skal derfor vedlægges høringen. Arealet af de marker, der er sprøjtet, hvor det mangelfuldt indrettede tapsted er anvendt, angives i høringsbrevet.

RETNINGSLINJER FOR VURDERING AF OVERTRÆDELSER

Betydningen af overtrædelsen skal altid vurderes i forhold til formålet med delkravet.

Delkrav LF 8.5.1 – LF 8.5.2

Alvor	<p><u>Generelt:</u></p> <p>Den endelige bedømmelse af alvoren af overtrædelsen må altid bero på en samlet vurdering af det konkrete forhold, f.eks. om der hverken er kontraventil eller vandur, eller om der har været fare for menneskers eller dyrs sundhed eller miljøet, eller om der alene er risiko herfor.</p> <p>Delkrav 1: Ved en vurdering af alvoren af en overtrædelse skal der som udgangspunkt indgå, om det kun er én af delene hhv. kontraventil eller vandur der mangler på udbringningsvirksomheden, eller om begge dele mangler.</p> <p>Delkrav 2: Ved en vurdering af alvoren af en overtrædelse, skal der som udgangspunkt f.eks. indgå om slanger eller rør, der skal lede vand til en sprøjte fra et tapsted eller fra en tank kommer i kontakt med sprøjtevæsken.</p>
Omfang	<p>Omfanget kan bl.a. vurderes ud fra, hvor stort et areal bedriften råder over, og hvor der er anvendt et tapsted, som ikke har haft den nødvendige indretning. Omfanget kan også afhænge af behandlingshyppighed og type af bedrift.</p>
Varighed	<p>Varigheden vurderes bl.a. ud fra hvor længe bedriften har anvendt et tapsted, som ikke har haft den nødvendige indretning.</p>

Eksempler på formildende og skærpende omstændigheder

Formildende	Udgangspunkt (hovedregel)	Skærpende
<ul style="list-style-type: none"> • Der er en meget lille risiko for menneskers sundhed og miljøet. • Sprøjten er anvendt på et mindre areal • Tapstedet har ikke været forsynet med enten kontraventil eller vandur i en kortere periode 	<ul style="list-style-type: none"> • Der er risiko for menneskers sundhed og miljøet på grund af: • Tapstedet er ikke forsynet med hhv. en kontraventil og et vandur eller tilsvarende indretning • Slinger eller rør kan komme i kontakt med sprøjtevæsken 	<ul style="list-style-type: none"> • Der er en stor risiko eller fare for menneskers sundhed og miljøet. • Der mangler både kontraventil og vandur • Sprøjten er anvendt på et større areal • Tapstedet har ikke været forsynet med kontraventil og vandur i en længere periode eller har aldrig været til stede. • Mangelfuld indretning, der har medført forøget risiko for tilbageløb og/eller overløb • Slinger og rør har været i kontakt med sprøjtevæsken

LF 8.6 – INDRETNING OG BRUG AF VASKEPLADS

DELKRAV

LF 8.6.1	Påfyldning af en sprøjte skal ske på en vaskeplads.
LF 8.6.2	Sprøjter, traktorer og andet materiel, der har været anvendt til udbringning af plantebeskyttelsesmidler, skal rengøres på en vaskeplads.
LF 8.6.3	Vaskepladser og biobede skal være udstyret med tæt belægning med afløb til gyllebeholder eller en anden tæt, stationær beholder, og indrettet, så der ikke kan ske afledning til kloak, nedsivning i jorden eller afstrømning til ubefæstet areal.
LF 8.6.4	Vaskepladser og biobede skal altid etableres mindst 1) 50 meter fra en boring, der indvinder grundvand til en almen vandforsyning, 2) 25 meter fra et indvindingssted til en ikke-almen vandforsyning, eller rense- og samlebrønde til drænsystemer og 3) 50 meter fra overfladevand (vandløb, søer og kystvand) og § 3-områder.

UNDTAGELSER

Kravet gælder ikke for sprøjter med et maksimalt tankvolumen på 25 liter, hvor sprøjten er konstrueret til under brugen at blive båret i hånden, på ryggen, på skulderen, eller til at blive transporteret på hjul.

Delkrav 1: Uden for et boringsnært beskyttelsesområde kan påfyldning ske på det areal, hvor plantebeskyttelsesmidlet skal udbringes, hvis påfyldningen sker i en afstand af mindst:

- 1) 300 meter fra en boring, der indvinder grundvand til almene vandforsyninger
- 2) 300 meter fra en boring, der indvinder grundvand til en ikke-almen vandforsyning og
- 3) 50 meter fra overfladevand (vandløb, søer og kystvand), § 3-områder og rense- og samlebrønde til drænsystemer.

For at denne undtagelse til delkrav LF 8.6.1 kan finde anvendelse, må påfyldning på det areal, hvor udbringning finder sted, kun finde sted på samme lokalitet én gang i hver vækstsæson.

Delkrav 2: Uden for et boringsnært beskyttelsesområde kan rengøring ske på det areal, der er blevet behandlet med plantebeskyttelsesmiddel, inden arealet forlades.

Hvis udvendig vask af sprøjter, traktorer eller andet materiel, der har været anvendt til udbringning af plantebeskyttelsesmidler, finder sted på det areal, hvor plantebeskyttelsesmidlet udbringes, skal det ske i en afstand af mindst

- 1) 300 meter fra en boring, der indvinder grundvand til almene vandforsyninger
- 2) 300 meter fra en boring, der indvinder grundvand til en ikke-almen vandforsyning og
- 3) 50 meter fra overfladevand (vandløb, søer og kystvand), § 3-områder og rense- og samlebrønde til drænsystemer.

Miljøstyrelsen kan undtagelsesvist give dispensation til afstandskravene til f.eks. §3 områder. Virksomheden skal i så fald være i besiddelse af denne dispensation, som da skal forevises i forbindelse med kontrol.

For at denne undtagelse til delkrav 2 kan finde anvendelse, må udvendig vask af en sprøjte m.v., på det areal, hvor udbringning finder sted, kun finde sted på samme lokalitet én gang i hver vækstsæson.

Hvis udvendig rengøring af sprøjteudstyr ikke finder sted på det behandlede areal, inden det forlades, er der tale om en overtrædelse af delkrav 2, medmindre sprøjteudstyret er opstillet på et areal med tæt belægning med afløb til gyllebeholder eller anden tæt beholder, f.eks. en vaskeplads, eller under tag, indtil rengøring kan finde sted.

FORMÅL

LF 8.6.1 – 8.6.4	Formålet er at sikre bæredygtig anvendelse af plantebeskyttelsesmidler ved at mindske risici og virkninger for menneskers sundhed og miljøet.
------------------	---

KRAVETS INDHOLD

Alle sprøjter, dvs. både marksprøjter, væksthussprøjter og sprøjter under bagatelgrænsen, skal fyldes og vaskes på en befæstet vaskeplads eller på det areal, hvor plantebeskyttelsesmidlet udbringes.

Sprøjter har ikke krav om påmonteret udvendigt vaskeudstyr (jf. LF 8.4.1), hvis de vaskes på en vaskeplads.

En vaskeplads til påfyldning og rengøring af sprøjter kan indrettes på mange måder. Det vigtigste er, at vaskepladsen sikrer opsamling af vaskevand og forhindrer at der kan ske afledning til kloak, nedsivning i jorden eller afstrømning til ubefæstet areal. Afløb fra vaskepladsen skal opfattes som en del af vaskepladsen.

Der er ingen krav til størrelsen på en opsamlingsbeholder til en vaskeplads. Opsamlingsbeholderen skal være tæt og have tilstrækkelig kapacitet. Hvis der anvendes en mobil opsamlingstank skal denne være tæt, og den må ikke anvendes til andre formål.

Vær opmærksom på, at der kan forekomme særlige løsninger til vaskepladser, f.eks. i form af gummimåtter, indretninger med presenninger eller lign.

Kontrollen omhandler, hvor påfyldning og rengøring af sprøjteudstyr foretages på bedriften, herunder om det sker på en etableret vaskeplads, der opfylder indretnings- og afstandskravene.

KRAVETS RELEVANS

Kravet gælder fra og med den 1. januar 2023. Kravet er kun relevant at kontrollere, hvis der anvendes plantebeskyttelsesmidler på bedriften. Kravet gælder ikke for påfyldning og rengøring af sprøjteudstyr i væksthuse. Se i stedet LF 8.7.

Hvis der er etableret en vaskeplads og eventuelt biobede, som anvendes til påfyldning og/eller rengøring af sprøjteudstyr, skal indretnings- og afstandskravene i delkrav 3 og 4 være overholdt.

Dvs. hvis påfyldning og/eller rengøring af sprøjteudstyr ikke sker på en vaskeplads på grund af, at en af undtagelserne til delkrav 1 og 2 finder anvendelse, skal delkrav 3 og 4 ikke kontrolleres.

KONTROLMETODE

Ved kontrollen skal vaskepladsen besigtiges og landbruger skal oplyse, hvor vaskevandet opsamles, herunder hvor der er afløb. Det er et krav, at vaskepladsen er tæt (befæstet) og at det er en tæt beholder, som vaskevandet opsamles i. Dermed er afløb til kloak eller dræn fra vaskepladsen ikke lovlig. Afløb må gerne føre til gyllebeholder.

Konstateres der overtrædelser i forhold til en tæt belægning, er det vigtigt at opmåle længde, bredde og dybde på revner i belægning og samtidig kunne dokumentere det med foto.

Kontrollen af vaskepladsen, samt beholderen til opsamling af vaskevand, skal foretages ved besigtigelse, hvor der ses efter revner i betonen, forvitring eller tydelige tegn på ældning, som kan medføre risiko for nedsivning af plantebeskyttelsesmidler imellem revnerne. Beholderen må ikke være nedgravet jf. krav LF 8.9.5.

På virksomheder uden etableret vaskeplads, spørg da altid ind til hvor påfyldning og vask finder sted, så der efterfølgende kan kontrolleres afstandskrav. Vær opmærksom på, hvorvidt der er tegn på, at der er sket påfyldning/vask på f.eks. et areal i direkte tilknytning til kemikalie rummet og tapstedet, men hvor der ikke er anlagt en vaskeplads.

HUSK en vaskeplads med olieudskillere (sandfang) er ikke godkendt til vask og påfyldning af plantebeskyttelsesmidler.

Det er muligt at bruge en vaskeplads på en anden ejendom. Under det generelle bemærkningsfelt skal navn, telefonnummer, dato for kontakt og ca. afstand mellem de to ejendomme noteres. Det er ikke muligt at kræve en skriftlig aftale mellem parterne.

Hvis der konstateres mulige overtrædelser, skal der tages billeder af manglende opfyldelse af kravet. Billederne skal være ledsaget af en grundig og fyldestgørende beskrivelse.

Landbrugsstyrelsen gennemfører sammen med konditionalitetskontrollen også en national pesticidkontrol. Den samlede kontrol omfatter således, ud over konditionalitetskravene, også en række nationale pesticidkrav, der kontrolleres samtidig.

Det er Miljøstyrelsens Kemikalieinspektion, der, efter endt høring, håndhæver ved overtrædelse af de nationale pesticidregler. Den videre sagsbehandling er beskrevet i Faginstruks Plantebeskyttelsesmidler.

FOKUSSPØRGSMÅL TIL KONTROLBESØGET

Delkrav	Spørgsmål
LF 8.6.1- LF 8.6.2	<ul style="list-style-type: none"> Anvendes plantebeskyttelsesmidler på bedriften? Hvor foretages påfyldning af plantebeskyttelsesmidler og rengøring af sprøjteudstyr?

	<ul style="list-style-type: none"> • Foretages påfyldning og vask på en etableret vaskeplads eller i marken, på det areal, som skal behandles eller er blevet behandlet? • Kan landbruger udpege, hvor han sidst har påfyldt/vasket sprøjten? • Overholdes afstandskravene til boringer, vandforsyning og overfladevand? • Er der risiko for menneskers sundhed og/eller miljøet, særligt grundvand og overfladevand?
LF 8.6.3- LF 8.6.4	<ul style="list-style-type: none"> • Har landbruger etableret vaskeplads og eventuelt biobed? • Hvordan er vaskeplads og biobede indrettet? • Beskriv vaskepladsen – evt. længde, bredde, afløbsforhold • Er vaskepladsen og biobede udstyret med tæt belægning med afløb til gyllebeholder eller en anden tæt, stationær beholder, der ikke er nedgravet og indrettet, så der ikke kan ske afledning til kloak, nedsvivning i jorden eller afstrømning til ubefæstet areal? • Hvor er vaskeplads og biobede etableret? Overholdes afstandskravene? • Er der risiko for menneskers sundhed og/eller miljøet, særligt grundvand og overfladevand?

YDERLIGERE OPLYSNINGER TIL HØRINGSBREVET

Til at underbygge en eventuel overtrædelse kan der anvendes luftfotos fra IMK, hvor f.eks. stedet, hvor der fyldes eller vaskes fremgår. Derudover kan vedlægges luftfotos af evt. etableret vaskeplads. Arealet af de marker, der er sprøjtet, hvor den mangelfuldt indrettede vaskeplads er anvendt, angives i høringsbrevet.

RETNINGSLINJER FOR VURDERING AF OVERTRÆDELSER

Betydningen af overtrædelsen skal altid vurderes i forhold til formålet med delkravet.

Delkrav LF 8.6.1 – LF 8.6.4

Alvor	<p><u>Generelt:</u></p> <p>Den endelige bedømmelse af alvoren af overtrædelsen må altid bero på en samlet vurdering af det konkrete forhold, f.eks. om der ikke har været anvendt en korrekt indrettet vaske- og fyldeplads eller om der har været fare for menneskers sundhed eller miljøet, eller om der alene er risiko herfor.</p> <p>Delkrav 1: Ved en vurdering af alvoren af en overtrædelse skal der som udgangspunkt indgå oplysning om, hvorvidt sprøjten fyldes på en vaskeplads eller alternativt i marken. Hvis sprøjten fyldes uden for en vaskeplads og heller ikke er sket på det behandlede areal er der tale om en overtrædelse. Hvis fyldning sker uden for en vaskeplads skal afstandskravene overholdes og det samme areal må ikke bruges til fyldning gentagne gange.</p> <p>Delkrav 2: Ved en vurdering af alvoren af en overtrædelse skal der som udgangspunkt indgå oplysning om, hvorvidt sprøjten vaskes på en vaskeplads eller alternativt i marken. Hvis sprøjten vaskes uden for en vaskeplads og heller ikke vaskes på det behandlede areal er der tale om en overtrædelse. Hvis vask sker uden for en vaskeplads skal afstandskravene overholdes og det samme areal må ikke bruges til vask gentagne gange.</p>
--------------	---

Delkrav 3: Ved en vurdering af alvoren af en overtrædelse skal der som udgangspunkt indgå, om en vaskeplads og et evt. biobed er indrettet med tæt belægning med afløb til gyllebeholder eller en anden tæt, stationær beholder. Konstateres der overtrædelser i forhold til en tæt belægning, er det vigtigt at opmåle længde, bredde og dybde på revner i belægning og samtidig kunne dokumentere det med foto. Opsamlingsbeholderen skal være tæt og have tilstrækkelig kapacitet.

Delkrav 4: Ved en vurdering af alvoren af en overtrædelse skal der som udgangspunkt indgå oplysning om, hvorvidt en etableret vaskeplads og evt. biobed er etableret, så afstandskravene er overholdt. Jo tættere på hhv. boringer, vandforsyning og overfladevand og jo flere afstandskrav, der er overtrådt, jo større er alvoren af overtrædelsen.

Omfang	Omfanget kan bl.a. vurderes ud fra, hvor stort et areal bedriften råder over, hvilke typer pesticider der er anvendt. Omfanget kan også afhænge af behandlingshyppighed og type af bedrift, f.eks. hvis der dyrkes afgrøder, der kræve hyppig brug af plantebeskyttelsesmidler.
Varighed	Varigheden vurderes bl.a. ud fra hvor længe bedriften ikke har anvendt korrekt indrettet fylde- og vaskeplads.

Eksempler på formildende og skærpnde omstændigheder

Formildende	Udgangspunkt (hovedregel)	Skærpnde
<ul style="list-style-type: none"> • Der er en meget lille risiko for menneskers sundhed og miljøet, herunder overfladevand og grundvand. • Et enkelt afstandskrav er overtrådt en lille smule 	<ul style="list-style-type: none"> • Der er risiko for menneskers sundhed og miljøet, særligt for grundvand og overfladevand på grund af: • At påfyldning og rengøring af sprøjteudstyr ikke er foretaget på en vaskeplads (under forudsætning af, at undtagelserne ikke finder anvendelse). • At vaskeplads ikke er udstyret med tæt belægning med afløb til beholder • At indretnings- og/eller afstandskravene for den etablerede vaskeplads ikke er overholdt. 	<ul style="list-style-type: none"> • Der er en stor risiko eller fare for menneskers sundhed og miljøet, særligt for grundvand og overfladevand. • Påfyldning og vask af sprøjte er sket på grus-/græsareal uden tæt bund og uden opsamling. • Påfyldning og vask er foretaget meget tæt på boringer, vandforsyning og overfladevand. • Der er tydelige tegn på, at vask og påfyldning er foregået det samme sted i lang tid uden mulighed for opsamling af vaskevand og spild. • Der er store gennemgående revner i vaskepladsens belægning.

LF 8.7 – PÅFYLDNING OG RENGØRING AF SPRØJTER I VÆKSTHUSE

DELKRAV

LF 8.7.1	I et væksthuse skal påfyldning af plantebeskyttelsesmidler og udvendig vask af sprøjten foregå på tæt belægning, hvor der ikke kan ske afledning til kloak eller recipient, nedsivning i jorden eller afstrømning til et ubefæstet areal.
LF 8.7.2	Påfyldning af plantebeskyttelsesmidler og udvendig vask af sprøjte i et væksthuse skal ske mindst: a) 25 meter fra et indvindingssted til en ikke-almen vandforsyning, eller rens- og samlebrønde til drænsystemer og b) 50 meter fra overfladevand (vandløb, søer og kystvand) og § 3-områder.
LF 8.7.3	Væksthuset skal være indrettet, så der ved påfyldning af plantebeskyttelsesmidler og udvendig vask af sprøjten ikke kan ske overløb til et areal uden tæt belægning. Vaskevand mv. skal føres fra stedet til opsamlingsbeholder eller -kar med tilstrækkelig kapacitet til at opsamle indholdet af en helt fyldt beholder til plantebeskyttelsesmiddel eller en helt fyldt sprøjte. Beholderen skal kunne opsamle indholdet af den største af de nævnte beholdere.

UNDTAGELSER

Kravet gælder ikke for sprøjter med et maksimalt tankvolumen på 25 liter, hvor sprøjten er konstrueret til under brugen at blive båret i hånden, på ryggen, på skulderen, eller til at blive transporteret på hjul.

FORMÅL

LF 8.6.1 – 8.6.4	Formålet er at sikre bæredygtig anvendelse af plantebeskyttelsesmidler ved at mindske risici og virkninger for menneskers sundhed og miljøet.
------------------	---

KRAVETS INDHOLD

I et væksthuse skal påfyldning af plantebeskyttelsesmidler og udvendig vask af sprøjten foregå på tæt belægning, hvor der ikke kan ske afløb til kloak, nedsivning i jorden eller afstrømning til et ubefæstet areal.

Vaskevand skal føres til opsamlingsbeholder eller et opsamlingskar, som mindst har en kapacitet på en helt fyldt beholder til plantebeskyttelsesmiddel eller en helt fyldt sprøjte. Beholderen skal kunne opsamle indholdet af den største af disse beholdere.

Der er ikke krav om, at der i væksthuse skal etableres stationære vaskepladser (med afløb til gyllebeholder eller anden tæt, stationær beholder), men der skal være enten stationære eller mobile faciliteter (en sikret plads), der sikrer, at der ved evt. spild i forbindelse med vask og påfyldning ikke sker overløb til areal uden tæt belægning. Vaskevand skal således opsamles, uden at der sker spild.

Vask-/påfyldning i væksthuse skal overholde følgende afstandskrav:

- 50 m til boring, der indvinder grundvand til en almen vandforsyning
- 25 m til boring, der indvinder vand til en ikke-almen vandforsyning
- 25 m til rense- og samlebrønde til drænsystemer
- 50 m til overfladevand og § 3 arealer

Kontrollen omhandler, hvor påfyldning og rengøring af sprøjten foretages i væksthuset, herunder om indretnings- og afstandskravene er opfyldte.

KRAVETS RELEVANS

Kravet gælder fra og med den 1. januar 2023. Kravet er relevant at kontrollere, hvis der anvendes plantebeskyttelsesmidler i et væksthuse. Se i stedet krav LF 8.6, hvis der er tale om påfyldning og rengøring af sprøjteudstyr uden for væksthuse.

KONTROLMETODE

Forud for kontrolbesøget skal det via IMK eller miljøportalens arealinfo undersøges, hvor væksthuset/bedriften, er beliggende i forhold til naturområder, vandforsyning og overfladevand.

Spørg ind til hvor sprøjten(-erne) vaskes, og hvordan vaskevandet opsamles, således at der er tydeligt, at der ikke sker afløb til kloak eller recipient, nedsivning i jorden eller afstrømning til ubefæstet areal. Hvis du er i tvivl, eller hvis du konstaterer overtrædelser vedrørende afløbsforholdene, skal du kontakte den relevante kommune, som er myndighed på området.

Efter kontrollen, når vaskepladsen er lokaliseret, kan der være behov for yderligere opslag på IMK/arealinfo og sikring af, at afstandskravene er overholdt.

Hvis der konstateres mulige overtrædelser, skal der tages billeder af manglende opfyldelse af kravet. Billederne skal være ledsaget af en grundig og fyldestgørende beskrivelse.

Landbrugsstyrelsen gennemfører sammen med konditionalitetskontrollen også en national pesticidkontrol. Den samlede kontrol omfatter således, ud over konditionalitetskravene, også en række nationale pesticidkrav, der kontrolleres samtidig.

Det er Miljøstyrelsens Kemikalieinspektion, der, efter endt høring, håndhæver ved overtrædelse af de nationale pesticidregler. Den videre sagsbehandling er beskrevet i Faginstruks Plantebeskyttelsesmidler.

FOKUSSPØRGSMÅL TIL KONTROLBESØGET

Delkrav	Spørgsmål
LF 8.7.1	<ul style="list-style-type: none"> • Anvendes plantebeskyttelsesmidler i et væksthuse? • Hvor foretages påfyldning og udvendig vask af sprøjten i væksthuset? • Hvordan er væksthuset indrettet? Kan påfyldning og udvendig vask af sprøjten foregå på tæt belægning, hvor der ikke kan ske afledning til kloak eller recipient, nedsivning i jorden eller afstrømning til et ubefæstet areal?

	<ul style="list-style-type: none"> Beskriv vaskepladsen – evt. længde, bredde, afløbsforhold
LF 8.7.2	<ul style="list-style-type: none"> Overholdes afstandskravene? Hvilke overholdes evt. ikke?
LF 8.7.3	<ul style="list-style-type: none"> Hvordan er væksthuset indrettet? Kan der ved påfyldning og udvendig vask af sprøjten ske overløb til et areal uden belægning? Føres vaskevand til en opsamlingsbeholder eller et -kar med tilstrækkelig kapacitet til at opsamle indholdet af en helt fyldt beholder til plantebeskyttelsesmiddel eller en helt fyldt sprøjte? Beholderen skal kunne opsamle indholdet af den største af de nævnte beholdere.

YDERLIGERE OPLYSNINGER TIL HØRINGSBREVET

Til at underbygge en eventuel overtrædelse kan der anvendes luftfotos fra IMK, hvor f.eks. stedet, hvor der fyldes eller vaskes fremgår. Derudover kan vedlægges luftfotos af evt. etableret vaskeplads.

RETNINGSLINJER FOR VURDERING AF OVERTRÆDELSER

Betydningen af overtrædelsen skal altid vurderes i forhold til formålet med delkravet.

Delkrav LF 8.7.1 – LF 8.7.3

Alvor	<p><u>Generelt:</u></p> <p>Den endelige bedømmelse af alvoren af overtrædelsen må altid bero på en samlet vurdering af det konkrete forhold, f.eks. om der ikke har været anvendt en korrekt indrettet vaskeplads har været fare for menneskers sundhed eller miljøet, særligt grundvand og overfladevand, eller om der alene er risiko herfor.</p> <p>Delkrav 1: Ved en vurdering af alvoren af en overtrædelse skal der som udgangspunkt indgå, om sprøjten fyldes og vaskes udvendigt på tæt belægning, hvorfra der ikke kan ske afstrømning. Hvis sprøjten fyldes eller vaskes udvendigt uden for tæt belægning er der tale om en overtrædelse.</p> <p>Delkrav 2: Ved en vurdering af alvoren af en overtrædelse skal der som udgangspunkt indgå, om den tætte belægning, hvor der fyldes og vaskes, er etableret, så afstandskravene er overholdt. Jo tættere på hhv. borer, vandforsyning, overfladevand og §3-arealer og jo flere afstandskrav, der er overtrådt, jo større er alvoren af overtrædelsen.</p> <p>Delkrav 3: Ved en vurdering af alvoren af en overtrædelse skal der som udgangspunkt indgå, om der har været risiko for, eller om der er sket overløb ved fyldning eller vask af en sprøjte til et areal uden tæt belægning. Desuden kan indgå, om vaskevandet er ført til en opsamlingsbeholder til tilstrækkelig kapacitet.</p>
Omfang	<p>Omfanget kan bl.a. vurderes ud fra, hvor stort et areal væksthuset råder over. Omfanget kan også afhænge af behandlingshyppighed og type af gartneri, f.eks. hvis der dyrkes afgrøder, der kræve hyppig brug af plantebeskyttelsesmidler, hvilket tyder på, at sprøjten bruges ofte.</p>

Varighed	Varigheden vurderes bl.a. ud fra hvor længe landbruger ikke har anvendt korrekt indrettet fylde- og vaskefaciliteter i væksthuset.
-----------------	--

Eksempler på formildende og skærpende omstændigheder

Formildende	Udgangspunkt (hovedregel)	Skærpende
<ul style="list-style-type: none"> • Der er en meget lille risiko for menneskers sundhed og miljøet, herunder ikke risiko for grundvand og overfladevand. • Et enkelt afstandskrav er overtrådt en smule • Der er få, overfladiske revner i den tætte belægning 	<ul style="list-style-type: none"> • Der er en risiko for menneskers sundhed og miljøet, herunder særligt grundvand og overfladevand • Indretnings- og/eller afstandskravene i forhold til påfyldning og udvendig vask af sprøjten i væksthuset er ikke overholdt • Påfyldning af plantebeskyttelsesmidler og udvendig vask af sprøjten foregår ikke på tæt belægning • Der kan ske overløb til et areal uden tæt belægning ved påfyldning af plantebeskyttelsesmidler og udvendig vask af sprøjten 	<ul style="list-style-type: none"> • Der er en stor risiko eller fare for menneskers sundhed og miljøet, herunder særligt grundvand og overfladevand. • Påfyldning og vask er foretaget meget tæt på borer, vandforsyning og overfladevand. • Der foretages mange sprøjtninger med mange forskellige typer midler, hvilket vurderes at kræve indvendig vask imellem hver behandling • Der er sket overløb til et areal uden tæt belægning ved påfyldning af plantebeskyttelsesmidler og/eller udvendig vask af sprøjten • Der er tydelige tegn på, at vask og påfyldning er foregået det samme sted i lang tid uden for tæt belægning • Der er store gennemgående revner i belægningen.

LF 8.8 – BORTSKAFFELSE AF RESTER AF PLANTEBESKYTTELSESMIDLER OG TOM EMBALLAGE

DELKRAV

LF 8.8.1	Rester af plantebeskyttelsesmidler og tom emballage, der udgør affald, skal bortskaffes til den kommunale affaldsordning i overensstemmelse med plantebeskyttelsesmidlets etiket.
----------	---

UNDTAGELSER TIL KRAVET

Der er følgende undtagelser til kravet:

Rester af plantebeskyttelsesmidler, der er godkendt til udendørs brug, må udbringes på landbrugsarealer hvis de pågældende rester ikke klassificeres som farligt affald.

Rester af plantebeskyttelsesmidler i en sprøjte skal i forbindelse med indvendig vask af sprøjten fortyndes mindst 50 gange og udsprøjtes på det behandlede areal under kørsel. Den maksimalt tilladte dosering af plantebeskyttelsesmidlet anført på etiketten til de anvendte midler, må ikke overskrides.

Indholdet fra gyllebeholder og anden beholder med plantebeskyttelsesmidler i en mængde, der ikke medfører klassificering som farligt affald, skal udbringes efter reglerne i bekendtgørelse om erhvervsmæssigt dyrehold, husdyrgødning, ensilage m.v.

Indholdet i gyllebeholder og anden beholder, der opfylder kriterier for farligt affald, skal bortskaffes efter reglerne i bekendtgørelse om affald.

Indeholder en gyllebeholder eller anden beholder rester af plantebeskyttelsesmidler, som ikke er godkendt til anvendelse udendørs, skal indholdet bortskaffes efter reglerne i bekendtgørelse om affald.

FORMÅL

LF 8.8.1	Formålet med kravet er at sikre bæredygtig anvendelse af plantebeskyttelsesmidler ved at mindske risici og virkninger for menneskers sundhed og miljøet.
----------	--

KRAVETS INDHOLD

Dette krav omhandler bortskaffelse af rester af plantebeskyttelsesmidler og tom emballage, der udgør affald. Kravene til opbevaring af plantebeskyttelsesmidler, rester af midler og tom emballage kontrolleres under LF 8.9 og LF 8.10.

Når rester eller tom emballage skal **bortskaffes** skal dette ske til den kommunale affaldsordning.

Rester og tom emballage udgør affald i det øjeblik, landbruger skiller sig af med det eller agter at skille sig af med det.

Hver kommune har et affaldsregulativ, hvor reglerne fremgår mere specifikt. Hvordan rester og tom emballage skal bortskaffes fremgår også af midlets etiket. Nedenfor ses et eksempel fra midlet Revus Top SC, reg.nr. 1-289:

Eksempel fra midlet Revus Top SC, reg.nr. 1-289:

Bortskaffelse

Indholdet/holderen bortskaffes i overensstemmelse med kommunale regler for affaldshåndtering (P501).

Rester skal afleveres til den kommunale affaldsordning for farligt affald. Tomme beholdere kan bortskaffes med dagrenovationen. Den tomme beholder bør skylles inden bortskaffelse. Skyllevandet hældes op i sprøjtevæsken.

Emballagen må ikke genbruges.

KRAVETS RELEVANS

Kravet gælder fra og med den 1. januar 2023. Kravet er kun relevant at kontrollere, hvis landbruger opbevarer plantebeskyttelsesmidler på bedriften. Kravet er ikke relevant, hvis landbruger f.eks. har en maskinstation til at foretage udbringning af plantebeskyttelsesmidler og maskinstationen indkøber og opbevarer plantebeskyttelsesmidlerne, rester heraf og tomme dunke.

KONTROLMETODE

I forbindelse med kontrolforberedelsen kan det undersøges, om der anvendes plantebeskyttelsesmidler på bedriften i SprøjteJournalIndberetning (SJI).

I forbindelse med kontrolbesøget skal der spørges ind til, hvordan rester og tom emballage bortskaffes. Er landbruger bekendt med proceduren om fortynding, når sprøjten vaskes indvendigt? Kan landbruger redegøre for sin procedure ved bortskaffelse af rester og tom emballage?

Der er ingen krav om, at landbruger skal gemme eventuelle kvitteringer for bortskaffelse af rester og tom emballage.

Hvis der konstateres mulige overtrædelser, skal overtrædelsen evt. dokumenteres med billeder. Billederne skal være ledsaget af en grundig og fyldestgørende beskrivelse.

Landbrugsstyrelsen gennemfører sammen med konditionalitetskontrollen også en national pesticidkontrol. Den samlede kontrol omfatter således, ud over konditionalitetskravene, også en række nationale pesticidkrav, der kontrolleres samtidig. Det er vigtigt at kontrollen påbegyndes i kemikalierummet. Herefter skal alle driftsbygninger uden undtagelse gennemgås.

Det er Miljøstyrelsens kemikalieinspektion, der, efter endt høring, sagsbehandler de nationale pesticidsager. Hvis der konstateres en overtrædelse af krav LF 8.8 oversendes sagen således også til Kemikalieinspektionen til videre sagsbehandling jf. de nationale regler.

Efter endt høring videregives pesticidhøringssagen også til kemikalieinspektionen@mst.dk jf. instruksen for plantebeskyttelsesmidler. Efter endt sagsbehandling orienterer Miljøstyrelsens kemikalieinspektion Landbrugsstyrelsen om resultatet af sagsbehandlingen. Hvis en national overtrædelse af et konditionalitetskrav frafalder orienterer Miljøstyrelsens kemikalieinspektion Landbrugsstyrelsen om dette. Derved sikres, at Landbrugsstyrelsen får mulighed for at genoptage og nulstille konditionalitetssagen efterfølgende, hvis det vurderes, at konditionalitetssagen også skal frafalde. Konditionalitetssagen kan således færdigbehandles i Landbrugsstyrelsen inden sagen afsluttes i Miljøstyrelsen.

FOKUSSPØRGSMÅL TIL KONTROLBESØGET

Delkrav	Spørgsmål
LF 8.8.1	<ul style="list-style-type: none"> • Er landbruger bekendt med, at betingelserne om bortskaffelse fremgår af midlets etiket? • Er landbruger bekendt med kommunens affaldsregulativ og reglerne heri angående bortskaffelse af rester og tom emballage? • Hvad er landbrugers procedure i forhold til bortskaffelse af rester og tom emballage, der udgør affald? • Foretages bortskaffelsen til den kommunale affaldsordning i overensstemmelse med midlets etiket? • Bortskaffes rester i henhold til en af undtagelsesmulighederne? F.eks. fortynding i marken? • Hvis rester bortskaffes ved udbringning i marken, er landbruger så bekendt med proceduren om fortynding, når sprøjten vaskes indvendig? • Bortskaffes rester i en eventuel gyllebeholder eller anden beholder jf. reglerne om udbringning af husdyrgødning?

RETNINGSLINJER FOR VURDERING AF OVERTRÆDELSER

Betydningen af overtrædelsen skal altid vurderes i forhold til formålet med delkravet.

Delkrav LF 8.8.1

Alvor	<p><u>Generelt:</u></p> <p>Den endelige bedømmelse af alvoren af overtrædelsen må altid bero på en samlet vurdering af det konkrete forhold, hvordan landbruger bortskaffer affald i form af rester af plantebeskyttelsesmidler og tom emballage, herunder om bortskaffelsen medfører fare for menneskers sundhed eller miljøet, eller om der alene er risiko herfor.</p> <p>Delkrav 1: Ved en vurdering af alvoren af en overtrædelse skal der som udgangspunkt indgå oplysning om, hvorvidt landbruger har bortskaffet affald i form af rester og tom emballage udenom den kommunale affaldsordning imod etikettens anvisning.</p>
Omfang	Omfanget kan bl.a. vurderes ud fra, hvor meget affald i form af rester af plantebeskyttelsesmidler og tom emballage, der er bortskaffet, uden at

bortskaffelsen er sket til den kommunale affaldsordning i overensstemmelse med midlets etiket.

Varighed

Varigheden kan bl.a. vurderes ud fra hvor længe rester af plantebeskyttelsesmidler og tom emballage er blevet bortskaffet uden om den kommunale affaldsordning jf. midlets etiket.

Eksempler på formildende og skærpende omstændigheder

Formildende	Udgangspunkt (hovedregel)	Skærpende
<ul style="list-style-type: none"> • Der er en meget lille risiko for menneskers sundhed og miljøet. • Der er tale om, at der på ukorrekt vis er bortskaffet en meget lille mængde tom emballage fra virksomheden	<ul style="list-style-type: none"> • Der er risiko for menneskers sundhed og miljøet på grund af: • At affald i form af rester og tom emballage ikke bortskaffes til den kommunale affaldsordning i overensstemmelse med etiketten.	<ul style="list-style-type: none"> • Der er en stor risiko eller fare for menneskers sundhed og miljøet på grund af: • At store mængder af affald i form af rester og tom emballage ikke bortskaffes til den kommunale affaldsordning i overensstemmelse med etiketten. • Bortskaffelsen er sket ved f.eks. at grave tomme dunke ned

LF 8.9 – OPBEVARING AF PLANTEBESKYTTELSESMIDLER, RESTER AF PLANTEBESKYTTELSESMIDLER OG TOM EMBALLAGE

DELKRAV

LF 8.9.1	Plantebeskyttelsesmidler skal opbevares i den oprindelige emballage og med korrekt mærkning.
LF 8.9.2	Plantebeskyttelsesmidler, rester af plantebeskyttelsesmidler, tom emballage samt sprøjtevæsker og andre blandinger af plantebeskyttelsesmidler, skal opbevares miljø- og sundhedsmæssigt forsvarligt og utilgængeligt for børn. Midlerne må ikke opbevares sammen med eller i nærheden af levnedsmidler, foderstoffer, lægemidler eller lignende.
LF 8.9.3	Sprøjtevæsker og andre blandinger, der er færdigblandet af plantebeskyttelsesmidler, må ikke efterlades et sted, hvor der er adgang for uvedkommende.
LF 8.9.4	Hvis rester af plantebeskyttelsesmidler, herunder vaskevand, opsamles i en beholder, skal det være i en gyllebeholder eller i en anden beholder, der opfylder følgende krav: 1) Beholderen skal være tæt og egnet til opsamling af de plantebeskyttelsesmidler, der benyttes på udbringningsvirksomheden. 2) Beholderen må kun bruges til opsamling af vaskevand og rester af plantebeskyttelsesmidler. 3) Beholderen skal være opstillet på et areal, der er indrettet med tæt bund og opkant, eller lignende teknisk foranstaltning, der sikrer opsamling af vaskevand mv. Arealet skal være indrettet, så regnvand ikke kan flyde til arealet, og arealet skal kunne opsamle beholderens indhold. 4) Beholderen skal være forsynet med en tydelig angivelse af, at den indeholder rester af plantebeskyttelsesmidler.
LF 8.9.5	Der må ikke anvendes nedgravede beholdere, bortset fra gyllebeholdere, til opbevaring af rester af plantebeskyttelsesmiddel.

UNDTAGELSER TIL KRAVET

Der er ingen undtagelser til kravet.

FORMÅL

LF 8.9.1 – LF 8.9.4	Formålet med kravet er at sikre bæredygtig anvendelse af plantebeskyttelsesmidler ved at mindske risici og virkninger for menneskers sundhed og miljøet.
---------------------	--

KRAVETS INDHOLD

Kravet omfatter alle typer af godkendte plantebeskyttelsesmidler, herunder de giftige og meget giftige midler og midler med alvorlige langtidseffekter. Hvis der er tale om giftige og meget giftige midler og midler med alvorlige langtidseffekter skal opbevaringskravene i LF 8.10 tillige kontrolleres.

Det er et krav, at plantebeskyttelsesmidler opbevares i den oprindelige emballage og med korrekt mærkning. Det er således ikke tilladt at omhælde plantebeskyttelsesmidler til andre dunke. Årsagen er dels, at anvisninger fremgår af emballagens etiket, dels at der kan ske forvekslinger mellem midler, og i værst tænkelige tilfælde, at midler forveksles med fødevarer. Det er heller ikke tilladt at have dunke stående, hvor etiketten ikke er læsbar. Dog kan der opbevares plantebeskyttelsesmidler i beholdere som bruges på sprøjter med direkte injektion, og som dermed fungerer som sprøjtens tank. Disse beholdere skal bære tydelige oplysninger om indholdet og opbevares i kemikalierum.

Det er et krav, at landbruger opbevarer sine plantebeskyttelsesmidler, rester af midler eller tom brugt emballage miljø- og sundhedsmæssigt forsvarligt. Herunder at midlerne opbevares utilgængeligt for børn og ikke sammen med eller i nærheden af fødevarer, foderstoffer, lægemidler eller lignende. Uren tom emballage skal opbevares på samme vis som tilsvarende plantebeskyttelsesmidler.

Fra og med den 1. juli 2023 skal sprøjtevæsker og andre blandinger, der er færdigblandet af plantebeskyttelsesmidler, overholde de samme opbevaringskrav som rene plantebeskyttelsesmidler. Dvs. sprøjtevæsker og andre blandinger skal opbevares miljømæssig- og sundhedsmæssigt forsvarligt og utilgængeligt for børn, og midlerne må ikke opbevares sammen med eller i nærheden af levnedsmidler, foderstoffer, lægemidler eller lignende.

Sprøjtevæsker og andre blandinger, der er færdigblandet af plantebeskyttelsesmidler må desuden ikke efterlades et sted, hvor der er adgang for uvedkommende.

Sprøjtevæsker og andre blandinger, der er færdigblandet af bekæmpelsesmidler, må ikke efterlades et sted, hvor der er adgang for uvedkommende.

Hvis rester af plantebeskyttelsesmidler, herunder vaskevand, opsamles i en beholder, skal det være i en gyllebeholder eller i en anden tæt og egnet beholder, hvoraf det fremgår, at den indeholder rester af bekæmpelsesmidler. En sådan beholder må ikke være nedgravet, bortset fra gyllebeholdere.

Delkrav LF 8.9.4 og LF 8.9.5 omhandler således krav til beholdere, der anvendes til opsamling af rester af plantebeskyttelsesmidler.

Vær opmærksom på at delkrav LF 8.6.3 omhandler krav til indretning af eventuel vaskeplads og biobede i form af, at de skal være udstyret med tæt belægning med afløb til gyllebeholder eller en anden tæt, stationær beholder, og indrettet, så der ikke kan ske afledning til kloak, nedsivning i jorden eller afstrømning til ubefæstet areal. Delkrav LF 8.6.3 er således relevant, hvis en vaskeplads eller et biobed er etableret og anvendes.

KRAVETS RELEVANS

Kravet er kun relevant at kontrollere, hvis landbruger opbevarer plantebeskyttelsesmidler på bedriften. Kravet er ikke relevant, hvis landbruger f.eks. har en maskinstation til at foretage udbringning af plantebeskyttelsesmidler og maskinstationen indkøber og opbevarer plantebeskyttelsesmidlerne.

KONTROLMETODE

I forbindelse med kontrolforberedelsen kan det undersøges, om der anvendes plantebeskyttelsesmidler på bedriften i SprøjteJournalIndberetning (SJI).

I forbindelse med kontrolbesøget skal der foretages besigtigelse af samtlige lokaliteter, hvor landbruger opbevarer/kan forventes at opbevare sine plantebeskyttelsesmidler, rester heraf, blandinger eller sprøjtevæsker. Det kan f.eks. være lader, udhuse, i en container, i en kumrefryser, særskilt kemikalierum, garage eller lign, som hører til virksomheden. Der foretages ikke besigtigelse af privat bolig eller udlejede bygninger. Desuden skal forholdene for opbevaring af rester af plantebeskyttelsesmidler, sprøjtevæsker og blandinger af plantebeskyttelsesmidler besigtiges herunder f.eks. opbevaring af vaskevand fra vaskeplads.

Om der er tale om uforsvarlig opbevaring, afhænger altid af en konkret vurdering. Der er i det følgende opstillet nogle eksempler for opbevaring af plantebeskyttelsesmidler, der ikke er forsvarlige.

Som hovedregel kan man sige, at hvis de opbevaringsforhold, som du ser ved et kontrolbesøg, ikke sikrer tilstrækkelig afskærmning i forhold til børn og dyr, eller opbevares utilsigtet i forhold til en miljømæssig vurdering, er opbevaringsforholdene ikke forsvarlige. De samme regler gælder for hel eller delvis tom emballage og blandinger af plantebeskyttelsesmidler.

Hvis der observeres forhold, som kan medføre, at fødevarer eller foder bliver forurenede med f.eks. plantebeskyttelsesmidler eller andre uønskede stoffer, f.eks. tungmetaller, skal du orientere Fødevarestyrelsen (FVST) om det konstaterede. I tvivlstilfælde kontaktes Jordbrugskontrol. Ligeledes skal FVST orienteres, hvis der er tale om ulovlig besiddelse eller ulovlig anvendelse jf. plantebeskyttelsesmiddelreglerne hos økologer med primærproduktion.

Plantebeskyttelsesmidler må ikke opbevares, hvor der kan ske udledning til afløb, der fører til kloakering, dræn eller lignende. Opbevaring af plantebeskyttelsesmidler må således generelt kun ske på fast underlag. Derfor er det også uforsvarlig opbevaring, at plantebeskyttelsesmidler opbevares på et underlag af sten, grus eller ral, selvom det er under tag.

Bemærk, at hvis der er direkte fare for udledning af midler, skal der straks tages kontakt til den aktuelle kommune, som varetager kontrollen med udledning fra landbrugsejendomme.

En palle med plantebeskyttelsesmidler, der står frit tilgængeligt i laden, kan heller ikke betegnes som forsvarlig miljømæssig opbevaring, idet der er risiko for, at der kan ske beskadigelse af emballage med efterfølgende udslip, som følge af de daglige arbejdsgange i laden (til- og frakobling af maskineri, reparation af maskineri mv.).

Bemærk, at et tilsyneladende rodet kemikalierum ikke i sig selv udgør uforsvarlig opbevaring, medmindre der er dunke, der ligger ned med fare for udsivning eller spild.

Plantebeskyttelsesmidler er ofte opbevaret sammen med andre kemiske produkter eller andre bekæmpelsesmidler, f.eks. rottegift.

Sprøjtevæsker og andre blandinger, der er færdigblandet af plantebeskyttelsesmidler, skal overholde de samme opbevaringskrav som rene plantebeskyttelsesmidler og må ikke efterlades et sted, hvor der er adgang for uvedkommende. Et eksempel på en overtrædelse kunne være, at en sprøjte står med tilberedt væske natten over på en mark, eller en rygsprøjte står med opblandet sprøjtevæske placeret et sted med adgang for uvedkommende.

Hvis vaskevand, der indeholder rester af plantebeskyttelsesmidler opsamles i en beholder, f.eks. en gyllebeholder eller en dertil indrettet beholder som vurderes til at være i så dårlig stand, at der kan være en miljømæssig risiko ved brug af beholderen, kontaktes den relevante kommune. Kommunen har tilsynet med gyllebeholderne og kan orientere om eventuel beholderkontrol og specifikke vilkår til beholderne. Der må ikke længere anvendes nedgravende beholdere, bortset fra gyllebeholdere, til opbevaring af rester af bekæmpelsesmiddel. Der har indtil 31. december 2022 været en overgangsregel for opbevaring af rester i nedgravede beholdere, men denne er ophørt ved udgangen af 2022.

Hvis en gyllebeholder anvendes til opsamling og opbevaring af vand fra vaskepladsen, skal gyllebeholderen være tilmeldt beholderkontrolordningen. Det gælder uanset, om gyllebeholderen ikke længere anvendes til opbevaring af gylle. Det skal kunne dokumenteres, at beholderen er tilmeldt beholderkontrolordningen, og man skal kunne dokumentere dato for seneste gennemførte kontrol.

I forbindelse med gyllebeholdere etableres der normalt en fortank, hvortil væsken fra vaskepladsen ledes til, før den pumpes videre til gyllebeholderen. Det pesticidholdige vand må ikke opbevares i en underjordiske fortank, men alene ledes igennem denne til opbevaringsbeholderen. Det skal kunne dokumenteres, at der i fortanken er monteret en pumpe. Kontrolløren kan i forbindelse med en kontrol bede om at få vist, at pumpen er funktionel.

Nedgravede beholdere på under 100 m³ (fortanke osv.) kan ikke benyttes som opbevaring af pesticidholdigt vand fra fylde-/vaskepladser, selv om ejeren måtte foranledige, at der foretages kontrol af sådanne beholdere. Sådanne beholdere betragtes ikke som gyllebeholdere, og de er således ikke omfattet af beholderkontrolordningen.

Hvis der konstateres mulige overtrædelser, skal overtrædelsen dokumenteres med billeder af f.eks. opbevaringsforholdene. Billederne skal være ledsaget af en grundig og fyldestgørende beskrivelse.

Landbrugsstyrelsen gennemfører sammen med konditionalitetskontrollen også en national pesticidkontrol. Den samlede kontrol omfatter således, ud over konditionalitetskravene, også en række nationale pesticidkrav, der kontrolleres samtidig.

Det er Miljøstyrelsens Kemikalieinspektion, der, efter endt høring, håndhæver ved overtrædelse af de nationale pesticidregler. Den videre sagsbehandling er beskrevet i Faginstruks Plantebeskyttelsesmidler.

FOKUSSPØRGSMÅL TIL KONTROLBESØGET

Delkrav	Spørgsmål
LF 8.9.1	<ul style="list-style-type: none"> • Opbevares plantebeskyttelsesmidler på bedriften? • Opbevares midler i uoriginal emballage? • Opbevares midler uden korrekt mærkning? • Beskriv forholdene.
LF 8.9.2	<ul style="list-style-type: none"> • Opbevares plantebeskyttelsesmidler på bedriften? • Hvor og hvordan opbevares plantebeskyttelsesmidler, rester af plantebeskyttelsesmidler, tom emballage og sprøjtevæsker og andre blandinger af plantebeskyttelsesmidler? • Beskriv opbevaringsforholdene – herunder et eventuelt kemikalierums indretning, størrelse, afløbsforhold, adgangsforhold, risiko ved spild • Hvis der er fundet plantebeskyttelsesmidler uden for kemikalierummet, så beskriv hvor og hvordan midlerne blev opbevaret. • Er der risiko for miljøet eller for sundheden eller for at børn kan komme til midlerne? • Opbevares levnedsmidler, foderstoffer, lægemidler eller lignende i nærheden?
LF 8.9.3	<ul style="list-style-type: none"> • Opbevares der sprøjtevæsker og andre blandinger, der er færdigblandet af plantebeskyttelsesmidler? • Beskriv hvordan plantebeskyttelsesmidlerne opbevares. • Står en eventuel sprøjte med rester på en fast plads med afløb eller under tag? • Står en eventuel rygsprøjte fremme – altså tilgængelig for uvedkommende?
LF 8.9.4	<ul style="list-style-type: none"> • Hvordan opbevares rester af plantebeskyttelsesmidler, herunder eventuelt vand fra vaskeplads? • Føres rester til gyllebeholder eller anden beholder? • Beskriv beholderen, hvis resterne føres til anden form for beholder. • Er beholderen tæt? • Opsamles kun vand fra vaskepladsen i beholderen? • Står beholderen på tæt bund med opkant, så regnvand ikke kan flyde til arealet, og er arealet stort nok til at opsamle beholderens indhold? • Fremgår det tydeligt af beholderen, at den indeholder rester af plantebeskyttelsesmidler?
LF 8.9.5	<ul style="list-style-type: none"> • Anvendes en nedgravet beholder til opsamling af rester af plantebeskyttelsesmidler? • Beskriv den nedgravede beholder. Alder, størrelse, adgangsforhold osv. • Hvor længe har beholderen været anvendt til opbevaring af plantebeskyttelsesmidler?

YDERLIGERE OPLYSNINGER TIL HØRINGSBREVET

Til at underbygge den eventuelle overtrædelse kan der vedlægges ortofotos fra IMK, da denne kan være med til at beskrive, hvor overtrædelsen evt. har fundet sted, f.eks. billede af en eventuel beholders placering.

RETNINGSLINJER FOR VURDERING AF OVERTRÆDELSE

Betydningen af overtrædelsen skal altid vurderes i forhold til formålet med delkravet.

Delkrav LF 8.9.1 – LF 8.9.4

Alvor	<p><u>Generelt:</u></p> <p>Den endelige bedømmelse af alvoren af overtrædelsen må altid bero på en samlet vurdering af det konkrete forhold, f.eks. om der på bedriften opbevares plantebeskyttelsesmidler, rester heraf eller tom emballage uforsvarligt og der således har været fare for menneskers eller dyrs sundhed eller miljøet, eller om der alene er risiko herfor.</p> <p>Delkrav 1: Ved en vurdering af alvoren af en overtrædelse skal der som udgangspunkt indgå, om der opbevares plantebeskyttelsesmidler i uoriginal emballage eller uden korrekt mærkning.</p> <p>Delkrav 2: Ved en vurdering af alvoren af en overtrædelse, skal der som udgangspunkt f.eks. indgå om plantebeskyttelsesmidler, rester af plantebeskyttelsesmidler og tom emballage opbevares miljø- og sundhedsmæssigt forsvarligt og utilgængeligt for børn. Hvis midler opbevares i et rum med gennemgang og der opbevares andre ting i rummet er der som udgangspunkt tale om uforsvarlig opbevaring. Det betragtes også som en overtrædelse, hvis der opbevares plantebeskyttelsesmidler i en lade og midlerne står lige inden for en port og der er jævnlig trafik gennem porten af diverse maskiner.</p> <p>Delkrav 3: Ved en vurdering af alvoren af en overtrædelse, skal der som udgangspunkt indgå om der opbevares sprøjtevæsker og andre blandinger på steder, hvor der er adgang for uvedkommende. Det kan f.eks. være tale om en sprøjte, som står med tilberedt væske natten over på en mark, eller en rygsprøjte der står med opblandet sprøjtevæske placeret et sted med adgang for uvedkommende.</p> <p>Delkrav 4: Ved en vurdering af alvoren af en overtrædelse, skal der som udgangspunkt indgå om rester af plantebeskyttelsesmidler, herunder vand fra en eventuel vaskeplads, opbevares i en dertil indrettet beholder f.eks. en gyllebeholder eller anden beholder beregnet til formålet. Hvis rester ikke ledes til gyllebeholder, som ser ud til at være i tilstrækkelig god stand, eller til anden tæt og egnet beholder betragtes det som en overtrædelse.</p> <p>Delkrav 5: Ved en vurdering af alvoren af en overtrædelse, skal der som udgangspunkt indgå, om der er anvendt en nedgravet beholder og i hvilket omfang beholderen er anvendt.</p>
Omfang	Omfanget vurderes ud fra, hvor stor mængde plantebeskyttelsesmidler, der ikke overholder reglerne om korrekt opbevaring.

Varighed	Varigheden vurderes bl.a. ud fra hvor længe plantebeskyttelsesmidler, rester af plantebeskyttelsesmidler og tom emballage er blevet opbevaret miljø- og sundhedsmæssigt uforsvarligt eller hvor længe vaskevand ikke er opsamlet en tæt og egnet beholder eller opsamlet i en nedgravet beholder.
-----------------	---

Eksempler på formildende og skærpende omstændigheder

Formildende	Udgangspunkt (hovedregel)	Skærpende
<ul style="list-style-type: none"> • Der er en meget lille risiko for menneskers sundhed og miljøet. • Der er tale om en meget lille mængde plantebeskyttelsesmidler, rester af plantebeskyttelsesmidler og tom emballage som ikke opbevares miljø- og sundhedsmæssigt forsvarligt og utilgængeligt for børn 	<ul style="list-style-type: none"> • Der er risiko for menneskers sundhed og miljøet på grund af: • At plantebeskyttelsesmidler ikke er opbevaret i oprindelig emballage og med korrekt mærkning • At plantebeskyttelsesmidler, rester af plantebeskyttelsesmidler og tom emballage opbevares miljø- og sundhedsmæssigt uforsvarligt og tilgængeligt for børn • Sprøjtevæsker er efterladt steder hvor der er adgang for uvedkommende. • At rester af plantebeskyttelsesmidler, herunder vand fra vaskeplads, ikke opbevares i gyllebeholder eller i en anden tæt og egnet beholder • At der er anvendt en nedgravet beholder til opbevaring af rester af plantebeskyttelsesmidler 	<ul style="list-style-type: none"> • Der er en stor risiko eller fare for menneskers sundhed og miljøet. • Der er tale om en stor mængde plantebeskyttelsesmidler, der ikke opbevares i den oprindelige emballage og med korrekt mærkning. • Der er tale om en stor mængde plantebeskyttelsesmidler, rester af plantebeskyttelsesmidler og tom emballage som ikke opbevares miljø- og sundhedsmæssigt forsvarligt og ikke opbevares utilgængeligt for børn • Rester af plantebeskyttelsesmidler ledes direkte til vandmiljø

LF 8.10 – OPBEVARING AF GIFTIGE OG MEGET GIFTIGE PLANTEBESKYTTelsesMIDLER M.M.

DELKRAV

LF 8.10.1	Opbevaring af meget giftige og giftige plantebeskyttelsesmidler, og plantebeskyttelsesmidler med alvorlige langtidseffekter skal ske under lås.
LF 8.10.2	Plantebeskyttelsesmidler, der er klassificeret som meget giftige, skal opbevares i et særskilt aflåst skab eller rum.
LF 8.10.3	Hvis meget giftige eller giftige plantebeskyttelsesmidler opbevares i en samlet mængde på over 125 ml, hvortil flere end fem personer har adgang, skal der udpeges en eller flere personer, der skal sikre, at opbevaringen af de pågældende midler sker forsvarligt og at uvedkommende ikke har adgang til midlerne.

UNDTAGELSER TIL KRAVET

Der er ingen undtagelser til kravet.

FORMÅL

LF 8.10.1 – LF 8.10.3	Formålet med kravet er at sikre bæredygtig anvendelse af plantebeskyttelsesmidler ved at mindske risici og virkninger for menneskers sundhed og miljøet.
-----------------------	--

KRAVETS INDHOLD

Faremærkningen på en etiket fortæller, hvordan midler skal opbevares, hvordan man skal beskytte sig selv, når de anvendes, og hvordan rester af disse midler bortskaffes.

I EU skal farlige kemikalier mærkes med faremærker. Før juni 2017 var faremærkerne en firkant med orange baggrund og giftige midler var mærket med "T" (toxic) og meget giftige plantebeskyttelsesmidler var mærket med "TX". I dag er de gældende piktogrammer en rød ramme på højkant med hvid baggrund.

Giftige og meget giftige midler kan kendes ved, at der på etiketten er anført minimum ét af nedenstående faresymboler, samt én eller flere af de tilhørende faresætninger. Faresætninger, eller såkaldte H-sætninger, forklarer et kemisk produkts fareklassificering, altså om produktet f.eks. er ætsende, brandfarligt, giftigt osv.

Både giftige og meget giftige plantebeskyttelsesmidler og plantebeskyttelsesmidler med alvorlige langtidseffekter skal opbevares under lås. Giftige midler må opbevares sammen med andre plantebeskyttelsesmidler under lås, hvorimod meget giftige midler skal opbevares separat under lås.

De giftige og meget giftige midler er bl.a. mosegrise- og muldvarpegift, men derudover er enkelte plantebeskyttelsesmidler mærket med H-sætninger, som anfører, at de er giftige midler f.eks. Reglone.

Meget giftige plantebeskyttelsesmidler:

Meget giftige bekæmpelsesmidler skal være mærket med én eller flere af faresætningerne H-300, H-310, H-330 og H-370:

H300	Livsfarlig ved indtagelse
H310	Livsfarlig ved hudkontakt
H330	Livsfarlig ved indånding

H370	Forårsager organskader
------	------------------------

Giftige plantebeskyttelsesmidler:

Giftige plantebeskyttelsesmidler omfatter midler, som skal være mærket med én eller flere af faresætningerne H-301, H-311 og H-331:

H301	Giftig ved indtagelse
H311	Giftig ved hudkontakt
H331	Giftig ved indånding

Plantebeskyttelsesmidler med alvorlige langtidseffekter:

Nogle plantebeskyttelsesmidler er betegnet som midler med alvorlige langtidseffekter. Det er plantebeskyttelsesmidler, som er blevet klassificeret som kræftfremkaldende, mutagen eller reproduktionstoksiske. Plantebeskyttelsesmidler med alvorlige langtidseffekter skal være mærket med én eller flere af faresætningerne H-350, H-340 og H-360. Midlerne må gerne opbevares sammen med andre bekæmpelsesmidler og andre stoffer og blandinger, hvis opbevaringen sker under lås eller der er konstant opsyn.

Hvis en virksomhed opbevarer meget giftige eller giftige bekæmpelsesmidler i en samlet mængde på over 125 ml, hvortil flere end fem personer har adgang, skal der udpeges en eller flere personer, der skal sikre, at opbevaringen af de pågældende midler sker forsvarligt og at uvedkommende ikke har adgang til midlerne.

KRAVETS RELEVANS

Kravet vil være relevant at kontrollere, hvis landbruger opbevarer giftige, meget giftige plantebeskyttelsesmidler og plantebeskyttelsesmidler med alvorlige langtidseffekter. Hvis landbruger ikke opbevarer plantebeskyttelsesmidler er kravet ikke relevant. Kravet er heller ikke relevant, hvis landbruger f.eks. har en maskinstation til at foretage udbringning af plantebeskyttelsesmidler og maskinstationen indkøber og opbevarer plantebeskyttelsesmidlerne.

KONTROLMETODE

I forbindelse med kontrolforberedelsen kan det undersøges, om der anvendes giftige eller meget giftige plantebeskyttelsesmidler og plantebeskyttelsesmidler med alvorlige langtidseffekter på bedriften i SprøjteJournalIndberetning (SJI). Desuden kan du kontrollere, om virksomheden har tilknyttet en person, som har en gasningsautorisation, hvilket kan indikere opbevaring af meget farlige plantebeskyttelsesmidler (muldvarpegift).

I forbindelse med kontrolbesøget skal der foretages besigtigelse af samtlige lokaliteter, hvor jordbruger opbevarer/kan forventes at opbevare sine plantebeskyttelsesmidler. Det kan være f.eks. lader, udhuse, i en container, i en kummefryser, særskilt kemikalierum, garage eller lign, som hører til virksomheden. Der foretages ikke besigtigelse af privat bolig eller udlejede bygninger, med mindre der er begrundet mistanke om ulovlige forhold.

Giftige og meget giftige midler må desuden ikke besiddes, hvis ikke virksomheden har tilknyttet minimum én person med en gyldig MAB-autorisation.

Det er vigtigt at kontrollere opbevaringsforholdene for de giftige og meget giftige midler og plantebeskyttelsesmidler med alvorlige langtidseffekter, herunder om f.eks. kemikalierummet er aflåst ved kontrollens begyndelse.

Husk at spørge ind til, om der er udpeget en person til at sikre, at opbevaringen af de pågældende midler sker forsvarligt og at uvedkommende ikke har adgang til midlerne, hvis der opbevares en samlet mængde på over 125 ml giftige og meget giftige midler, hvortil flere end fem personer har adgang.

Hvis du som kontrollør observerer forhold, som kan medføre, at fødevarer eller foder bliver forurenede med f.eks. giftige plantebeskyttelsesmidler eller andre uønskede stoffer, f.eks. tungmetaller, skal du orientere Fødevarestyrelsen (FVST) om det konstaterede. Hvis du er i tvivl, så kontakt Jordbrugskontrol.

Bemærk, at hvis der er direkte fare for udledning af midler, skal der straks tages kontakt til den aktuelle kommune, som varetager kontrollen med udledning fra landbrugsejendomme.

Hvis der konstateres mulige overtrædelser, skal overtrædelserne dokumenteres med billeder af f.eks. opbevaringsforholdene. Billederne skal være ledsaget af en grundig og fyldestgørende beskrivelse.

Landbrugsstyrelsen gennemfører sammen med konditionalitetskontrollen også en national pesticidkontrol. Den samlede kontrol omfatter således, ud over konditionalitetskravene, også en række nationale pesticidkrav, der kontrolleres samtidig. Det er vigtigt at kontrollen påbegyndes i kemikalierummet. Herefter skal alle driftsbygninger uden undtagelse gennemgås.

Det er Miljøstyrelsens Kemikalieinspektion, der, efter endt høring, sagsbehandler de nationale pesticidsager. Hvis der konstateres en overtrædelse af krav LF 8.10 oversendes sagen således også til Kemikalieinspektionen til videre sagsbehandling jf. de nationale regler.

Efter endt høring videregives pesticidhøringssagen til kemikalieinspektionen@mst.dk jf. instruksen for plantebeskyttelsesmidler. Efter endt sagsbehandling orienterer Miljøstyrelsens Kemikalieinspektion Landbrugsstyrelsen om resultatet af sagsbehandlingen. Hvis en national overtrædelse af et konditionalitetskrav frafaldes orienterer Miljøstyrelsens Kemikalieinspektion Landbrugsstyrelsen om dette. Derved sikres, at Landbrugsstyrelsen får mulighed for at genoptage og nulstille konditionalitetssagen efterfølgende, hvis det vurderes, at konditionalitetssagen også skal frafaldes. Konditionalitetssagen kan således færdigbehandles i Landbrugsstyrelsen inden sagen afsluttes i Miljøstyrelsen.

FOKUSSPØRGSMÅL TIL KONTROLBESØGET

Delkrav	Spørgsmål
LF 8.10.1	<ul style="list-style-type: none"> • Opbevares plantebeskyttelsesmidler på bedriften? • Opbevares giftige plantebeskyttelsesmidler på bedriften under lås? • Opbevares meget giftige plantebeskyttelsesmidler under lås? • Opbevares plantebeskyttelsesmidler med alvorlige langtidseffekter under lås? • Beskriv opbevaringsforholdene – herunder et eventuelt kemikalierums indretning, størrelse, afløbsforhold, adgangsforhold, risiko ved spild, adgangsforhold
LF 8.10.2	<ul style="list-style-type: none"> • Opbevares meget giftige plantebeskyttelsesmidler separat under lås? • Hvis ikke, hvilke plantebeskyttelsesmidler er opbevaret sammen med de meget giftige plantebeskyttelsesmidler? • Beskriv opbevaringsforholdene – herunder et eventuelt kemikalierums indretning, størrelse, afløbsforhold, adgangsforhold, risiko ved spild, adgangsforhold
LF 8.10.3	<ul style="list-style-type: none"> • Opbevares mere end 125 ml meget giftige eller giftige midler på bedriften? • Er der flere end 5 personer, der har adgang til de opbevaringsfaciliteter, hvor de giftige og meget giftige midler opbevares? Hvor mange personer har adgang? • Er der udpeget en person, der sikrer, at opbevaringen af de giftige og meget giftige midler sker forsvarligt og at uvedkommende ikke har adgang til midlerne? • Hvor store mængder opbevares?

YDERLIGERE OPLYSNINGER TIL HØRINGSBREVET

Til at underbygge den eventuelle overtrædelse kan der vedlægges en scannet liste fra KemiTjek for at dokumentere tilstedeværelsen af de giftige og/eller meget giftige midler.

RETNINGSLINJER FOR VURDERING AF OVERTRÆDELSE

Betydningen af overtrædelsen skal altid vurderes i forhold til formålet med delkravet.

Delkrav LF 8.10.1 – LF 8.10.3

Alvor	<p><u>Generelt:</u></p> <p>Den endelige bedømmelse af alvoren af overtrædelsen må altid bero på en samlet vurdering af det konkrete forhold, f.eks. om der på bedriften opbevares giftige eller meget giftige plantebeskyttelsesmidler eller plantebeskyttelsesmidler med alvorlige langtidseffekter uden de er under lås, og der således har været fare for menneskers eller dyrs sundhed eller miljøet, eller om der alene er risiko herfor.</p> <p>Delkrav 1: Ved en vurdering af alvoren af en overtrædelse skal der som udgangspunkt indgå, hvordan giftige og meget giftige plantebeskyttelsesmidler, eller plantebeskyttelsesmidler med alvorlige langtidseffekter opbevares, hvis disse ikke opbevares under lås. I vurderingen af alvoren kan inddrages hvor let tilgængelige midlerne er for uvedkommende eller hvor stor risikoen er for, at der kan ske en forurening.</p> <p>Delkrav 2: Ved en vurdering af alvoren af en overtrædelse, skal der som udgangspunkt indgå f.eks. om de meget giftige plantebeskyttelsesmidler ikke opbevares under separat lås. Hvis de meget giftige plantebeskyttelsesmidler ikke opbevares i et særskilt rum eller skab, men blot sammen med de øvrige plantebeskyttelsesmidler i f.eks. et aflåst rum er der tale om en overtrædelse. Hvis de meget giftige midler står frit tilgængelige, er der tale om en alvorlig overtrædelse.</p> <p>Delkrav 3: Ved en vurdering af alvoren af en overtrædelse, skal der som udgangspunkt indgå, om der opbevares meget giftige eller giftige plantebeskyttelsesmidler i en samlet mængde på over 125 ml, hvortil flere end fem personer har adgang, men hvor der ikke er udpeget en ansvarlig, der skal sikre, at opbevaringen af de pågældende midler sker forsvarligt og at uvedkommende ikke har adgang til midlerne. Jo flere personer, der har adgang til midlerne uden at der er udpeget en ansvarlig person, jo alvorligere er overtrædelsen som udgangspunkt.</p>
Omfang	Omfanget kan vurderes ud fra, hvor stor mængde plantebeskyttelsesmidler, der ikke overholder reglerne om korrekt opbevaring.
Varighed	Varigheden kan vurderes ud fra hvor længe plantebeskyttelsesmidler har været opbevaret under forhold, der ikke overholder reglerne.

Eksempler på formildende og skærpende omstændigheder

Formildende	Udgangspunkt (hovedregel)	Skærpende
<ul style="list-style-type: none"> • Der er ikke risiko for menneskers sundhed og miljøet. • Der er tale om en meget lille mængde giftige, midler eller midler med alvorlige langtidseffekter, der ikke overholder reglerne om korrekt opbevaring. 	<ul style="list-style-type: none"> • Der er risiko for menneskers sundhed og miljøet på grund af: • At meget giftige og giftige midler eller midler med alvorlige langtidseffekter, ikke er opbevaret under lås. • At midler, der er klassificeret som meget giftige ikke er opbevaret i et særskilt aflåst skab eller rum. • At der ikke er udpeget en person, der skal sikre, at opbevaringen af de pågældende midler sker forsvarligt og at uvedkommende ikke har adgang til midlerne, hvis flere end fem personer har adgang og der opbevares mere end 125 ml. 	<ul style="list-style-type: none"> • Der er en stor risiko eller fare for menneskers sundhed og miljøet. • Børn eller dyr har direkte adgang til meget giftige • Der er tale om en stor mængde meget giftige midler eller midler med alvorlige langtidseffekter, der ikke overholder reglerne om korrekt opbevaring.

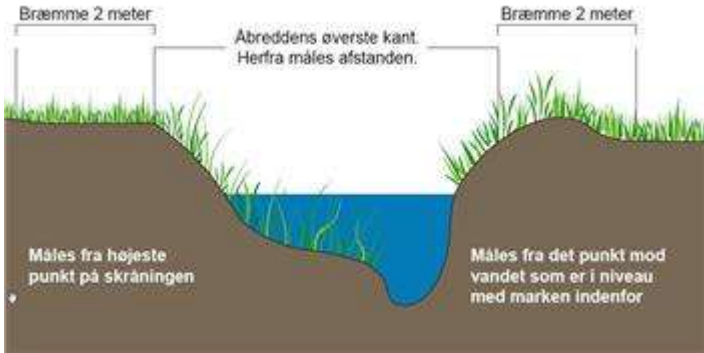
DEFINITIONER

Biobed	Anlæg i forbindelse med en vaskeplads til sprøjter, hvor biomasse bidrager til nedbrydning af rester af plantebeskyttelsesmiddel på vaskepladsen.
Almen vandforsyning	Den person eller juridiske enhed, der ejer ét eller flere vandforsyningsanlæg, der forsyner eller har til formål at forsyne mindst ti ejendomme hver.
Befæstede arealer	Arealer, hvor det øverste lag jord eller muldlag er fjernet og erstattet af asfalt, beton eller lignende, som sikrer, at nedbør ledes i en bestemt retning.
Biologiske overdrev	<p>Ved overdrev forstås naturligt veldrænede, vedvarende græsarealer. Overdrev er således tørbundsarealer med lysåben græs- og urtevegetation, der ikke er i omdrift med pløjning mv, og som oftest er præget af græsning eller ophørt drift.</p> <p>Ved definitionen af biologisk overdrev lægges der vægt på de botaniske kriterier, de tørre jordbundsforhold samt de landskabelige forhold, og ikke alene på om arealerne historisk har været anvendt som græsningsarealer (historiske overdrev). Krat og træopvækst kan indgå som en del af de beskyttede overdrev.</p>
Braklagte arealer	Omdriftsareal uden produktion af afgrøder eller afgræsning, som opretholdes i en stand, der gør dem egnede til landbrugsproduktion.
Buskads og træer	Sammenhængende beplantninger af buske og træer af min. 10 m's længde og enkeltstående højstammede træer med en kronediameter på mindst 4 m.
Bundfald	Sedimenteret husdyrgødning i beholdere med flydende husdyrgødning, som ikke længere kan omrøres i beholderen.
Dybstrøelse	En gødningsmåtte, hvor udskilt urin og vandspild opsuges, ved at der løbende tilføres halm eller andet tørstof.
Ensilage	Ensilage er vegetabiliske produkter, som ved opbevaring gennemgår en ensileringsproces. Derfor gælder reglerne også for eksempelvis kartoffelpulp og majs, der under oplagring med henblik på senere anvendelse i biogasanlæg ensilerer, men de gælder til gengæld ikke for eksempelvis ammoniakbehandlet halm og melasse.

Ensilagesaft	Væske, der løber fra ensilage, herunder sukkerroeaffald og lignende, under opbevaringen bortset fra væske, der betragtes som restvand.
Fast husdyrgødning	Faste ekskrementer og blandinger af faste ekskrementer med strøelse, herunder dybstrøelse og husdyrgødningsbaseret kompost, og fiberfraktioner.
Ferske enge	<p>Ferske enges plantesamfund er lysåbent og domineret af græsser og urter, der tåler græsning og/eller slåning. Græsserne er normalt dominerende, og de kan være såvel vilde arter, som kulturbetingede (udsåede). De ferske enge er beliggende på relativt lavtliggende og oftest relativt fugtige arealer. Ferske enge kan være græssede, slåede eller uudnyttede. De ferske naturenge omlægges ikke eller kun sjældent, mens de ferske kultuenge må omlægges hvert 7.-10. år eller sjældnere, hvis det har været en del af den hidtidige drift.</p>
Fiberfraktion	Den faste fraktion fra separeret flydende husdyrgødning.
Flydende husdyrgødning	Ajle, gylle og møddingsaft, herunder i afgasset form, og væskefraktioner med et kvælstofindhold over 0,3 kg kvælstof pr. ton.
Fredskovspligtigt areal	<p>Fredskovspligtige arealer skal drives efter skovlovens regler. Det er ejerens pligt at sikre at skovloven overholdes.</p> <p>Hovedanvendelsen af fredskovspligtige arealer skal bestå af træer, som enten danner eller er ved at vokse op til skov af højstammede træer. Der kan være ubevoksede arealer i en fredskov. Moser, heder, enge o.l., der naturligt hører til en skovbevoksede fredskovspligtige arealer, skal bevares som de er, uanset størrelsen. Fredskovspligten og ændringer heraf registreres i matriklen på de berørte ejendomme.</p> <p>Åbne naturarealer kan etableres på op til 10 pct. af arealet. Der kan etableres 10 pct. ud over de arealer, der ved lovens ikrafttræden lovligt var uden træbevoksning.</p>

Græs og andet grøntfoder	Alle urteagtige planter, der traditionelt forekommer på naturlige græsarealer eller normalt inkluderes i blandinger af frø til græsningsarealer eller enge i Danmark, uanset om de anvendes til græssende dyr eller ej.
Grønsaft	Betegnes som flydende organisk gødning. Pressesaft, som fremkommer ved presning af græs og lucerne i produktionen af enten grønpiller eller grønhø.
Gødningsopbevarings beholder (gyllebeholder eller gylletank)	En beholder til opbevaring af flydende husdyrgødning
Gødning	Organisk gødning, kunstgødning og bioaske
Gødsugning	Gødsugning defineres som udbringning af organisk gødning, kunstgødning og bioaske.
Heder	<p>Heder forekommer på tør, næringsfattig, ofte sandet jord. Heder er oftest domineret af dværgbuske, som hedelyng og revling, samt af græsser. Derudover forekommer våde heder med arter såsom klokkeling, mosebølle, rosmarinlyng og blåtop.</p> <p>På mange hedearealer udgør buske og træer som eg, birk, ene og selvsåede nåletræer et væsentligt element i vegetationen, undertiden i form af krat. En særlig type hede er klitheden, som findes langs Vestkysten.</p> <p>Heder kan være udyrkede, ekstensivt græssede eller mekanisk afhøstede områder og kan eventuelt være periodisk afbrændte.</p>
Husdyranlæg	Stald eller lignende bygning eller anden indretning, hvor husdyr i almindelighed opholder sig eller har adgang til, med tilhørende dyrehold.

Husdyrgødning	<p>Følgende typer af gødning fra dyretyper, for hvilke der i bekendtgørelse om jordbrugets anvendelse af gødning er fastsat normer for indholdet af kvælstof og fosfor, i enhver anden form end aske:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fast husdyrgødning. • Flydende husdyrgødning. • Mave- og tarmindholdet fra slagtede husdyr. • Bundfald.
Husdyrgødningsbaser et kompost	Dybstrøelse, som har gennemgået en komposteringsproces i stalden m.v. eller på en møddingsplads.
Hånd- og rygsprøjte	Sprøjte med et tankvolumen på højst 25 liter, der er konstrueret til under brugen at blive båret i hånden, på ryggen, på skulderen, eller til at blive transporteret på hjul, og som er konstrueret til højst at kunne skabe et tryk i tanken på otte bar.
Ikke-almen vandforsyning	Vandforsyning, der forsyner én til ni husstande med drikkevand.
Ikke-bæredygtig jorderosion	Ikke-bæredygtig jorderosion forekommer, når erosionsraten er højere end jordens naturlige gendannelsesrate, hvilket generelt er vurderet til at være omkring 1,5 t jorderosion/ha/år.
Ikke-erhvervsmæssigt dyrehold	<p>Ved ikke erhvervsmæssigt dyrehold forstås et dyrehold der ikke overskrider størrelsesgrænserne på:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) 30 høns og 2) 4 voksne hunde med hvalpe under 18 uger samt 3) et dyrehold med enten <ol style="list-style-type: none"> a) 2 malkekøer eller ammekøer med tilhørende kalve (op til 6 måneder), b) 4 stykker kvæg, der ikke er omfattet af litra a, c) 4 heste med tilhørende føl (op til 12 måneder), d) 2 søer med tilhørende smågrise (op til 40 kg), e) 15 producerede slagtesvin, f) 10 moderfår med lam (op til 12 måneder), g) 10 modergedder med kid (op til 12 måneder), h) andre dyretyper end nævnt i litra a-f eller g, hvis det samlede produktionsareal på ejendommen til disse dyretyper ikke overstiger 25 m², eller i) forskellige dyretyper sammensat efter litra a-g eller h, hvis den forholdsmæssige andel af hver dyretype efter litra a-g eller h, ikke tilsammen overstiger 100 %
Ikke-forvejret græs	Græs der er snittet direkte fra marken og kørt direkte i silo eller lagt i stak på marken.
Ikke-produktivt element	Et areal, hvor der ikke foregår nogen form for aktiviteter, der er tilknyttet produktion

Jorddække	Ved jorddække forstås et jævnt dække af jorden som kan bestå af fx vinterafgrøder, brak, efterafgrøder, planterester, halm, stubmarker eller spildkornsmarker mv. Bar, sort (pløjet) jord kan ikke opfylde kravet.
Klitarealer	<p>Følgende arealer er klitfredede:</p> <ol style="list-style-type: none"> 9. Strandbredden langs Skagerrak og Vesterhavet 10. Arealet mellem klitfredningslinjen og de strandbredder, der er nævnt ovenstående 11. Arealer, der er klitfredede efter den tidligere lovgivning om sandflugtens bekæmpelse 12. Arealer, der er klitfredede efter ministerens beslutning. <p>Klitfredningslinjen er fastlagt ved miljø- og fødevarerministerens bestemmelse efter de hidtil gældende regler. Klitfredningslinjen er registreret i matriklen og noteret i tingbogen. Miljø- og Fødevarerministeren kan fastsætte regler om, at klitfredningen ikke skal gælde for nærmere angivne arter af anlæg, der tillige vedrører søterritoriet. Tilsvarende gælder for diger, høfder, bølgebrydere og andre anlæg, som kræver tilladelse i henhold til lov om kystbeskyttelse. Miljø- og Fødevarerministeren kan fastsætte regler om anvendelse af de klitfredede arealer, herunder forbyde bestemte former for anvendelse.</p>
Kog	En inddiget marsk kaldes en kog. De ydre koge består af Ny Frederikskog og Gammel Frederikskog, samt Rudbøl kog med et samlet beskyttet areal på ca. 25 km ² . Tøndermarksen består af flere koge med et samlet areal på 130 km ² .
Kontraventil	En ventil, der sikrer, at vand i ledningsnettet kun kan strømme i én retning.
Kronediameter	Tværmål, lige linje gennem midtpunktet af en trækrone
Kronekant	<p>Kronekant = "den øverste kant"</p> <p>Bræmme på 2 meter langs vandløb og søer beregnes fra vandløbets eller søens øverste kant. Den øverste kant er overgangen fra det skrånede terræn mod vandløbet eller søen til det flade terræn, der normalt kan jordbehandles. "Den øverste kant" af visse søer er overgangen mellem bevoksningen af vand- og sumpplanter og egentlig landplanter.</p> <p>Måles fra højeste punkt på skråningen</p> <p>Måles fra det punkt mod vandet som er i niveau med marken indenfor</p>

Kunstigt anlagte søer og vandløb	Vandløb og søer der er kunstigt anlagte, er kun omfattet af krav om bræmmer, hvis de i lov om vandplanlægning har fastsat miljømålet godt økologisk potentiale eller maksimalt økologisk potentiale.
Kunstgødning	Uorganiske gødninger og urea, der indeholder hovednæringsstofferne kvælstof eller fosfor og er fremstillet ved en industriel proces, og som ikke er bioaske eller husdyrgødning.
Landskabstræk	<p>Landskabstræk defineres som:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ En sø med et areal, der ikke overstiger 2000 m², som er omfattet af § 3 i naturbeskyttelsesloven. ▪ En sø inklusiv randbevoksning, som er registreret som en GLM-sø. Randbevoksningen må maksimalt udgøre 50 % af det samlede areal. ▪ Et fortidsminde og området inden for 2 meters afstand heraf
MAB	Miljøstyrelsens Autorisationssystem til anvendelse af Bekæmpelsesmidler. IT-system, der omfatter enhver, der bliver autoriseret til at købe, overdrage eller professionelt anvende plantebeskyttelsesmidler og visse andre bekæmpelsesmidler.
Moser og lignende	<p>Begrebet ”moser og lignende” i lovens forstand omfatter udyrkede eller ekstensivt udnyttede områder præget af en ferskvandspåvirket naturlig eller overvejende naturlig vegetation, som er knyttet til gennemsnitlig høj vandstand.</p> <p>Begrebet er således en fællesbetegnelse for en række plantesamfund tilknyttet vådbund, der har betegnelse efter vegetationens sammensætning (f.eks. rørsump, starsump, ellesump, birkekær, pilekrat, m.v.), eller efter vandtilførslen (højmose, kærmose, vældmose). Eller efter andre forhold (f.eks. rigkær, fattigkær, m.v.)</p>

MSO-areal	Et MSO-areal under GLM 9 er permanent græs, som ligger inden for en naturtype i Natura 2000
Naturlige søer	Ved naturlige søer forstås søer, der topografisk indgår i det pågældende landskab eller miljø. Det ændrer ikke på en naturlig søs status, at der på et tidspunkt er foretaget regulering
Naturligt vandløb	Det ændrer ikke et vandløbs status som naturligt vandløb, at der på et tidspunkt er foretaget regulering (bortset fra rørlægning). Dette indebærer, at oprindelige naturlige vandløb, der i dag fremstår som stærkt regulerede, også betegnes som et naturligt vandløb. Genåbning af en rørlægning af et naturligt vandløb vil medføre, at vandløbet atter anses for naturligt.
Nedfældning af gylle	 <p>Ved nedfældning skal den flydende husdyrgødning nedfældes til under jordoverfladen, og der må alene være en ubetydelig mængde flydende husdyrgødning over jordoverfladen efter nedfældning. Ved nedfældning på arealer uden etablerede afgrøder til høst skal nedfældningsrenderne være tildækkede efter nedfældningen. Ved nedfældning i fodergræs, frøgræs og etablerede afgrøder til høst skal nedfældningsrender helt kunne indeholde den udbragte mængde gødning.</p>
Omdriftsrealer	Arealer med produktion af afgrøder, der ikke anses som permanente afgrøder, eller arealer, der er til rådighed for produktion af afgrøder, men som ligger brak
Opsamlingsanlæg	Del af husdyranlæggets staldsystem, hvor husdyrgødning midlertidigt opsamles, i form af fortank til flydende husdyrgødning eller beholder i tilknytning til gødningsrender. Større fortanke anvendt til opsamling inden afhentning og anvendelse på et biogasanlæg vil derfor normalt kunne defineres som et opsamlingsanlæg.
Organisk gødning	Stoffer, produkter og materialer af animalsk eller vegetabilsk oprindelse, der indeholder hovednæringsstofferne kvælstof eller fosfor, og som ikke er kunstgødning eller bioaske.

Permanente afgrøder	Arealer med afgrøder, der dyrkes på arealet i mere end fem år, bortset fra permanent græs, og giver udbytte i flere år
Permanent græs	Arealer med græs i mere end fem på hinanden følgende år, hvor arealet det sjette år overgår til klassificering som permanent græs.
Professionel anvendelse af plantebeskyttelsesmidler	Enhver anvendelse af plantebeskyttelsesmidler eller gas i forbindelse med erhvervsmæssige aktiviteter, herunder statens, regionernes og kommunernes anvendelse af disse midler. Professionel anvendelse omfatter dermed også opgaver som bejdsning af udsæd og kartofler og opblanding af plantebeskyttelsesmidler i dyrkningsmedier.
Professionelle brugere af plantebeskyttelsesmidler	Enhver person, der anvender plantebeskyttelsesmidler i forbindelse med sine erhvervsmæssige aktiviteter, herunder sprøjteførere, teknikere, arbejdsgivere og selvstændige i både landbrugssektoren og andre sektorer.
Præparatfyldedyr	Udstyr til direkte injektion i sprøjten af plantebeskyttelsesmiddel, eller påfyldning af midlet ved hjælp af andre tekniske løsninger end direkte injektion, eventuelt kombineret med udstyr til skylning af brugt emballage.
Restvand	Følgende typer af væsker, hvor kvælstofindholdet i væsken er på 0,3 kg N pr. ton eller derunder: <ul style="list-style-type: none"> • Malkerumsvand • Vand fra vask af foderrekvisitter og lignende fra almindelig landbrugsdrift • Produkter fra forarbejdningsanlæg med en tørstofprocent under 12. • Væske fra ensilageopbevaringsanlæg med ikke-saftgivende ensilage • Væske der udelukkende er opsamlet fra ensilageopbevaringsanlæg senere end 1 måned fra ilægning af saftgivende ensilage • Vand fra vask af fjerkræstalde
Reversibilitet af naturområder	Hvorvidt og hvor hurtigt et beskadiget naturareal kan genoprettes som naturareal på baggrund af det konkrete indgreb.
Rodfrugtvaskevand	Betegnes som flydende organisk gødning. Vand fra vask af rodfrugter, vand fra transport af hele rodfrugter og vand fra renholdelsesopgaver, hvor der udelukkende er anvendt NaOH (base) og syre.
Separeret husdyrgødning	Flydende husdyrgødning, der ved separering er opdelt i en væskefraktion og en fiberfraktion.
SJI	Miljøstyrelsens sprøjtejournal indberetningssystem. En professionel bruger, der anvender plantebeskyttelsesmidler på en jordbrugsvirksomhed med et samlet dyrket areal på 10 ha eller derover, eller på en jordbrugsvirksomhed med en årlig momspligtig omsætning for det senest afsluttede regnskabsår på

	50.000 kr. eller derover, har pligt til at indberette virksomhedens forbrug af plantebeskyttelsesmidler i SJI.
Skovgræsning	Skovgræsning er en ekstensiv driftsform, der skal sikre bevarelse og pleje af naturen. Der skal søges dispensation, hvis der ønskes græsset på et større areal end 10 % af et fredskovspligtigt areal.
Slangeudlægning	
Sprøjte	Enhver sprøjte, der anvendes til erhvervmæssig udbringning af plantebeskyttelsesmiddel, herunder horisontale bomsprøjter, tågesprøjter (vertikale sprøjter) og ATV-sprøjter, der anvendes til udbringning af plantebeskyttelsesmidler udendørs, samt sprøjter, der anvendes i væksthuse (væksthussprøjter). Undtaget er en sprøjte med et maksimalt tankvolumen på 25 liter, hvor sprøjten er konstrueret til under brugen at blive båret i hånden, på ryggen, på skulderen, eller til at blive transporteret på hjul.
Sprøjtejournal	Det register, som professionelle brugere af plantebeskyttelsesmidler skal føre over anvendelsen af plantebeskyttelsesmidler.
Spuledyser	Udstyr til montering indvendigt i tanken på en sprøjte, beregnet til indvendig rengøring af denne.
Stabilt underlag	En stationær platform, for eksempel en læsserampe, på vaskepladsen, som sprøjten kan parkeres ved siden af, eller en platform på sprøjten, som kan nås ved et enkelt trin fra jorden.
Strandbeskyttelseslinjen	<p>Strandbeskyttelseslinjen omfatter som hovedregel alle danske kyster ved hav og fjord.</p> <p>Jyllands vestvendte kyster fra Skagen til Blåvandshuk/Skallingen og derfra langs vestsiden af Fanø, Mandø og Rømø er dog undtaget, da disse kyststrækninger i stedet er omfattet af klitfredning.</p> <p>Visse kyststrækninger, typisk ved byer og store havne, er hverken omfattet af strandbeskyttelse eller klitfredning. Læs mere om klitfredning.</p> <p>Strandbeskyttelseslinjen omfatter strandbredden og arealet op til 300 meter bag strandbredden - i sommerhusområder dog kun 100 meter eller mindre.</p> <p>Strandbeskyttelseslinjen er registreret i matriklen og noteret i tingbogen.</p>
Strandenge og strandsumpe	Begrebet strandenge omfatter engstrækninger ved kysten. Det er relativt flade, lavtliggende arealer med en naturlig, og i nogen grad saltpåvirket, vegetation bestående af græsser og urter, som danner en mere eller mindre sammenhængende grønsvær. De afgørende kriterier er plantevæksten samt områdets landskabelige karakter og beliggenhed. Også strandoverdrev (mere

	<p>tørre partier fx på strandvolde og højere terræn) og strandsumpe (se nedenfor) indgår som en del af de beskyttede strandenge.</p> <p>Ind mod land afgrænses strandengen hyppigt af et terrænskel i form af en niveauændring, hegn, skelgrøft, vej eller andet, som danner grænse for engen med den nuværende eller tidligere udnyttelse.</p> <p>Strandsumpe er kystnære områder, hvis vegetation er domineret af store sumpplanter som tagrør, strandkogleaks, blågrøn kogleaks og enkelte andre arter. Strandsumpe forekommer ofte på de mest fugtige og eventuelt permanent vanddækkende dele af kyststrækninger. Strandsumpe udnyttes ofte ikke landbrugsmæssigt.</p>
Søer	<p>Hvis en sø er større end 100 m², er den som udgangspunkt beskyttet jf. Naturbeskyttelseslovens §3.</p> <p>Ved beregningen af arealet af en beskyttet sø indgår udstrækningen af den åbne vandflade og den tilstødende vegetation af vand- og sumpplanter fx rørskov samt evt. temporær udtørret søbund. Temporære søer er omfattet af beskyttelsen, hvis de ikke er indgået i omdrift og er en integreret del af et beskyttet område.</p>
Tapsted	<p>Et sted i en vandinstallation, hvorfra der kan tappes vand.</p>
Tæt belægning	<p>Belægning, det være sig fx beton, asfalt eller plastikmembran, der er egnet til at modstå spild af plantebeskyttelsesmiddel og som er holdbar og forbliver tæt.</p>
Udbringningsteknik, der sikrer en ensartet fordeling af gødning	<p>Udbringningsteknikkerne udlægning med slæbeslange, slæbesko og ved nedfældning, er alle teknikker, der sikrer en ensartet fordeling af gødning. Det samme gælder brug af almindelige landbrugsmaskiner og –redskaber, som gødningsspredere til mineralsk gødning og møgspredere til fast husdyrgødning.</p>

Udbringningsvirksomhed	Jordbrugsvirksomhed eller anden virksomhed, for eksempel maskinstation, der foretager udbringning af plantebeskyttelsesmidler.
Udlægning ved slæbesko	
Udstyr til direkte injektion	Udstyr, der automatisk leder ufortyndet plantebeskyttelsesmiddel ind i de slanger, der leder vand fra sprøjtens tank til dyserne.
Vandur	En teknisk indretning, der automatisk stopper påfyldningen af en sprøjte med vand fra vandforsyningsanlægget, når en forudbestemt mængde vand er påfyldt.
Vaskeplads	Areal til påfyldning og vask af sprøjter, traktorer og andet materiel, der bruges til erhvervsmæssig udbringning af plantebeskyttelsesmidler.
Vaskevand	Vand fra vask af sprøjte, traktor og andet materiel med rester af plantebeskyttelsesmidler m.v.
Væksthus	Et faststående, lukket rum til afgrødeproduktion, som man kan gå ind i, og som er forsynet med sædvanligvis transparente vægge og tag, der giver mulighed for kontrolleret udveksling af materialer og energi med omgivelserne og forhindrer udslip af plantebeskyttelsesmidler i miljøet.
Væskefraktion	Den flydende fraktion fra separeret flydende husdyrgødning.